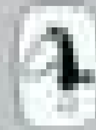
metis seçkileri

JEAN GENET

AÇIK DÜŞMAN

Metis Yayınları Başmusahip Sokak 3/2. Cağaloğlu/istanbul

Açık Düşman Jean Genet'den Seçme Yazılar ve Söyleşiler Metis Seçkileri - 8

Bu kitap

Fransız Büyükelçiliği'nin katkılarıyla yayınlanmıştır

Birinci Basım: Ekim 1994

ISBN 975-342-59-5

KAYNAKLAR

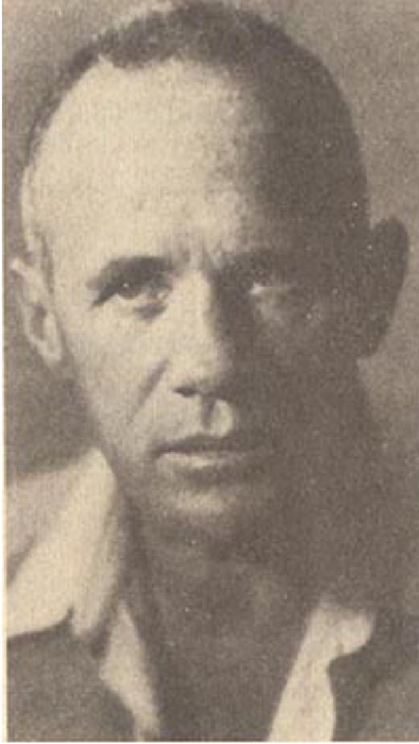
Bu kitapta yer alan yazıların özgün adlan, yazı ve söyleşilerin ilk yayımlandıklan tarih ve kaynaklar şunlardır Madeleine Gobeil ile Söyleşi, *Playboy,* Nisan 1964 (kısaltılmış olarak). Lenin'in Metresleri (Les Maîtresses de Lönine). *Le Nouvel observateur,* 30 Mayıs 1968. Kendimden Bahsetmek Bence Uygunsuz Kaçar (II me paralt indöcent de parter demoi...), *L'Bnrmmi Ö6dar6* içinde. Gallimard Yay., Paris, 1991. May DaySpeech, City Lighls Yay., San Francisco. 1970. Michöle Manceaux ile Söyleşi, *Le Nouvel observateur,* 25 Mayıs 1970. Angela ve Biraderleri (Angela et ses fröres), *Le Nouvel observateur.* 31 Ağustos 1970. Amerika Korkuyor (L'Amörique a peur), *Le Nouvel observateur,* 30 Ağustos 1971. Şiddet ve Zorbalık (Vıolence et Brutalitâ), *Le Monde,* 2 Eylül 1977. Fran-sızlar. Biraz Daha Gayreti (Français, encore un effortl), *LTdiot intemational.* 1 Mart 1970. Tahar Ben Jelloun ile Söyleşi, *Le Monde du dimanche,* 11 Kasım 1979. Filistinliler (Les Palesüniens). *Zoom.* Ağustos 1971. Adun Yakınında (Prös d'Ajloun), *Per un Palestirıese. Dedicheapiü voda Wa6lZouaileri*içinde, Gabriela Mazzotta Yay., Milano, 1979. Şatila'da Dört Saat (Ouatre heures ö Chatila), *Revue d'Ğludes palestiniennes,* 1 Ocak 1983. Rüdiger Wischenbart ve Leyla Şahid Barrada ile Söyleşi. *Die Zeit,* 23 Mart 1984 (kısmen). Antoine Bourseiller ile Söyleşi, *Le Nouvel observateur,* 20 Ekim 1982

(kısmen). Bertrand Poirot-Delpech He Söyleşi, *Le Monde (faujouıtfhul, Le Mon-detun* eki, 20 Nisan 1986.

AÇIK DÜŞMAN

Jean Genet'den Seçme Yazılar ve Söyleşiler

Yayına Hazırlayan ve Çeviren: Sosi Dolanoğlu

içindekiler

7	Sunuş
11	Açık Düşmanı Arıyorum
13	Piçlik, İhanet, Toplumun Reddi ve Yazı

35	Lenin'in Metresleri
39	Kendimden Bahsetmek Bence Uygunsuz Kaçar
43	May Day Speech
55	Beyaz Dünyaya Yöneltilen Kin
65	Angela ve Biraderleri
77	Amerika Korkuyor
81	Şiddet ve Zorbalık
93	Fransızlar, Biraz Daha Gayret!
99	Sarayda Bir Çöpçü
105	Filistinliler
121	Aclun Yakınında
131	Şatila'da Dört Saat
159	İsyan Eden Halklardan Yana Oldum

191	Zaman, Kutsal Şey
203	İşkenceciye Kendi Dilinde Hitap Etmeliydim
223	Bibliyografya
226	Kronoloji

27 Ağustos 1968'de Chicago, Lincoln Park'taki Demokrat Parti Kurultayı sırasında Vietnam savaşına karşı gösteri.

Sunuş

Türkçe'de yalnızca dört oyunu (*Gözetim Altında, Hizmetçiler, Balkon, Paravanlar)*, iki denemesi (*Gayet Düzgün Küçük Kareler Halinde Yırtılıp Kenefe Atılmış Bir Rembrandt'tan Arta Kalanlar, Giacometti'nin Atölyesi*) ve yeni yayımlanan bir romanı *(Gülün Mucizesi*) ile tanınan, şiirleri, diğer romanları ve oyunları dilimize çevrilmemiş Jean Genet'nin belli başlı siyasi makalelerini ve kendisiyle yapılmış söyleşilerden bazılarını derledik bu seçkide.

Edebi kişiliğini tamamlayacaklarını ve daha belirgin -ne kadar olabilirse ve Genet'nin izin verdiği kadarıyla- bir Genet portresi çizeceklerini düşünerek seçtiğimiz yazılarda, Genet'nin siyasi tavırlarının yanı sıra hayata, edebiyata, dile, yalnızlığa, otel odalarına, suça, kötülüğe, ihanete, cinselliğe, güzelliğe, ölüme, kısacası eserinde tutkuyla izlediği temalara ilişkin görüşlerinin yer aldığı geniş bir yelpaze sunmak istedik.

Bu seçkiyi hazırlarken Genet uzmanı, Institut Mgmories de l'âdition contemporaine'deki (IMEC) Jean Genet eserleri ve el yazmaları bölümü sorumlusu Albert Dichy'nin hazırladığı ve 1991 'de Gallimard Yayınevi'nce *L'Ennemi diclare* adıyla yayımlanan eserde yer alan genişletilmiş metinlerden ve notlardan da yararlandık.

1964-1986 yıllan arasında, edebi ürün vermekten vazgeçtiği bu yirmi küsur yıllık dönemde Genet, 68 Mayısı'ndan Vietnam Savaşı'na, Kara Panterler'den Filistin davasına, Mağripli göçmen işçiler sorunundan Baader-Meinhof a, (üm başkaldırı hareketlerine destek vermiş, gösterilere katılmış, yazılar yazmıştır. Nefret ettiği Beyazlar'ın dünyasında "beyaz tenli bir Siyah" olarak yaşayan, işkencecilerine cevap vermek için onların dilini en mükemmel şekilde kullanan bu "lanetli şair", kurulu düzenin yüzüne bir şamar şiddetiyle inen eserleriyle, başında bir dokunulmazlık, ulaşılmazlık halesiyle dolaşan bir "aziz"e dönüşmüştür. Bir piç olarak geldiği ve sürekli dışlandığı bu dünyada, "bir aziz olmayı, yani insanın inkârı olmayı istemekten başka çaresi kalmadığını" söylemiş ve ancak bir azizin ve bir suçlunun olabileceği kadar yalnız yaşayıp yalnız ölmüştür: Hırsız, isyankâr, vatansız ve evsiz bir serseri olarak.

Açık Düşmanı Arıyorum

Genet belli başlı makalelerinin yayımlanması amacıyla 1984'te ana hatlarını çizdiği projede, aşağıdaki metni eserin başına koymaya karar vermişti.

J. G. dengesi oynak, profili belirsiz, yüzü kabul edilemez olan, tamamen silahsız enfes düşmanı, bir üfleyişte devrilen düşmanı, çoktan aşağılanmış, bir işaretle kendini pencereden atan köleyi, yenik düşmanı -kör, sağır, dilsiz- arıyor, veya bulmak istiyor, veya keşfetmek, hiç mi hiç keşfetmemek istiyor. Kolsuz, bacaksız, kannsız, kalpsiz, cinsiyetsiz, başsız, sonuç olarak

eksiksiz bir düşman, artık iş görmesi gerekmeyecek -fazla tembel-hayvanlığımın tüm izlerini çoktan üzerinde taşıyan bir düşman. Benden ölçüsüzce ve tüm kendiliğindenliğiyle nefret edecek tam düşmanı, ancak daha beni tanımadan benim tarafımdan yenilgiye uğratılmış, boyun eğmiş düşmanı isterim. Ve her halükârda benimle uzlaşamaz olan düşmanı. Dostlar değil. Dost filan istemem: açık ancak yüreği parçalanmamış bir düşman. Katıksız, kusursuz. Ne renk? Bir kiraz gibi yumuşacık yeşilden, fıkır fıkır menekşe rengine. Boyu? Laf aramızda, erkek erkeğe karşıma çıksın. Dostlar değil. Gücü tükenmiş, teslim olmayı kabul eden bir düşman arıyorum. Verebileceğim her şeyi ona vereceğim: silleler, tokatlar, tekmeler, onu açlıktan gözü dönmüş tilkilere ısırtacağım, ona İngiliz yemekleri yedirteceğim, Lordlar Kama-rası'nda bulundurtacağım, Buckingham Sarayı’na konuk olarak kabul ettireceğim, Prens Philip'i düzdürteceğim, prens tarafından düzdürttüreceğim, bir ay Londra'da yaşatacağım, benim gibi giyindireceğim, benim yerime uyutturacağım, benim yerime yaşattıracağım: açık düşmanı anyorum.

Genet, Mettray Çocuk Cezaevi'nde

Piçlik, İhanet, Toplumun Reddi ve Yazı *Madeleine Gobeil ile Söyleşi*

Genet, Simone de Beauvoir'ın ısrarı üzerine, Ocak 1964'te Madeleine Gobeil ile görüşmeyi kabul etti. Playboy dergisi, KanadalI genç bir öğrenci olan Madeleine Gobeil'den iki ünlü Fransız'la söyleşi yapmasını istemişti. Önce Jean-Paul Sartre ile Brigitte Bardot'yu seçmiş olan dergi yöneticileri, daha sonra bilinmeyen nedenlerle fikir değiştirip, Bardot yerine Jean Genet'yi tercih ettiler.

Genet söyleşiye katılmak için iki koşul öne sürdü: İlki, söyleşinin hiçbir şekilde Fransa'da yayımlanmaması, İkincisi, söyleşiden alacağı ücreti, Amerikan dergisinin ödeyeceği İki bin dolan, söyleşiyi yapan ile paylaşmak ("Aramızda kırışırız" demiş ona).

Playboy'un Nisan 1964 sayısında kısaltılarak yayımlanan metnin Fransızca çevirisi 1981 Haziranı'nda Magazine littöraire'de çıktı. Aşağıda söyleşinin bütününü, özgün dili Fransızca'dan, yazarın onayladığı daktilo edilmiş kopyadan aktararak sunuyoruz.

Bu söyleşinin üzerinden iki ay geçmeden, Genet'nin hayatında iz bırakan büyük kopuşlardan biri gerçekleşir. Abdullah'ın Mart 1964'teki ölümüyle Genet yeni bir sayfa açacak, edebiyatı bırakacak ve birkaç yıl sonra siyasi yolculuğuna başlayacaktır. Yazarın basın ve kitle iletişim araçlarıyla ilişkilerini başlatan bu metin, akabinde biyografik romanlarının sona erdiği metindir aynı zamanda.

MADELEİNE GOBEİL - Jean Genet, siz bugün bütün dillere çevrilen ve bütün dillerde oynanan, ünlü bir yazarsınız. Oyununuz *Les Negres* ("Zenciler") New York'ta üç yıldır afişte. *Balkondan* yapılan bir film çeşitli tartışmalara yol açtı. *Nötre-*

Dame-des-Fleurs ("Çiçeklerin Meryemi") ile ilgili İngiltere ve ABD'de çıkan eleştiriler mükemmel. Kitabınızın yayımlanmasından önce büyük Fransız filozofu Jean-Paul Sartre'ın altı yüz sayfalık bir denemesi çıktı. Şu var ki eserinize, diyebiliriz ki "şanınıza” ilişkin olarak en çok bilinenler "hırsız, hain, alçak ve eşcinsel"[1] kelimeleri. Âdeta bir reklam "numarası". Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

GENET - Reklam, derinde yatan itici güçleri keşfetmeyi ve kullanmayı bildiğine göre, haksız değil. Bu sloganı bir tanıtım gösterisi haline getirmek isteseydim, büyük ihtimalle başarırdım.

Kitaplarımın çıktığı dönemde (şimdi yaklaşık yirmi yıl oldu), su götürmez bir şekilde, az önce söylediğiniz her şeyi belirgin kıldım, hem de pek temiz olmayan sebeplerle, yani şiirsel nitelikte olmayan demek istiyorum. Dolayısıyla reklam işin içine giriyordu. Tam olarak bilincinde olmaksızın, kendi reklamımı yapıyor ama gene de bunun için güvenlikli olmayan, beni tehlikeye sokan yollar seçiyordum. Kamuoyu önünde eşcinsel, hırsız, hain, alçak olduğumu söylemek beni açığa çıkarıyor, beni öyle bir duruma sokuyordu ki rahat uyumamın ya da toplum tarafından kolaylıkla kabul edilecek bir eser vermemin imkânı kalmıyordu. Kısacası, anlaşılan bir reklam aldatmacası yapmakla, kendimi daha baştan toplumun bana hemen ulaşamayacağı bir konuma sokuyordum.

M. G. - Neden hırsız, hain ve eşcinsel olmaya karar verdiniz?

G. - Buna karar vermedim, karar almadım. Fakat birtakım olaylar var. Çalmaya başladımsa, bunun nedeni aç oluşumdu. Daha sonra, edimimi haklı çıkarmam, bir anlamda onu "sineye çekmem" gerekti. Eşcinselliğe gelince, hiçbir şey bilmiyorum. Bu konuda ne biliyoruz? Bir erkeğin sevişmek için şu ya da bu pozisyonu neden tercih ettiğini biliyor muyuz ki? Eşcinsellik, gözlerimin rengi, ayaklarımın sayısı gibi bana verilmiş bir şeydi. Küçük bir çocukken öbür oğlanların benim üzerimdeki etkilerinin bilincine vardım, kadınlar hiçbir zaman beni çekmediler. İşte ancak bu çekiciliğin bilincine vardıktan sonradır ki eşcinselliğimi, kelimenin Sartre'çı anlamında, özgürce "seçtim", "karar kıldım". Bir başka ve daha basit bir deyişle, eşcinselliğin toplum tarafından kınandığını bile bile, buna razı olmam gerekti.

M. G. - Hapisten son defa ne zaman çıktınız?

G. - 1945'te galiba.*

M. G. - Hayatınız boyunca ne kadar kaldınız orada?

G. - Islahevinde geçirdiğim süreyi de katarsam, toplam olarak aşağı yukarı yedi yıl oluyor.[2]

M. G. - Eseriniz hapishanede mi oluşup gelişti? Nehru, hapishanede geçirdiği zamanın, hayatında en iyi düşünebildiği zaman olduğunu söylüyor.

G. - Oraya dönsün öyleyse!

M. G. - Bugün hâlâ hırsızlık yapıyor musunuz?

G. - Ya siz küçükhanun?

Af. *G.* -...

G. - Çalmaz mısınız? Hiç çalmadınız mı?

M. G. -...

G. - Pekâlâ, eskiden çaldığım gibi çalmıyorum. Kitaplarım için yüklü telif haklan alıyorum, yani aldığım telif haklan bana çok yüklü görünüyor. Ne var ki bu telif haklan benim ilk hırsız-lıklanmın sonucu aslında. Yani çalmaya devam ediyorum. Demek istiyorum ki toplumun nazannda namussuz olmaya devam ediyorum, toplum ise öyle olmadığıma inanır gibi yapıyor.

M. G. - Otuz yaşma kadar, Avrupa'da hapishaneden hapishaneye dolaştınız. O dönemi kitabınız *Hırsızın Günlüğünde* anlatıyorsunuz. Kendinizi iyi bir hırsız olarak görüyor muydunuz?

G. - "iyi bir hırsız"... Bu iki kelimenin yan yana geldiğini duymak çok eğlendirici, iyi hırsız, hırsız iyi... Şüphesiz usta bir hırsız olup olmadığımı sormak istiyorsunuz. Beceriksiz değildim. Ancak aşırma işinde bir riyakârlık payı vardır (ama rahatsız oldum, mikrofon düşünmeme engel oluyor. Teybin şeridini görüyorum ve bir çeşit nezaket geliyor üstüme, size karşı değil, çünkü sizinle başa çıkabilirim, ben müdahale etmeksizin sessizce dönen şeride karşı). Yani çalma olgusunda kendini gizleme mecburiyeti vardır, insan gizlenirse, ediminin bir bölümünü kendinden

saklar, onu itiraf edemez. Yaptığını yargıçların karşısında itiraf etmek ise, daha da tehlikelidir. Yargıçların karşısında inkâr etmek gerekir, kendini gizleyerek inkâr etmek gerekir. Kendini gizleyerek bir şey yapıldığında, bu daima beceriksizce yapılır, tüm nitelikler kullanılmaz demek istiyorum. Girişilen edimin inkârına yönelen bazı nitelikler zorunlu olarak vardır. Benim için çalma olgusunda hırsızlıklarımın herkesçe bilinmesi kaygısı, kibir, gurur ya da samimiyetten onları "ilan etme" kaygısı fazlasıyla rol oynadı. Her hırsızda kendiyle ilgili, edimleriyle ilgili sorular soran bir Hamlet vardır, ama kendini kamuoyu önünde sorguya çekmelidir. Dolayısıyla beceriksizce hırsızlık yapar.

M. G. - Bu beceriksizlik sizden kaynaklanmıyor mu? Soruyu son derece beyinsel olarak düşünme tarzınızdan? Gazeteler büyük hırsızlan tannlaştınyor, büyüleyici suçlar anlatıyorlar... Scotland Yard’ı çok zor duruma düşüren meşhur Ingiliz treni soygunuyla ilgili basındaki az çok itiraf edilmiş hayranlığı alın mesela, faillerine milyonlarca dolar kazandıran bir soygun...

G. - Milyonlarca dolar mı? Bu işi yapanlar polistir! Bence hiç şüphe yok öyle! Ya adli görevliler, eski şefler veya mevcut şeflerdir, ya da toplumsal kuruluşlarla suç ortaklığı yapan kişilerdir. Hırsız olmayı kabul eden, hırsız olduğunu iddia eden, tek başına iş gören bir hırsız, başansız olmak zorundadır.

M. G. - Romanlannızdaki, iki kuruş için başka eşcinselleri soyan ya da kiliselerdeki sadaka kutulanndan çalan iradesiz kişiler gibi mi mesela? Basın ve sinema bizi bu tür gangsterlere hiç alıştırmadı.

G. - Amerika’yı iyi tanımıyorum, ama filmlerinden hareketle sanıyorum ki, kendini daha iyi korumak, el değmemiş kalmak için, hemen hemen bütünüyle Kötülüğün somut örneği bir gangster çeşidi yarattı. Bu. gangsterler doğal olarak hayalidirler. Amerika karşısına hayali bir gangster çıkardı, bunu o şekilde yaptı ki Amerika onunla, Kötülük'le özdeşleştirilemesin. Bir yanda iyi olan Amerika var, Anayasa Amerikası, Fransa'da, Ba-tı'da, Doğu'da, her yerde bildiğimiz, tanıdığımız Amerika, öte yanda ise Kötülük var, mutlak bir gangster, ki genelde İtalyan olur. Belki sendikacıları arasında hariç, var olmayan bir gangster türü yarattı. Amerikan uygarlığına ilişkin bildiğim şey, çok can sıkıcı olduğudur. Bir

ülkeyi, kanunsuzlarına göre değerlendirebilirsiniz. Filmleri ve kitaplarıyla bize ulaşan kanunsuzlar o kadar kaba ve sert ki, onlan tanımayı hiç mi hiç istemiyoruz. Can sıkıcılar. Gene de orada çok zeki ve çok duyarlı haydutlar olmalı...

M. G. - Sartre sizin Kötülüğü ölüme kadar yaşamaya kararlı olduğunuzu açıklıyor. Ne kastetmiştiniz?

G. - Kötülüğü o şekilde yaşayacaksınız ki İyiliği simgeleyen toplumsal güçler sizi ele geçiremesin demek bu. Kötülüğü kendi şahsi ölümüme kadar yaşamayı kastetmiyordum, o şekilde yaşayacaktım ki bir yerlere sığınacak idiysem sonuçta ancak ve ancak Kötülüğe sığınacaktım, başka hiçbir yere değil, asla İyiliğe değil.

M. G. - Halbuki ünlü yazar sıfatınız size toplumda, "iyi-!ik”in yanında yer alma hakkını veriyor. Toplum tarafından kabul ediliyorsunuz; birtakım çevrelere giriyor musunuz?

G. - Asla. Toplum aldanmaz. Öncelikle, gezip tozmaktan hoşlanmadığımı söyleyeyim. Böyle şeylere pek değer vermem. İnsanlar beni davet etmiyorlar çünkü onlardan olmadığımı çok çabuk hissediyorlar.

M. G. - Suçlularla, aşağılanmalarla aranızda bir dayanışma var mı?

G. - Hiç yok. Hiçbir dayanışma yok, çünkü, Tannm, dayanışma olursa bu bir ahlak başlangıcı, dolayısıyla İyiliğe dönüş olur. Mesela, iki üç suçlu arasında dürüstlük var olsa, bu ahlaki bir uzlaşmanın, dolayısıyla bir İyiliğin başlangıcı olur.

Af. *G.* - Bir suç hikâyesini, Oswald'mki gibi,[3] okuduğunuzda ne hissediyorsunuz?

G. - Ah! Olaya bu şekilde yaklaşıyorsanız... Evet, dayanışma içinde olduğumu hissediyorum. Başkan Kennedy'ye özel bir kinim olduğundan değil, beni hiç mi hiç ilgilendirmiyordu. Fakat Amerikan toplumu gibi, hatta Batı toplumu gibi, ve hatta dünyada Kötülüğü kınayan her toplum gibi, son derece güçlü bir şekilde örgütlenmiş bir topluma karşı gelmeyi kafasına koyan o yalnız adam, ah evet, daha ziyade onun yanındayım. Ona

yakınlık duyuyorum, ama bütün bir topluma karşı tam anlamıyla yalnız olan çok büyük bir sanatçıya da aynı şekilde yakınlık duyarım. Her yalnız insanın yanındayım ben. Ama, nasıl söylemeli, manevi olarak istediğim kadar her yalnız insanın yanında olayım, yalnız insanlar hep yalnızdırlar. Suçunu işlerken istediğim kadar Oswald'ın yanında olayım, o yalnızdı. Tuvallerini boyarken istediğim kadar Rembrandt'm yanında olayım, o yapayalnızdı.

Af. *G.* - Eski hücre arkadaşlarınızla ilişkinizi sürdürüyor musunuz?

G. - Kesinlikle hayır. Şu duruma bir bakın. Dünyanın her ülkesinden telif haklan alıyorum, siz gelip *Playboy* adına benimle söyleşi yapıyorsunuz, onlar ise hâlâ hapisteler. İlişkimiz olmasını nasıl beklersiniz? Onlara göre ben ihanet etmiş bir adamım, başka bir şey değil.

Af. *G.* - İhanet ettiniz mi?

G. - Pekâlâ da ihanet ettim bir şeylere. Fakat kendimce daha değerli bulduğum bir şey için bunu yapmam gerekiyordu. Tekil bir eylem olan hırsızlığa daha evrensel bir işlem olan şiir yararına ihanet etmem gerekiyordu. Bunu yapmak zorundaydım. Olduğumu umduğum şairi olmak için, olmuş olduğum hırsıza ihanet etmem gerekiyordu. Ancak bu "meşruiyet" gene de beni daha neşeli biri yapmadı.

M. G. - Suçlulara ihanet ettiniz ve namuslu kişiler tarafından lanetlendiniz. Herkesçe lanetlenip kovulmaktan hoşlanıyor musunuz?

G. - Hoşuma gitmiyor değil, ama bu bir mizaç meselesi. Kendini beğenmişlikten, gururdan; kişiliğimin iyi tarafı değil bu. Şeytan'ın Tanrı tarafından lanetlenip kovulmaktan hoşlanması gibi, ben de, tabii aradaki tüm farklılıklar göz önünde bulundurularak, lanetlenip kovulmaktan hoşlanıyorum. Ama gurur, kendini beğenmişlik denir buna, biraz aptalca. Buna aldırmama-lıyım. Naif bir tavır bu, romantik bir tavır.

M. G. - Suçlular size neler sağladı peki?

G. - Yargıçların bana neler sağladığını sorsanıza... Yargıç olabilmek için hukuk okumak gerekir. Bu öğrenime on sekiz, on dokuz yaşma doğru

başlanır, yeniyetmeliğin en verimli döneminde. Dünyada başka insanları yargılayarak, hem de kendilerini tehlikeye atmadan yargılayarak hayatlannı kazanacaklarını bilen on sekiz yaşında insanlar var. Suçluların bana sağladığı şey bu işte: yargıçların ahlakı üzerinde beni düşündürdüler. Ama buna güvenmeyin: her suçlunun içinde maalesef bir yargıç vardır - tersi ise doğru değildir.

M. G. - Girişiminiz her türlü ahlakı tasfiye etmeyi hedeflemiyor mu?

G. - Genelgeçer ahlak anlayışlarını, durmuş oturmuş olanları ve gelişmeyi, serpilmeyi engelleyenleri, hayatı engelleyenleri tabii ki aşmayı isterim. Ancak bir sanatçı hiçbir zaman tam olarak yıkıcı değildir. Ahenkli bir cümle kurma kaygısı bile bir ahlakı, yani yazarla muhtemel okur arasındaki bir ilişkiyi gerektirir. Okunmak için yazıyorum. Laf olsun diye yazılmaz. Her estetikte bir ahlak vardır. Bana öyle geliyor ki benim hakkımda, yirmi yıl önce yazılmış bir esere bakarak bir kanıya varıyorsunuz.

Kendimle ilgili tiksindirici ya da göz kamaştırıcı ya da kabul edilebilir bir izlenim vermeye çalışmıyorum. İşimi yapıyorum.

M. G. - Sanatçı olarak, özellikle de *Hizmetçiler*'in ve *Zenci-ler*'in yazan olarak ahlak anlayışınızdan birazdan söz edeceğiz. Genelgeçer ahlak anlayışlanna olan itirazınıza dönelim şimdi. Kişisel hayatınızda, uyuşturucu kullanır mısınız mesela?

G. - Uyuşturucu müptelalanna karşı neredeyse ta içimin derinliklerinden gelen bir nefretim var. Uyuşturucu müptelası bilinci reddeder. Uyuşturucu larvaya özgü bir durum yaratır, ben diğer yapraklar arasında bir yaprak, diğer tırtıllar arasında bir tırtılım, farklılaşmış bir varlık değilim.

M. G. - Hiç uyuşturucu almayı denediniz mi?

G. - Evet, ve bu bana hiçbir şey sağlamadı, bir teslimiyet duygusunun sıkıntısı dışında.

M. G. - Hiç içki içmediğiniz söyleniyor... Neden?

G. - Çünkü ben Amerikalı bir yazar değilim. Geçen akşam Sartre ve Simone de Beauvoir'la yemek yiyordum, duble viski içiyorlardı. Beauvoir bana şöyle dedi: "Her akşam alkolde azar azar yitip gidişimiz sizi ilgilendirmiyor çünkü siz tamamen yitmişsiniz." Alkolle küçük çaplı kendinden geçmeler beni pek etkilemiyor. Ben uzun süredir uzun bir kendinden geçişte yaşıyorum.

M. G. - Gene de biraz yemek yiyorsunuzdur?

G. - İngiltere'den döndüğüm zamanlar yemek yemeyi severim. Fransız ulusuna ait olmamı sağlayan yalnızca iki şey var, bunlar dil ve yiyecektir.

M. G. - Çiçeklerin Meryemi adlı kitabınız, ki bazılan sizin başyapıtınız olduğunu söylüyorlar, bir hücredeki uzun bir mastürbasyonun şiirsel anlatısı. O dönemde şiirin "boku kullanma ve yedirme sanatı"[4] olduğunu söylüyordunuz. Okurdan hiçbir tasviri esirgemiyorsunuz. Erotik dil hâzinesinin tüm kelimelerini kullanıyorsunuz. Çiftleşmeyle son bulan dinsel törenlere bile değiniyorsunuz... Sansürle başınız hiç derde girmedi mi?

G. - "Müstehcen" denen kelimelerle ilgili sansür Fransa'da yok. Son oyunum *Paravanlar* Fransa'da oynanmadıysa (Almanya'da oynandı ve Amerika'da oynanacak[5]) bunun nedeni Fransızların oyunda bulunmayan ama bulacaklarını sandıklan şeyi bulacaklanndandı: Cezayir savaşı sorunu. Bu onlar için hâlâ çok acılı bir şey. Polisin beni koruması gerekecekti ve polis de Jean Genet'yi kesinlikle korumayacaktır. "Müstehcen" denen kelimelere gelince, şunu söyleyebilirim: bu kelimeler varlar. Eğer var iseler onlan kullanmak gerekir, yoksa onlan icat etmeselerdi. Ben olmasaydım bu kelimelerin larvamsı bir varoluşları olurdu. Büyük bir sanatçının rolü, her kelimeyi değerlendirmektir. Eskiden şiirle ilgili olarak verdiğim tanımı hatırlattınız bana. Bugün şiiri bu şekilde tanımlamam. Eğer dünya hakkında bir şeyler -pek büyük bir şey değil- anlamak istiyorsak, hınçtan kurtulmak gerekir. Hâlâ topluma karşı biraz hınç duyuyorum, ama giderek daha az, ve umanm bir süre sonra hiç hınç duymam. Aslında umurumda değil. Fakat bunu yazarken, hıncın etkisi altındaydım ve şiir aşağılık olarak nam salmış maddeleri soylu olarak kabul edilen maddelere dönüştürmekten, bunu da dil aracılığıyla yapmaktan ibaretti. Bugün sorun tamamen farklı. Artık beni düşman olarak ilgilendirmiyorsunuz. On, on beş yıl önce size karşıydım.

Şimdi ne sizdenim ne size karşı, sizinle aynı anda vanm ve derdim size karşı çıkmak değil, sizin de benim de içinde birlikte kıstmlacağımız bir şey yapmak. Okurlar kitaplanmdan cinsel bakımdan etkileniyorlarsa bunun nedeni kötü yazılmış olma-landır diye düşünüyorum bugün, çünkü şiirsel heyecan o kadar güçlü olmalıdır ki hiçbir okur cinsel bakımdan heyecanlanmasın. Kitaplanm pornografik yazılar olduklan ölçüde, onlan inkâr etmiyorum, incelik göstermekten yoksun olduğumu söylüyorum.

M. G. - Nabokov ve D. H. Lavvrence'ın eserlerini biliyor musunuz?

G. - *O* yazarlardan hiçbir şey okumadım.

M. G. - "Müstehcen" olarak nitelendirilen kitapları Amerika'da uzun süre yasaklanmış olan Henry Miller ilginizi çekti mi?

G. - Miller'ı pek iyi tanımıyorum. Onun hakkında bildiklerim pek ilgimi çekmiyor. Gevezelik. Durmadan konuşan bir adam o.

M. G. - Sizce Henry Miller neden Amerika'da uzun süre yasaklandı?

G. - Amerikalı bir sansürcünün kafasından neler geçtiğini bilemem.

M. G. - İsterseniz Amerika'da çevrilmiş olan şu kitaptan, *Çiçeklerin Meryemi'nde*n söz edelim. Hapishanede mi yazmıştınız?

G. - Evet, ve onu hapishanede yazmak hoşuma gitti bile diyebilirim. Hayalim onu tamamıyla zararsız, alelade bir kapakla basacak ve az sayıda, üç-dört yüz diyelim, dağıtacak bir yayıncıyla gizlice anlaşmak olurdu. O kitap uyarılmamış vicdanlarda ağır ağır yol alırdı. Maalesef böyle bir şey mümkün değildi. Kitabı bir yayıncıya satmak gerekti[6], o da onu eşcinsellere ya da yazarlara sattı, sonuçta aşağı yukarı aynı şey: neyle karşılaşacaklarını çok iyi bilen insanlardı. Oysa kitabımın tutucu bankacıların eline geçmesini, ya da köylü kulübelerine girmesini, polis memurlarının ya da kapıcıların, bu tür insanların eline geçmesini isterdim.

M. G. - Hapishanede neyin üzerine yazıyordunuz?

G. - Bize kâğıt verirlerdi, bunlarla yüz-iki yüz kesekâğıdı yapmamız gerekliydi. *Çiçeklerin Meryem*!nin başını bu kâğıtların üzerine yazdım. Savaş sırasındaydı, hapishaneden hiç çıkma-yacağımt düşünüyordum. Hakikati yazdığımı söylemiyorum, samimi bir şekilde, coşku ve hırsla yazıyordum, kitabın hiçbir zaman okunmayacağından emin olduğum için daha da az zaptedil-miş bir hırstı bu. Bir gün hapishaneden, Santâ'den, Adalet Sara-yı'na gittik. Hücreme geri döndüğümde el yazması kaybolmuştu. Hapishane müdürünün yanma çağınldım, "üstüne başyapıtlar yazılsın diye yapılmamış", böyle demişti," kâğıdı kullandığım için beni üç gün hücre hapsine ve kuru ekmeğe mahkûm etti. Müdürün yapmış olduğu hırsızlık yüzünden kendimi küçülmüş hissediyordum. Kantine defterler ısmarladım, örtülerin altına girdim ve yazmış olduklarımı kelimesi kelimesine hatırlamaya çalıştım. Sanırım başardım da.

M. G. - Uzun muydu?

G. - Elli sayfa kadar.

M. G. - Girişiminizin Caryl Chessman'ınkiyle[7] ortak bir yönü var mı?

G. - Kesinlikle yok. Chessman daima kendini savundu, onu toplumun dışında bırakabilecek edimleri tanımayı daima reddetti. İhtiyattan, işin özünü inkâr etti. Beni ilgilendirmiyor. Ameri-kalılar'ın hem vicdanlarını rahatlatmak hem de bir hırsız ve tahmini bir katille aralarına mesafe koymak için Chessman vakasını gayet iyi kullanmış olmaları, beni şaşırtmıyor, bu onların düzeyine göre. Üstlenmesi gereken bir davranışı inkâr etti. Amerikan hukukunu iyi bildiği için kendine yaşama hakkı verdi ve on-on iki yıl yaşamanın bir yolunu buldu. Bu bir başarıdır, ama edebi bir başarı değildir.

M. G. - Yalnızlıktan çıkmak için mi yazmaya başladınız?

G. - Hayır, çünkü beni daha da yalnız kılan şeyler yazıyordum. Hayır, yazmaya neden başladığımı bilmiyorum. Derinde yatan sebepleri bilmiyorum. Belki de şu sebeptendin yazının gücünün bilincine ilk kez, o sıralar Amerika'da bulunan bir Alman kız arkadaşıma bir kartpostal gönderdiğim zaman vardım. Ona ne diyeceğimi pek bilemiyordum. Yazacağım yüzeyin beyaz pürtüklü bir görünüşü vardı, kar gibi biraz, ve

bana hapishanede doğal olarak olmayan kan hatırlatan, Noel'i hatırlatan şey bu yüzey oldu ve arkadaşıma herhangi bir şeyden bahsetmek yerine mukavvanın niteliğinden bahsettim. Yazmamı sağlayan tık sesi, buydu. Harekete geçiren güç bu değildir şüphesiz, ama bana ilk özgürlük tadını veren bu oldu.

M. G. - Yayımlanmaya nasıl başladınız?

G. - Bir avukat, Guillaume Hanoteau, şimdi *Paris-match'da* gazeteci, şiirlerimden birini, "îdam Mahkûmu”nu Jean Cocte-au'ya verdi, o da kendi hesabına yayımladı.[8]

M. G. - Fransız edebiyatına böyle mi girdiniz?

G. - Fransız edebiyatının içinde olmaya hiçbir zaman çalışmadım.

M. G. - Sahiden de sizi bir "vaka" olarak ele almak daha tercih edilen bir şey. Eserinizde "Fransız dilinin en güzel kelimesi" olarak azizlikten ve "ebedi suçlu ve aziz çifti"nden bahsediyorsunuz. "Azizlik"... Karşıtlannız size bu kelimeyi kullanma hakkını vermiyorlar.

G. - Karşıtlanm kullandığım her kelimeden iğreniyorlar, bir virgülden bile. Mauriac bir makalesinde yazmaktan vazgeçmemi bile istedi. Hıristiyanlar ve özel olarak da karşıtlanm azizlik kelimesinin sahipieriler ve onu kullanmama izin vermiyorlar.

M. G. - Bu kelime sizin için ne ifade ediyor?

G. - Ya sizin için ne ifade ediyor?

M. G. - Manevi düzende mükemmeliyet arayışı.

G. - Karşıtlanm bir aziz Camus'ye karşı çıkmazlardı. Neden aziz Genet'ye karşı çıkıyorlar? Bakın... Çocukken devlet başkanı, general ya da herhangi başka bir şey olduğumu ya da olabileceğimi hayal etmem -hayal gücümü biraz zorlamadıkça- çok zordu. Bir piçtim, toplumsal düzende yer almaya hakkım yoktu. Ayrıksı bir kader istediğimde geriye bana ne kalıyordu? Özgürlüğümü, imkânlarımı ya da sizin dediğiniz gibi yeteneklerimi -

yazarlık yeteneğimin olup olmadığını henüz bilmezken- azami kullanmak istediğimde? Bana bir aziz olmayı istemek kalıyordu, başka bir şey değil, yani insanın inkârı olmayı istemek.

M. G. - Azizle suçlu arasında nasıl bir benzeşme görüyorsunuz?

G. - Yalnızlık. En büyük azizler, biraz yakından bakıldığında suçlulara benzerler, size de öyle gelmiyor mu? Azizlik korkutur. Toplumla aziz arasında görünür bir uyuşma yoktur.

M. G. - Sizi okurken olduğu gibi, sizi dinlerken de insan biraz şaşırıyor. Sizin gibi bir insanın (Kimsesizler Yurdu'ndan çıkmış bir piçin) sezgisel bir yazar olmaması oldukça garip. Oysa siz akla dayanarak kanıt getiriyor, kuruyorsunuz. Sizinle Faulk-ner ya da Hemingway gibi Amerikalı yazarlar arasında akrabalık bulmak zor.

G. - Kendi kendime soruyorum da, ve milliyetçi olduğumu sanmıyorum, kendi kendime acaba gencecikken beni sarıp sarmalayan Fransız kültürü yüzünden mi böyleyim diye soruyorum. On beş yaşındayken, bütün Fransa'ya, belki de bütün Avrupa'ya yayılmış bir kültür vardı. Bizler, biz Fransızlar, dünyanın efendileri olduğumuzu biliyorduk, yalnız maddi dünyanın değil, kültürün de.

M. G. - Piç bir çocuk bile bütün bir kültürün sorumluluğunu yüklenmiş mi oluyordu?

G. - Ondan kaçmanın imkânı yoktu, belki de kitaplarım çok uzun süredir geliştirilmiş ve yararlanmaktan ziyade kurbanı olduğum bir kültürün ürünüdür.

M. G. - Kurbanı mı?

G. - Daha naif sezgisel, duygusal nitelikler kendilerini gösterme imkânı bulamadılar çünkü karşılarına sürekli olarak onlan budayan, âdeta hadım eden kültürel bir ifade tarzı çıkıyordu. Belki de bu mizacımla, Amerika Birleşik Devletleri'nde doğmuş olsaydım, çok ince, çok hassas bir şair olurdum, oysa her şeyden önce bir tartışmacıyım. Bir kültürün hiçbir zaman eksiksiz olmadığını da ekleyeyim. Avrupalı yazarlar, Amerikalı yazarlar

gibi, az çok açık bir şekilde, bir talebe cevap veren bir ifade biçimi seçiyorlar. Avrupa'nın isteği kültüre ilişkin bir görünüş, Amerika sertlik ve içgüdü olmak iddiasında. Her iki durumda da yalan söylüyoruz. Sezdiğimiz ancak başka türlü ifade edemediğimiz bir hakikatle ilgili olarak yalan söylüyoruz. Amerika kendine genelde kaba ve sezgisel bir biçim verdi, Avrupa ise kültür ve akıl olmayı istedi.

M. G. - Sizce neden filozof Jean-Paul Sartre size altı yüz sayfalık bir deneme adadı? ‘ ^

G. - Sartre insanın özgür olduğunu ve her insanın elinde kendi oluşunun sorumluluğunu yüklenmek için her türlü imkânın bulunduğunu varsayıyor. Ben onun özgürlük kuramlarından birinin örneğiyim. Maruz kalmak yerine, kendine verilmiş olanı isteyen, bunu üstlenen ve en uç sonucuna vardırmaya kararlı olan bir adam tanıdı.

M, G. - Hem bir yazar hem bir dost olarak Sartre hakkında ne düşünüyorsunuz?

G. - Sartre kendini tekrarlıyor. Birkaç tane büyük fikri vardı ve bunları çeşitli biçimler altında kullandı. Onu okurken, çoğu zaman ondan daha hızlı ilerliyorum. Beni şaşırtan, *Sözcükler,* son anlatısı. Kitapta, burjuvaziden kurtulmak için öyle bir irade gösteriyor ki. Herkesin saygılı yosma olmak istediği bir dünyada, biraz yosma olduğunu bilen ama hiç de saygılı filan olmak istemeyen biriyle karşılaşmak çok güzel. Sartre'ı severim, çünkü komiktir, eğlendiricidir, ve her şeyi anlar. Ve her şeyi yargılayarak değil gülerek anlayan bir adamın karşısında olmak bayağı hoş bir şey. Benim her şeyimi kabul etmiyor ama kabul etmediğinde bununla eğleniyor. Son derece hassas bir insan. On, on beş yıl önce onun iki-üç defa kızardığını görmüştüm. Ve kızaran Sartre çok sevimli oluyor.

M. G. - Size adadığı kitabı okurken ne hissettiniz?

G. - Bir tür tiksinti - çünkü kendimi çıplak ve benden başka biri tarafından soyulmuş olarak gördüm. Tüm kitaplarımda kendimi soyarım ama aynı zamanda kelimeler, tercihler, tavırlarla, sihirle kendimi başka kılığa sokar, tanınmaz hale getiririm. Fazla zarar görmeyeyim diye kendimi ona göre ayarlarım. Sartre tarafından, hiç gözetilmeden çıplak bırakılmıştım. Benden

gösterme kipinin şimdiki zamanında bahsediyor. İçimden gelen ilk duygu kitabı yakmak isteği oldu. Sartre el yazmalarını bana emanet etmişti. Sonunda kitabı yayımlamasına izin verdim çünkü her zaman ilk kaygım, uyandırdığım şeyden sorumlu olmak olmuştur. Fakat kendime gelebilmem epey vakit aldı. Neredeyse yazmaya devam edemez hale gelmiştim. Mekanik roman biçimleri geliştirmeye devam edebilirdim. Kendiliğinden pornografik romanlar yazmaya kalkışabilirdim. Sartre'ın kitabı bir boşluk yarattı ve bu boşluk bir tür psikolojik bozulmaya yol açtı. Bu bozulma da beni tiyatroma götüren zihin yoğunlaşmasına imkân sağladı.

M. G. - Bu boşlukta ne kadar zaman gömülü kaldınız?

G. - Bu sefil durumda, hayatın temelini oluşturan bu ahmaklıkta altı yıl kaldım: bir kapı açmak, bir sigara yakmak... Bir insanın hayatında sadece birkaç ışıltı vardır. Gerisi sıkıcılık, boğuculuktur.

M. G. - Fakat oyununuz *Hizmetçiler* 1947 tarihli, Sartre'ın kitabı ise 1952'de yayımlandı...

G. - Doğru. Sartre'ın kitabı bildik bir şeyin kullanılmasını sağladı, onu meydana çıkarmadı.

M. G. - Oyunlarınız çok başanlı oluyor, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde; *Zenciler* orada oynanmaya başlayalı yakında dört yıl olacak. Bu başan sizde nasıl bir etki uyandırıyor? '

G. - Aklım almıyor. Hayret ediyorum. Belki de Amerika Birleşik Devletleri düşündüğüm gibi değildir. Amerika'da her şey olabilir, insanlığa benzer bir şey bile ortaya çıkabilir.

M. G. - Dört oyun yazdınız, bunlardan üçünü gördük: *Hizmetçiler, Zenciler* ve *Balkon.* Bu oyunlar karşısında insan şaşınp

kalıyor. Mesela *Hizmetçiler'de* patronlara karşı hizmet edenlerin lehinde, *Zenciler'dt* de Beyazlar'a karşı Siyahlarla birlik misiniz, yoksa tam tersi mi, diye soruyoruz kendi kendimize. Bir çeşit rahatsızlık hissediyoruz.

G. - Umurumda değil. Ben tiyatro oyunları yapmak, teatral ve dramatik bir duyguyu billurlaştırmak istedim. Oyunlarım Siyahlama hizmet ediyorsa, buna aldırmıyorum. Zaten buna inanmıyorum da Eylemin, sömürgeciliğe karşı doğrudan mücadelenin Siyahlar için bir tiyatro oyunundan daha çok şey yaptığına inanıyorum. Aynı şekilde, hizmetçiler sendikasının hizmetçiler için bir tiyatro oyunundan daha çok şey yaptığına inanıyorum. Siyahlar'ın ve tüm yabancılaşmış insanların duyuramadıktan derin bir sesi duyurmaya çalıştım. Bir eleştirmen hizmetçilerin "böyle konuşmadıklannı" söyledi. Böyle konuşurlar, ama sadece benimle, gece yansı. Bana Siyahlar'ın böyle konuşmadıklan-nı söylerlerse, onlara kulağınızı kalplerine dayarsanız aşağı yu-kan bunlan duyarsınız, derim. Dile getirilmemiş olanı duymayı bilmek gerekir.

M. G. - Fakat oyunlannız ayncalıklı olmayan kişileri gerçeğe olabildiğince yakın bir konuma oturtuyor.

G. - Bu oyunlan kendime karşı yazmış olabilirim. Beyazlar, Patron, *Paravanlardaki* Fransa ben olabilirim ve bu niteliklerdeki ahmakça olan şeyi bulup çıkarmaya çalışıyor olabilirim. Bana hırsızlık yapıp yapmadığımı sordunuz. Sanınm bunun önemi yok. Ben hiçbir zaman bir insanı soymadım, bir işlevi soydum. tşlev de umurumda değil.

M. G. - Sartre, sizin kitaplannızı okumanın, kerhanede bir gece geçirmek olduğunu söylüyor. Sürüyle müşteriniz oldu, ünlüsünüz. Kazandığınız parayı ne yapıyorsunuz?

G. - Bu sizi hiç ilgilendirmez.

M. G. - Sizinle söyleşi yapılmasına genellikle izin verir misiniz?

G. - Asla. Varlığından bile haberdar olmadığım bir derginin benimle söyleşi yapmasını kabul etmem için Simon de Beauvo-ir'ın ısran gerekti. Bistrodaki bir görüşmenin ötesinde bir şey olan bir söyleşiyi kabul etmem hayatımda ilk defa oluyor. Oyunlarımı Amerika'da göklere çıkarmak için hiçbir şey yapmadım mesela. Bakın, bir bahse girdim: eserimin hiçbir tanıtımın yardımı olmadan kendi kendini savunmasına dair bir bahis. Eğer güçlüyse başaracaktır, zayıfsa vah vah bana.

M. G. - Ama başardınız, ünlü biri oldunuz...

G. - Eğer ünlü biriysem, tuhaf bir ünlüyüm... "Ünlü kişiler" -bu söz beni çok güldürüyor- her yere girme hakkına sahiptirler. Amerika'ya gitmek için dört yıllık bir vizem var, ama sanırım konsolos vizeyi bana kazara vermiş. Kim olduğumu öğrendiklerinde kullanmama izin vermediler...

M. G. - Sabıkalı siciliniz yüzünden mi yoksa eşcinselliğiniz yüzünden mi? Bu konuya girebilir miyiz?

G. - Ben eşcinsellikten bahsetmeye tamamen hazırım. Çok hoşuma giden bir konudur. Şu sıralar eşcinselliğe sahte-sanatçı çevrelerinde pek iyi gözle bakıldığını biliyorum. Burjuva çevrelerinde hâlâ kınanıyor. Kendi adıma, ona çok şey borçluyum. Onu bir lanet olarak görmek istiyorsanız, sizin bileceğiniz iş, bense onu bir lütuf olarak görüyorum.

M. G. - Size ne sağladı?

G. - Beni yazıya ve insanları anlamaya yönelten o oldu. Tam olarak böyledir demiyorum, ama Cezayirliler'le sevişmiş olmasaydım FLN'den[9] yana olmazdım belki de. Hayır, hayır, her halükârda olurdum kuşkusuz. Ama Cezayirliler'in de başkaları gibi insanlar olduğunu anlamamı belki eşcinsellik sağlamıştır.

M. G. - Hiç kadınlara ilgi duymadınız mı?

G. - Duydum, dört kadın ilgimi çekmiştir. Meryem Ana, Je-anne D'Arc, Marie-Antoinette ve Madam Curie.

M. G. - Şu an eşcinselliğin hayatınızdaki anlamı nedir?

G. - Size onun pedagojik yönünden bahsetmek isterim. İlgilendiğim tüm oğlanlarla seviştim elbette. Ama sadece sevişmekle ilgilenmedim. Yaşamış olduğum serüveni onlarla yeniden kurmaya çalıştım; bu serüvenin simgesi piçlik, ihanet, toplumun reddi ve yazıydı, yani topluma dönme, ama başka yollardan. Bu sadece benden kaynaklanan bir tutum mu? Eşcinsellik, eşcinseli yasa dışı konumuna yerleştirdiği için, onu toplumsal değerleri yeniden gözden geçirmeye zorlar ve genç bir oğlanla ilgilenmeye karar

verdiğinde, onunla düz bir şekilde ilgilenmeyecektir. Normal bir toplumda zorunlu olan, hem akılla hem yürekle ilgili tutarsızlıklar konusunda onu bilgilendirecektir. Şu sıralar genç bir otomobil yarışçısıyla, Jackie Maglia'yla ilgileniyorum. Onun hakkında şunu söyleyebilirim: işe araba çalmakla başladı, sonra bir çeşit alçalmayla, ne olursa çalmaya başladı. Hayatının biçiminin yarış olması gerektiğini çok çabuk anladım. Ona arabalar satın aldım. Şimdi yirmi bir yaşında. Yarışçı, artık çalmıyor. Asker kaçağıydı, artık değil. Otomobil yarışçısı olmasının ve toplum tarafından bu yeni haliyle kabul edilmesinin sorumluları hırsızlık, asker kaçaklığı ve benim. Kendini oldurarak, kendindeki temel şeyi gerçekleştirerek geri kazanıldı.

M. G. - Yarışırken Maglia'ya eşlik ediyor musunuz?

G. - Yarıştığı her yerde ona eşlik ettim, İngiltere'de, İtalya'da, Belçika'da ve Almanya'da. Kronometreyle zamanını tutuyorum.

M. G. - Otomobil yarışı ilginizi çekiyor mu?

G. - Başlangıçta bana hayli aptalca görünüyordu, bugün ise hayli ciddi ve güzel görünüyor. İyi bir yanşta dramatik ve estetik bir yan vardır. Yarışçı Oswald gibi yalnızdır. Ölüm tehlikesiyle karşı karşıyadır. Birinci geldiği zaman, güzel bir şey bu. Son derece hassas nitelikler gerekir ve Maglia çok iyi bir yarışçı. Hödükler kendilerini öldürürler. Maglia oldukça tanınmaya başladı. Ünlü olacak.

M.G. - O sizin için çok mu önemli? Onu seviyor musunuz?

G. - Onu seviyor muyum? Girişimi seviyorum. Yaptığı şeyi ve benim onun için yaptığımı seviyorum.

M. G. - Onunla çok mu ilgileniyorsunuz?

G. - Eğer biriyle ilgileniyorsanız bunu ciddi olarak yapmak lazım. Geçen hafta sonu, Chartres'dan Paris'e dönerken, gerginliğini koruyup ortalama 170 kilometre hızla sürebilmesi için sigara içmedim.

Af. *G.* - Kendini bu şekilde ötekine bırakma biraz kadınca değil mi?

G. - Eşcinselliğin içerdiği kadınsılık genç oğlanı sarıp sarmalar ve daha çok iyiliğin serpilip gelişmesine imkân verebilir. Din bilginleri toplantısı sırasında Vatikan'la ilgili bir televizyon programı seyrediyordum. Programa birkaç kardinal çıkardılar. İçlerinden iki üç tanesi cinsiyetsiz ve anlamsız idi. Kadınlardan hoşlanan diğerleri yavan ve açgözlü idiler. Eşcinsele benzeyen bir teki, Kardinal Li&ıart,[10] iyi ve akıllı görünüyordu.

Af. *G.* - Modem erkek, erkekliğini kaybetmiş olduğu için eleştiriliyor. Eşcinsellik bu eğilimi teşvik etmiyor mu?

G. - Bir erkeklik bunalımı olsaydı bile buna o kadar üzülmezdim. Erkeklik daima bir oyun olmuştur. Amerikalı aktörler erkekliği oynarlar. Aklıma, erkekçe tavırlar takman Camus de geliyor. Bana göre erkeklik, genç kızın ya da kadının bekâretini bozmaktan çok korumak için bir melekedir. Fakat elbette ben bu konuda karar verebilecek durumda değilim. Geleneksel oyunu reddetmekle kabuk kırılır ve böylece erkek, başka türlü ortaya çıkmayacak olan bir nezaket ve inceliği ortaya çıkarabilir. Modem kadının özgürlüğüne kavuşmasının, erkeği, daha az boyun eğen bir kadına daha uygun bir tutum bulmak için eski tutumları reddetmeye zorlaması da mümkün. Jackie'yi gördünüz, hiç de efemine bir havası yok ama gene de duyarlığı yüzünden beni en çok ilgilendirenlerden biri. Ona ilk yanş arabasını verdiğimde, ne hissettiğini sordum: "Biraz utanıyorum," dedi bana, "çünkü benden daha güzel.”

Af. *G.* - Maglia'yı ne kadar zamandır tanıyorsunuz?

G. - Gencecik bir çocuk olduğundan beri. Gençlerleyken, her durumda, bir şeyler icat etmek, onlann mizaçlarını, karakterlerini ve zevklerini göz önünde bulundurmak, her seferinde yaratıcı edime benzeyen bir şeyler yapmam gerekti... bir hüküm verdikleri her seferinde yargıçlardan isteyeceğim şey de bu biraz: yargıç yaratsın ve ömrü boyunca dört beş hükümden fazlasını veremesin, çünkü herkes yaratıcı olmalıdır.

M. G. - Ama Maglia Fransa'da yarışacağı zaman, onu alkışlayacak olan şu sizin sevmediğiniz toplum...

G. - Biliyorum. Yüceltilen şovenizm olacak. Maglia’yı koruyan, hayatını tehlikeye atmasıdır. Kendi imgesi kurtulabilir, çünkü her yarıştığında ölüm

tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu biliyor. Eğer Maglia kendinden hoşnutluğun oyununa gelseydi, hayatını, ustalığını tehlikeye atardı. Fazla kendini beğenmiş bir tutum onu tehlikeye atar, tıpkı gangster ve yazar olarak kendini beğenmiş bir tutum alsaydım benim de tehlikede olacağım gibi.

M. G. - Maglia'yla yollarda olmadığınız zaman ne yapıyorsunuz?

G. - Geri kalan zamanda, herkes gibi bir yan-ahmaklık hali içinde yaşıyorum. Arada sırada oyunlarımı yazmaya koyuluyorum, her gün değil, bir geliyor bir gidiyor, dönem dönem. Bu kış Paris Operası'nda şahane bir opera, Alban Berg'in *Wozzeck'\rii* sunan büyük besteci Pieıre Boulez ile belki bir opera yapacağım.[11]

M. G. - Yazmak sizin için bir ihtiyaç mı?

G. - Evet, çünkü kendimi verilmiş zamandan sorumlu hissediyorum. Bu zaman içinde bir şey yapmak istiyorum ve bu bir şey de yazı. İnsanların gözünde ya da kendi gözümde sorumlu olduğumdan değil, belki Tann'mn gözünde sorumlu - doğal olarak ondan söz edemem, çünkü hakkında pek bir şey bilmiyorum.

M. G. - Tann'ya inanır mısınız?

G. - Sanırım ona inanıyorum. Din kitabı efsanelerine pek bir inancım yok. Ama neden bana en değerli görünen şeyi kesinle-yerek ömür süremin hesabını vermek zorunda hissediyorum kendimi? Beni buna zorlayan hiçbir şey yok. Görünür hiçbir şey beni buna zorlamıyor. O halde neden bunu yapmam gerektiğini bu kadar kuvvetle hissediyorum? Eskiden sorun, doğrudan doğruya yazma edimiyle çözülmüştü. Çocukluğumun isyanı, on dört yaşımın isyanı inanca karşı bir isyan değildi, toplumsal durumuma karşı, aşağılanmışlığıma karşı bir isyandı. Derindeki inancıma kastetmiyordu, ancak ne bakımdan?

Af. *G.* - Ya ebedi hayat, ona inanıyor musunuz?

G. - Bu can çekişen bir protestan ilahiyatçı sorusu. Siz II. Vatikan Konsili'nden bir din bilgini misiniz? Anlamı olmayan bir soru bu.

Af. G. - Pekâlâ, artık hapishaneden hapishaneye değil de otel odasından otel odasına dolaşıp duran bu yazar hayatının ne anlamı var? Zenginsiniz ama hiçbir şeyiniz yok. Saydım: yedi kitabınız, bir çalar saatiniz, bir deri ceketiniz, üç gömleğiniz, bir takım elbiseniz ve bir valiziniz var. Hepsi bu mu?

G. - Evet. Neden daha fazlası olsun ki?

Af. *G.* - Yoksulluktan bu hoşnutluk niye?

G. - (gülerek) Bu meleklerin hoşnutluğudur. Bakın, umurumda değil... Londra'ya gittiğim zaman, bazen ajansım benim için *Ritz*'de bir oda tutar. Eşyayı ve lüksü ne yapayım yani? Ben yazıyorum, o kadar.

Af. *G.* - Hayatınızı nereye sürüklüyorsunuz?

G. - Unutuşa. Faaliyetlerimizin çoğunda berduşluğun belirsizliği ve durgunluğu vardır. Bu durgunluk halini aşmak için pek nadiren bilinçli bir çaba harcarız. Ben bunu yazıyla aşıyorum.

Beş Afrikalı göçmenin ölümünü protesto etmek amacıyla
10 Ocak 1970'te işgal edilen Fransız İşverenleri Ulusal Konseyi (CNPF)
merkezinde, Marguerite Duras ile birlikte

Lenin'in Metresleri

30 Mayıs 1968'de Le Nouvel observateur'de (özel baskı, no 185) yayımlanan bu makaleyle Genet, bilindiği kadarıyla, ilk defa özel olarak siyasi bir alana girmektedir. Bu ilk makalenin Mayıs 68 olaylanna ayrılmış olması anlamlıdır ve Genet'nin siyasi güzergâhının başlangıç noktasını da belki bu olaylar oluşturmuştur.

Bir gezgin yurtdışından, mesela Fas'tan geldiğinde, *L'Humanitf* de bir makale okur Cohn-Bendit üzerine, çerçeve içine alınmış -hem makale hem adam-, makalede o bir azgın ve bir Alman olarak gösterilmektedir; *Minute'ü*

karıştırır: Cohn-Bendit pis bir Yahudi'dir, *L'Aurore* ve *Le Figaro* satın alır: Cohn-Bendit bir kışkırtıcıdır; sokaktaki adamla Cohn-Bendit'den bahsettiğinde *Le Nouvel observateur'de* Sartre'la yaptığı görüşmenin uydurma bir montaj olduğunu, filozofun da tahrikçinin de görüşmeyi kabul etmediklerini öğrenir; Censier'den[12] bir öğrenci size onun hakkında hem iyi hem kötü düşündüğünü söyler, bu öğrenci az önce söylediklerimi *L'Huma* ve *Minute'ü*n yazdığını duyunca kızıp köpürür ancak, gene de, iki gazetenin yazdığı gibi konuşur sonuçta; Billancourt'lu bir işçi öfkeden kendinden geçer ve polisin "Alman'ı ensesinden tuttuğu gibi sınıra götürmesi" gerektiğini düşünür; televizyonda Bay S6guy,[2] Cohn-Bendit hakkında fikrini soran bir gazeteciye, küçümsemeyle (küçümseme yüz kasları ile rahatlıkla oynanır) cevap verir: "Cohn-Bendit, o kim?" Birkaç öğrenciye Cohn-Bendit'in söylediklerinin veya yazdıklarının -hepsinin değil ama hemen hemen hepsinin- altına imza atıp atmayacakları sorulur; çoğu "evet" diye cevap verir ama oynaştığı bir bakan kızının gönlünü hoş ettiğini, fotoğraflarının ve söyleşilerinin parasını büyük gazetelere ödettiğini de söylerler. Son olarak da, eğer doğru anladıysam, CGT onun solu böldüğünü ileri sürmekte ve Amerikan CIA tarafından uzaktan yönetildiği söylentileri dolaşmakta.

Bin dokuz yüz yirmi, yirmi iki yıllarında, gazeteci Stöphane Lauzanne, çok gerici bir gazetede, *Le Matiride,* Lenin'in Krups-kaya ile nikâhsız yaşadığını, Avrupa'nın tüm başkentlerinde çok sayıda kapitalist metresi olduğunu, zevk düşkünü bir bey hayatı sürdüğünü ama, Paris'te uşakken kendi evinin pislik içinde olduğunu ileri süren çok sayıda makale yazmıştı.

Bu dedikodu kargaşasından geriye, bir bakan kızının zevkli olduğu; solu bölenin Sdguy olup olmadığını sormak gerektiği; Cohn-Bendit'in zıtlaşan iki güçten, de Gaulle'cülük ile Komünist Parti'den daha radikal bir üçüncü gücün öncüsü olup olmadığı sorusu kalır aklımızda. Son olarak eğer CLA (her yerdedir) pençesini uzatmışsa, demek ki aptal değil çünkü ortaya Cohn-Bendit gibi adamlar çıkarıyor, hem de çok salak çünkü Cohn-Bendit'in ifade ettiği fikirler onlan ifade eden adamı aşmakta olup, kendi hayatlannı yaşamakta, genç işçiler ile öğrenciler arasında kendilerine yol açmaktalar. (SĞguy'nin son beyanatından birini telefonda söylediler bana, aynen buraya alıyorum: "Söz konusu kişinin uluslararası bir örgüte üye olduğunu biliyoruz." S6guy, Uluslararası işçi Konfederasyonu'nun, Varşova

Paktı'nın, Ortak Pazar'ın da uluslararası örgütler olduğunu bilmiyordur belki.)

2. En güçlü sendika örgütü CGTnin (Genel İş Konfederasyonu) sekreteri.

Cohn-Bendit'i televizyonda gördüm. Onu Sorbonne'un büyük anfısinde gördüm ve bana öyle geldi ki yalnızca durum tahlili doğru değil aynı zamanda önerileri de doğru -isterseniz somut diyelim- ve bu öneriler arasında şunlar bana esaslı göründü: "Bütün üniversite lokantaları, kantinleri, odaları, vs. genç emekçilere açılacak"; "öğrencilere yerilen öğrenimden yararlanabilsinler diye haftanın üç günü genç emekçilere ve çıraklara ayrılacak, ve bu akşamlan ve himayeci bir şekilde değil, hafta içi olacak."

Sonuçta, Çekoslovakya'nın, Masaryk tarafından uygulanmaya konan Halk Üniversiteleri ve okullan sayesinde hakikaten devrimci bir gençliğe sahip olması imkânsız değil.

Ne Cohn-Bendit'in gençler veya daha az gençler üzerindeki çekim gücünü tahlil etmek, ne de onu o yapan şeyin cazibe mi zekâ mı olduğunu bilmek istiyorum - şahsen, ikisinin birbiriyle sıkı sıkıya iç içe girmiş olduğunu sanıyor ve buna üzülmek gerekmediğini düşünüyorum.

Bu çocuğun, burjuvazinin dâhiyane baş belasının, yaptığı etkiye karşı insanın kendini, elinden geldiğince koruması doğal bir temkinliliktir. Ancak, insan kendini aşağılık bir biçimde mi korumalı, hele ki devrimci parolalar ilettiği ya da yeniden ilettiği ve bizzat kendisinin onlan uygulamak için eyleme geçtiği bilindiğinde? Hükümet Cohn-Bendit'in Fransa'ya girişini yasaklıyor: Diyorlar ki bu emir yasaldır, demek ki bu emir yasallığm çoğu zaman kepazelik olduğunu gösteriyor. 13 Mayıs yürüyüşü[13] sırasında, bu yürüyüş büyük ölçüde KP ve CGTnin çağnsı sayesinde izlenmiş olsa da, gene de bu iki kurumun Cohn-Bendit'in çağnsını dinlemedilerse de işittikleri ve birkaç saat süresince ve kilometreler boyunca onu izledikleri, dolayısıyla destekledikleri bir gerçektir.

Cohn-Bendit buıjuva aygıtını yıkma, her halükârda sarsma yolundaki bir hareketin şiirsel ya da hesaplanmış kaynağıdır ve, onun sayesinde, Paris'ten geçen gezgin başkaldıran bir şehrin letafetini ve zarafetini tanır. Şehrin yağı

olan otomobiller ortadan kaybolmuştur, Paris nihayet zayıf bir şehir haline gelmekte, birkaç kilo vermektedir, ve hayatında ilk defa gezgin, Fransa'ya dönerken, solgun olarak tanıdığı yüzleri nihayet sevinçli ve güzel görmenin sevincini ve coşkusunu tadar. Eğer mayıs günleri yetiniz böyle bir şey ortaya çıkardılarsa, o zaman...

Başkalarının bilimsel araştırmanın öncüsü olmaları gibi Cohn-Bendit de kavgaların öncüsü idiyse, bundan böyle kimdir o halde? Hem hiç kimse hem herkes, bu Ariel[14] buharlaşıyor ama özgürlük fikrine dönüşüyor; Pompidou hükümetinin öldürmeye çalıştığı da bu fikirdir. Köhne düşünceler, Lenin'in metresleri ölmediler, ölmüş olsalar da Pompidou hükümeti onlan diriltmeye uğraşacaktır.

Kendimden Bahsetmek Bence Uygunsuz Kaçar...

Bu konuşmanın metni, kısalığına rağmen, Jean Genet'nin "Panter" serüvenine iyi bir giriş oluşturmaktadır. Yazarın Amerika'ya kaçak girişinden ("May Day Speech'in 1. notuna bkz.) yaklaşık beş gün sonra yazılmıştır.

New York'a gelir gelmez Genet, Kara Panterler tarafından düzenlenen ve adını duyar duymaz hiç güçlük çıkarmadan kapılarını açan büyük Amerikan üniversitelerinde verilen bir dizi konferansa sürüklenmişti.

Genet'ye verilen görev, öğrencileri ve aydınları Kara Panterlerin tezlerine katılmaya teşvik etmekti. Yale Üniversitesinde daha ilk konuşmasında Genet, Amerika Birleşik Devletlerindeki gezisinin iki ayı boyunca hemen hemen her yerde karşılaşacağı başlıca engelin farkına varmıştı: Yalnızca edebi sorularla ilgilenen bir dinleyici kitlesinin merakı.

Donatımlı, ancak yalnızca hayatı ve eseriyle ilgili görünen dinleyicilerin sorulan sinirine dokunan -kelime hafif kalır- Genet, daha baştan ve kesin olarak tutumuna açıklık getirmeye karar vermişti. O yüzden, giriş niteliğindeki bu konuşmanın belirli bir işlevi olup -yerinde olmayan soruların önünü almak- tek başına değerlendirilemez: Yazarın gözünde, söylediklerinin özü, onların sonucu olan siyasi tartışmada yatmaktaydı. Kuşkusuz bu nedenledir ki (Genet'nin başka

konferanslar sırasında da tekrar tekrar okumuş olabileceği) bu metin, bilindiği kadarıyla, basında yayımlanmamıştır.

10 Mart 1970 günü Cambridge'deki Massachusetts Institute of Technology'de yapılan bu kısa konuşma, Genet'nin Kara Panterlerin yanında kaldığı süre boyunca, dinleyici önünde yaptığı konuşmaların üçüncüsüdür. Öğrencilerden, profesörlerden ve davetlilerden oluşan 1500 kişilik bir dinleyici kitlesi karşısında konuşmuştur. Metnin okunduğu tartışma, Black Panther Party yönetim üyesi Douglas Miranda tarafından yönetilmiştir. Yanında bir çevirmen bulunan Genet, öğrencileri ırkçılığa karşı mücadele etmeye ve mahkemeye verilen ve cinayetle suçlanan Kara Panterlerin başkanı Bobby Seale'e destek vermeye çağırmak için sık sık söz almıştır. Burada sunduğumuz (yazarın elyazmasından hareketle hazırlanan ve ilk defa L'Ennemi d6clar6'de yayımlanan) metnin okunmasından sonra Genet, siyasi olmayan sorulara cevap vermeyi reddetmiştir. Bobby Seale üzerine bir film gösterildikten sonra oturum kapanmıştır.

Bobby Seale'e[15] karşı ve *Black Panther Party'yc* karşı bu denli ciddi bir dava yürütülürken, kendimden bahsetmek bence uygunsuz kaçar. Fakat onlarla ilgili olarak burada olduğuma göre, size tutumuma ilişkin kısa bir açıklama borçluyum.

Dikkatsiz bir okur için, yazdıklarım, kendi gönlümü almak için olmadığını umduğum, ancak gerçekten de tek başına yapılan bir itirafa ilişkin şeylermiş gibi görünür. Yazdığım beş kitap hapishanede yazıldı ve o zamanki yalnızlığımın beni yalnızca kendime ve hapishane dünyasına başvurmaya zorladığını anlarsı nız.

Daha sonra beş altı yıl sessizlik içinde geçti, sonra birdenbire beş tiyatro oyunu yazdım,[16] ve sonuncusu, *Paravanlar,* Cezayir savaşı üzerine uzun bir tefekkürden ibaretti.

Bu on iki yıl önceydi. 68 Mayısı'nda, tamamen işçi ve öğrenci muhaliflerden yana olduğumu gördüm - ve özellikle bunu amaçlamadan. Mayısta, onca nefret ettiğim Fransa artık yoktu, bir ay boyunca, ansızın milliyetçilikten kurtulmuş bir dünya, son derece zarif diyebileceğiniz, gülümseyen bir dünya vardı yalnız.

Ve mayıs ayı de Gaulle'cülüğün ve gericiliğin kalabalık ve güçlü olarak geri dönüşüyle yağmalandı.

Diyebilirim ki Haziran 68'de, kederim ve öfkem sayesinde, bundan böyle Fransa'da ya da başka yerde, Paris'teki mayıs ruhu bulununcaya dek dur durak bilmeden uğraşacağımı anladım.

Kendimle ilgili çok nesnel bir durumu size belirtmemin nedeni, şu anda kendimi Kara Paıterler'e ne derece yakın bulduğumu size daha iyi anlatabilmek içindir.

Amerika Birleşik Devletleri ölçeğinde, belki daha da büyük bir boyutta, bir anlamda Fransa'daki mayısın habercisi olduğu bir sevinç ve kurtuluş patlamasına en çok yol açabilecek güçte olan -başaracağı zaman- bu partidir, bu devrimci harekettir.

Ayrıca, nerede bulunursam bulunayım, kendimi daima insanların kurtuluşuna yol açacak harekete bağlı hissedeceğim. Bugün ve burada, bu *Black Panther Party'*dir, ve onların yanındayım çünkü onlarlayım.

Onlan tanıdığımdan beri, onlarda o özgürlüğü ve o kardeşçe şefkat alışverişini keşfetmekteyim sürekli.

Size bunlan söyledikten sonra, Bobby Seale gibi bir insanın suçlu olarak suçun işlendiği eyalete iade edileceği[17] zamanki, on dört arkadaşıyla birlikte son derece vahim bir mahkûmiyet kara-nyla, ölüm tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğu zamanki endişemi anlıyor musunuz?

Bütün Birleşik Devletler değil, iktidarda olan fınans gruplan *Black Panter Party*'yi yok etmek için her şeyi, dolann ve dolarla işleyen tertibatın egemenliği altında yaşayan insanların kurtuluşunu engellemek için her şeyi yapacaklardır.

Mayıstaki büyük heyecanlan yaşadıktan sonra, Kara Panter-ler'in yürüttüğü kavgaya ve Bobby Seale ve arkadaşlannın hâlâ hapishanelerde yürüttükleri kavgaya yardım etmeyi reddetmem şaşırtıcı ve üzücü olur.

Şurası çok açık ki onlarla beraber mücadele ederken, yalnız başıma hapishanelerde yazdığım zamanki direngenliği, aynı sertliği göstereceğim.

Kara Panterler'le birlikteyim. Son defa hapisten çıktığımda Richard Wright'ın[18] benimle birlikte olduğu gibi.

May Day Speech

May Day Speech (1 Mayıs Konuşması), hiç kuşkusuz Genet'nin ABD'deki en önemli demecini oluşturur. Açık havada, gerçek bir kalabalık önünde -yirmi beş bin kişiden fazla- verilen demeç, 1-3 Mayıs 1970 tarihlerinde, Kara Panterler'in çağrısı üzerine, öğrenci ve aydınlan, devrimci militan ve Mesihçi hareketlerin üyelerini, hippi ve yippileri [solcu hippi] New Haven'daki Yale Üniversitesi kampüsünün çimenlikleri üzerinde, aynı şehirde hapse atılan Bobby Seale'in suçlanmasına itiraz etmek amacıyla bir araya top* layan büyük gösterinin görece karışık kitlesine hitap etmekteydi. Kürsüde, devrimci solun tüm akımlarının liderleri birbirini izliyordu: Jerry Rubin, Abbie Hoffman, Dave Dellinger, Ralph Aber-nathy, David Hilliard, vd.

Genet'nin konuşması gösterinin ilk günü yapıldı. ABD'de yasadışı olarak bulunması sebebiyle (bkz. not 1), konuşma yapacağı önceden basında yer almamıştı. (Ancak, aynı gün The New York Times'da onun hakkında bir makale çıktı: "Genet emerges as an idol of Panthers.") Yazar, mikrofonda söylevinin ilk satırlarını Fransızca olarak okurken, ardından Black Panther Party'nİn Haberleşme Bakanı Elbert Hovvard (lakabı Big Man) metnin İngilizce-si'ni okuyordu.

Bu konuşma Genet'nin ABD'deki son konuşmasıdır. Bir gün önce, Connecticut Eyaleti Göçmen Bürosu'ndan, kimlik kâğıtlarını ve giriş vizesini göstermesini bildiren bir celp almıştı. Hemen ertesi gün, 2 Mayıs'ta, Genet ülkeden aynldı ve Kanada sınırını geçti.

May Day Speech bu başlık altında ve İngilizce olarak, 1970 yazında, San Francisco'daki City Lights Yayınlarinda, yirmi sekiz sayfalık küçük bir broşür halinde yayımlandı. Konuşmanın başında Ailen Ginsberg'in bir giriş yazısı ile Genet'nin bu vesileyle yazdığı bir son bölüm bulunuyordu.

L'Ennemi dâclarö'de tamamı verilen metin, Genet'nin daktilo edilmiş metnin üzerindeki elyazısı eklemelerini de dikkate almıştır. Söylevden ve son bölümden parçalar, Jeune Afrique dergisinde, 10 Kasım 1970 günü, “itham Ediyorum" başlığı altında Fransızca yayımlanmıştı.

Size Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunuşumla ilgili bir ön konuşma yapmam şart.

Ülke yönetimi karşıstndaki durumumda, işin içine hesaba katmam gereken belli bir gerçekdışılık giriyor. Nitekim, iki aydır, tedirgin edilmeden dolaşıyorum, ülkeye girişim alışılmamış koşullarda gerçekleşti,[19] burada ve başka yerde yaşama biçimim bir devrimcinin değil bir serserinin yaşama biçimi, âdetlerim bile yadırgatıcı, öyle ki bu ülkeye demir atmış, alışkanlıkları göçebelik olmayan, yasal denen yollarla ve gerçek silahlarla kendini koruyan *Black Panther Party* adına konuşurken çok dikkat etmeliyim. Demek istiyorum ki, müdahalelerime hiçbir gerçekdı-şılık sızmamalı, zira bu gerçekdışılık *Black Panther Party'ye* ve bal gibi gerçek bir hapishanede, taş, çimento ve çelikten bir hapishanede olan Bobby Seale'e zarar verir.

Konuşma ve bir yerden başka yere gitme özgürlüğümün kaprise boyun eğen bir oyun olmaması gerekir: Panterler'in gereklerine uymamın sebeplerinden biri bu.

Size bahsetmek istediğim ikinci nokta birincisine bağlı: burada ırkçılık alabildiğine gelişmiş. Bunu ABD'ye gelir gelmez fark ettim. Suratıma çarptı, ama azar azar, burada yaşarken, oldukça sağlıklı birtakım tutumlar, içinde ırkçılığın bulunmadığı demek istiyorum, ayırt eder gibi oldum. Sonra, New Haven Mahkemesindeki olaylar oldu.[20] Mahkemeye girer girmez Amerikan ırkçılığı, yani Siyah-karşıtı ırkçılık, tüm şiddetiyle bana göründü. *Black Panther Party* den siyah arkadaşlarımla mahkemeye geldiğimde, bir polis, bana fikrimi sormadan, beni dinleyicilere ayrılmış bölümün ilk sırasına, sadece Beyazlar'ın olduğu bölüme götürdü. Siyah arkadaşlarımın ısran sayesinde onlarla beraber gidebildim. Bu size önemsiz bir işaret gibi görünebilir, ama orada bulunan ve o durumdan sözde yararlanan ben, işareti derhal tercüme ettim. Ve Hilliard ile Emory bir kâğıt okuyarak mahkeme düzenini bozmaktan tutuklandıklarında, mahkemenin

karşısında bir başka kâğıt okuyan ben sadece mahkemeden atıldım, ama serbest bırakıldım.

Birkaç gün sonra bu gözlemi teyit eden bir başka olay oldu: Adını veremeyeceğim siyah bir arkadaş. Beyazlar ve ben, bir TWA uçağına bindik. Uçağa giden geçitte bir polis memuru Si-yah'a valizini açmasını emretti. Valizinde yalnız üç gömlek ile üç pantolon olduğundan uçağa binmesine izin verildi, derken polis memuru fikrinden caydı ve başka beş polis eşliğinde, kimliğini gösterdikten sonra arkadaşımızı aşağı inmeye zorladı. İçlerinde benim de olduğum üç Beyaz'ın hiçbirine böyle kaba davra-nılmamıştı. (Neyse ki TWA'dan başka havayolları da var.)

Yani yorumum şu: Bana dokunmadılar çünkü ben Beyaz'ım ve Amerikan toplumu için hiçbir tehlike teşkil etmiyorum. Siyahlar tabii ki siyahlar, dolayısıyla siyah olmaktan suçlular, *Black Panther Party* de Amerika Birleşik Devletleri'nde burjuva düzeni için bir tehdit. Bana çok önemli görünen şeye geliyorum nihayet: sol örgütlerin *Black Panther Party* ile ilişkilerinin niteliği. Burada, bana öyle geliyor ki Beyazlar politikaya yeni bir boyut getirmek zorundalar, bu da yürek inceliğidir. Çok dikkatli olalım, söz konusu olan duygusallık değil, bizimle aynı haklara sahip olmayan insanlarla ilişkilerdeki inceliktir. Haklan ülkede yürürlükte olan yasalarca tanınmış olsa da, Siyahlar bu haklara tam olarak sahip olmaktan çok uzaklar (New Haven'dan bahsederken gösterdiğim gibi), *Black Panther Party* ise daha da az. Fiili bir aynmcılık var, bunu biliyor, her gün görüyorsunuz. Bu her yerde gözlemlenebilir, hatta ve özellikle sendikalarda, işçiler arasında bile, üniversitelerde bile. O halde şurası çok aşikâr ki beyaz radikaller ayncalıklannı ortadan kaldırmaya yönelik bir davranış içinde olmayı kendilerine görev bilmeliler. Diğer Be-yazlar'a gelince, elbette ki, beyaz renklerine o kadar çok düşkünlerse, o rengi ölümde de bulacaklar. En beyaz Beyaz, bir anlığına, ölü olan Beyaz'dır.

Siyahlar'ın ve *Black Panther Party*'nin gururu ve bazen de kibiri (ama Beyazlar'ın kîbirine ve yalnız Siyahlar'a değil, tüm dünyaya uyguladıklan zorbalığa ne demeli!), bu gurur, diyorum, bir siyasi bilinçlenmenin sonucuysa da, bu bilinçlenme, onlara itiraz edildiği ve konumlanna itiraz edildiği zaman çabucak ür-kecekleri kadar yeni henüz. Bunda Beyazlar'ın bir arzusunu, az çok bilinçli bir arzuyu, onlara bir defa daha egemen olma

arzusunu görme eğilimindeler - ve güvenmemekte haklılar. Her şey, sanki Beyazlar, fikirleri doğru olduğu zaman fikirlerinin doğruluğuna, bu fikirleri ifade ederken bir de sözdinletirlik kalıyormuş gibi olup bitmektedir, o derece ki Siyahlar bunda hemen filiz halindeki bir emperyalizm görebilirler. Bu egemen olma alışkanlığı Beyazlar'ın fikirlerine geçmekte, Amerikan dinamizmi

dedikleri de budur belki.

O yüzden beyaz radikaller için, Siyahlar'la olan ilişkilerinde kuşkusuz açık yüreklilikle ama aynı zamanda incelikle hareket etmek önemlidir, zira, bir defa daha, önemsiz bir hareket için Siyahlar hapishaneye girme tehlikesiyle karşı karşıya kalırken, aynı hareketi yapacak Beyaz ile yetkililer arasında suç ortaklığına benzer bir şey kurulmaktadır. Beyaz'ın suç ortaklığı -bu da bilinçsiz- ama Siyah'ın acısını derinden duymazlık edemeyeceği bir şey. Bunu gerçek bir veri olarak kabul etmeyi istememek, kibir, zorbalık, zihin tembelliği veya düpedüz budalalık göstermektir.

Siyahlar'ın ve Beyazlar'ın 400 yıllık bir horgörü ve çarpıtılmış tarih çukurunu kapatmak zorunda olduktan doğru. Sözde bir üstünlük Beyazlar'ın tarafındaydı, ama Beyazlar gözlendiklerinden -tamam, sessizce- şüphelenmiyorlardı, oysa sessizce olduğu için de daha iyi gözleniyorlardı. Bugün Siyahlar o sessiz gözlemden Beyazlar'la ilgili derin bir bilgi edindiler, ve tersi doğru değil. Radikaller bunu bütün dünyanın bildiğini söylüyorlar, ama kimse bunu hesaba katmadığından, bütün dünyanın yalan söyleyerek hareket ettiği anlamına geliyor bu.

O yüzden Siyahlar'ı anlamaya girişmek Beyazlar'a düşüyor ve, tekrarlıyorum, bu ancak ilişkilerde incelikle. Beyazlar ve Siyahlar ortak olarak siyasi bir eyleme -devrimciler olarak- karar verdiklerinde olabilir.

Şimdiye kadar Siyahlar Beyazlar'ın kendilerini yalnız iki yolla ifade ettiklerini gördüler: zorba egemenlik veya mesafeli ve biraz horgören himayecilik. Bir başka yol aramak gerekiyor. Benim belirttiğim bunlardan bir tanesi.

Siyahlar ilişkilerde eşitlikten başka bir şey istemiyorlar. Bu açık. Ayrıcalıklann orantısızlığı karşısında Beyazlar, eşitliğe dayalı ilişkiler

kurmaya kararlıysalar, söylediğim gibi hareket etmek zorundalar. Boyun eğmiş bir halde değil, o korkunç dört yüz yıldan sonra Siyahlar'ı hâlâ yaralamaya devam eden şeyi ayırt etme konusunda dikkatli olarak.

Belki de simgelere ve simgesel hareketlere bir son vermek gerekir. Gerçek içeriği pek büyük sonuçlar doğurmayan amblemlerden değil, devrimci bir edimin yerine geçen şeyler olarak simgelerin kendilerinden bahsediyorum. (Devrim kelimesinin şu andaki tanımı: sosyalist bir düzen gerçekleştirmek amacıyla burjuva düzenini bir anda kırabilecek güçteki her edim.)

Amerikan solu, ve özellikle solun kendini radikal olarak adlandıran fraksiyonu, artık içi boş hareketler değil dolu edimler yapma imkânına sahip. Bir anlamda, bir eylem sahasına sahip; bu da Bobby Seale'in serbest bırakılması için mücadelesi ve *Black Panther Party'ye* yardımıdır.

Simgeler, olacak olan bir eyleme değil, olmuş olan bir eyleme gönderme yaparlar, çünkü yapılan her eylem (devrimci eylemlerden bahsediyorum) daha önceden bilinen örneklerden gereği gibi yararlanamaz. Onun için de tüm devrimci edimler dünyanın başlangıcının o tazeliğine sahiptir.

Fakat simgesel bir hareket veya hareketler bütünü şu anlamda idealisttir: o hareketleri yerine getiren ya da simgeyi benimseyen insanları hoşnut kılarak, onlann geri döndürülemez güçte gerçek edimler gerçekleştirmelerini önler.

Simgesel bir tutum hem liberal vicdan rahatlığı, hem de devrim için her şeyin denendiğine inandıran bir durumdur, diyebilirim sanıyorum. Gerçek ve görünüşte ufak çaplı edimler yerine getirmek, leatral ve gereksiz gösterilerden daha iyidir. *Black Panther Party*'nin silahlanmak ve gerçek silahlarla silahlanmak istediğini biliyorsak, bunu hiç unutmamalıyız.

Üyelerine barışçılıktan veya şiddetten kaçınmaktan bahsetmek canice olur. Hiçbir Beyaz'ın kendi hesabına ne uygulamaya ne yaşamaya kadir olduğu hıristiyanca bir erdem vaaz etmek olur bu.

Amerikan solunun, eğer devrimci olmak istiyorsa, Bobby Seale konusunda, *Black Panther Party* ile işbirliği yaparak, gerçek edimler yerine getirme imkânı olduğunu söyledim. Bunu reddetmek, burada, ABD'de, bir tür

Dreyfus Davası'nın ilan edilmesini kabul etmek olur. Dreyfus Davası'nın Fransa'da ve Avrupa'da olduğundan daha da zararlı olur belki. Aydınların Bobby

Seale suçlu olduğu için mi yoksa Siyah ve *Black Panther Party*'nin başkanı olduğu için mi sustuklarına, ve aydınların *Party*'ye yardım eden ve teşvik verenlere karşı Agnew'un[21] savurduğu tehditlerden mi korktuklarına karar verme zamanıdır. Ve burada her şey sanki, Siyah olduğu için Bobby Seale ile hiç ilgilenilmiyormuş gibi olup bitmektedir. Aynı şekilde, Dreyfus Yahudi olduğu için suçluydu.

Eskiden Fransa'da bir suçlu vardı: bu Yahudi'ydi. Burada, eskiden ve bugün bir suçlu var: o da Zenci.

Tabii ki, Dreyfus Davası'yla bu koşutluk noktası noktasına izlenemez. Ve Amerika'da, şimdiye kadar, hiçbir Clemence-au'nun, hiçbir Jaurfcs'in, ve de özellikle, aydınlar arasında, "ît-ham Ediyorum"u yazacak hiçbir Zola'nın olmadığını kabul etmek zorundayım. Ülkenizin yargıçlarını ve ırkçı olarak kalmış olan Beyazlar'ın çoğunluğunu mahkûm edecek bir "itham Ediyorum".[22]

Black Panther Party'den bahsederken, şunu da bilmek gerekir ki bir buçuk yılda, ona yönelik polis baskısı birden yediye çıktı. Polisiye eylemlerin sayısı yediyle çarpılmalı demek istiyorum.

Kafamı meşgul eden bir şey daha var: faşizm. *Black Panther Party*'nin sık sık faşizmden bahsettiğini duyuyoruz ve Beyazlar bu kelimeyi kabul etmekte zorlanıyorlar. Çünkü Siyah-lar'ın baskıcı ve faşist bir rejimde yaşadıklarını anlayabilmek için Beyazlar'ın hayal güçlerini adamakıllı çalıştırmaları gerekiyor. Siyahlar için bu faşizm, yalnız Amerikan hükümetinin işi değil, aynı zamanda, hakikaten ayrıcalıklı olan bütün beyaz topluluğun işi.

Burada Beyazlar doğrudan baskı altında değiller, ama Siyahlar baskı altındalar, zihinlerinde ve bazen de bedenlerinde.

Siyahlar bu baskıdan beyaz topluluğu suçlu görmekte haklılar, faşizmden bahsetmekte de haklılar.

Biz, liberal bir demokraside yaşıyoruz belki, ama Siyahlar, bal gibi, otoriter, emperyalist, tahakkümcü bir rejimde yaşıyorlar. Aranızda özgürlüğün tadını iletmek önemli. Ne var ki Beyazlar özgürlükten korkuyorlar. Onlar için fazla kuvvetli bir içki bu. Durmadan büyüyen bir başka korku daha hissediyorlar, o da Siyahlar'ın zekâsını keşfetmek.

Gene de, siyah halk için ve *Black Panther Party*'nin giriştiği devrim için umudum var. Bir kere, bütün Üçüncü Dünya halkları devrim zorunluluğunun giderek daha çok bilincine varıyorlar; sonra, Beyazlar, hatta Amerikalılar, hatta Johnson ve şürekâsı bile, dönüşebilirler.

Şahsen, insanın, en dar görüşlü olanının bile, doğasına belli bir güvenim var. *Black Panther Party*'nin girişimi durmadan yayılıyor, onlan anlayan kitle giderek kalabalıklaşıyor ve beyaz aydınlar belki onlan destekleyecek: Bu yüzden bugün aranızdayım.

Bobby Seale için, tekrar ediyorum, yeni bir Dreyfus Davası olmamalı. O yüzden, itirazlan her yere taşımak, evlerinizde, üniversitelerde, derslerinizde Bobby Seale’den bahsetmek için size, hepinize güveniyorum; itiraz etmek ve bazen de hocalannıza ve bizzat polise karşı gelmek gerek.

Ve, size bir kere daha söylüyorum, zira bu önemli, iş simgesel hareketlerde değil, gerçek edimlerdedir. Ve daha da gerekirse, demek istiyorum ki eğer *Black Panther Party* sizden bunu isterse, baştan başa Amerika'da Bobby Seale lehine ve ırkçılık aleyhine propaganda yapmak için üniversitelerinizi boşaltmalı, derslerinizi terk etmelisiniz.

Bobby Seale'in hayatı, *Black Panther Party*'nin varlığı, dip-lomalannızdan önde gelir. Şimdi hayatla, sadece baloncuklar yapmaya kadir kırmızı balıklar yetiştirilen rahat akvaryumlann içinde -Amerikan üniversiteleri demek istiyorum- değil, hayatla doğrudan karşı karşıya gelmek gerek - ve bunun için gerekli fı-ziksel, maddi ve zihinsel imkânlara sahipsiniz.

Bobby Seale'in hayatı size bağlı. Sizin gerçek hayatınız *Black Panther Party'ye* bağlı.

*

Ek bölüm[23]

Amerikan uygarlığı diye adlandırılan şey yok olacak. Çoktan öldü çünkü horgörü üzerine kuruluydu. Mesela, zenginlerin yoksullara karşı horgörüsü, Beyazlar'ın Siyahlar'a karşı horgörüsü, vs. Horgörü üzerine kurulu her uygarlık mutlaka yok olmak zorundadır. Ve horgörüden ahlaki terimlerle değil, işleve ilişkin terimlerle bahsediyorum: Demek istiyorum ki horgörü, kurum olarak, kendi eriticisini ve ortaya çıkardığı şeyin eriticisini içerir.

Diyeceksiniz ki, Amerika'nın işlerine karışıyorum: Çünkü o benim kendi işlerime ve hemen her yerde, bütün dünyanın işlerine karışarak bana örnek oldu. Kore'yle uğraştıktan sonra, Vietnam'la uğraşıyor, sonra Laos'la, bugün Kamboçya'yla, ben de Amerika'yla uğraşıyorum.

Sıradaki kurumlan, biraz kanşık olarak, ifşa ediyorum: önce *Basın.* Amerikalılar'a verilen haberler cinai çünkü uçuk pembe olarak sunuluyorlar, ya da hiç sunulmuyorlar. *New York Times* yalan söylüyor. *Look* dergisi unutkanlıktan, ihtiyattan ya da korkaklıktan yalan söylüyor. Çıplak hakikat onu da korkutuyor. *New Yorker* zekâ geriliğinden yalan söylüyor, üç Siyah'ı dört beyaz polis memuruna karşı tuzak kurmaya iten asıl sebepleri vermekten kaçındığında televizyon da yalan söylüyor. Tüm haber imkânlannı elinde tutan Basın, haber vermeyi reddetmekle, Amerikalılar'ın anlı şanlı aptallığından sorumludur.

Batılılar tarafından ilk anlamından saptınlan bir doğu masalından doğmuş olan *Kilise*; bir baskı aracı haline geldi, özellikle burada Siyahlar’a karşı. Efendiye -Beyaz'a- saygı göstermek için hıristiyanca uysallığı vaaz ediyor onlara ve Eski Ahit aracılığıyla, başkaldıranlara cehennemin ateşlerini vaat ediyor.

Yardım ettiklerini ileri sürdükleri kişileri denetleyen, sınırsız güce sahip firmaların -Ford Vakfı, Rockefeller Enstitüsü, vs.- denetlediği *"Hayırseverlik" Kurumlan.*

Sendikalar, size onlardan bahsetmeme pek lüzum yok, çünkü onlar sizin düşmanlarınız, ve, işin en dokunaklı tarafı, işçiler kendi kendilerinin düşmanlan. Neticede patronlann kurbanlan olduklannı kendilerine

unutturmak için, salakça bir konfora ve Siyahlar'a karşı saldırgan bir ırkçılığa sığınıyorlar.

Üniversite'yi unutmuyorum. Üniversiteler. Size sahte bir kültür öğretiyorlar, kabul edilen tek değerin nicel mahiyette olduğu bir kültür. Üniversite sizi bir sayıdaki bir rakam haline getirmekle yetinmeyip, mesela beş yüz bin mühendis yetiştirdiğinde, sizde güvenlik, rahatlık ihtiyacını geliştiriyor ve, doğal olarak, sizi patronlara, ve onlann da ötesinde, zihinsel vasatlığını bildiğiniz siyasetçilere hizmet edecek şekilde eğitiyor. Öyle ki, bilgin olmak isteyen sizler, sonunda vasat bir siyasetçinin masasındaki -ama masanın ucunda- bir sandalyede oturacaksınız. Ve bundan gurur duyacaksınız.

Devam ediyorum: bir diğer kurum, *Reklam verenler.* Gazete sayfalan aptal reklamlarla dolu. Televizyon kanallan da öyle. Ve reklam verenler, gazete ve televizyonu boykot etmekle tehdit ederek, onlann yöneticilerini titretiyorlar. Öyle ki burada, ABD' de, sizi harekete geçiren, sınırsız bir titreme. Herkes herkesin karşısında titriyor. En güçlü en zayıfın karşısında, en az salak olan en salak olanın karşısında. Gene Amerikan dinamizmi dedikleri şey, bütün ülkenin uzun uzun titremesi.

Bu listeyi baş Kurumla bitireceğim: *Polis. O* da korkutuyor. Tehdit ediyor, ama titriyor. Kendinden çok emin değil. Üç gün önce, eski başkan Johnson, Warren Komisyonu'nun[24] Kennedy suikastinin tek suçlusu olarak Oswald'ı göstermekle yanıldığını söyledi. Ve, alayın daniskası, Warren Komisyonu'na kefil olan, Polis'in yüce hâkimi, Johnson'un ta kendisiydi. Bu çelişki -ya da bu 360 derecelik dönüş- müthiş bir kahkahaya sebep olabilir. Her halükârda, Pekin'de buna çok gülmüşlerdir! Ama burada, sonuçta, acıklı bir şey bu.

1 Mayıs 1970'te, New Haven'daki Yale Üniversitesi'nde
Kara Panterler'le birlikte

- Beyaz Dünyaya Yöneltilen Kin Michele Manceaux ile Söyleşi
- Filistinliler
- İsyan Eden Halklardan Yana Oldum
  - İşkenceciye Kendi Dilinde Hitap Etmeliydim Bertrand Poirot-Delpech ile Söyleşi

1

Genet'nin eserinden alınma kelimeler: "Kendimi beni gördükleri gibi alçak, hain, hırsız, ibne olarak görüyordum" *(Journal du voleur* ("Hırsızın GünlUğü”), Gallimard, 1949, s. 186).

2

Genet'nin sabıka dosyasındaki bilgiler ışığında -ve çocuk cezaevinde geçirdiği yıllar göz önüne alınırsa-, Genet'nin hapiste be$ ile altı yıl arasında kaldığı düşünülebilir.

3

Lee Harvey Oswald, 22 Kasım 1963'te öldürülen Başkan John Ken-ncdy'nin katili olarak bilinir. Kendisi de. pek aydınlığa kavuşmamış şartlarda, suikastten iki gUn sonra Jack Rubinstein tarafından öldürülmüştü.

4

Alıntının doğrusu: "Şiir veya artıklan kullanma sanatı. Boku kullanma ve onu size yedirme sanatı" *(Pompes funibres* ("Cenaze Töreni"), Galli-mard, 1953, "L'Imaginaire" dizisi, s. 190).

5

1961'de L'Arbalfcte Yayınlan tarafından yayımlanan *Paravanlar* oyununun dünya prömiyeri 1961'de Berlin'de yapılım;. Fransa'da ancak 1966'da. Roger Blin'in yönetmenliğinde. *Thiâtre de lOd^on'da* sahnelenebilmi$ti.

6

Söz konusu kişi Jean Cocteau'nun sekreteri Paul Morihien'dir; Aralık 1943'te gizli olarak ve Robert Denoel ile ortaklaşa *Çiçeklerin M e ry e mini* yayımlamıştır. Dolayısıyla bu kitabın ilk okurları çoğunlukla Cocteau'nun çevresindeki insanlar olmuştur.

7

Caryl Chessman (1921 doğumlu) tecavüz ve silahlı soygun suçlarından ölüme mahkûm edilmişti. Hapishanede geçirdiği on iki yıl boyunca, ıslah olmuş, öğretimini sürdürmüş, savunmasını düzenlemiş ve hapishane deneyimi üzerine bir deneme yayımlamışU, *Celi 2455*. Popülerliğine ve çok sayıda aydının desteğine rağmen, affedilme başvurusu reddedilmiş ve 1960'ta Sole-dad hapishanesinde idam edilmişti.

8

Genet burada ufak bir yanlışlık yapıyor: "İdam Mahkûmu" ("Le Con-damn6 â Mort") şiirini Cocteau'ya götüren yazar ve avukat Guillaume Hanoteau değil. La Table Ronde'un gelecekteki yayın yönetmeni Roland Lauden-bach'tır. Ayrıca, şiir kitabı Cocteau'nun parasıyla değil yazarın parasıyla yayımlanmıştı.

9

Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN). milliyetçi Cezayir partisi, Cezayir’in bağımsızlığı mücadelesini harekete geçiren unsur olmuştu.

10

Uzun süre "kızıl piskopos" olarak kabul edilen Kardinal Lidnart, davasını desteklediği işçi papazların girişimine katıldı ve 11 Ekim 1962'de Papa XXIII. Jean'ın açtığı 2. Vatikan Konsili'nde önemli bir rol oynadı.

11

Besteci Pierre Boulez ile olan bu ortak projeye ilk defa değiniyor. Bu projeden vazgeçilmemiş ancak sonuca da ulaşılmamıştı. ölümünde, Genet bir librettonun birkaç taslağını bırakmıştı.

12

Censier Sokağı'nda bulunan Paris **III** Üniversitesi.

13

Sol siyasi partilerin ve sendikaların öğrencilerin yanında yer alarak katıldıktan ilk gösteri.

14

Ariel: Shakespearc'in fırtına'sındaki hava perisi.

15

Genet'nin ABD'ye geldiği dönemde, *Black Panther Party'*nin başkanı ve kurucularından Bobby Seale (1936 doğumlu) hapistedir. Ağustos 1969'da Kaliforniya'da tutuklanan Seale, önce Ağustos 1968‘de Chicago'da bir ayaklanma başlatmakla; daha sonra, daha ciddi bir şekilde, kendi partisinin üyelerinden olan, FBI'a bilgi temin ettiğinden şüphelenilen Alex Racley'nin "tasfi-ye"sini emretmekle suçlanır. Racley'nin cesedi New Haven'da bulunmuştur. Bobby Seale karan beklemekte ve ölüm cezasına çarptınlma tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. (Uzun ancak çok yankı uyandıran

bir davanın sonunda masum bulunur, beraat eder ve 1971'de salıverilir.) Bkz. Gilbert Moo-re, *A Special Rage*, Harper and Row Publishers, New York, 1971.

16

Genet "tiyatro dönemi"ni olduğundan daha bütünsel bir şekilde görme eğilimindedir. Gerçekte, *Gözetim Altıda* ve *Hizmetçiler* (*Splendid's* ve *Hiliogabale, Don Juan*, vd. gibi, elyazmalan kaybolmuş ya da yok edilmiş pek çok oyun bir yana) burada değindiği altı yıllık sessizlikten önce yazılmışlardı.

17

Kaliforniya valisi Ronald Reagan, Bobby Seale'in iade edilmesi lehine karar bildirmişti. Bobby Seale New Havcn'a, ölüm cezasının geçerli olduğu Connecticut Eyaleti'ne gönderilmek üzereydi.

18

Black Boy'un yazarı Richard Wrighl (1908-1960), kendi kuşağının en büyük siyah Amerikalı yazan olarak kabul edilir Burada ona gösterilen saygı kuşkusuz simgesel olarak ele alınmalıdır, çünkü R. Wright'ın bir kitabının ilk Fransızca çevirisi, *Tom Amca'nın Çocukları*, 1946 tarihlidir, yani Genet'nin son hapisten çıkışından iki yıl sonra.

19

Genet'nin Amerika Birleşik Devletlerine girerkenki "alışılmamış koşullar") şunlardır: Paris'teki Amerikan Konsolosluğu ona giriş vizesi vermeyi reddedince, Genet 1 Mart'ta Kanada'ya gidip orada aynı başvuruyu tekrarladı ancak başanh olamadı. Bunun üzerine. Amerikan toprağına, en az kullanılan sınır karakollanmn birinden girmeyi deneme karan aldı. Yanında Jacques Maglia ile sınıra gitti. İki Fransız'ın geldiğini görünce *La Marseillaise'i* mırıldanmaya koyulan vize kontrol memurunun bir anlık dalgınlığından yararlanan Genet, kontrolden geçmiş olan arkadaşının pasaportuyla kendisininkini değiştirdi ve polis memuru pasaporta yeni

baştan ikinci bir damga vurdu. 5 Mart akşamı Genet New York'ıa Panterler'le buluştu.

20

Burada anılan olaylar 14 Nisan 1970'te, Jean Genet. David Hilliard ve Emory Douglas'ın *(Black Panther Party*'nin Kültür Bakanı) Bobby Seale davasının bir ön-oturumuna katıldıkları New Haven mahkemesinde geçti.

Bir ara, Bobby Seale'in avukatı Charles Garry, müvekkilinin bir bildirisini David Hilliard'a uzam, o da bildiriyi okumaya kalktı. Bir polis memuru onu engellemek istedi. David Hilliard ve Emory Douglas karşı koyduklarından tutuklandılar ve hemen oracıkta altı ay hapis cezasına çarptırıldılar. Şiddetli itirazlarına rağmen mahkeme salonundan çıkarılan Genet, bir saat sonra tutuklamanın bir raporunu *International New Service'e* verdi, 17 Nisan 1970'te inceleme mektubu Yale Üniversitesi Kara Panterler'e Destek Komitesi tarafından yayımlandı. Birkaç gün sonra, Panterlerin yöneticileri, mahkemeden özür diledikten sonra salıverildiler.

21

Amerika Birleşik Devletleri Başkan Yardımcısı Spiro Agnew, Kara Panterler'e karşı çok sert bir kampanya yürüttü. Vergi kaçakçılığından hakkında kovuşturma açıldığından, 1973'te görevinden istifa etti.

22

G. Clemenceau, Zola'nın 1898'de "itham Ediyorum" ("J'accuse") yazısını yayımladığı *L'Aurore* gazetesinin müdüriiydü. Jaurfes bu yazıyı "yüzyılın en büyük devrimci eylemi" olarak tanımlamıştı.

23

Bu ek bölüm New Haven'da okunmamıştı.

24

Warren Komisyonu, John Kennedy'nin ölümünün ertesi günü, hangi koşullarda katledildiğini aydınlatmak için oluşturulmuştu. Raporunu 27 Eylül 1964’te yayımlamış ve J. Kennedy’nin tek başına hareket eden L. H. Oswald tarafından öldürüldüğü tezini savunmuştu.

Beyaz Dünyaya Yöneltilen Kin *Michele Manceaux ile Söyleşi*

Bu söyleşi Genet'nin girişimi üzerine -ender bir olay- gerçekleşti. Amerika Birleşik Devletleri'nde iki ay kaldıktan sonra Paris'e döndüğünde yazar, “Kara Panterler'le Dayanışma Komiteleri" kurmayı teşvik etme ve Fransız sol kamuoyunu Panterlerin maruz kaldığı baskı konusunda duyarlı kılma görevini üstlenmişti. Bu amaçla, gazeteci ve sol militan Michele Manceaux ile temasa geçti ve çok satan bir haftalık dergide, Le Nouvel observateur'de, söyleşi biçiminde bir makale yayımlamaya karar verdiler. Genet'nin dayattığı tek şart, kendisine yalnızca Kara Panterler'e ilişkin tanıklığını ortaya koyacak sorular yöneltilmesiydi.

Söyleşi 10 Mayıs 1970'te, Genet'nin Paris'e gelişinden üç gün sonra, kaldığı otel odasında yapıldı. Genet söyleşide, pek çok noktada, on gün kadar önce "May Day Speech"te geliştirdiği tartışmayı ele almakta, hatta kimi tekrarlara gitmektedir. 25 Mayıs 1970'te Le Nouvel observateur'de (sayı 289, ss. 38-41) yayımlanan makale, Richard Seaver tarafından derhal İngilizce'ye çevrilmiş ve aynı yıl New York'ta, Evergreen Revievv'nun eylül sayısında çıkmıştır. Daha sonra İngiltere, Almanya ve İtalya'da da çevrilip yayımlanmıştır.

MİCHELE MANCEA UX - Kara Panterler'le Amerika Birleşik Devletleri'nde nasıl buluştunuz?

GENET - *Black Panther Party*'nin iki üyesi Paris'e beni görmeye geldiler ve onlara yardım etmek için ne yapabileceğimi sordular.[1] Sanırım kafalarında onlara Paris'te yardım etmem vardı ama ben: "En kolayı Amerika'ya gitmek olur," dedim. Bu cevap onlan biraz şaşırtmış gibime geldi. Bana: "Öyleyse gelin. Ne zaman istersiniz?" dediler. Ben de: "Yarın," dedim. Daha da şaşırdılar ama hemen karşılık verdiler: "Anlaştık, sizi gelip alırız." Bu şekilde gittim. Zaten vizem yoktu.

M.M. - Chicago Kurultayı[2] üzerine yazdığınızdan beri vizeniz yok mu?

G. - Yok, hiç vizem olmadı. Vermiyorlar.

M.M. - Öyleyse nasıl hallediyorsunuz?

G. - Sının geçmek çok kolay. Fransız yazarlan, sendikacıla-n da Amerika'ya gidip BPP için konferanslar vermeliler. Zaten Paris'te BPP ile bir dayanışma komitesi kuruldu.

1. 20 Şubat 1970'te, Kara Panterler'in uluslararası temsilcisi Connie Mathews, Genet'yle ilk defa karşılaştı ve desteğini rica etti.

2. Demokrat Parti'nin 25, 26, 27 ve 28 Ağustos 1968'de Chicago'da toplanan kurultayı. Amerikan dergisi *Esquire'\n* yazıişleri müdürü Harold Ha-yes, Demokrat Parti Kurultayı üzerine makale yazmaları için William Burro-ughs ve Terry Southem'le anlaşmıştır ve Samuel Beckett, Jean Genet ve Eugine Ionesco'yu da projeye katmak üzere Paris'e gelir. Beckett ve Ionesco teklifi kabul etmezler. Genet *Esquire*'da Vietnam üzerine bir makale yazmaktan memnun olacağını söyleyince. Hayes durumu açıklar, önerilen konudan pek heyecanlanmayan Genet, Vietnam üzerine yazacağı metni de yayımlaması koşuluyla teklifi kabul eder. ABD'ye yapacağı bu ilk yolculukta Genet, Amerikan Konsolosluğu'nun Kasım 1965'te ona koyduğu vize yasağını kaldırmayı başaramaz ve ülkeye kaçak olarak girer (Kanada'ya gidip, sının gizlice geçerek). Genet 24 Ağustos'ta Chicago'ya vanr ve *Esquire* dergisinin "muhabirleri" ile buluşur (W. Burroughs, T. Southern ve ünlü Amerikalı gazeteci John Sack). Chicago'da geçirdiği dört gün üzerine bir çeşit "röportaj" olan "Meclis üyeleri" başlıklı makalesi Richard Seaver tarafından çevrilir ve Kasım 1968'de, *Esquire*'m özel olarak Demokrat Parti Kurultayı'na ayrılmış sayısında yayımlanır (cilt 70, sayı 5, ss. 86-89). Ancak Genet, 1968 Eylülü başında. Vietnam'la ilgili makalesi "Yüz Bin Yıldıza Selam"ı Harold Hayes'e teslim ettiğinde, metni okuyunca dehşete kapılan Hayes, ona böyîe bir makalenin *Esquire'd&* yayımlanamayacağını bildirir. Müthiş bir öfkeye kapılan Genet, derginin yazı için para ödemeyeceğini de öğrenince öfkesi iyice artar ve, metnin çevirmeni Richard Seaver'ın tanık olduğu üzere, redaksiyon bürolarına girip makalelerinin el yazmalarını yırtar. Makalelerin çevirileri yok olmaktan kurtulmuş olduğundan, Fransızca'ya İngilizce'den çevrilmişlerdir.

M.M. - Belki davalan onlann davası değildir. Neden sizin davanız?

G. - Eğer samimiysem, şunu söylemeliyim ki beni ilk etkileyen şey, dünyayı yeniden yaratma kaygılan olmadı. Elbette, bu da gelecek ve buna karşı duyarsız değilim, ama kendimi onlara anında yakın hissetmemi sağlayan şey, beyaz dünyaya yönelttikleri kindi, bir toplumu yok etme, parçalama kaygılanydı. Çok gençken benim de böyle bir kaygım vardı ama dünyayı tek başıma değiştiremezdim. Onu ancak bozabilir, biraz yoldan çıkartabilirdim. Dili bozmakla yapmayı denedim bunu, yani pek soylu görünen -aynca öyledir belki de, bilinmez- şu Fransız dilinin içinde denedim bunu.

M.M. - Kendinizi bir devrimci olarak görüyor musunuz?

G. - Benim konumum bir serserinin konumu, bir devrimcinin değil. Kendimi tanımlamamı nasıl istersiniz? Hem sonra sırtıma yapıştınlabilecek kelimelerin hiçbir önemi yok: hırsız, eşcinsel... şimdi de devrimci. Hayır, devrimci olduğumu söylemek gelmiyor içimden.

M.M. - Neden mesela Fransa'daki göçmen işçilere değil de Amerikalı Siyahlar'a yardım etmeyi seçtiniz?

G. - Panterler’e yardım ettimse, bunu benden istedikleri içindi. Göçmen işçiler benden bir şey istemediler. Hem sonra Panterler beni olduğum gibi kabul ettiler. Onlarda katı bir ahlakçılık yok. Yirmi dört saatin yirmi dördünde de militanlar. Her pazar, saat beş ile yedi arası, militanlar siyasi eğitim dersleri veriyorlar. Bazen ben de, geceleyin, elde tüfek yapılan yetiştirme kurslanna katıldım. Kadınlar erkeklerle aynı işi yapıyorlar. Bütün Panter evleri siyah mahallelerin içinde ve gece gündüz silahlı nöbetçiler tarafından gözetleniyorlar. Gene de polis, çeşitli bahaneler altında -en sık başvurulanı uyuşturucudur- baskınlar, çoğu öldürücü baskınlar düzenlemenin bir yolunu buluyor. BPP üyelerinin hiç araba direksiyonuna geçmediğini biliyor musunuz? Trafik kurallannı ihlal, gerçek veya uydurma, düşmek istemedikleri bir tuzak.

Panterler'in evlerinin pancurlan zırhlı, kapılan kum torbala-nyla sağlamlaştırılmış, kimin geldiğini görebilmek için merdivenlere aynalar ve göz yaşartıcı bombalardan korunmak için demir kafesler konmuş. Kinin ortasında yaşıyorlar.

M.M. - İçleri de kin mi dolu?

G. - Beyaz toplumun baskıcı biçimi için, evet diyebilirim.

M.M. - Nasıl oluyor da Beyazlar'la işbirliği yapmayı kabul ediyorlar?

G. - Şartsız kabul etmiyorlar. Kimi sınırlı harekâtlar için anlaşmalar yapıyorlar. Aynı şekilde, beyaz örgütler de onlarla anlaşmalar yaptılar, mesela New Haven ve Washington gösterileri için.[1]

M.M. - "Black Studies"den,[2] zenciliklerini geliştirmekten yanalar mı?

G. - "Black Studies"in taşıyabileceği tehlikeyi gördüler. Kendilerini bir Afrika bağlamına yerleştirmekle, giderek daha çok ihtiyaç duyduktan teknolojiden kopuyorlardı. Bütün siyasi rejimler onlara Beyazlar'ınkiyle eşit bir konum vermekte başan-sız olduklanndan, ancak sosyalizmde bir çıkar yol bulacaklannı anladılar. Bu bakımdan kavgalan yalnızca ırkçılık karşıtı bir kavga değil, dünyadaki bütün solcu insanlann davası olması gereken topyekûn bir kavga.

Amerikan solu artık içi boş hareketler değil, dolu edimler yapma imkânına sahip. Bir anlamda, bir eylem sahasına sahip. Mesela, Bobby Seale'in serbest bırakılması için mücadele, BPP'ye yardım. Simgeler, olacak olan bir eyleme değil, olmuş olan bir eyleme gönderme yaparlar, çünkü yapılan her eylem (devrimci eylemlerden bahsediyorum) daha önceden bilinen örneklerden gereği gibi yararlanamaz. Onun için de tüm devrimci edimler dünyanın başlangıcının o tazeliğine sahiptir. Fakat simgesel bir hareket veya hareketler bütünü şu anlamda idealisttir: o hareketleri yerine getiren ya da simgeyi benimseyen insanları hoşnut kılarak, onlann geri döndürülemez güçte gerçek edimler gerçekleştirmelerini önler. Simgesel bir tutum hem liberal vicdan rahatlığı, hem de devrim için her şeyin denendiğine inandıran bir durumdur sanıyorum. Gerçek ve görünüşte ufak çaplı edimler yerine getirmek, teatral ve gereksiz gösterilerden daha iyidir.

M.M. - Amerika Birleşik Devletleri'nde ne gibi gerçek edimler yerine getirdiniz?

G. - Bobby Seale'den ve BPP'ye yardımdan bahsetmek için, BPP'nin hizmetinde şehirden şehire, üniversiteden üniversiteye gidiyordum. Bu konferanslann iki hedefi vardı: hareketi halka yaymak ve para toplamak. Massachusetts Institute of Technology'ye, Yale'e, Columbia'ya, Los Angeles'e, vs. gittim, en büyük üniversiteler böylece kapılannı BPP'ye açıyorlardı.

M.M. - Öğrencilere ne diyordunuz?

G. - Salak olduklannı ve Bobby Seale'e yardım etmek gerektiğini. Panterler de konuşuyorlardı. Benim kadar uzun süre.

M.M. - Bobby Seale hakkında ne diyordunuz?

G. - Bobby Seale davasında, Chicago'daki mahkemede sekiz sanık var.[3] Sekizinden yedisi sonuçta kefaletle serbest bırakıldılar. Ama Siyahlar'dan istendiği gibi, kesinlikle ödenmesi imkânsız, 150 000 dolarlık akıl almaz kefaletlerle değil. Sanıklardan bir tanesi hapiste kaldı ve bir süre Amerikan solu onunla hiç ilgilenmedi, ve bu adam, ne tesadüf ki, Siyah. Ve BPP'nin başkanı. Bobby Seale. Connecticut'ta işlenmiş bir cinayetle suçlandığını biliyorum, ama cinayet işlendiği sırada Connecticut'ta olmadığını da biliyorum ve Yale başkanı Bay Brewster'm Bobby Seale'in yasalara uygun bir şekilde yargılanma şansının az olduğunu söylediğini[4] de biliyorum. Bu davada susmak, bir insanın Siyah olduğu için suçlu olduğunu kabul etmek demektir. Dreyfus Davası zamanında olduğu gibi, bir suçlu vardı, o da Yahudi idi. Bugün Amerika Birleşik Devletleri'nde, suçlu Zenci. Dreyfus Davası'yla koşutluğu buraya kadar, zira kabul etmeliyim ki Amerika Birleşik Devletleri'nde henüz ne bir Clemence-au, ne bir Jaur&s, ne de özellikle, aydınlar arasında, "îtham Ediyorum'^ yazacak bir Zoia var. Bu ülkenin yargıçlarını ve ırkçı olarak kalmış olan Beyazlar'ın çoğunluğunu mahkûm edecek bir "İtham Ediyorum.”

M.M. - Bu ırkçılığı bizzat siz somut olarak saptadınız mı?

G. - Orada Siyahlar'ın arasında bir Beyaz olarak yaşarken, bunu her gün saptadım. Küçük ayrıntılarda bile. Mesela bir uçağa biniyorum. Önümdeki Siyah'a valizini açmasını emrediyorlar. Valizin içinde üç gömlekle üç pantolon var. Uçağa girmesine izin veriyorlar. Bana ise hiçbir şey

sorulmuyor. New Haven mahkemesinde, fikrimi sormadan, beni Beyazlar'la birlikte oturmaya zorladılar.

Irkçılığı siz kendiniz de saptayabilirsiniz. Kent'te öldürülen dört öğrenciden bakın nasıl bahsediyorlar.[5] Basında iri puntolar. Bir ilgi seli. Ondan birkaç gün sonra, Jackson'da (Mississippi) iki öğrenci öldürüldü. Gazetelerin son sayfasında bahsediyorlar bundan. Diğer haberler arasında bir haber. Neden? O iki öğrenci Siyah’tı.

M.M. - Siyah bir ırkçılık da var mı?

G. - Hayır. Olabilir. Eğer ırkçılık, insanları daha iyi sömürmek için onlara yöneltilen horgörü ise, bu tanımın Beyazlar'a kıyasla Siyahlar'a uygulanamayacağını kabul etmek lazım.

M.M. - David Hilliard, hapisteki Panterler’in kendilerini savaş tutsaklan olarak görmeleri gerektiğini söylüyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

G. - Düşüncemi kesin bir tarzda belirtmekte tereddüt ediyorum, ama gerçekten de bana öyle geliyor ki, eğer Beyazlar karşısında Siyahlar'ın durumunu bir metropol içindeki sömürgelilerin durumu olarak düşünürsek, metropolün pek çok tutsak aldığını söylemek zorundayız. BPP’nin Amerika Birleşik Devletle-ri'ndeki mücadelesini baskı araçlanna karşı bir savaş olarak düşünmek lazım.

M.M. - Bu kavga şiddeti de kapsıyor mu?

G. - Savaş ancak şiddet içinde geçebilir. Beyazlar Siyahlar'a şiddete başvurmamayı vaaz ederlerken, bir şiddet durumunun eskiden beri, köle tüccarlan zamanından beri kendini gösterdiğinin bilincinde değiller mi? Üç yüz, dört yüz yıldır birikmiş olan bu horgörü kütlesi şiddet değil mi? Bir Beyaz, serbest bırakılmak için 10 000 dolar öderken, aynı suç için bir Siyah'tan 100 000-150 000 dolar istenmesi de şiddet değil mi? Siyah-lar'dan çok miktarda 100 000 dolarlık kefalet ücretleri istendiğini gördüm. Beyazlar'dan değil. Bu durumda şiddete başvurmamayı vaaz etmek, Siyahlar'a kendilerini koruma imkânlannı tanımayı reddetmek demektir. Beyazlar'ın şiddete başvurmama tutumu, ahlaki heveskârlıktır. Başka bir

şey değil. Kaldı ki şiddet ve şiddete başvurmama bence bir sonuca götürecek yöntem şeklinde kullanılmalıdır.

M.M. - BPP'nin ideolojisi nedir?

G. - Kavgalannda bir sınıf kavgası görüyorlar. Hedefleri Marksist tarzda bir devrim. Bu, baskının sertliğini açıklıyor. Hükümet, Kara Panterler'in karşısında gözlerini kan bürümesi gerektiğini gayet iyi biliyor. Panterler, eğer biraz siyasallaşmış bir çeşit Selamet Ordusu olmayı kabul etselerdi, siyah hatta beyaz toplulukta belki daha geniş bir dinleyici kitlesine sahip olabilirlerdi, ama bu, bilinçli olarak devrimci hedeflerinin zararına olurdu. Bana göre bu onlan desteklemem için bir sebep: tam Amerikan toprağının bağnnda emperyalizme karşı mücadele yürütüyorlar.

M.M. - Baskı kendini nasıl gösteriyor?

G. -Çok anlamlı bir biçimde. 2 Mayıs 1967'den bu yana Panterler'deki tüm baskı vakalannı çıkardım ve saydım. Rakamlar çok anlamlı: 2 Mayıs 1967'den 28 Eylül 1968'e 55 dava vakası. 130 sorgulama. 5 maktul. On yedi ayda. Ekim 1968'den Aralık 1969’a, yani on beş ayda, 373 dava vakası, 735 sorgulama ve 24 maktul saydım. Bu iki dönem arasında ne oldu? Nixon hükümeti Johnson hükümetinin yerine geçti ve sayarsanız, baskının aşağı yukan yedi kat arttığını görürsünüz.

Size Baltimore davasından bahsetmek isterim, çünkü çok önemli. Baltimore'da, 30 Nisan'da, FBI'ın Panterler'in evine baskını. On kişi tutuklanır ve polis sekiz kaçağın olduğunu iddia eder. Bahane: Ekim 1969’da, işkence görmüş olduğu ve Temmuz 1969'da öldüğü anlaşılan bir Siyah'ın cesedi bulunmuştur. Polisler, söz konusu kişinin Panterler tarafından öldürülmüş bir muhbir olduğunu iddia ederler. Aslında, maktul Anderson hakkında hiçbir şey bilmiyorlardı, ama bu bahaneden yararlanmak, tutuklamalannı haklı çıkaracak kanıta benzer bir şey bulmak isterler. Sekiz kaçağı arama bahanesiyle kendilerine her şeyi yapma hakkını tanıyabilir ve bu cinayeti istedikleri kişiye yıkabilirler.

M.M. - Gene de polis kendini haklı gösterme ihtiyacını duyuyor, öyle mi?

G. - Evet, çünkü Panterler, ve becerikli olduklan nokta da bu, gizlilik içinde yaşamıyorlar. Fotoğraflan görülebilir. Uçağa biniyorlar. Her yerde görünüyorlar. Tanınıyorlar. İhtiyat tedbiri olarak yapıyorlar bunu. Sonuç olarak,- bu aydınlık onları gizlilikten daha fazla koruyor, anonim bir "sabotajcı"yı tutuklamak, yan resmi bir görevi olan tanınmış ve sorumlu bir insanı tutuklamaktan daha kolay.

M.M. - Kendilerine sıfatlar mı veriyorlar?

G. - Evet, bakanlar var, sorumlular var. Bölge hükümetleri. Ben Eğitim Bakanı Massai Hewitt'e bağlıydım. Ama en çok, Bobby Seale'in yerine vekalet eden David Hilliard'la yolculuk ediyordum. Şimdi polis David Hilliard'ı ve D.C. dedikleri bir başkasını tutuklamak istiyor; D.C. saklanıyor. Baltimore operasyonunu yaptılar ve 30 Nisan'da, David Hilliard'm New Haven'da konuşacağı günün arifesinde, tutuklama müzekkerelerini çıkardılar. New Haven'a gitmesinler diye siyah nüfusun gözünü korkuttular, ama biz dışanda yirmi bin kişinin önünde konuştuk. Nevv Haven Bobby Seale'in hapiste tutulduğu yer. Size bundan bahsediyorsam, bunun nedeni Panterler'in benden Baltimore davası için olabildiğince çok tanıtım yapılmasını istediğindendir. Bunda çok ciddi bir tehdit görüyorlar.

M.M. - Panterler kendilerini gerillacı olarak görüyorlar mı?

G. - Gerillacı ne demek? Başkalarının kullandığı kelimeleri kullanamam ben. Şunu diyebilirim: Böyleler, şunu şunu yapıyorlar.

M.M. - Parayı nasıl temin ediyorlar?

G. - Para öncelikle 150 000 basılan 25 cent'lik haftalık gazeteden geliyor. Genç Siyahlar gazeteyi her yerde satıyorlar. Siyah nüfusun bir bölümü BPP'ye aidat ödüyor. Hemen hemen bütün caz toplulukları, her ay, pek çok konserin hasılatını veriyor. Bağışlar da var.

M.M. - Bağışlar Siyahlar'dan mı geliyor, Beyazlar'dan mı?

G. - Her ikisinden. Mesela, Hollyvvood'da, Jane Fonda'yla beraber bir yazarın evindeki bir toplantıya katıldım. Çok kısa sürede epey para

topladılar.

M.M. - Nevv York’ta, St. Mark Church'te Panterler'in hep açık bulunan bir lokali var. Onlann yaranna tiyatro temsilleri yapılıyor. Kendilerinden bahsettirmek konusunda çok zekiler...

G. - Onlan birer yıldız yapan basın, televizyon, radyo, vs. Onlar bunun için özel bir çaba göstermiyorlar. Tutuklandıklann-da yıldız haline geliyorlar... BPP folklorik bir grup yahut da bir haydutlar demeği olarak gösterilmek istendiği ölçüde habere zaten kasten hile katılmış oluyor. Elbette hiçbir zaman tutarlı bir

devrimci grup olarak göstermiyorlar.

M.M. - Panterler’le böyle yolculuk ettiğinizde, kendinizi "Beyaz" hissediyor muydunuz?

G. - Doğrusunu söylemek gerekirse, hayır, çok ilginçtir, fark gönpüyordum.

M.M. - Ama gene de dil engeliniz vardı. İngilizce konuşmuyorsunuz değil mi?

G. - Evet, işte en can sıkıcı olanı buydu. Üstelik Siyahlar'ın hemen hemen hepsi gettodan çıktıkları ve anlaşılması güç, hatta bazen beyaz tercümanlar bile anlamıyorlardı, bir argo konuştukları için daha da can sıkıcıydı. David Hilliard'Iayken, derdimi anlatmayı gayet iyi beceriyordum: yazışıyorduk. O çok karmaşık kelimeler kullanmıyordu, ben de yazdıklarını okuyabiliyor ve ona yazabiliyordum.

M.M. - Yakından gördüğünüz bütün bu şeyleri yaşadıktan sonra *Zenciler*'i aynı şekilde yazar mıydınız?

G. - İsterseniz tiyatromdan bahsetmeyelim.

M.M. - Artık yazmak istemiyor musunuz?

G. - Brecht'in komünizm için hiçbir şey yapmadığını, devrime Beaumarchais'nin *Figaro'nun Düğünitniin* yol açmadığını sanıyorum. Bir

eser mükemmelliğe ne kadar yakınsa, o kadar çok kendi üzerine kapanır. Daha da kötüsü, özlem uyandırır!

Angela ve Biraderleri

Bu makale George Jackson'ın davası sırasında meydana gelen acı bir olay sonucunda yazılmıştır.

23 Eylül 1943'te doğan George Jackson, Chicago ve Los An-geles'ın siyah gettolarında büyüdü. On yedi yaşındayken, bir benzin istasyonundan yetmiş dolarlık soyguna iştirakten tutuklandı ve bir yıldan ömür boyuna uzanan hapis cezasına çarptırıldı: her yıl, bir tahliye komisyonu, hal ve gidişine bakarak, mahkûmun serbest bırakılmasına veya tutuklu kalmasına karar verecekti.

1960'ta hapse giren G. Jackson, her geçen yıl serbest bırakılmasının ertelendiğini gördü ve ömrünün kalan on bir yılını Los Angeles, Soledad ve San Ûuentin hapishanelerinde geçirdi. Küçük suçlu olarak girdiği hapiste siyasi militan haline gelip, ırkçılıkla ve Siyahlar'ın haklarına saygı İçin mücadele etti. Huey New-ton'ın söylediği gibi "yaşayan bir efsane olup", 1969'da gizlice Black Panther Party'ye katıldı.

13 Ocak 1970'te, Soledad hapishanesinin güvenlik bölgesinin iç avlusunda, beyaz ve siyah mahkûmlar arasında şiddetli bir kavga patlak verdi. Bir kuleye yerleşmiş keskin nişancı gardiyan Miller ateş açtı: Bir Beyaz yaralandı, üç Siyah öldü.

İnsanları yatıştırmak için bir soruşturma açıldı. Ancak üç gün sonra, 16 Ocak'ta, nişancı beraat etti. Bu hükmün ilan edilmesinden neredeyse yarım saat sonra, gene beyaz bir başka gardiyan, John Mills, hapishanenin ikinci katındaki bir örtülü balkondan aşağı atıldı. Hapishane yönetimi, alelacele, üç suçlu tespit etti: George Jackson, John Clutchette ve Fleeta Drumgo. "Soledad Biraderleri" lakabıyla anılacak olan bu üç siyah mahkûmdur.

7 Ağustos 1970'te, G. Jackson'ın küçük erkek kardeşi, on yedi yaşındaki Jonathan, San Rafaele'deki bir duruşma salonuna girdi.

Elinde silah, orada yargılanan iki siyah sanığı serbest bira-kıp yargıcı, bir avukatı ve jüri üyesi üç kadını, "Soledad Biraderlerinin serbest bırakılması karşılığında takas etmek niyetiyle rehin aldı. Kamyoneti hareket edeceği sırada polis engelleme ateşi açtı: Jonathan Jackson, yargıç Herold Haley ve iki Siyah anında öldüler.

Birkaç gün sonra, polis soruşturmasında, kaçırma sırasında Jonathan Jackson'ın kullandığı silahların Angela Davis adlı, Los Angeles'taki California Üniversitesi'nden genç bir felsefe hocası tarafından satın alınmış olduğu ortaya çıktı. Üniversitedeki dersleri kaldırılan Angela Davis Siyah'tı, Komünist Parti ve Soledad Biraderleri'ni Destekleme Komitesi üyesiydi. Suç ortaklığı ile, "adam öldürme ve kaçırma" ile suçlanan A. Davis, FBI tarafından Amerika'da en çok aranan on kişilik listeye alındı. Fotoğrafı, "son derece tehlikeli" ibaresiyle her yere asıldı, ki bu da polise her türlü yetkiyi veriyordu. Asayiş kuvvetlerine teslim olursa vurulup öldürüleceğinden korkan A. Davis ortadan kayboldu.

Genet bu makaleyi bu koşullarda yazmıştır. 31 Ağustos 1970'te Le Nouvel observateur'de (sayı 303, ss. 19-21) yayımlanan makale şu şekilde sunulmuştu: "Genet, Amerika Birleşik Devletleri'nde Angela Davis'le tanıştı. Bu güzel genç kadın yalnız beyaz toplumu reddetmekle kalmıyor, Amerikan siyah burjuvazisini de reddediyor - ve bunun için de vurulup öldürülecek kadın oluyor."

Angela Davis adam öldürme ve kaçırma suçundan aranıyor. Yargıç Herold Haley'in kaçırıldığı silahlan ya bizzat satın almış ya da kendi adına satın aldırmışmış. Daha sonra yargıç ve yargıcı kaçıranlar polis tarafından vurulup öldürülmüşler, tşte, Amerikan veya Fransız gazetelerindeki makalelerden hemen hemen bütün öğrenebileceğimiz bu. Bu kısalığın sebebi basit: çünkü Amerika Birleşik Devletleri’nde haber yok. Elbette, ve buıjuva-ziye özgü bir hakikat anlayışına göre, büyük basın, nesnelliğine inandırabilmek için, olaylan daha doğrusu kimi somut olaylan kılı kırk yararcasına betimliyor. Ancak bu olaylann nedenini *-nedenini, nasılım* değil- açıklamaktan kaçınıyor. Edimin *neden* işlendiğini söylemiyor. Tatmin edici hiçbir açıklamada bulunmuyor. Hele başkaldıran Siyahlar ve militanlar söz konusuysa.

Angela Davis Siyah. Los Angeles Üniversitesi'nde felsefe

hocası, Amerikan Komünist Partisi üyesi ve bunu gizlemiyor. Faal olarak *Black Panther Party* ile ve, hapisteki Siyahar yararına mücadele veren "Soledad Brothers"[6] adlı bir diğer topluluk kurulduğundan beri onlarla çalışıyor. Geçen haziran üniversiteden atıldı.

Bu çeşitli unsurlar arasında -siyah deri, *Black Panthers, Soledad Brothers,* Üniversite'den atılma, bilgi ve haber yokluğu-bir bağ yok mu, Amerika Birleşik Devletleri’nde hep aynı olan bir bağ? Irkçılık.

Önce habere dönelim. Şurası açık ki, basın ayrıntıları çoğalttığında, sonunda okur sadece onlarla ilgileniyor, çünkü böy-lesi daha kolay, onlann altında eziliyor ve sonunda olayın kendisi bu aynntı yığını altında kayboluyor. Önce basının atikliğinden memnun kalan okur sonunda kendini baskı altında hissediyor ve baskıdan kurtulmak için aynntılarla oynuyor, onlan kendince bir yerlere yerleştiriyor, olaylan mizacına ve ideolojisine göre kafasında yeniden kuruyor. Yargıç Haley'in Siyahlar tarafından kaçınlması, Siyahlar tarafından düzenlenen fidye almak amacıyla adam kaçırmalar, tecavüzler, suikastler üzerine çıkan bütün makaleleri, bir arabanın duruş şeklinden yoldan geçen birinin cebindekilere vanncaya kadar hiçbir aynntının unutulmadığı makaleleri okuduktan sonra okunın akimda kalan son izlenim, basının becerikli ve namuslu olduğu, Siyahlar'ın da zorba olduğudur...

Angela Davis 26 yaşında. Alabama'da, siyah orta buıjuva bir ailede doğmuş. Annesi öğretmenmiş. Çok genç yaşta, Sorbon-ne'da Fransız edebiyatı öğrenimi görmeden önce, Marksizm'e giriş yapmış. Daha sonra, iki yıl boyunca Federal Almanya'da okumuş, sonra Kaliforniya'ya dönüp Marcuse konusunda bir felsefe tezinin muadilini vermiş. Sonra her şey çok hızlı gelişmiş. Los Angeles Üniversitesine (UÇLA) felsefe hocası olarak atanıyor. O zaman, 1968'den 1969'a, *Black Panther Party* ile birlikte fiilen mücadele veriyor, sonra, onlarla temel bir anlaşmazlığa düşmeden, komünist grup "Che Lumumba Club"a katılıyor.

Bu genç, zarif ve güzel siyah kadın. Amerikan siyah buıju-vazisiyle bütünleşmeyi reddediyor. Mart 1970'te, Los Angeles'ta onunla tanıştığımda, temel seçimlerini çoktan yapmıştı. Kaliforniya yönetimi için, ve özellikle vali Ronald Reagan için, henüz vurulacak değilse de en azından bertaraf edilecek, özellikle yüksek öğretimden -son dersi sanırım diyalektik

materyalizmle ilgiliydi- bertaraf edilecek kadındı. Özelde Panterler genelde Siyahlar üzerindeki baskı karşısında, Kamboçya'nın işgali karşısında susmak yerine, ihtiyatla geri çekilmek yerine, Angela Davis, Amerika'nın dünya yüzündeki kimi halklara karşı, ABD içinde ve dışında gelişen kurtuluş hareketlerine karşı tehditlerine muhalefetini giderek daha açık bir şekilde belirtti.

Angela Davis Komünist Parti üyesi. Bundan özel olarak gurur duymaksızın, hakikaten savaşmak istendiğinde doğal olarak böyle olması gerektiğini düşünüyor gibi göründü bana. Şu nokta üzerinde düşünce belirtmek zordur: Hangi anda (eğer öyle bir an varsa), hangi koşulda (eğer öyle bir koşul varsa), bir kadın veya bir erkek hiçbir şey dememek üzere konuşmak yerine hakikati söylemek üzere doğduklarını anlarlar? Konfor içinde doğmuş, Batı kültürü denen kültürle yetiştirilmiş, ders vermesi kabul edilmiş ve Amerikan burjuvazisinin hayran olduğu Angela Davis, sadece sözle değil edimlerle de siyah gettoya katılması gerektiğini ne zaman anladı?

Black Panther Party şimdi bütün dünyada ünlü. O da kendiliğinden doğdu, Amerikan anayasasını harfi harfine alan ve onu siyah ulusun savunmasına uygulayan -henüz yeni olan ancak Malcolm X tarafından harika bir şekilde doğrulanan yöntem-Huey Newton'ın neredeyse kehanetimsi bir meydan okumasından doğdu.

Mexico'da, Olimpiyat Oyunları sırasında, madalya kazanan iki Siyah, siyah eldivenli sıkılı yumruklarıyla kürsüden seyirciyi selamladıklarında, Panterler şan içinde ortaya çıktılar. Onlarla ilgili aklımızda tutmamız gereken imge bu işte, ama bu imgeyi son derece tehlikeli gündelik bir gerçekliğin imgesiyle tamamlamak lazım. Her gün Panterler zor ve çoğu zaman karanlık bir girişimi sürdürüyorlar.

Bir kere, önce, ne istiyorlar? Hemen şu an için, yurttaşlık haklarının tam tamına ve kesin olarak uygulanmasını. Siyah gettolarda, kendilerine verilen barakaların hukuki mülkiyetini henüz talep etmeksizin, kimi basit talepler dile getiriyorlar: başlangıç için, gettolarda sadece kendileri tarafından seçilen siyah polisin bulunmasını istiyorlar. Kendilerine tam istihdam sağlanmasını da istiyorlar. Bu çok önemli. İşsiz Siyahlar'ın sayısı giderek artıyor ve çalışanların çoğu da ancak yanm gün çalışabiliyor. Siyah aileler genellikle kalabalık, ve siyah işçilerle beyaz işçiler arasındaki yaşam düzeyi

farkı giderek büyüyor. Bunun sonucunda, yalnız gerçek bir yoksulluk değil, bir adaletsizlik duygusu da doğuyor.

Kökenleri dolayısıyla ve daha çok da onu kamu hayatının dışında tutan sistem yüzünden, Amerika'nın "siyah ulusu"[7] kendisine hiçbir gerçekliğin tanınmadığını görüyor. Dolayısıyla Si-yahlar'ın, içine oturtulmuş bulundukları ve onlan istediği gibi kullanan beyaz Amerikan ulusunun savaşçı ve fetihçi davalarını benimsemek için hiçbir sebepleri yok. Dolayısıyla asker olmayı kabul etmek için hiçbir sebepleri yok.

Günlük faaliyetleri arasında Kara Panterler, siyah çocuklara bedava kahvaltı da dağıtıyorlar. Gazeteler basıp satıyorlar, bunların hasılatı hapse atılmış siyah militanlan geçici olarak serbest bırakmak için yargıçların istedikleri muazzam kefaletleri ödemekte ve polisler ya da *minutemen*[8] tarafından öldürülen Siyah-lar'ın dul kanlarına nafaka vermekte kullanılıyor. Militanlar, babalan ölmüş siyah çocuklann sorumluluğunu da üstleniyorlar: konferanslar ve caz geceleri düzenliyorlar ve buradan elde ettikleri bütün para, belki de "eserleri" denebilecek şey için aynlıyor.

Kara Panterler'in hem şanlı hem korkutucu mitolojik imgelerinin, partiyi yaşatmaya yönelik çok basit bir faaliyet üstünde yükseldiği görülebilir. Bütün bunlann arasından çok yeni bir şey belirmekte: O da, yıllardan beri Siyahlar'ın kendi işlerini pekâlâ kendileri idare edebilecek, en karmaşık siyasette gelişme gösterebilecek, cüretkâr devrimci tezler hazırlayıp onlan uygulayabilecek güçte olduklannı anlamış olduklandır. Ve bunu Amerikalı Beyazlar da anladı: çileden çıkmalan ve baskı bu yüzden. Oğullan, mirasçılan, beyaz mirasın hepsini ya da bir kısmını reddedip Panterler'in programını onaylar göründükleri için kızgınlıktan daha da büyük. Gerçekten de, sayısı giderek artan üniversiteli "radikal" genç ve, birkaç aydan beri, fabrikalardaki genç beyaz işçiler böyle yapıyor.

"Genç" kelimesini yazdım az önce. Angela Davis genç, Hu-ey Nevvton genç, Bobby Seale, Eldridge Cleaver, David Hilliard, Panterler genç. Önce köle olan bu halkın nasıl evrim geçirdiği görülüyor: yeraltında, havada yaşayan, su üstünde yüzen bir halk - ama akıntıya kapılarak değil.

Afrikalı köklerini inkâr etmeden (bugün, "kıvırcık saçlannı düzleştirmek" bir yana, Siyahlar saçlannı kıvırcık bırakıyor ve neredeyse her yeri

kaplamalannı sağlıyorlar), onlan sadece Afrikalı olduklanna inandırmak isteyen giysilerden, süslerden ve hayallerden vazgeçtiler.

Bu konuda da Kara Panterler düşünmeyi ve güçlü bir şekilde hareket etmeyi bildiler. Du Bois, Richard Wright, Fanon,

Malcolm X, Cleaver, Newton ve Seale'in fikirlerinin yardımıyla, asıl geleneğinden uzun süre kopmuş bir halkın, bulmuş olduğunu sandığı ve, aslında, tahakküm eden ulus için çok güven verici olan bir folklor biçimi altında ortaya çıkan geleneğin içinde kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu anladılar. Bugün genç Beyazlar'ın gözünde onlan çok çekici kılan budur şüphesiz, ama onlan giderek tehlikeye atan da bu, zira beyaz yönetim onlarda Amerikan kapitalizminin düşmanını ve, daha genel olarak, burjuva toplumlannın düşmanını keşfetti.

Angela gibi Panterler de genç, yani cüretkâr girişimlerden çekinmiyorlar ve kibirleri, naif bir şekilde viktoryen olan Amerikan toplumunu dehşete düşürüyor. Kendine verdiği havalara rağmen oldukça kabız olan bu toplumda, beyaz liberaller kadar, belki de daha fazla ırkçı olan sendikacılar ayırt edilmiyor. Dilekçeler imzalayan ama Vietnam savaşını, Kamboçya'ya müdahaleyi, Guatemala, Brezilya ve, Küba hariç, bütün Latin Amerika'nın sömürülmesini tevekkülle karşılayan liberallere hiç güvenmediğim anlaşılmıştır.

Angela Davis'in de hedefi olan hedeflerine -kurtuluş- ulaşmak için, Kara Panterler işe aynı rengi taşıyan kardeşlerini bilgilendirmekle başlıyorlar. "Soledad Brothers" örgütü 1970 baha-nnda, Kaliforniya'daki Soledad hapishanesinde bulunan ve işkence gören Siyahlar'ın aileleri tarafından kuruldu. Angela Davis, Huey Newton'm avukatı Fay Stender ve birkaç kişi daha işkenceleri durdurmak ve, önceleri polisler ve beyaz adli merciler tarafından gözleri korkutulan siyah mahkûm aileleri oğullann-dan veya kardeşlerinden artık utanmayıp, anayasanın onlara sağladığı savunma imkânlannı daha iyi tanısınlar ve gardiyanlann, hatta beyaz tutuklulann mahpus Siyahlar'a yaptıklan muameleler konusunda öğrenmeyi başardıktan şeyleri birbirlerine iletsinler diye bir kampanya başlatmışlardı.

Siyahlar ne için hapse atılmışlardı? Basit trafik kurallan ihlalleri yüzünden, marihuana ticareti (çok küçük miktarda perakendecilik veya yan

toptancılık) yüzünden, bir beyaz kadına tecavüz varsayımı yüzünden, ya da bir polisin öldürülmesi yüzünden. Bütün bu vakalarda, bence suçların nedeni, Amerika'da Siyahlar'a layık görülen durumdur.

"Soledad Brothers" üyeleri arasında Angela Davis hiç tartışmasız en ikna edici, en sıcak olanı, en zekilerinden biridir ve kendisi için -ama bu ülkede kendisine karşı- sahip olduğu şey yirmi dört saatin yirmi dördünde de siyah derisidir. Mücadeleci-liği de buradan gelmektedir belki.

"Soledad Brothers”la ilgili, işte üyelerinden birinin (adını veremem) 28 Temmuz 1970'te bana yazdığı: "Bir mahkûm üçlüsü (bir Siyah, bir Chicano,[9] bir Beyaz) Soledad hapishanesinin yönetimine bir istek listesi sundu. Yani mahkûmlar anlamaya ve örgütlenmeye başlıyorlar. Pek çok Siyah (özgür şüphesiz) topluluğu örgütlemekteler. Angela Davis ve George Jackson'ın kız kardeşi Penny Jackson bizimle çalışıyorlar. Basın ve radyo meseleyle çok ilgileniyorlar. Bağımsız sosyolog gruplarına, psikiyatrlara, gazetecilere, yürürlükte olan ceza sistemi, özellikle So-ledad'daki üzerine bir araştırma için fikirleri soruluyor... Sole-dad'da mahkûmların üçte ikisi Siyah ve Chicano. Diğerleri apolitik ve genellikle ırkçı Beyazlar."

Merkezi Sacramento'da olan "Soledad Brothers"ı Savunma Komitesi, birkaç ay içinde bütün Kaliforniya'da şubeler açtı ve Amerika’ya yayılmakta. Toplantılar, konferanslar, piknikler, vs. düzenliyor. Kendi amblemi var: sıkılmış iki siyah el.

Jackson'ın adı Angela Davis'inkiyle birleşti. Angela Davis'in Penny Jackson'la ortak çalıştığını gördük ve San Raphaele'deki duruşma salonunda, oturduğu yerden, beyaz yargıç Herold Ha-ley'in karşısına çıkmış iki Siyah'a tabancalar atan da Jackson'ın erkek kardeşi Jonathan Jackson'dı. Penny ve Jonathan Jackson kimdir? George Jackson'ın kız ve erkek kardeşi (bu sonuncusu polisler tarafından yargıç Haley ile aynı anda öldürüldü).

George Jackson, aynı Huey P. Newton, Eldridge Cleaver,

Bobby Seale, David Hilliard ve diğer Panterler gibi, siyah gettonun bir çocuğu. Şimdi yirmi sekiz yaşında. Hırsızlıkla suçlanıp, beyaz bir jüri tarafından bir yıl veya ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı. Bu demek ki her yıl mahkeme önüne çıkmak zorunda; mahkeme de, hal ve gidişine göre,

onu serbest bırakıyor yahut da bir yıl hapis cezasına daha çarptırıyor. On yıldır hal ve gidişi hep "kötü", çünkü, düne kadar, Siyahlar'ın yurttaşlık haklarına saygı için, bugünse, beyaz metropol içinde tümüyle tutsak olan siyah ulusun kurtuluşu için mücadele ettiğini hiç saklamadı.

Okuma ve yazmayı okulda öğrendi. Hapishanede yazmaya başladı ve mektupları, elimde bulunan ve Avrupalı ve Amerikalı büyük yayıncılar tarafından yayımlanacak olan mektupları, onu, Nevvton ve Kara Panterler’in çok çabuk benimseyip teşvik ettikleri devrimci projeler üretmeye vardıran gelişimi çiziyorlar bize.

Soledad'daki hemen hemen bütün beyaz mahkûmlar ırkçı, ve bu küfürlerle, pislik fırlatmalarla, veya Siyahlar'a yönelik kışkırtmalarla kendini gösteriyor. Soledad hapishanesinin içinde, mahkûmların "the Hole" (Delik), yönetimin ise "Adaptasyon Merkezi" dedikleri bir hapishane daha var. Geçen mart ayında, "Adaptasyon Merkezi"nde, bir sıra hücrede yedi-sekiz Beyaz, (birincisinden bir koridorla ayrılmış) bir başka sırada da yedi-sekiz Siyah ve Chicano vardı.

Hepsi ırkçı olan beyaz mahkûmlar, Siyah ve Chicano'lara durmadan küfür ediyor, onlan tahrik ediyor ve pislik fırlatıyorlar. Yetkililer derin bir düşmanlığın Beyazlar'ı "Renkliler"le karşı karşıya getirdiğini gayet iyi biliyorlardı. Gene de, onlan havalandırmaya (günde bir saat) ayn ayn çıkaracaklanna, birlikte çı-kanyorlardı. Beyazlar'la Siyahlar arasında kavga kaçınılmazdı: meydana geldi. Keskin nişancı gardiyan Miller, gözetleme kulesinin tepesinden ateş açtı ve hedef gözetmeden ateş etti. O kadar da "hedef gözetmeden" değil, çünkü üç Siyah öldürdü ve sadece bir Beyaz'ı hafifçe yaraladı.

Hapishane müdürü, bu "küçük olay"la ilgili sorular soran gazetecilere, Miller'ın avluda sükûneti sağlamak için "isabetsiz" ateş ettiğini, kurbanların "seken kurşunlardan" öldüğünü açıkladı. Siyahlar'ın avukattan (ki biri de Fay Stender), elinde gözya-şartıcı bombalar olan gardiyanın azgın mahkûmlan dağıtmak için onlan neden kullanmadığını sorduklannda, müdür şu cevabı verdi: *"Çok rüzgâr vardı.”* Ondan sonra, dava hakkında hüküm vermek için oluşturulan "büyük jüri", *attomey generaMen*, "meşru müdafa" yapmış olan gardiyan Miller'ı suçlu bulmama emrini aldı.

Jackson o sırada "the Hole"da değildi: Soledad hapishanesinin "Y bölümü"ndeydi. Mahkûmlar karan radyodan duydular: Gözetleme kulesinde, elinde bombalan ve otomatik tüfeğiyle, Miller'ın ulaşılmaz olduğunu ve mahkûmlar arasındaki bir kavgada hayatının kesinlikle tehlikede olmadığını herkesten daha iyi biliyorlardı.

Miller hakkında verilen kovuşturmazlık karanndan üç gün sonra, Soledad'lı bir tutuklu, bir avluda, ikinci kattaki bir örtülü balkondan aşağı düşmüş olan gardiyan John Mills'i bulur; gardiyan yanm saat sonra ölür. Önce, bir kafatası çatlağından öldüğü tahmin edilir, ancak daha dikkatli bir incelemeden sonra, yetkililer öldürücü bir karate darbesi aldığını söylerler. Hapishane yetkilileri George Jackson'ı, bu işi, John Clutchette (24 yaşında) ve Fleeta Drumgo'nun (23 yaşında) yardımıyla yapmış olmakla suçlarlar. Üçü de Siyah'tır, içlerinden biri Panter'dir. Ve gardiyan Miller'ı suçsuz bulan aynı "büyük jüri", üç Siyah’ı kasten adam öldürmekle suçlar. Angela Davis, Panterler, Jackson ve George Jackson'ın tutumuna neyin yol açtığı görülüyor.

O dönemde, Amerika'daki, özellikle siyah cemaatteki havanın ne olduğunu söylemek lazım. Bir sene önce, Eldridge Clea-ver önce Küba'ya, ardından Cezayir’e sürgüne gitmek zorunda kaldı. Newton'la beraber BPP'nin kurucusu olan Bobby Seale Chicago'da yargılandı (ağzı tıkaçla kapatılarak, eşi benzeri olmayan bir durum) ve Nevv Haven hapishanesine gönderildi: hâlâ orada. Davası ertelendi ama vazgeçilmedi. Eylül 1968'den beri Newton, işlemediğini bildikleri bir cinayetten suçlu görülüp hapiste yatıyor.[10] David Hilliard ilk defa 1969'un sonunda altı ay hapis cezasına çarptırıldı, Mayıs 1970'te de Nevv Haven Mahke-mesi'ndeki yargıca hakaretten altı aya daha çarptırıldı. Büyük basında sürekli saldırıya uğrayan (sadece *underground* gazeteler onlan destekliyorlar), karargâhlanna müdahaleleri artıran polis tarafından saldınya uğrayan, uçaklara binmelerini nedensiz yere yasaklayan -gözlerimle gördüm- havayolu şirketleri tarafından itilip kakılan, dogmatik ve pratik anlaşmazlıklar yüzünden kimi beyaz radikallerle çekişip duran, Küba, Cezayir, Hanoi, Kuzey Kore ve hatta Danimarka’nın tanıdığı "Black Panthers", Amerika Birleşik Devletleri'nde kendilerini çok tecrit edilmiş hissediyorlar, ve bütün siyah cemaat korkuyor.

Sonunda, (devrimci bağlılığın liderliğini koruyan) Panterler'le en faal beyaz radikaller arasında bir anlaşma oldu. Bu, Nevv Haven'da 30 000 genci bir araya getiren üç günlük mitingin yapılmasını sağladı. Mitingin ilk günü Amerika'nın Kamboçya'ya müdahale ettiği öğrenildi. Bu müdahale bütün kampüs-lerde gösterilere yol açıp, polisin Kent'teki üniversitede dört beyaz öğrenciyi öldürmesi, iki gün sonra da gene polisin Güney'de sekiz -sekiz diyorum- genç Siyah'ı öldürmesi (basının çok az bahsettiği "küçük olay") sonucunu doğurdu.

Panterler, her zamankinden daha yoğun bir şekilde, Siyah-lar'ı ve Beyazlar'ı bilgilendirme programını uygulamaya devam ediyorlar. Giderek daha çok tehdit altında olduklannı biliyorlar, ama nöbeti devretmeye hazır olduklannı da biliyorlar, çünkü bütün gettolarda gençler, kızlar ve oğlanlar, mücadeleye hazırlanıyorlar.

Angela Davis boş durmuyor! Üniversiteden atıldıktan sonra, ondan hiç aynlmayan genç Siyahlar'a ders veriyor ve "Soledad Brothers"la giderek daha çok meşgul oluyor. Nihayet, ve geri dönüşü mümkün olmayan bir şekilde, siyah ve beyaz burjuvaziyle bağlarım kopardı. Devrimcilerle birlikte. Gün geçmiyor ki genç bir Siyah polis tarafından vurulmasın. Huey Nevvton geçici olarak tahliye edildi, bu da onun iki yıl boyunca kesinlikle keyfi bir şekilde hapiste tutulduğunu gösteriyor.

İşte bu ortam içinde, George Jackson'ın erkek kardeşi ve Angela Davis'in öğrencisi Jonathan Jackson (17 yaşında), mahkemenin orta yerinde, iki Siyah'ı kurtarmak için, onlan yargılayacak olan yargıcı kaçırmayı denedi. Girişimi başansızlıkla sonuçlandı, ama sadece kısmen: İki Siyah'ı yargılamak isteyen bu beyaz beyefendi hüküm bildiremeden, beyaz ırkçılığın kurbanı olarak öldü. Ve, bu davada, görünürdeki tek galip, şimdilik, polisiye sistem.

Amerika Korkuyor

21 Ağustos 1971'de George Jackson San Ouentin hapishanesinde, hâlâ tam açığa çıkarılamamış koşullarda öldürüldü. Polisin olayı (daha sonra yürütülen soruşturmanın sonuçlarıyla uyuşmayan) aktarışına göre, George Jackson, o gün, sıkı gözetim altında tutulan bölümün avlusunda patlak veren bir ayaklanmanın yol açtığı karışıklıktan

yararlanarak, elinde silah kaçmaya kalkışmış. Bir gardiyanı tehdit ettiği sırada vurulmuş.

Firar girişiminin inanılmazlığı, özellikle, canla başla hazırlandığı davasının iki gün sonra başlayacak oluşundan ileri gelmekteydi. Ayrıca, davanın bitiminde, 13 Ocak 1970'te işlenen cinayetten, iki arkadaşı gibi, suçsuz bulundu.

30 Ağustos 1971'de, yani George Jackson'ın ölümünden dokuz gün sonra, Paris'te yazılan ve Le Nouvel observateur'de (sayı 355, s. 33) yayımlanan bu makale, öncelikle bir itiraz ve bir suçlama yazısı ise de, aynı zamanda George Jackson'a, "kitabını okumuş, sevmiş ve hayran kalmış* olanlann 'vatandaşı* -Genet'nin bu kelimeyi kullanması istisnaidir- George Jackson'a sunulmuş bir saygı yazısıdır.

Son olarak, bu makalenin Genet'nin doğrudan Le Nouvel ob-servateur'ün yazıişlerine ulaştırmış olduğu son makale olduğunu, ayrıca 4 Eylül 1971'de İngilizce olarak The Black Panther'da (cilt 7, sayı 2) yayımlandığını da belirtelim.

Amerikalılar ne anlayabildikleri, ne satın alabildikleri Siyahlar'ı öldürüyorlar.

Bir insanın, sonuçta tesadüfen içinde doğmuş olduğu ülkeye aidiyetini yeniden sorgujamak gerek. George Jackson bizimkilerden biriydi. Onu yargılama yetkisine sahip olan varsa, bu ancak Amerika tarafından ezilen tüm ülkelerin insanları ve tüm ülkelerin gençleridir. Reagan'ın polisi bir suikast planı hazırladı ve George Jackson'ı mıhladı. O ve telekslerin isimlerini vermedikleri iki mahkûm daha öldü. Soledad Biraderi, devrimci yazar (hem de ne yazar!) Jackson, San Francisco'lu yargıçların ona açmaya hazırlandıkları davadan korkmuyordu. Firar etmek istemiyordu. Amerikan polisi bu işi, aynı Cezayir'de OAS'in ve paraşüt birliğindekilerin Araplar'a karşı "odun kırma angaryası"™[11] tezgâhladıkları gibi tezgâhladı. Biraz daha yakından bakın, polisiye yöntemler her yerde aşağı yukarı aynı, öyle ki şöyle bir soru geliyor akla: Yeryüzünü mavi renkli (gök mavisinden laciverde - mavi-ötesi diyebiliriz, mezar-ötesi gibi yazılan) bir ağla gitgide saran bir polis Enternasyonali yok mu?

Şu fikri tekrarlıyorum: George Jackson kimin vatandaşıydı, kitabını okumuş, sevmiş ve hayran kalmış olan biz hepimizin, ve Soledad hapishanesinden kendilerine hitaben kitap yazdığı halkların -ama halkların bütününün, insan dolu koca ülkelerin-vatandaşı değilse?

Vietnam savaşının başarısızlığı, doların düşmesi, beyaz Amerika'nın ve ahlakının dünyada tartışma konusu edilmesi, bütün bunlar gettolarda ancak sırıtmaya yol açabilir. Öncü işaretlerden anlaşılıyor ki Amerika korkuyor; sınırlan içinde, özellikle Siyahlar'dan, onlann gittikçe zeki olmalanndan korkuyor. Malcolm X'i öldürttü, Luther King'i öldürdü. Geçen sene gardiyan Miller, oyun olsun diye, Soledad hapishanesinin hücresinde üç siyah tutukluyu mıhladı. Georgia'da sekiz siyah öğrenciyi öldürdü, Bobby Seale'i hapse attı ve Chicago mahkemesinde ağzını bağlattı, Newton'ı mahkûm etti, Angela Davis San Raphaele hapishanesinde onun pençeleri arasında. Fakat George Jack-son'ın taammüden öldürülmesi, Amerika’nın korktuğunun ve gücünün, amansızca, tükendiğinin bu sefer açıkça görülen işaretidir. Amerika sinirleniyor. Kaliforniya'nın yüzüne sevimli bir görünüm vermeye bile vakti yok. George Jackson'ın ölümü Siyah-lar'm, Chicano'lann, radikallerin seslerini giderek daha çok duyurdukları anlamına geliyor.

Jackson, Kara Panterler ve Amerikalı devrimciler gibi bizimkilerden biriydi. Onun eylemini sürdürmeye, kitabından esinlenmeye çalışmamız lazım. Her şey beklenebilir. Benim yazdığım sırada, San Francisco hapishanesinin müdürü aynı yorumunu tekrarlıyordu: Silahlı (ama nasıl ve kim tarafından?) Jackson firar etmek istedi, ama Jackson'ın yetmiş dolarlık bir hırsızlığa suç ortaklığından on bir yıldır hapiste tutulduğunu söylemiyor.
■

Bu on bir yıl boyunca Jackson yazmayı ve düşünmeyi öğrendi: Amerikan polisi onu mıhladı.

27 Kasım 1971'de göçmenlere destek gösterisinde
Jean-Paul Sartre'la birlikte

Şiddet ve Zorbalık

"Kızıl Ordu Fraksiyonu"nun Tutuklularının Metinleri ve Ulrike Meinhofun Son Mektupları'na Önsöz

"Şiddet ve Zorbalık" Genet'nin tüm siyasi yazıları arasında muhtemelen en ünlü olan, gerçek anlamda bir tartışma konusu oluşturan ve kamuoyunu sarsan tek yazısıdır. Bu önsözün ilk olarak 2 Eylül 1977'de Le Monde'un birinci sayfasında yayımlanması, sonraki günlerde okurlardan mektuplar yağmasına ve aydınların gazeteyi açık "cevap" yağmuruna tutmalarına yol açtı, gazetenin yazıişlerinde anlaşmazlıklara neden oldu ve Alman basını ile Fransız gazeteleri arasındaki ilişkileri bile bozdu - Fransız gazeteleri "Alman karşıtlığı" ile suçlandılar. Yuhalama öyle büyük boyutlara ulaştı ki Le Monde'un müdürü Jacques Fauvet müdahale etmek ve istisnai olarak adının başharfleriyle imzalanmış kısa bir yazıda, makalenin serbest görüşlere açık "Görüşler" sütununda çıktığını ve gazeteye "düzenli olarak yazanlar"ın, İlk sayfada, aynı konu üzerine farklı görüşler bildirdiklerini hatırlatmak zorunda kaldı (bkz. 14 Eylül 1977 günkü Le Monde, s. 6).

Bu heyecanın sebeplerini anlayabilmek için durum ve koşullara bağlı üç unsuru dikkate almak gerekir:

Birincisi, Genet bu metinde, son üç yılda kamuoyunu derinden sarsan ve aydın çevrelerini alacakları tavır konusunda kararsızlığa düşüren hassas şehir terörizmi sorununun üstüne gidiyordu. 1974 ile (Sartre'ın, özel bir tepki çekmeden, "Kızıl Ordu Fraksiyonunun yöneticisi Andreas Baader'i Almanya'da hapishanede ziyaret edebildiği tarih) 1977 arasında, siyasi manzara hissettirmeden değişmişti. Alman hükümetinin uygulamaya koyduğu baskı yöntemleri kınansa bile, hiçbir siyasi parti, hiçbir önde gelen kişilik, o zamanlar -haydutlukla ilgileri olduğunu belirtmek için- "Baader çetesi" olarak adlandırılanların eylemlerini haklı göstermek gibi bir maceraya atılmamıştı. Terörizmi savunma, tıpkı makalede onu tamamlayan Sovyetler Birliği'ne övgü gibi, 1977'de tamamen çağdışıydı. Komünist arkadaşları bile bizzat tartışmaya girmekten kaçındıklarından, Genet, bu mayınlı tarlada adımlarını ve düşüncesini tehikeye atmakta yalnız kalmıştı.

Çelişkili bir biçimde -ama bu, gerçekte, onun tecrit edilmesinin bir sonucuydu- o sırada Genet beklenmedik bir serbest kürsü buldu. L'Humanitö'nin reddettiği makale (orada mesleki başarısı daha az dikkat çekici olurdu) Le Monde'a önerildi. Le Monde, yazarının tanınmışlığı adına, makaleyi çok az kısaltarak birinci sayfada yayımladı - yankı uyandırmasında belirleyici bir rol oynayan da bu oldu. Üç ay sonra, Aralık 1977'de, aynı metin Maspero Ya-yınlan'ndan, "Kızıl Ordu Fraksiyonu" üyelerinin ortak kitabının önsözü olarak çıktığında, çok daha az yoruma meydan verecekti.

Ancak makalenin yarattığı çalkantıların başlıca nedeni, büyük ihtimalle makalenin dışında bir şeydi: Yayımlanmasından üç gün sonra, Alman İşverenler Federasyonu Başkanı Hanns-Martin Schleyer, Köln'de, üç kişinin öldüğü bir suikast sırasında kaçırılmıştı. Kaçıranlar, onun özgürlüğüne karşı Baader grubunun hapisteki on dört üyesinin serbest bırakılmasını istiyorlardı. O sırada Almanya'da hüküm süren aşırı gergin durumda, 12 Eylül'de çok satan haftalık dergi Der Spiegel'de (sayı 38, s. 138) çevrilip parçalar halinde yayımlanan Genet'nin makalesinin kötü karşılandığı -Alman dergisi, makalenin son olaylardan önce yazıldığını açık seçik belirtmediği için de- tahmin edilebilir. Olayın Ekim ayındaki dramatik sonuçlan (polisin

engel olduğu akıl almaz bir uçak kaçırma, grubun üç yöneticisinin toplu intiharı, Hanns-Martin Schleyer'in öldürülmesi) Genet'yi düşüncelerinde iyice yalnız bıraktı. Bu devrenin sonunda, iki yıl boyunca sessizliğini koruyacaktı.

Öyle görünüyor ki başlangıçta Genet, bile bile skandal yaratmak istememiş. Makalenin yayımlanmasından yaklaşık bir yıl önce, militan arkadaşlannın evinde, Baader grubunun avukatlarından Klaus Croissant ile karşılaşıp dostluk kurmuş. Bu grubun üyelerinin içinde bulundukları tutukluluk koşullarını betimleyen bir metin yazmayı düşünüyormuş, fakat onlarla doğrudan ilişki kuramamış. Bunun üzerine Kiaus Croissant, grup üyelerinin yakında yayımlanacak olan metin seçkisinin önsözünü yazmasını teklif etmiş.

Önsöz, 1977 yazında, "Kızıl Ordu Fraksiyonu" tutuklulannın kaderinin bütünüyle umutsuz göründüğü bir dönemde kaleme alınmış. Aylardır mutlak tecrit halinde tutulan, artık kamuoyunu harekete geçirmeyen uzun açlık grevlerinden bitkin düşmüş grup üyeleri ömür boyu hapis cezasına çarptırılmışlardı.

Metnin daha fazla yankı uyandırması için, Genet'ye metni, ki* tap basılmadan önce, bir gazetede yayımlatmasını salık verdiler. Bunun üzerine yazar, üç yıldır makalelerinin çoğunu yayımladığı L'HumanitĞ'ye gidip, yazıişleri müdürü Rene Andrieu ile görüştü. Andrieu, Genet'ye, makalenin içeriği konusunda aynı fikirde olduğunu ifade etti, ancak L'Humanitö'de yayımlanırsa uluslararası terörizm ile Komünist Parti arasında bir ilişki olduğu söylentisini yayma ve beklenenin tersi bir etki yapma tehlikesi bulunduğunu bildirdi. Genet ileri sürülen düşünceyi zorluk çıkarmadan kabul etti ve metnini, aynı siyasi art niyetleri taşıdığından şüphelenile-meyecek bir gazeteye, Le Monde'a götürdü. Birtakım tereddütlere ve yazıişleri bünyesindeki pek çok olumsuz görüşe rağmen, Jac-ques Fauvet metni yayımlamayı kabul etti.

Genet'nin Amerikalı Siyahlar'a veya Fillstinliler'e gösterdiği ilgiden daha az açık ve daha az somut olan, "Kızıl Ordu Fraksiyonuma yönelik ilgisi, kendi deyimiyle birtakım "yakınlıklara dayanır.

Bunlardan ilki, Baader grubunun Vietnam savaşına karşı büyük gösterilerin yapıldığı dönemde ve o gösterilerin mayasından doğmuş olmasıyla bağlantılıydı. Eylemleri yalnızca Alman devletine değil, aynı zamanda, Genet'ye göre tipik düşman Amerika'ya yönelikti. Bu ortak basımlara, ortak duygudaşlıklar da ekleniyordu (mesela Baader, yetmişli yılların başında, Filistinli örgütlerle sıkı ilişkiler kurmuştu, bu sıkı ilişkilerin sonunda yanlış anlamalar üzerine kurulmuş olduğu ortaya çıksa da). Daha da özel olarak, "Kızıl Ordu Fraksiyonu" üyelerinin çoğu yıllardır hapisteydi ve, onlar aracılığıyla, Genet'nin kafasını her zaman meşgul etmiş olan hapiste tutulma sorunu ortaya konmuştu.

Nihayet, bütün diğer hareketlerden daha fazla, Baader grubunun hareketine karşı bir oybirliği oluşmuştu. Üyelerine yönelik nefrete varan kınama öyle kuvvetliydi ki onlan savunanları da içine alıyordu (suç ortaklığından şüphelenilen avukatları dava dışında tutulmuş, davada sanıkların kendileri bile bulunmamıştı). Genet'nin onları savunmasına neden olan şey, kuşkusuz siyasi düşüncelerinden çok teröristlerin toplumdaki "savunulamaz" konumuydu.

"Burjuvazinin köklü riyakârlığı ve barbarlığı çekinmeksizin gözlerimizin önünde sergileniyor, ister hâkimiyetinin saygıdeğer, medeni biçimlere büründüğü metropollere bakalım, ister zorba olduğu sömürgelere."

K. MARX, alıntılayan Andreas BAADER

Gazeteciler var güçleriyle ortalığa göz kamaştıran kelimeler atıyor ama bu kelimelerin bilinçlerde ağır ağır filizlenmesiyle pek uğraşmıyorlar. Şiddet - ve onun vazgeçilmez tümleci: şiddetten kaçınma, buna bir örnek. Herhangi bir hayati olayı düşündüğümüzde, biyolojik olan en dar anlamına göre bile olsa, şiddet ve hayatın aşağı yukarı eşanlamlı olduğunu anlarız. Filizlenen ve donmuş toprağı yaran buğday tohumu, yumurtanın kabuğunu çatlatan civcivin gagası, kadının döllenmesi, bir çocuğun doğması şiddet suçlaması ile ilgilidir. Ve kimse çocuğu, kadını, civcivi, tomurcuğu, buğday tohumunu tartışma konusu etmez. "RAF"a (Rote Armee Fraktion) açılan dava,[12] onun şiddeti konusundaki dava bal gibi geçek, ama Federal Almanya ve onunla birlikte tüm Avrupa ve Amerika kendilerini aldatmak istiyorlar. Belli belirsiz bir şekilde, herkes biliyor ki bu iki kelime, şiddet ve dava, bir

üçüncüsünü gizliyorlar: zorbalık. Sistemin zorbalığı. Ve şiddete açılan dava zorbalığın ta kendisi. Ve zorbalık büyük olduğu, dava utanç verici olduğu ölçüde, şiddet kaçınılmaz ve zorunlu olur. Zorbalık kırıcı olduğu ölçüde, hayat olan şiddet, kahramanlığa varasıya katı ve talepkâr olur. İşte Andreas'm bir cümlesi: "Şiddet ekonomik bir potansiyeldir.[13]"

Şiddet daha yukarıda yer alıyormuş gibi tanımlandığında veya betimlendiğinde, zorbalığın ne olduğunu söylemek gerekir: özgürlüğe son veren ve bunu özgür bir gerçekleştirme edimini inkâr etme veya durdurma isteğinden başka sebep olmaksızın yapan teatral hareket veya hareketler.

Zorbaca hareket özgür bir edimi kıran harekettir.

Şiddet ve zorbalık arasında bu ayrımı yaparken, cümlenin şiddet kullanan insanlara karşı suçlayıcı işlevini kaldırmadan, bir kelimenin yerine bir başkasını koymak değildir söz konusu olan. Daha ziyade, gündelik bir hükmü düzeltmek ve iktidarda-kilerin, kendi rahatlıkları için, kelime hâzinesini canlarının istediği gibi kullanmalarına -daha önce yaptıkları gibi, zorbalık kelimesini kullanırken halen yaptıkları gibi; burada, Fransa'da, zorbalık kelimesinin yerine "yanlışlıklar" veya "yol kazalan" diyorlar- izin vermemek söz konusudur.

Zorunlu şiddet örneklerinin sayısız olması gibi, zorbalık olaylan da sayısızdır çünkü zorbalık her zaman şiddetin karşısına çıkar. Gene, hayatın ta kendisi olan kesintisiz bir dinamiğin karşısına demek istiyorum. Zorbalık en beklenmedik biçimlere bürünür, ilk anda zorbalık olarak ortaya çıkarılamayan biçimlere: düşük kiralı toplu konutların mimarisi, bürokrasi, kelimenin -gerçek ya da bilinen anlamda- yerine rakam koyma, trafikte yayaların yavaşlığına oranla hıza verilen ayrıcalık, makineyi kullanan insana göre makinenin üstünlüğü, âdetlere üstün gelen yasaların düzenlenmesi, cezaların sayısal artışı, herkesin çıkarına olan bir bilgiyi engelleyen gizli tutma alışkanlığı, karakollarda tokatın yararsızlığı, polisin esmer tenlilere sen diye hitap etmesi, bahşiş karşısında dalkavukça yerlere kadar eğilme, kaz adımlarıyla yürüme, Haiphong'un bombalanması, kırk milyonluk Rolls-Royce... Elbette ne kadar sayıp döksek, zorbalığın büründüğü ve kendini onlar aracılığıyla dayattığı çok çeşitli görünümleri andıran olaylan tüketemeyiz. Ve devrimci şiddetin sürdürdüğü hayatın tüm o kendiliğinden şiddeti, örgütlü zorbalığı mat etmeye ancak yetecektir.

Andreas Baader'e, Ulrike Meinhofa, Holger Meins'e, Gud-run Esslin ve Jan-Karl Raspe'a,[14] genel olarak "RAF'a, sadece kelimelerle değil, hapishane dışındaki ve hapishanelerdeki eylemleriyle de, yalnızca şiddetin insanların zorbalığını sona erdirebileceğini anlamamızı sağlamalarını borçluyuz. Burada bir saptama yapalım: volkanik bir patlamanın zorbalığı, bir fırtınanın, veya daha gündelik olan, bir hayvanın zorbalığı hiçbir yargılama gerektirmez. Patlayan bir tomurcuğun şiddeti -her türlü beklentiye ve her türlü zorluğa karşı- bizi daima heyecanlandırır.

Elbette ki şöyle bir ihtimal var: zorbalığın, kendi aşırılığı sayesinde kendini yok etmesi, daha doğrusu, amaç değiştirmesi değil de -tanım olarak bir amacı yoktur- şiddet karşısında silinip gitmesi, uzun vadede ortadan kalkması. Üçüncü Dünya'nın sömürgeleştirilmesi, sömürgeci ülkelerin stratejisine ve yatınm şirketlerinin sömürgelerde zenginleşmesine hizmet etmekten -daha ziyade güdük bir hedef- başka bir hedefi olmayan çok sayıda ve çok uzun bir dizi zorbalıktan ibaretti.

Dolayısıyla bunun sonucunda, ancak özgürleştirici bir şiddeti besleyebilen bir sefalet, bir umutsuzluk doğdu.

Fakat "RAF” üyeleri, onlar hakkında bildiklerimize göre, şiddetlerinin saf zorbalık haline gelmesine asla izin vermezler, zira derhal, mücadele ettikleri o düşmana dönüşeceklerini bilirler.

Bu mektuplarda, ifadelerde, özellikle dikkat çekici bir kaygı var: Kremlin'le ilgili fıkralara, de Gaulle'ün Stalin'in kimi akşam yemekleri üzerine saçma sapan konuşmalarına veya Kremlino-loglann anlattığı ve İngiltere Kraliçesi'nin duygusal sapmaları kadar anlamlı olan başka ayrıntılara aldırmadan, "RAF", Le-nin'den bugüne kadar Sovyet politikasının Üçüncü Dünya halklarına destek verme yolundan asla ayrılmadığını göstermeye çaba harcıyor. Nasıl açıklanırsa açıklansın, bu politika hiçbir zaman hatalı olmadı. Bu politika, eski sömürgeci güçlerin ve Amerika'nın birbirini tutmayan dalaverelerinin, çıkarlarının daha da çoğalttığı, feodal, kabilesel ilişkilerin daima canlı karmaşıklığı yüzünden zor duruma düşebilir, sık sık düşüyor da, ancak 1917'den beri ve Batılı yorumcuların bize söylediklerine rağmen, iç politikası nasıl olursa olsun, Sovyetler Birliği, gerek hükümetler arası anlaşmalarla, gerek BMÖ'deki ve uluslararası örgütlerdeki oylarıyla, daima en zayıf, en yoksul ülkenin tarafım tutmuştur.

Bunu pek çok kişi bilir şüphesiz. Avrupa'da -ve Avrupa derken Amerika'daki Avrupa dünyası da anlaşılmalı- ve özellikle Batı Almanya'da, o son derece antisovyetik dünyada, bunu açık seçik söyleyen yalnız "RAF". Sonuç olarak "RAF", Avrupa'da üstü örtülen siyasi bir gerçekliği yeniden kuruyor.

Bunun için mi Kızıl Ordu Fraksiyonu -siyasi tartışmalarının ses getirmesine rağmen, doğru, bu tartışmalar burada "terörizm" olarak adlandırılan şiddetli bir eylem tarafından bastırılıyor (parantez: bir kelime daha, buıjuva bir toplumun zorbalıklarına daha çok uyması gereken "terörizm" kelimesi)- Kızıl Ordu Fraksiyonu diyorduk, bazı aşın solcular tarafından bu kadar az kabul ediliyor?

Belki başka sebepler de vardır: o da Kızıl Ordu Fraksiyo-nu'nun Mayıs 68'in ve uzantısının tam tersi gibi görünmesi. Özellikle uzantısının tersi. Baştan beri, öğrenci isyanı -fabrikalardaki grevler değil ama- kendine her şeye zıt giden, eleştirici bir hava verdi, bu da çekişmelerle kendini gösterdi ve bu çekişmelerde hasımlar, polisler ve göstericiler, az çok zarafetle, onarılamaz olandan kaçınmaya çalıştılar. Sokaklardaki gece oyunları kavgadan çok dansın alanına giriyordu. Gösterilerde bol bol laf vardı, hatta polise ve sağcı provokatörlere bile açıktı. Bu mayıs ayının uzantılarına gelince, onlan meleksi, ruhani, insancıl bir çeşit ince oya gibi görüyoruz. "RAF" hem iyi sıkıştırılmış bir tıpanın sertliğiyle, yapıların su geçirmezliğiyle, ne hapishanede ne hapishane dışında hiç durmayan ve üyelerinin her birini, açık ve net bir şekilde, ölümün sınırlarına, adli ve hapishaneye dair zorbalığa hâlâ şiddetle karşı koyan, acıyla hissedilen ölümün yakınlarına, hatta ölümün kendisine götüren şiddetli bir eylemle örgütlendi.

Kahramanlık her militanın harcı değildir. Onun için de, Ul-rike'nin... "salt sözsel radikalizm"... diyerek iğnelediği laubali aşın solcular, bu kadar tutarlı bir kararlılık karşısında korktular.

Bu uzun mektuplaşmalar ve bu bildirilerde, Goulag kelimesine rastlamayız. SSCB'nin yaptığı, yapmış olduğu olumsuz şeyler -saklanıp gizlenmeden- yapmış olduğu, yaptığı olumlu şeylere bırakıyor yerini. "RAF"ın her üyesi, bu Batılı Goulag takı-madalannın adalanndan biri olmayı, bütünüyle ve işkenceye ve ölüme vanncaya kadar, kabul ediyor, talep ediyor, istiyor.

"Ulrike'nin Andreas'ın serbest bırakılması için Berlin-Moabit davasındaki bildirisi", açık bir şekilde, "RAF"ın şiddetini zorunlu kılanın Alman toplumundaki zorbalığın ta kendisi olduğunu gayet güzel anlatıyor. Bunu, bu bildiriyi, özellikle şöyle başlayan bölümü okurken anlıyoruz: "Gerilla, ve yalnız burada değil, zira Brezilya'da da farklı değildi... biz harekete geçmeye, uyuşukluk halini, salt sözsel radikalizmi, stratejiye ilişkin gittikçe boş tartışmalan bırakmaya karar veren bir arkadaş grubuyuz, mücadele etmeye karar verdik..."

Almanya, Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin olmasını beklediği şey haline geldi: ABD'nin Doğu'daki en uç ve en saldırgan koruma bölgesi. Kendi çıldırmış mantığına göre kendi kendini devam ettiren, neredeyse yasadışı sayılan bir komünist partiyi yasaklayan ve unufak eden bu zorbalığa, "RAF" ancak kahramanca şiddetle karşılık verebilirdi. Andreas, Ulrike ve ar-kadaşlanntn mektuplannın giderek daha erişilmez, daha "insan-lıkdışı" isteklerle beslendiğini, güçlendiğini farzedelim bir an, o zaman bunun nedeninin kim olduğunu sormak gerek: Amerika'nın öyle olmasını istediği insanlıkdışı Almanya. Ve kendi kendimize, durumun ağırlaşmasının hapisle, tecritle, dinleme yöntemleriyle -onlan okuyunca, insan mahkûmların kocaman bir kulağın içinde olduklan izlenimine kapılıyor-, gözetleme yöntemleriyle, sessizlikle, ışıkla sağlanıp sağlanmadığını; ve durumun ağırlaşmasının, mahkûmlar bize canavar gibi görünsünler, yazılan bizi onlardan uzaklaştırsın, ağır ya da ani ölümleri bizi kayıtsız bıraksın diye; söz konusu olanlann başkalarının işkence ettiği insanlar değil, yakalanan bir canavar olduğundan başka bir şey bilmeyelim diye özellikle istenip istenmediğini -Buback[15] ve sistem tarafından- soralım. '

Eğer Buback'm ve sistemin hedefi bu idi ise, kaybettiler: Holger,[16] kapitalist zorbaya karşı gelen kişinin dehşet verici portresini çizer, Ulrike, Andreas, Gudrun ve Jan-Karl mektuptan veya tartışmalannda bizi ikna etmeyi, bizi heyecanlandırmayı başardılar.

İşte Ulrike'nin bir sözü: "Polisler, psikolojik savaş taktikleriyle, gerilla eyleminin ayaklan üzerine oturttuğu olaylan tersine çevirmeye çalışıyorlar. Şöyle ki devlete tabi olan halk değildir, devlet halka tabidir; çokuluslu hisse senedi ortaklığına dayalı şirketlere ve onlann fabrikalanna ihtiyacı olan halk değildir, halka ihtiyacı olan o pislik kapitalistlerdir; polisin amacı halkı

suçlulardan korumak değil, emperyalist sömürücülerin düzenini halktan korumaktır; halkın adalete değil, adaletin halka ihtiyacı vardır; bizim burada Amerikan birliklerinin ve tesislerinin varlığına ihtiyacımız yok, U.S. emperyalizminin bize ihtiyacı var.

"Kişiselleştirme ve psikolojileştirme yoluyla, kendi oldukla-n şeyi bizim üzerimize yansıtıyorlar: kapitalizm antropolojisinin kalıplan, maskelerinin, yargıçlannın, savcılannın, gardiyanlan-nın, faşistlerinin gerçekliği: kendi yabancılaşması içinde kendinden memnun, sırf başkalarına işkence ederek, ezerek, sömürerek yaşayan, varoluşunun temeli mesleki başarı, terfi, dirsek oyunları, başkalarından yararlanma olan; *Üçüncü Dünya'daki ve buradaki birkaç milyar insanın yoksulluğundan*, sömürülmesinden, açlığından ve sefaletinden zevk alan bir pislik."

Bu cümlenin altını çiziyorum zira bu cümle, Üçüncü Dün-ya'nın sefaletinin -fiziksel, manevi, zihinsel sefaletinin- sürekli akıllarında olduğunu, ”RAF[M]ın bu sefaleti beyninde ve bedeninde yaşadığını açığa vuruyor.

Amerika Birleşik Devletleri'nin ve onun ayrıcalıklı memuru Federal Almanya'nın zorbalıklarını duyurduklarında, kafaları, o köleleştirilmiş Almanya'yla meşguldür ama aynı anda, aynı hareket içinde, kafaları dünyadaki bütün sefaletle meşguldür. Ve bunu yazdıklarında, "RAF" üyeleri her devrimcinin gönül yüceliğini ve örtülü şefkatini ispat etmekle kalmazlar, aynı zamanda burada, Avrupa'da, döküntü olarak adlandırmaya devam ettiğimiz şeye karşı çok ince bir duyarlığı da dile getirirler.

Eğer Marx'm tahlili doğruysa: "Devrimci ilerleme, ancak kendi üzerine kapanan, güçlü bir karşı-devrimi kışkırttığı zaman kendi yolunu açar; hasmını doğurarak ona karşı mücadelesinde bir ayaklanma partisinden gerçek bir devrimci parti olmaya evrilir...", o zaman "RAF" m, bu sefer insanüstü fedakârlıklar pahasına, bunun getirdiği yalnızlık, anlaşılmama, iç şiddet ile birlikte, "yolu açmaya" karar verdiğini kabul etmeliyiz.

Düşüncelerinin, giderek daha incelikli bir tahlille gittikçe keskinleşsin diye her türlü aptalca döküntüden kurtulması gerektiğini bildiklerinden, içinde bulundukları bu tehlikeli durumdan gururlanmayı reddetmeye dikkat ediyorlar. Kendilerine karşı olan sistemin mücadele yöntemlerine de dikkat ediyorlar. 26 Ağustos 1975 tarihli davada, Andreas kuru bir tonla bildirir:

"Devlet burada elindeki tüm imkânlarla döğüşüyor -Schmidt'in de yeterince tekrarladığı buydu, tüm imkânları seferber etmek-ve bunlar tam da baskının, yalanın, ipleri elinde tutup yönlendirmenin, tekniğin örgütlü imkânlarıdır - politikamızda, isyanda, bilinçli olarak telaffuz edilen tarihsel eğilime karşı devletin kendine yakıştırdığı her şeye kadir imparatorluk imgesi söz konusudur, bu imge içinde de politikamız toplumla çatışma halinde, dolayısıyla gayrimeşru görünüyor."

Mahkemede birtakım bildiriler okurken, Örgüt’ün yapısını bulanık bırakmak; mahkemeye yerleştirilmiş teypler aracılığıyla, yapmak istedikleri şeyi açıkça, kesin bir dille söylemek; Almanya'nın (Brandt'ın ve Schmidt'in Almanyası'nın) durumunu, Amerika'nın dayattığı ve, deutsche Mark'ın başarılarıyla gururlanıp antikomünizmi sayesinde kendini nazizm yükünden kurtulmuş sanan bir burjuvaziye sahip Almanya'nın durumunu dile getirmek için onlara gereken açık yürekliliği ve keskin görüşlülüğü anlarız.

Ayrıca çok açık ki, "RAF"'m varlığından, büyük ölçüde, açılan her komünist partiye muhalefet etmesi nedeniyle Federal Almanya sorumludur; "RAF", sosyal demokrasinin söyleminde demokrat, istediği zamansa zalim olduğunu apaçık bir şekilde ispat etmektedir. Üstelik bu zalimlik -modem teknikler sayesinde "temiz", "incelmiş" işkencelerle- pişmanlık, huzursuzluk duymadan yapılan bir zalimliktir.

Ölüm cezasını kaldıran Almanya, açlık ve susuzluk grevleriyle, mahpusun kalbinin sesi dışında en ufak sesin "değerini kaybetmesine yol açan tecritle -ve mahpus, boşluğun etkisiyle, bedeninde gümbür gümbür atan kanın, ciğerlerin sesini keşfetmeye, yani düşüncesinin bir beden tarafından üretildiğini öğrenmesi için kendi organik sesini keşfetmeye sevk edilir- ölüme sürüklüyor.

"RAF’ın hapse atılmış üyelerine yapılanların cinai olduğunu söylemek, bir şey ifade etmez. Basın, yani baskı, araçlarının kesin olarak rahata ermenin verdiği o tutkulu duruma sürükledikleri halkın vicdanında ve yargıçların vicdanlarında ahlaki yargı duruyor. Almanya'nın "hepsi öleceği, ve kendi ölme arzularıyla ölecekleri" zaman, yani "suçlu olduklarını bildikleri için ölecekleri" zaman kendini arınmış hissetmesinden korkulur, çünkü bu, Almanya için, ölüme varan açlık ve susuzluk grevlerinin iç rahatlatıcı anlamıdır.

Andreas ve Ulrike'nin, Gudrun ve Jan-Karl'ın bu kitabını okurken, Alman gazetecilerin onlann serumla beslenmesine karşı çıktıklannı ve hekimin görevinin yiyeceği tutuklulann ulaşabileceği bir yere bırakmak olduğunu buyurduklannı hatırlayalım: yaşamak ya da ölmekte serbestler.[17]

Aynı şekilde yargıçlar, müvekkillerini ikna etmeyi beceremeyen avukatlann, tehlikedeki kişiye asten yardım etmeme suçundan -ya da cürümünden?- suçlu olduklannı buyurarak[18] işin içinden sıynlıyorlar.

Ama Alman hükümetini, Alman yönetimini, Alman halkını suçlamak ne ifade eder? Eğer USA fiziksel olarak Almanya'da mevcut olmasaydı, eğer hırslan bu kadar kabarmasaydı, eğer Avrupa, açıkça ya da değil, Batı Almanya'ya Doğu'ya karşı polislik görevi vermeseydi, Almanya'nın fazla yağlı etindeki iğne olan "RAF" belki daha az keskin, Almanya da daha az insanlık-dışı olurdu.

Burada çifte bir horgörü olayı gördüğümü sanıyorum. Almanya "RAF"a ilişkin dehşet verici, canavarca bir görünüm yaratmaya çalışıyor - ve bir ölçüde bunu başanyor. Öte yandan, ve aynı hareketle, Avrupa'nın diğer ülkeleri ve Amerika, Almanya'nın "RAF"a karşı işkenceci faaliyetindeki uzlaşmazlığını teşvik ederek, "ebedi" Almanya'ya ilişkin dehşet verici, canavarca bir görünüm yaratmaya çalışıyorlar, ve bir ölçüde bunu başan-yorlar.

Fransızlar, Biraz Daha Gayret!

Gerek bu metnin, gerekse Roland Castro davasının kökeninde toplumsal bir dram yatmaktadır: 5 Ocak 1970'i 6 Ocak'a bağlayan gece, Afrika kökenli beş göçmen işçi, Aubervilliers'deki Postes Sokağı 27 numarada bulunan "Fransız-Afrikalı Dayanışma Yurdunun bir odasında dumandan boğularak ölürler. Isınma ve aydınlanma gereçleri olmadığından, ısınmak için bir çöp tenekesinin kapağında, çöplerle beslenen bir ateş yakmaya kalkmışlardır. Ölümleri, göçmen işçilerin barınma koşullarını açığa çıkarır: Banliyödeki küçük evde, havasız, ışıksız odalarda, kişi başına yetmiş frank kira ödeyerek, her odada on altıdan fazla kişi kalarak, üst üste yığılmışlardır.

10 Ocak'ta, cenaze günü, Jean-Paul Sartre morgda televizyon kameraları önünde konuşurken, iki yüz-üç yüz kişilik bir grup CNPF (Fransız İşverenleri Ulusal Konseyi) bürolarını kuşatır. Aralarında Maurice Clavel, Marguerite Duras, Jean Genet, Pierre VI-dal-Naquet... vardır. Eylemi yürüten Roland Castro balkondan halka seslenmektedir.

Asayiş kuvvetleri müdahale etmekte gecikmezler. CNPF işgalcileri sertçe dışarı atılır. Jean Genet ve Maurice Clavel coplanırlar ve merdivenlerden itilirler; P. Vidal-Naquet'nin yüzü kan içindedir... Yüz on altı kişi -ki aralarında Genet ve Marguerite Duras da vardır- polis arabalarına bindirilip merkeze götürülürler ve göz altına alınırlar. Birkaç saat sonra bırakılırlar, götürüldüğü sırada polis arabasının penceresinden kaçmaya kalkışan R. Castro hariç.

R. Castro'nun davası 23 Şubat 1970 günü Paris'te, suçüstü mahkemesinde görülür. Genet mahkemeye gelip ifade verir ve CNPF merkezinde neden bulunduğunu açıklar.

Duruşmanın sonunda Roland Castro bir ay hapis cezasına çarptırılır.

Genet'nin bu makalesi iki bölümden oluşur: İlkinde mahkemedeki ifadesini yeniden ele alır; "Roland Castro ve Arkadaşlarına" ithaf edilmiş olan İkincisinde davayı hatırlatır. Makale 24 Şubat 1970'te, Jean Genet'nin Roland Castro davasında ifade verdiğinin ertesi günü yazılmış, 1 Mart 1970'te, L'ldiot intemational dergisinin 4. sayısında (s. 24) yayımlanmıştır.

Hem sanki Fransız işverenleri çok iyi nişan almışlar, hem de sanki hırpalanan kendileriymişçesine gözü kapalı kendilerini ko-ruyorlarmış ve kalabalığa rasgele ateş ediyorlarmış gibi. Bunca göçmen işçinin ölümünden sonra edindiğimiz izlenim, bu kış Fransız işverenlerin onlan soğukkanlılıkla öldürmüş olduğudur. Aylardır, baktığımız her yerde, her gün en az bir ölü görüyoruz, gerek Paris'te, gerek latif Fransız vilayetlerinde, ve bu ölü genellikle Afrikalı oluyor. Kuşkusuz, patronlann utanıp sıkılacaklan bir şey yok, Fransızca konuşulan Afrika Citroen, Simca, madenler ve fabrikalar için hemen hemen tükenmez el emeği deposudur. Afrikalı hükümetler Fransız hükümetine pazu satarlar ve orada daha kullanılmamış çok pazu var. Ve 6 Ocak günü, dört Malili ve bir MoritanyalI emekçinin

Aubervilliers'de, soğukta ölmesi: her iki ülkenin elçileri için şampanya patlatıp ciddiyetten oldukça uzak bir şekilde Kader'den bahsetmek için bulunmaz fırsat.

Siyah, siyah ya da beyaz, bir işçinin ölümünün susularak geçiştirilmesi için fazla bir şey gerekmez. Gittikçe, onlan kullandıktan sonra öldürenler, bizim hakikaten zevksiz insanlar olduğumuzu söyleyecekler. Böyle söyleyecekler, biz ise, habire ölüleri hatırlatıp duracağız.

Roland Castro[19] *ve Arkadaşlarına*

Şatafatlı ama soytan, dediğim dedik ama kafası kanşık, silik ama gaddar, kabız ama kendini bir şey sanan, kararlı ama sallantıda, buyurgan ama kırılgan bir yargıç -olaylan yerli yerine oturtmam gerek Roland- senin çimenlikler üzerinde hoplayıp zıplamalanna dair çok özentili ve yeni roman denen tekniklerden çıkmışa benzeyen bir tasvirin seni sonsuza kadar hapishaneye gönderebileceğine ya da özgür bırakabileceğine inanırmış gibi göründüğü için birden kendimizi artık görülemez olanın, geri geri gidenin, göz alabildiğine geri geri giden şeyin karşısında bulduk; ve tanık bölmesinde sıkı durmam^ neredeyse düşecek gibi öne eğilmem, gözkapaklanmı kınştırmam, bütün o mahkemeyi -sadece masa ve lambalann hâlâ belirgin olduğu mahkemeyi- hareketsizliği içinde gördüğüme, son hızla uzaklaştıktan için değil, kendi kaçış çizgileri tarafından baş döndürücü bir hızla unutuşa sürüklendikleri için yok olup giden o üç figürü gördüğüme iyice emin olmak için zihnimi vermem gerekiyordu. Bizse kıyıda kalmıştık, neyin kıyısında diye soruyorum kendime, sadece ve sadece "öteki kıyıda" değilse.

Onlar... eril mi, dişi mi? Siyah kıvnmlar giyinmiş o sönük üç figürü dilbilgisinde hangi cins belirtecek? Eril mi, dişi mi? Onlar daha da uzaktaydılar. Adalet Sarayı'm bilirim: yapının içi boş, formüller eskimiş, başında korniş taşıyan kadın heykelleri boku yemiştir. Sade'ın cümlesini düşündüm: "Fransızlar, biraz daha gayret!"[20]

Çoktan sana doğru yönelmiş bir topluma seni bozulmamış olarak geri verebilecek bildik kelimeleri beklemiyordun benden.

Hiçbir şey söylemedim çünkü bir tahrikçi hakkında bir mahkemeye doğru hiçbir şey söylenemez - sizi, seni ve arkadaşlarını, tahrikçiden başka bir şey olarak pek düşünemiyorum, çok sakin bir halde, yaldızın soluşunu, saçların beyazlaşışını, belirginliğin yayılıp dağılışını, bu dünyanın süratle, çok uzak bir geçmişte kayboluşunu biraz alayla seyreden tahrikçiler.

"Onun bir ideali var," diyordu ortadaki figür.

"Namuslu," diyordu.

"Hiç mahkûm olmamış."

"Yakında baba olacak."

"Öyle iyi bir evlat ki."

Ben arkadaşlarının o çok şen sesini duyuyordum bir gökgü-rültüsü gibi. "Çok umurumuzda sanki!"

Fakat amblemler kazındığında, pnıva başlan dağılıp parçalandığında, kelimelerin artık anlamı kalmadığında, inançsız,' kuşkucu gençliğe karşı paradan başka bir şey düşünmeyen leşi hâlâ kim koruyacak acaba? Polisleri.

Dün oradaydılar, duruşma salonunda, oturmaktan çok eğilmiş, yerleşmekten çok üst üste yığılmış, ellerinin altında el bombası olmadığından çılgına dönmüş, bir doğu rüzgânnın getirdiği, tatlı tatlı söylenen, çok yumuşak, âdeta şefkatle söylenen, sonra da haykınlan *Enternasyonal* i duyduktan için dehşete kapılmışlardı. Şu bizim Fransız Polisi çok alıngan!

Kavgaya devam etmek gerekecek, ama mahkemeye senin gerekli çünkü mücadeleci olduğunu ve sonunda zaferi sizin, senin ve arkadaşlannın, kazanacağınızı söyleyemezdim. Haklann-dan gelmek için birkaç el ateş etmek yetmez, ama o titrek ihti-yarlann ortadan kaybolmasını şiddetle düşünmüş olmanız şimdilik iyi bir şey.

"Aubervilliers'de beş Afrikalı emekçi öldü." Dün gördük onun, o Adalet'in geri, geri, hep daha geri gittiğini -belki bugün daha uzağa gitmiştir- çünkü sizler daha fazla buradasınız. Ve siz Afrika'nın sadece bir kıta olmayıp, sizin

gibi, sizin yanınızda, sizin kadar kuvvetle döğüşen bir halk olduğunu biliyorsunuz. Mahkemenin solunda bir başka figür daha vardı: savcı yardımcısı. Tanıklardan sonra -ki hepsi ancak güdük ifadeler verebildiler, çünkü halinden hoşnut yargıç bizi tehdit ediyordu- savcı yardımcısı kimse sözünü kesmeden uzun uzun konuşma fırsatı buldu. Ne dedi peki: (temsil ettiği) Fransız hükümetinin göçmen işçilerle ilgilendiğini, ve onların ölümlerinden ve kenar mahallelerinden bahsetmenin uygun bir zemin seçmek olduğunu. Duydun mu: kenar mahalleler ve Thiais'deki[21] ölüler için uygun bir zemin! Onun da başı belada, ne olduğunu açığa çıkaran metaforlan yüzünden.

"Tek bir kış gecesinde, 6 Ocak'ta, beş Afrikalı emekçi Fransız işverenleri tarafından öldürüldü."

Biliyorsunuz, siz en güçlülersiniz, ve daha şimdiden, sizin yanınızda, canlı Afrika, Afrika çevik ve ağırbaşlı bir şekilde ilerliyor.

16 Ocak 1972'de Muhammed Diab'ın öldürülmesini protesto etmek için Claude Mauriac ve Michel Foucault ile birlikte

Sarayda Bir Çöpçü *Tahar Ben Jelloun ile Söyleşi*

Genet, 1979 yılının Kasım ayında, yabancıların Fransa'ya girme, kalma ve çalışma koşulları konusunda karar alma yetkisine sahip bir Ulusal Göçmen Ofisl'nin kurulmasını hedefleyen yasa tasarısının Senato'ya sunulup tartışılacağını öğrendiğinde, aynı yılın mayıs ayında ortaya

çıkarılan gırtlak kanseri nedeniyle gördüğü yoğun kemoterapi tedavisine ve sağlık durumuna rağmen bir şeyler yapmak ister.

Önce bir makale yazmayı düşünür, birkaç denemeden sonra, Tahar Ben Jelloun'la yaptığı bir tartışma sırasında, söyleşi formülünün daha az çaba gerektireceği ve daha canlı olacağı konusunda anlaşırlar. Söyleşi Kasım 1979'un ilk günlerinde yapılır, yasa İse ayın 7'sinde oylanacaktır. Metnin geniş bir kitleye seslenmesini isteyen Genet, onu Le Monde gazetesine ulaştırır. Söyleşinin yayımlanması konusunda önce birtakım zorluklar çıkar. Genet'nin son yayımladıkları makalesi "Şiddet ve Zorbalık"tan dilleri yanmış ve yazarın siyasi tavırları konusunda ikiye ayrılmış olan yayın kurulu tereddüt gösterir ve bir kere daha gazetenin müdürü Jacques Fauvet'nin müdahalesi üzerine söyleşi, biraz kısaltılmış olarak, birkaç gün gecikmeyle, 11 Kasım 1979'da Le Monde du di-manche'ta 4. sayfada, "Jean Genet İle Söyleşi" başlığıyla yayımlanır. Başlığın altında şu kısa giriş yazısı yer almaktadır: "Jean Genet kendisine kitaplarından veya tiyatrosundan bahsedildiğinde oldukça kayıtsız davranır. Göçmen işçilerin tehlikede olduğunu öğrendiğinde ise tepki gösterir."

Söyleşi çıktığında, yasa Senato'da görüşülmüştür. 0 zaman çoğunlukta olan sağ partiler tarafından desteklenen tasarı, çelişkili bir biçimde, Bakan Christian Bonnet'nin isteği üzerine reddedilmiştir-aynı bakan, 1966'da, Paravanlar'ın oynandığı Thöâtre de l'OdĞon'a devlet yardımının kaldırılmasını talep etmişti.

TAHAR BEN JELLOUN - Jean Genet, yabancı işçilerin Fransa' ya girme, kalma ve çalışma koşullarına ilişkin yasa tasarısını dikkatlice okudunuz. Bu okuduğunuz şey konusunda ne düşünüyorsunuz?

GENET - Bekleyelim. Fransa sömürgeci zaman ve mekânı çok daha geç terk edecek besbelli. Bangui mücevherleri[22] şu temel hakikate açıklık getiriyor, aydınlatıyor: Dünya haritasının üstünde İmparatorluğun sembolik pembesinin[23] yerini başka renkler aldıysa da, Fransızlar hâlâ üstünlüklerini derinden duyup yaşıyorlar, yalnız bu biraz daha kendi içlerine, daha aşağılara, muhtemelen bağırsakların kıvrımlarına gömülmüş durumda. Eskiden kibirli olan bu üstünlük, günlerinin sayılı olduğunu bildiğinden,

hırçınlaşıyor. Ve onun sinirini bozmak için, Siyahlar, melezler, Araplar Fransa'yı baştan aşağı katediyorlar, artık gözlerini neredeyse hiç eğmiyorlar: bakışları bizimkinin hizasında.

Bir şeyler yapmak gerekiyordu! Bu yasanın temelinde kara ya da yanık tenli erkeklerle kadınların her seferinde artan rahatlıktan yok elbette. Gene de bu rahatlık, bir işaret.

T. B. J. - Neyin işareti?

G. - Göçmen işçiler ancak bir noktada Bokassa'ya benziyorlar: Bazen yıpratana kadar kullandıktan sonra, Fransa onlan atıyor.[24]

Göçmen işçiler dediğimiz Afrikalılar Fransa'da çalışmayı hiçbir zaman o kadar çok istemediler. Belçika'yı, Hollanda'yı, Almanya'yı tercih ediyorlardı, oralarda haklara buradakinden daha çok saygı gösterilmiyor, ama ücretler daha yüksek. Ne var ki, özellikle Kuzey Afrika ve daha ziyade, erkeklerin daha az politize dolayısıyla daha uysal olduğu köyler, Fransız fabrikaları için kol gücü toplamakla görevli garip memurların cirit attıkları yerlerdi.

1967'de, Madrid garında, Moritanyalılar'dan oluşan bir konvoyun ikiye bölünmesine tanık oldum. Bir bölümü Port-Bou' dan, diğeri Hendaye'den geçecekti. Adam toplama memurlarından ikisi onlan götürüyor, göz kulak oluyor, bütün pasaportlan ve ortak biletleri elinde tutuyordu.

O dönemde, onca Sahralı adale, Saint-Nazaire ve Thionville için vazgeçilmezdi.[25]

Bozulup biçimsizleşse bile, Nouadhibou'da[26] hayatta kalmayı deneyecek.

T. B. J. - Emek gücünü satmak için yurdunu bırakıp gitmek zorunda olan bir topluluk, size göre, çoktan hayattan dışlanmış demektir; söz konusu olan ise hayatta kalma...

G. - Yurdunu bırakıp gittiğini zannetmiyordu. Bir terfi, yaşam düzeyinin yükselmesi gibi görünen gidişleri teşvik ediliyordu. Adam toplama, işe alma oldukça renkli bir biçimde yapılıyordu, yalnız olay yerinde, ki bir

panayır yeri değildi, her şey hayvan ticaretini hatırlatıyordu. Adam toplamakla görevli memur eliyle adaleleri yokluyor, dişlere, dişetlerine bakıyor, ellerin sertliğini, sağlamlığını kontrol ediyordu. Bütün bunlann üzerinden çok fazla yıl geçmedi. Fakat Sahil'in[27] kuruluğu kumun üzerinde çok fazla susuz kalmış emekçi bıraktı. Hem aynca durgunluk da başlamıştı... Afrikalılar kendileriyle alay edildiğini fark ettiklerinde artık çok geçti.

T. B. J. - Bir İngiliz mühendis gelip Fransa'da çalışacak olsa...

G. - "Göçmen işçiler" olarak adlandırdığımız insanlar -"yeni bir statü"yü açıklayıcı nitelikteki bir metin boyunca bu adlandırmayı yapan Bay Stoleru'dur[28]- sırf "göçmen işçi" olmasalar gerek.

Fransa'da yabancılar: evet. Yolculukta olanlar: evet. Ve bu insanların her biri aynca: şaşkın turist, bir süreliğine sürgün edilmiş kişi, bulunduğu ülkenin dilini konuşup yazamayan kişi, kendini rahat hissetmeyen mümin, hayran tanık... yani bir Fransız'ın kendi sınırlan dışında -mesela İsviçre'de- olabileceği her şeydir. Ne var ki yerlerinden aynlmış Afrikalılar bir kere kesin bir dille göçmen işçi olarak tanımlanmıştır, bu da alt-sınıf demeye gelir, bir türlü kopamayacaklan temel yapıdır bu, zira yönetim başlan-nı beklemektedir. Onun kendi çerçevesi, sının vardır-Arenc. [29]

T. B. J. - Arenc mi dediniz?

G. - Hayır, Arenc hapishanesinin yıkılıp yıkılmadığını sordum sadece.

"Göçmen işçi" bir insandır, bunun bir gerçeklik olarak görülmesi gerekir. Halbuki burada, herkes, özellikle de yönetim, eskiden köylülerin göçebe, çingene, serseri kelimeleri karşısında gördüğünü görüyor: onlann köye girişi -çok kısa süreliğine- veya çıkışı ancak çöplüğün yanından olabilir. "Göçmen işçiler", hatta bunda fazladan bir utanç vardır-ve Bay StolĞru buna dikkat etmelidir- zira göçmen *elleriyle* çalışır. Malili bir çöpçüyü yeni yılın ilk günü, kameralann karşısında, ĞIysee Sarayı'na davet etmekle,[30] cumhurbaşkanının göstermek istediği buydu muhtemelen: davet edilen emekçinin elleri bir salonun ortasında daha ziyade kalabalık eder. O eller ancak yün bir başlığı tutabilirler. Hem Ğlysöe'deki avizelerin altında da delme makinası yoktur.

T. B. J. - Fransa bir düş mü yoksa bir yanlış anlama mı?

G. - Tüm kapitalist ülkeler, yeni-sömürgeci olsun olmasın, kendi ulusal el emeğini korur. Bu devletlerden hiçbiri, Fransa hariç, kendisini uygarlık modeli olarak gösteren bir hale takma-mıştır başına. Çalışmak için, öğrenim görmek için, gezmek için Fransa'ya gelen Afrikalı'nm, ülkeden hayran ayrılacağı sanılabi-lir... Biz uygarlıklar, artık uygarlığın, dünyanın en yoksul insanlarına karşı düzenlenen bu yasa tasarısı da olduğunu biliyoruz.

T. B. J. - Halbuki uygar bir ülke.

G. - Fransa'nın, çok yüksek bir merciden, Afrika'yı sefaletinden çekip çıkarma görevini almış olduğundan kimsenin şüphesi yok. Zaten Fransa dişidir, annenin ve sevgilinin bütün tatlı erdemlerine sahiptir. Ne Portekiz'in ne Birleşik Krallık'ın keskinliği vardır onda. Fransa Yüce İyi'dir! Tüm eski kölelerine kollarını kocaman açar diye umuyorduk (zerre kadar değil!).

T. B. J. - Ama bu eski bir hikâye...

G. - Nasıl başladı bu? Fas'ta şu şekilde: Lyautey'nin hükümdarlığının sonuna doğru, 1930 civarında, Fransızlar'm kabilelere ait topraklan satın alma haklan yoktu. Bu topraklan özel mülkiyet haline getirerek ve Faslı korkuluklar satın alarak bu engelden paçalannı sıyırdılar. Ve kabilelerin geleneksel topraklan ellerinden alındığından, adamlara gidip çalışmak kaldı, önce Fas limanlannda, sonra Paris'te, son olarak da, şıpıtıklara alışmış ama yukan çekilmesi gereken konçlu postal lan n içinde acemilik çeken ayaklannı sürüdükleri taşra şehirlerimizde.

Aynı şey -ya da hemen hemen aynı- Tunus'ta Bardo antlaşmasının[31] imzalanmasından kısa süre önce oldu, Bey'in damadı Fransız tüccarlara çok ucuza ve temiz (temiz denince anlayınız ki anndınlmış, Araplar'ın konakladığı yerler kaldınlmış) on binlerce hektar sattığı zaman.

Mareşal Bugeaud, müstakbel Isly Dükü, Cezayir'i nüfuslan-dırmaya çok daha önce başlamıştı, 1830'dan hemen sonra; bunu nasıl yaptığını herkes bilir: Tek sıra halinde duran Fransız askerleri, onlann karşısındaki sırada Toulon'dan gelmiş "kızlar", trampet çalar ve her asker karşısındaki "kıza"

doğru ilerler, evlenmiş olurlar. Yeni çift hemen, kendisini mülk sahibi kılacak olan toprak parçasını kura yoluyla çekmeye gider.[32]

1914'ten önce Fransa'da çok az göçmen işçi vardı, İtalyanlar hariç elbette. Verdun ve Chemin-des-Dames sayesinde yerliler Fransız kanı ya da geldiği toplum içinde eriyip onlara benzemiş olanların kanını dökme şerefine eriştiler. 1944'te Garigliano, 1954'te Dien-Bien-Phu...

T. B. J. - Sizce Fransa'da ırkçılık diğer Avrupa ülkelerinden daha fazla mı?

G. - Diğer Avrupa ülkeleri, ne biçim soru! Ben Fransa'da daima, onun en sık ama değişken dokusu olan bu ırkçılığı yaşadım. Ben küçükken, Yahudiler'den nefret ediliyor ve Faslılar ile Sene-galliler, siperdeki düşmanlan temizleyenler, pek seviliyordu.

Fransızlar'ın sömürge fetihleri boyunca süren saldırganlığına neredeyse doğal bir ırkçılık eklendi. Saldırganlık neredeyse gülünç duruma düşünce, geriye sadece ırkçılık ile en aptalca yollarla ondan yararlanma saplantısı kalır. "Açlıktan geberen bu işçileri kullanalım"dan sonra, "kara kafalan başımızdan atalım".

T. B. J. - Bu yasanın geçmeyeceğini ümit edebilir miyiz?

G. - Buna fazla bel bağlamadan, gene de bir silkiniş, her Fransız'a insan olmanın ölçüsünü veren ilahi bir lütuf ümit edilebilir.

Eğer böyle bir yasa oylanacaksa, eğer Fransız halkının sağlıklı bir tutumu varsa, kendiliğinden, işgal sırasındaki birtakım komünistler ve aristokratlar gibi davranır: tehdit edilen işçilere sahte kimlikler sağlar, onlan gizlice banndınr, bazı rahipler onlara yardım eder, şebekeler kurulur, memurlar göz yumar ve Fransa'ya belki Danimarka denir.[33]

1

New Haven gösterisi ("May Day Speech"in okunduğu gösteri) 1,2 ve 3 Mayıs 1970'te yapıldı; Washington'daki ise aynı yılın 19 Haziran'ında. Bu iki gösteri *Black Panther Party*'nin çağrısı üzerine yapılmış ve Amerikan aşırı solunun tüm akımlarını bir araya getirmişti.

2

Black Sludies: Altmışlı yılların başında çok revaçta olan ve Amerikalı Siyahlar'ın Afrikalı kökenine ve kimliğine değer kazandıran entelektüel hareket.

3

Bobby Seale, kamu dtlzenini bozmaktan, a$ın sol hareketlerin yedi lideriyle aynı anda tutuklanmıştı (Jerry Rubin. Abbie Hoffman, Tom Hayden, David Dellinger...). Dava görülürken, Bobby Seale kendi savunmasını yapmasına izin vermeyen yargıca: "Siz faşist bir domuzsunuz" deyince, yargıç halka açık oturumlarda onun zincirlenmesini ve ağzının tıkanmasını emretti. Dava, usul hatasından ertelendiğinde, diğer sanıklar -hepsi Beyaz- salıverildiler ama mahkeme B. Seale'i yargıca hakaretten dört ay hapis cezasına çarptırdı - böylece, 23 Nisan 1970'teki, cinayete iştirakle suçlandığı ikinci davası başlayana kadar serbest kalması engellenmiş oldu.

4

Yale Üniversitesi başkanınm 24 Nisan 1970'teki beyanatı.

5

4 Mayıs 1970'te dört öğrenci, Kent'teki (ABD) Ohio Üniversitesi kampüsünde ulusal muhafızlarla çıkan çatışmada öldürülmüştü. Olay basında hükümet karşıtı bir yuhalamaya yol açmıj ve kamuoyunu derinden sarsmıştı.

6

"Soledad Biraderleri'ne Destek Komitesi"nin (iyeleri arasında, Angela Davis'ten başka, Benjamino Bufano, Noam Chomsky, Lawrence Ferlinghetti, Jane Fonda, Jean Genet. Ailen Ginsberg, Ralph Gleason, Jack Newfıeld, Huey Newton, Barbara McNair, Mario Savio, Fay Stender, Robert Scheer, Pete Seeger, Terry Southern, vd. bulunuyordu.

7

Genet'nin burada tırnak içine aldığı "siyah ulus", Panterler’in siyasi düşüncesinin, Malcolm X'ten miras alınmış temel kavramlarından birine atıftır. Milliyetçi olmakla birlikte. Panterler ayrılıkçı eğilimden giderek kopmuşlar ve diğer devrimci hareketlerle ittifakı salık vermişlerdi.

8

Minutemen: aşın sağcı grup; Amerika Birleşik Devletleri'ni her tUrlü yıkıcılık veya yabancı istilasından korumayı kendilerine görev edinmişti.

9

Chicano \m. Amerika Birleşik Devletleri topraklarında yaşayan New-Mexico yerlileri.

10

Huey Nevvton Ekim 1967'de bir polisi öldürmekle suçlanmıştı. O tarihten itibaren hapiste tutulan Newton'ın masum olduğu kabul edildi, beraat etti ve Ağustos 1971'de serbest bırakıldı.

11

*"Odun kırma angaryası*Mahkûmu kamptan çıkarmak ve sözde bir firar girişimi sırasında saf dışı bırakmak için bahane (Cezayir savaşı sırasında kullanılan deyim).

OAS: General de Gaulle'Un Cezayir politikasına her türlU yolla karşı koymak için 1961'de kurulan *Gizli Ordu örgütünün* kısaltması (*Organisati-on armie secrite).*

12

Adli olduğu kadar entelektüel dava. Karar 28 Nisan 1977'de Stuttgart mahkemesinde verilmişti ve "Kızıl Ordu Fraksiyonu"nun önde gelen yöneticileri Andreas Baader, Gudrun Esslin ve Jan-Karl Raspe ömür boyu ağır hapis cezasına mahkûm ediliyordu.

13

Andreas Baader'e atfedilen bu cümle gerçekte. Stammhein davasında "Andreas, Gudrun, Jan ve Ulrike'nin Ortak Bildirisi"nden alınmış Mant'ın *KapitaFinden* bir alıntıdır. Cümlenin, seçkinin 142. sayfasındaki çevirisi biraz değişiktir. Bu farklılık ve Genet'nin yer yer yaptığı atıf hataları, çoğu kendisine sözlü olarak çevrilen metinler üzerinde yetersiz bilgiye sahip olduğunu düşündürüyor.

14

1972'de tutuklanmış *"Kızıl Ordu Fraksiyonu" Tutuklularının Metinlerinin* beş yazan. İçlerinden ikisi Genet'nin makalesinin yayımlandığı sırada ölmüştü: Ulrike Meinhof (1934 doğumlu, 1976'da hücresinde kendini asarak öldü) ve Holger Meins (1941 doğumlu, J974'te Witüich hapishanesindeki bir açlık grevinin sonunda bitkinlikten öldü). Diğer Uç üye ise, Andreas Baader (1943 doğumlu), Gudrun Esslin (1940 doğumlu) ve Jan-Karl Raspe (1944 doğumlu), kısa süre sonra, 17 Ekim 1977'de. Stammhein hapishanesinde toplu olarak intihar ederek öldüler (tartışmalı resmi açıklanaya göre).

15

Siegfried Buback, federal savcı. RAFın pek çok üyesinin ölümüne yol açan tutukluluk koşullarından sorumlu tutularak, 8 Nisan 1977'de olayı "Ulrike Meinhof' adına üstlenen bir komando birliği tarafından vuruldu.

16

Holger Meins'in (bkz. 3. not) son mektubu, bitkinlikten ölmesinden beş gün önce, ortak kitapta yayımlanan metinlerin arasında yer alır.

17

Gudnın Esslin zorla beslendi diye Almanya'da bir kalem kavgası çıkmıştı. "Uluslararası Af ÖrgütiTnUn bir komitesi 28 Nisan 1977'de federal hükümete bir telgraf çekmiş ve uluslararası yasalara uymaya çağırmıştı.

18

"RAF" üyelerinin avukatları, müvekkilleriyle suç ortaklığı yaptıklarından şüphelenilerek, pek çok defa tutuklanmışlardı.

19

Mimar ve siyasi militan olan Castro, Mayıs 68'in en iz bırakan sima-lanndan biri ve VLR (Vive la rgvolution - Yaşasın Devrim) hareketinin yara-tıcısıydı.

20

Sade'ın 1795‘te yazdığı kısa bir eserinin *(La Philosophie dans le bou-doir* - "Yatak Odasında Felsefe"ye dahil edilmiştir) başlığına gönderme: "Fransızlar, cumhuriyetçi olmak istiyorsanız biraz daha gayret."

21

Beş Afrikalı ölünün gömülmüş olduğu Güney Paris’in banliyösündeki müslüman mezarlığı.

22

Orta Afrika Cumhuriyeti'nin (başkenti Bangui) kendini imparator ilan eden diktatörü Bokassa'mn Cumhurbaşkanı V. Giscard d'Estaing'e hediye ettiği söylenen "elmas davası" ima edilmekte. ĞlysĞe Sarayı bu söylentiyi şiddetle yalanlamıştı.

23

Sömürge döneminde Fransız imparatorluğu dünya haritasında pembe renkle gösterilirdi.

24

Fransız hükümeti, İmparator Bokassa ile sıkı ilişkiler kurduktan sonra, onun 21 Eylül 1979'daki askeri darbeyle devrilmesine çok sevinmişti.

25

1977'de Saint-Nazaire'deki gemi tersaneleri ile Thionville'deki demir-çelik sanayiini etkileyen ekonomik durgunluktan önce, çok sayıda göçmen işçi bu iki şehirde çalışıyordu.

26

Nouadhibou, Moritanya'da Beyaz Burun yarımadasının kıyılarındaki liman ve sanayi şehri.

27

Afrika'nın batısında. Senegal'den Sudan'a kadar uzanan yan kurak bölge.

28

Bu söyleşinin gerçekleşmesine yol açan yasa tasarısını Senato'ya kol işçileri ve göçmenlerden sorumlu müsteşar Lionel Stollru sunmuştu.

29

Arenc, Marsilya yakınında, statüleri belirsiz olan göçmenlerin durumları açıklığa kavuşuncaya kadar bekletildikleri toplama merkezi.

30

I Ocak 1977'de. Cumhurbaşkanı ValĞry Giscard d'Estaing, çöpçüleri kendisiyle birlikte Ğlys6e Sarayı'nda kahvaltı etmeye davet etmişti.

31

1881'de imzalanan ve Tunus’taki "Fransız protektorası" dönemini başlatan antlaşma.

32

Cezayir Genel Valisi olarak atanan Mareşal Bugeaud, ülkenin sömürgeleştirmesini tam olarak I840'a doğru örgütledi. 1841 ile 1850 arasında, 115 000 hektar toprak, hükümetçe verilmiş arazi olarak Fransız sömürgecilere dağıtıldı.

33

ikinci Dünya Savaşı boyunca. Alman işgal ordusunun koyduğu yasalara, özellikle de Yahudi kökenli kişilere ilişkin olanlarına pasif ancak güçlü bir direnişle karşı koymayı bilen Danimarka halkının tulumu ima edilmekte.

Filistinliler

On adet fotoğrafın yorumlanmasından oluşan bu metin, Genet'nin Filistinliler hakkında yazdığı ilk önemli makaledir. 1971 Mayıs ayının sonuna doğru Paris'te, Bruno Barbey'nin isteği üzerine yazılmıştır. Muhabir-fotoğrafçı Bruno Barbey, yazarla, bir önceki yıl Ürdün'deki bir Filistin mülteci kampında karşılaşmıştı. "Bir fotoğrafçı ve tanınmış bir yazar* arasındaki ortak çalışmanın ürünü olarak sunulan bu röportaj, Genet'nin ünü sayesinde, Ağustos 1971'de, şık ve gösterişli dergi Zoom'da yayımlanabilmişti. Dönemin belirsizlikleri ve muğlaklıklarının yansıdığı bir ihtiyatla, yayın kurulu "Genet antisiyonist olduğunu söylediğinde, bunu Yahudi-karşıtı olarak anlamamak lazım. Ve özelikle, Zoom'un partinin yayın organı ve militan bir dergi haline geldiği sanılmamalı," diye belirtmişti.

Genet bu yorumu, Paris'teki FKÖ sorumlusu Mahmud el Hamşari'nin daveti üzerine Ekim 1970'te gittiği Ortadoğu’dan döndükten yaklaşık bir ay sonra yazmıştır. Mahmud el Hamşari ile, Kara Panterler militanı olan arkadaşı bir çift aracılığıyla tanışmış ve onunla birlikte 1970 Eylül ayının (“Kara Eylül" olaylan denen) acı olaylarını -Ürdün ordusunun Filistin kamplarına saldırısı- izlemişti.

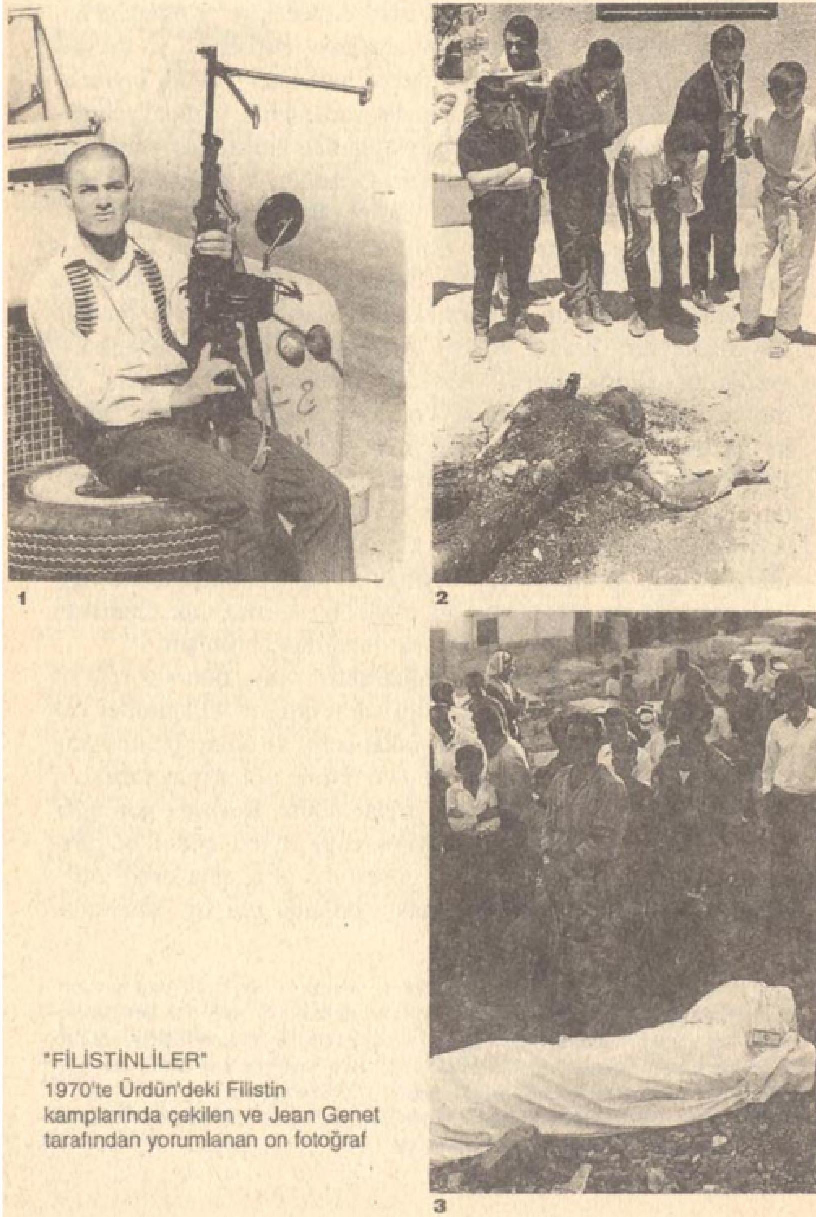
Mevcut durumda, Ürdün ordusunun kırıp geçirdiği fedayiler-den yana olan Genet, ayrıca, Filistin halkının diğer üç "düşmanını da belirtmişti: resmi olarak Filistin davasını destekleyen ancak müdahale etmekten çekinen Arap rejimleri; durumdan yararlanan ve Kral Hüseyin'e yardıma hazır olduğunu bildiren "dolaysız düşman* İsrail; son olarak da, hem Ürdün kralını, hem Arap rejimlerini ve İsrail'i destekeyen, ve Genet'nin "mutlak düşman" mertebesine çıkardığı Amerika.

Genet'nin yorumladığı fotoğrafların numaraları aşağıda köşeli ayraçla belirtilmiştir.

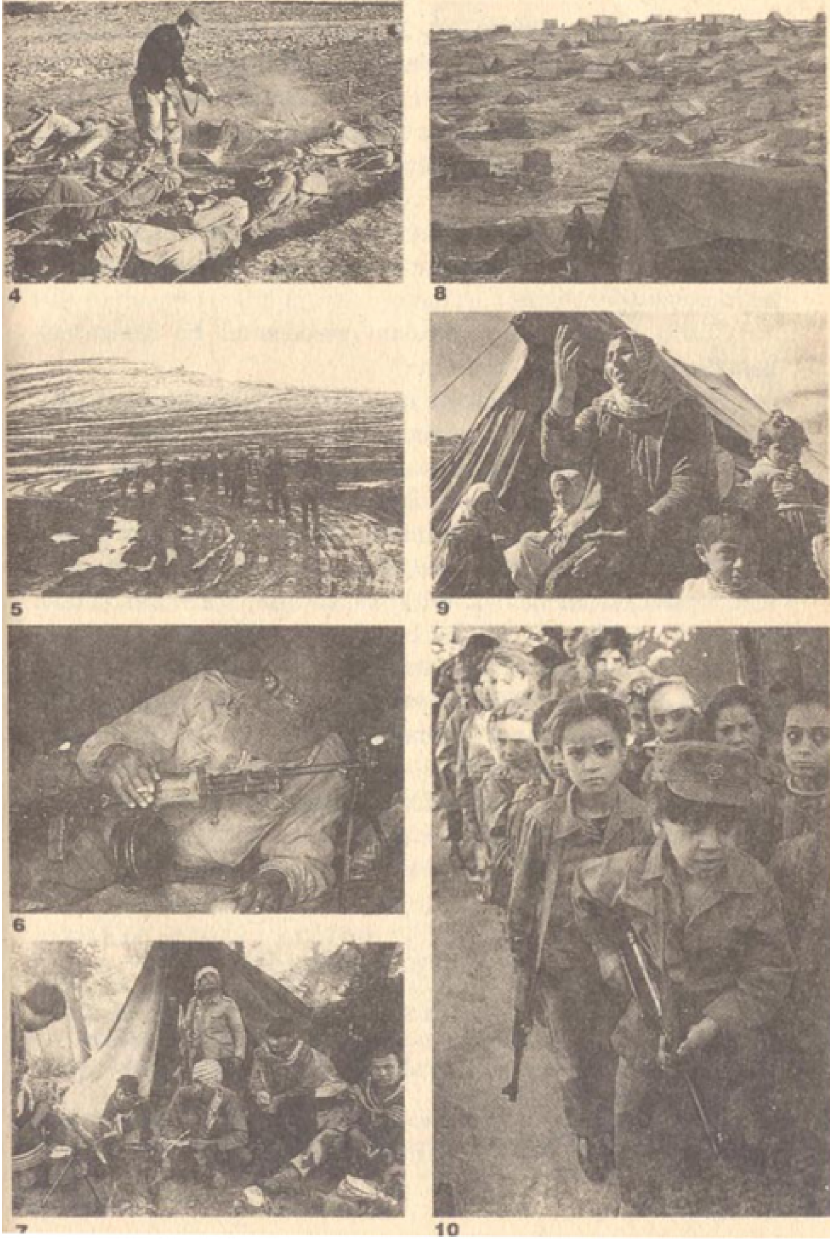
[1] Resimlerin çifte işlevi olduğu bilinir: göstermek ve gizlemek. Bu resimler bir nişancı ve tüfeği ile başlıyor, ama niçin? Hem sonra neden bu kadar çok silah? Silahlı ve kuruyup kalmış bir Filistin'i gösteren bu kadar çok fotoğraf neden?

îki bin yıllık aşağılanma, psikolojinin görünmez güçlerini -ya da mekanizmalarını- ve bunları uzaktan kullanmayı anlamalarını sağladı. Gettolarda ya da sahte kimlikler altında geçen iki bin yıl, ve Yahudiler köklerinin kazılması tehdidiyle karşı karşıya idiler. Bir zamanki efendilerin dalaverelerini şimdi biliyorlar. Şeytani ya da Tanrısal, Katolik Kilisesi riyakârlıkta, İncil şantajında ve tehditte onlara fark atar. Bunu beklemek gerekirdi. Aşağılanmanın karşılığında kazanılan şey güçlünün ne olduğunu tanımaktır. İşte, tehcirin iki bin yılı doldurulmuş, fiziksel korkaklığın utanç verici efsanesi öldürülmüştür. Yahudiler ne ortadan yok olmak ne "asimile" edilmek istemektedirler. Yahudi ulusunun kendi toprağı olacaktır. Nerede? Hâlâ sömürgeleştirilebilir olan yerde. Aranır. Önce Uganda'da, Arjantin'de, Rusya'da, ama Herzl[1] projesinden vazgeçmez: "vadedilmiş toprak"a dönüş. Ve eğer, bir budala tarafından yazılmış ama çocuklara öğretilen Ta-rih'e göre, Yahudiler Romalılar tarafından kovulmuşsa, bunun bedelini Araplar ödeyecektir. Köylü, kalabalık, Osmanlı idaresi tarafından yoksullaştırılmış Filistin, dünyanın her yerinden gelen Yahudiler'in içeri sızmalarına direnecek, ve sonuçta doğmakta olan siyonist hareketlerle uyum içindeki İngilizler tarafından kandırılıp egemen olunarak istila edilecektir.[2] Çok daha önce, ama özellikle 1880 ile 1940 arasında, Hıristiyan ya da laik Avrupa'da, Yahudi karşıtlığı oldukça mütevazı Yahudi kıyımlarından Dachau ve Auschwitz'e kadar varacaktır. Avrupa Yahudi-ler'i katleder veya tehdit ederken kıyımdan kurtulmuş Yahudiler de, Hindistan yolunu korumak için Ortadoğu'da emin bir konak yeri isteyen İngiliz askerlerinin yardımıyla, Araplar'ı katletmekte veya tehdit etmektedirler. Horgörme, baskı, yüksek faizle satın alma, ekilebilir toprakların müsaderesi. Yahudiler Araplar'ı korkutup yıldırmakta, öldürmektedir. Hangi Avrupalı bundan duygulanabilir: Fransa Kuzey Afrikalı Araplar'ı, Madagaskar yerlilerini, Hindiçinliler'i, Afrikalı Siyahlar'ı korkutmakta, öldürmektedir. İngiltere aynı şeyi başka yerde yapmaktadır. Belçika da öyle. Hollanda Endonezya'da, Almanya Togo'da, İtalya Etyopya ve Trablusgarp'ta, İspanya Fas'ta, Portekiz bilmem nerede. Siyonistler suçludur ve bütün Avrupa Siyonizm'in suçlusudur. Avrupa sömürgeciliğin -sanatın klasik olduğu gibi klasik olan sömürgeciliğin- yerine bir şey koymak zorunda kalınca, İsrail İngiliz himayesinden ustaca sıynlıp, büyük bir kurnazlıkla Amerikan himayesinin kıvrımları arasına sokuluvermeyi bilmiştir.

Topraklarından kovulmuş Filistinliler, oraya dönmek için silaha sanldrlar. Fakat Filistin İsrail adını taşıyor. Filistinliler ha-yattalar. Filistin'e kavuşacaklar, fakat belki de onlan bütün Arap dünyasında devrim yapmaya ya da devrime yol açmaya mecbur bırakacak uzun bir dolambaçlı yoldan sonra. Resmini gördüğünüz fedayinin[2] -feda edilen- söylemediği şey bu, çünkü bu devrimin gerçekleştiğini kendisinin görmeyeceğini, ama kendi zaferinin bu devrimi başlatmış olmak olduğunu biliyor. Resminin,

"FİLİSTİNLİLER"
1970'te Ürdün'deki Filistin kamplarında çekilen ve Jean Genet tarafından yorumlanan on fotoğraf

siyonist engellere rağmen, bugün karşınıza çıkacağını bilmiyor belki. İsrail'e, belki de Yahudiler'i emniyete almak için 19. yüzyılın sonunda tasarlanan İsrail'e gelince, oldukça hızlı bir şekilde, Asya'nın bu bölümünde en saldırgan Batılı emperyalist tehdit haline gelecek ve öyle kalacaktı.

[2] Bir casus mu? Mümkün. Bu resim bize, güçlü bir şekilde, ordusuna Amman'ı yok etme emrini veren Ürdün Kralı Hüseyin'i hatırlatmakta.[3]

"Tarih, başkentinin yıkılmasını emreden tek bir devlet başkanı örneği tanır, o da Neron'dur."

Fazla güzel, fazla uzak ve fazla büyük! Neron'dan çok sonra, ve yanıbaşımızda, Fransa'da Thiers vardı, Haşimi kralı da onun boyuna ve kalıbına sahip. Amman'da 1970 Ağustosu'ndaki kanlı hafta, on iki ile on beş bin arası erkek/kadın Filistinli'nin diri diri ya da ölü olarak yakılmasına imkân verdi. Amerikalılar Filistinliler'in bu şaşkınlık anından yararlanarak, Kıbns ile Amman arasındaki bir hava köprüsü vasıtasıyla Ürdün hükümetini topyekûn silahlandırdılar. Bu hediyeye getirilen tek kısıtlama, Ürdün ordusunun bunu asla İsrail'e karşı kullanmamasıydı. Hüseyin, bugünün varlıkhlannı savunan bir küçük burjuva, Thi-ers'in dünün varlıkhlannı savunduğu gibi.

İsrail devleti, müslüman omuzunda bir "morluk", bir çürük olarak durmakta. Elie Cohen'in[4] bulunması ve idam edilmesinden sonra, her Filistinli, her Arap kendisine İsrail casusu gözüyle bakılmasından korkuyor. Filistin haberalma servisleri örgüt-

lendiler. 1970'in......[5] ayında, Şeria Irmağı'nın karşısındaki üs-

lerde, îbranice şakalaşan, uzun saçlı birtakım genç adamlara rastlamak mümkündü. Öteki fedayiler gibi onlar da oruç açmak için Şam radyosunun duyurusunu bekliyorlardı. Onlar hakkında bilinebilen tek şey, İsrail ordusunda *da* asker olduklarıydı. Şeria Irmağı'nın her iki yakasında, tehdit altındalar. İsrailli tipiyle bu derece benzedikler taşıyan onlar, hangi taraftanlar? Herhangi bir Arap gibi yemek yiyor ve dua ediyorlardı, şüphesiz Tel-Aviv'de de herhangi bir Yahudi gibi, sonunda kömürleşmiş olarak ölmek için mi?

[3] Bu resimde gene ölüm var, fakat kefende olduğu kadar bakışlarda da, ve gene öbür resimlerde olduğu gibi silahlar, Rus, Çek, Çin malı - Ürdün ordusundan çalınmışlarsa, Amerikan, İngiliz, Fransız malı. Zira açık olmak lazım, Filistinliler için düşman, tek düşmansa da iki yüzü var: İsrail sömürgeciliği ve Arap dünyasının gerici rejimleri. Kefenin içindeki bu ölü, kimdi? Üs-lerde, fedayiler arasında, her fedayi ile sorumlular arasında, bir tür silah arkadaşlığı yürürlüktedir, henüz sosyalizm değil, daha ziyade gündelik, yeni bir kardeşlik. Fedayilerde kabalığa hiç rastlanmaz. Golan'da

olsun, Şeria Irmağı karşısındaki Ürdün'de olsun, öğrenilmemiş bir çeşit nezaket üsleri baştan başa katede-rek dolaşır. Üslerde, sıradan mücahitler ile sorumlular arasında, hiçbir yerde, bu kadar genç erkeklerden oluşan birimlerde görmediğim hafif bir kibarlık hüküm sürer, oysa faaliyetlerinin -çoğu için ölümün yakınlığı onlara bir ciddiyet mi veriyor?- onları kendi aralarında daha gürültücü, sorumluları da daha mesafeli hale getirmesi gerekirdi. Şimdi kırk, elli yaşındaki erkekleri gülünç kılan erkekçe sevgi ihtiyacından onları kurtaran daha açık, aydınlık bir bakış sayesinde yeni bir görgülülük bilgisi edindiler belki de. Şöyle de diyebiliriz, ne Mısır çengisi bakışlarına ne kalın siyah bıyıklara ihtiyaçları var. Yanlarında bu kadar çok ve çok sık kullanılan ateşli silahın bulunması, yeniyetmelik ihtiyaçlarını doyuruyor olabilir. Ortadoğu'da yeni bir erkek doğacak belki, ve fedayi, bazı bakımlardan, bence onun önbelirtisi ve taslağı olacaktır.

Caraş'ın ormanlık dağlarında olup bitenler, Paris'te 68 Mayısı neyse biraz ona benziyordu, şu farkla ki, ama önemli bir fark, fedayiler silahlıydı. Paris'te olduğu gibi, bazı günler üslerde ve üsleri birbirine bağlayan irili ufaklı yollarda, duygu seline yakın bir coşku vardı. Özgürlük oradaydı: zorlama neredeyse toptan ortadan kalkmıştı. Herkes yapmak ya da söylemek istediği şeyi yapıyor, söylüyordu, ama hiçbir edimin, hiçbir sözün yaralayıcı olmaması için temkinli bir nezaketle. Amman'ın kuzey çıkışındaki Ürdün kontrol karakollarını geçince, herkes dostluk ülkesine girdiğini biliyordu. Ormanın girişindeki fedayi karakolunu aşabilen kişi "kardeşten de öte" oluyordu. Bu doğal güven ve ölçülülük ortamında, neşeli, biraz düşlenen, bir bayram yaşanıyordu. Üslerde, çay, ekmek, sigara paylaşımı, bunun sosyalizm serpiştirilmiş bir dünya olduğuna inandırabilirdi. Aslında, rastlantısal bir lütufla, orada olanlar gençtiler ve bir süreliğine, ağaçların altında, düşman tehditlerinden, görevlilerin emirlerinden, ama aynı zamanda savaşın katılığından da kurtuluyorlardı. Yıldızların altında tartışmak, uyumak, yemek yemek, sigara içmek, Ürdünlü askerlerin sertliğine ve îsrailliler'in inatçı faaliyetine nazaran muzip bir şenliğe katılmak demekti, hatta gülüp geçerek onları toptan umursamamak demekti. Bugün, 27 Mayıs 1971, Ürdün ordusu üslere saldırmaya başladı.[6] Hüseyin'in hükümeti devrimi tasfiye etmek istiyor. Fakat üslerde yeni bir taktik iş görmeye hazır.

[41 Kamplarda ve askeri üslerde, fotoğraf makinesi talim yapan fedayilerin biraz gözünü korkutur. Talimleri sahicidir, fakat yanlış bir hareket burada, kameramanın gözü önünde, ölüme sebebiyet vermeyecektir, her ne kadar eğitimci gerçek mermilerle ateş etse de; bununla birlikte sık dikenli tellerin altından sürünme eylemini yüz defa, iki yüz defa tekrarlarlar, kafalarında gayet açık seçik olan fikir, yakın gelecekte bir gece, İsrailli askerlerin muhtemelen mayın döşeli bir çamurlu araziye koydukları dikenli tellerin altından, bu sürünme eylemine ilk defa ve belki de son defa *başlayacak* olmalarıdır; bir hata, yanlış bir hareketle ateş, alev, demir: ölüm patlak verecektir.

Filistin halkının kadınlan güzeller. Üstün bir güzellik. Erkekler karşısında son derece bağımsızlar. Yemek pişirmeyi, dikiş dikmeyi, tüfek kullanmayı, Mao okumayı biliyorlar. Amman katliamlanndan sonra, harabelerden ve sarsıntıdan ilk çıkanlar onlar olacaktı - başka yerde olduğu gibi burada da burjuva ka-dınlann umursamaz bir havalan, rahat, çalçene ve boş bir ko-nuşmalan, yüzük dolu parmaklan var. Mesela Amman'da veya Beyrut'ta, filanca veya falanca Başkan kanlannı ele alalım, sa-lontannda oturmuş, iskâmbil oynarlarken, kâğıdı kesmeye bile mecalleri yoktur. Harabelerde ise, çömelmiş veya ayakta, halktan kadınlar, peygamberce veya kâhince, Amman'ın, Hüseyin'in, sarayının, Haşimi hanedanının ne olacağını ya da ne olduğunu söylüyorlar. Halktan kadınlar hakikati dile getirdikleri için müthişler. Bekaa kampında, 1971 Şubatı'nda, Ürdün tanklannın önüne çıkanlar onlardı. Gözleri korkan, ürken krallık subaylan geri çekilmişlerdi. O gün, halktan kadınlar, Bekaa'yı kuşatan üç sıra tankı Amman'a geri çekilmeye mecbur etmişlerdi.

Karame,[7] İsrail'e karşı gerçek anlamda bir Filistin zaferi oldu.

Şubat'ta Bekaa, Haşimiler'e karşı, bir başka Filistin zaferi oldu.

Burada sosyalizmden bahsedildiğinde, ne kastediliyor? Kimse bunun ne olacağını henüz bilmiyor. Kaynak olarak kâh Çin'e başvuruyor, kâh Kuzey Vietnam'a, hatta SSCB'ye. Buradaki sosyalizm kuşkusuz yepyeni olacak, ne var ki İslam dünyasında kadın, ani ve belki de sertçe ortaya çıkışının ona bu devrimde önemli bir rol veremeyeceği kadar uzun süre gizli tutuldu.

[S] Bu müfreze çevikliğine yeniden kavuşacağı ve her mücahit dağınık bir şekilde yürüyeceği zaman, müfreze şarkı söyleyecek, yani her biri, diğerleri tarafından tekrarlanacak bir ezgi ve güfte söyleyecek doğaçtan -bir çeşit kanon da diyebiliriz- fakat güfte bu savaşta rol oynayan hayal gücüne göre olacak, müzik de çeyrek tonun ve hançere titremesinin muhafaza edildiği eski Arap ezgilerinden hareketle yapılacak. Ezgide, güftede ve sabah esintisinde mizah, alay var. Sömürgeci orduları için bestelenmiş askeri marşları çalan korsan radyolar bu sevinci bilmiyorlar. Daha şimdiden Filistinliler'de birbirine koşut iki müzik oluşmakta: Batı'yı örnek alan müzik ile kendiliğinden ve yeni, popüler, ama ölçülü biçili gelenekten kopmuş bir müzik.

Devrimin içinde ve dışında, şiirsel edimin karmaşıklığı, burada bir tahlil yapmamıza da, bir tahlile girişmemize de imkân vermiyor. Bir kültür devrimi gerçekleştirmenin bir siyasi devrim gerçekleştirmek kadar zor olduğunu aklımızda tutalım yeter. Tekrar müzikten bahsedelim: Radyoda günün haberlerinin duyurulmasından önce ve sonra, sömürgeci askeri resmigeçitlere yaraşır savaşçı ve kasıntılı müziklerin çalınması bir gerilla savaşında geçerli değildir şüphesiz. Onu dinleyenler üzerinde yapacağı savaşçı etki, ancak resmigeçitli ve askeri törenli klasik savaşa uygundur, daha esnek, daha kıvrak bir savaşa uygun değil. Gerçek cesaretten değil ahmakça kahramanlıktan, yiğitlikten söz eden erbaş müziği, kişiyi dolu edimlere değil, kof hareketlere teşvik eder. İngiliz, Fransız, Amerikan sömürge orduları tarafından -askeri bando!- bestelenen bu müzik, dinleyeni aşın milliyetçi alışkanlıkların içine atar yeniden. Böyle bir müziğin sanatsal vasatlığı yüceltilmemelidir. Sömürge orduları öldüklerinde askeri bando ölmelidir. Tartışma götürür bir sanatı yaymak ve devrimci bir müzik arayışını gemlemek felaket olur. Belki de şiirsel bir sanat aracılığıyla herkes, dayanışma içindeki bir girişimin en canlı yerinde, bir mahremiyeti koruyabilir ve yeni biçimlerle yeni değerlerin ortaya çıktığı bir duyarlılığı geliştirebilir. Yalnızca fikirlerin, fikir ve ortak eylem teatilerinin dünyayı değiştirmeye yeteceğine inanmak delilik olur. Bu lazımdır şüphesiz, ama herkesin kendi tekilliği içinde keşfedebileceği şey de lazımdır. Keşif kolunun ardından, hâlâ geleneksel ancak kırık bir tarzda kendi partisyonunu icat eden her fedayi bunu bilir. Fedayi, hakiki müzik kültürünü, ve bu kültür halk kökenlidir, şarkılar söyleyerek meydana getirir, bu şarkılar da, aynı kalça hareketiyle Golda Meir'i ve Kral Hüseyin'i arkadan düzerler.

[6] Cinsel organın yerine geçen şey ya da uzantısı olarak, silah üzerine çok şey yazıldı. Bu resim karşısında bunu yapmamak imkânsız. Tüfeğin oldukça kuvvetli bir şekilde geri teptiği bilindiğinde, tüfeğin doğrudan, yatmış ve maskeli mücahidin pantolonunun önüne dayandığını görmekten endişe duyabilirsiniz. Fakat gözlerdeki parıltı bize ipucu veriyor. Gözlerdeki alay bunun bir oyun, dinlenen savaşçı mizanseni olduğunu anlamamızı sağlıyor. Fedayiler oyun oynamayı ve eğlenmeyi bilirler. Es-Salt yakınındaki bir üste, bir sorumlu, bütün üslerde olduğu gibi, kâğıt oyununu yasaklamıştı. Bir akşam, askerler beni bir poker partisine katılmaya çağırdılar. Kâğıt oynayan iki askeri gördüm: ellerini yelpaze gibi açmışlar, şüpheci bakışlar, hileler, sayı hesaplama; küfürleri duydum, şakaları; iki oyuncunun oyununu dikkatle izleyen seyircileri gördüm, onların aldatmacalarını gördüm, korkularını; cesaretlendirmeleri duydum, oyuncular bir as veya bir papaz çektiklerinde yüzlerindeki hayranlığı gördüm: oyun kâğıdı yoktu, yasaktı. Bu resimde de benzer bir şey oluyor. Erkek cinsel organı ve silah o kadar çok kullanıldı, biri diğerine karıştı, silah ve cinsel organ sırayla birbirlerini o kadar çok simgelediler ki, maskeli fedayi lakaytlığı -sigara içiyor- ve alaycılığıyla, silahını yerleştirme biçiminin kesinliğiyle, her türlü karışıklığı bertaraf ediyor gibime geliyor açıkça, ve sonuçta bu resim çok iffetli. Fakat silah doğrultulmuş durumda. Eğer ateş alırsa, kim vurulur? Şarjör boştur belki. Ama kim bilebilir, içinde değiliz ki!

[7] Fedayiler neler konuşurlar, ve nasıl? Geleneksel askerler gibi kabadayılık taslamaktan vazgeçmişler ve savaştaki başarılarından nadiren bahsediyorlar. Konuştukları dil yaltakçı tumturaktan ve süslemelerden sıyrılmış. Açık ve netler. Olayları betimliyor ve kesin bir dille yorumluyorlar. Sorumlularla birlikteyken -fakat her biri kendini sorumlu olarak görüyor- eşit bir biçimde, eşit taraflar olarak konuşuyorlar ve, o anki duruma göre, en fazla bağıran kâh sorumlu kâh basit fedayi oluyor. Arap olduklannı biliyorlar: Filistinli olmak istiyorlar. Arap dünyasının belirsiz okyanusunda uzun süre boğulmuş olan onlar, orada fazla soru sormadan yaşıyorlardı: Siyonist tehdit ortaya çıktığında her şey değişti. Doğrudan ve tek tehdit edilenler olarak, birbirlerinde bir Filistin vatanı buldular. 1917'de, Balfour Bildirisi,[8] muğlak olmakla beraber, Osmanlı sömürgeciliğinden yeni kurtulmuş bir halkta bir şok yarattı. Darbeyi atlattıktan sonra, biraz cesaret topladı, ne var ki İslam elini kolunu bağlıyordu. Siyonizm,.bir

terörizm ortamında Avrupalı ulusların yardımıyla yerleşti - ve îrgun'un[9] terörizmi, bugün İsrail'de, resmi olarak cesaret ve fedakârlık adını taşır.

Ezilen veya kovulan Filistinliler, tarihlerinin oluştuğu bir toprak parçasını kurtarmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı önce. Bu kurtarma girişimleri, sonunda onlara, dengelerin değişimiyle, vatan mevhumunun önüne, bir süreliğine, kendileri için yeni olan toplumsal devrim mevhumunu geçirmelerini sağlaya-çaktı. Dolaysız düşman hâlâ İsrail'dir, ancak mutlak düşman Amerika'dır. Amerika Tel-Aviv'de ise de, aynı zamanda Ri-yad'da, Amman'da, Kuveyt'tedir, Tunus'ta, Rabat'tadır, arkaik İslam'ın tam kalbindedir, Brezilya'da, Kolombiya'da, Tayland'da, Kamboçya'da, Güney Vietnam'da ve Avrupa'da olduğu gibi. Çay içerken kendi aralarında konuştukları budur. Eritre'de ve Dofar'da olanlardan açıkça bahsediyorlar. Radyo dinliyorlar. Arap beylerinin damarlarında fazlaca petrol aktığını öğrendiler. Bu kadar kısa zamanda tekilliğinin bilincine varan Filistin halkı, zorunlu olarak, etrafında, Arap dünyasının geri kalan bölümüyle arasında, neredeyse görünmez bir çeşit boşluk yaratacaktı. Bu bulutsunun içinde, oluşmakta olan bir yıldızdı o. Filistin halkını, rahatlıkla, erimekte olan bir madde kütlesiyle karşılaştırabiliriz, ve kendi üzerine hareketi, hafifçe de olsa, Arap toz yığınından onu soyutlar. Bu karşılaştırma, bir süreliğine Filistin kamplarında ve üslerinde yaşamış olan birini şaşırtmayacaktır. Şunu da ekleyelim ki bu halk, çoğunluğu, geometri yasalarına göre toplumsal ve siyasi bir proje izleyemediğinden -çünkü artık toprağı yok-, eğer katı hale gelmek istiyorsa, bir başka proje, devrimci bir proje izlemek zorundaydı, bu projeye hem çift hem tek şu örgü biçimini vererek: Filistin toprağının kurtarılması ve Arap dünyasının dönüştürülmesi. Merkez Komitesi sözcülerinin resmi beyanları, Ürdün rejimini devirmek için hiçbir planın olmadığını kesin bir dille söylüyorlar, ancak bir yandan bu rejimin yöntemleri, diğer yandan mücahitlerin -içlerinde Ürdünlüler de var- devrimci yaşantısının giderek artan sertliği, sözde Eşraf[10] tarafından ayakta tutulan rejimin varlığını giderek daha dayanıksız kılmaktadır. Filistin Devrimi Merkez Komitesi'ni meydana getiren farklı hareketlerin tepesinde öğretiye ilişkin birtakım farklılıklar olsa da, bu farklılıklar -asla karşıtlıklar değil- iyidir çünkü, şartlara göre, aşırıcılık ya da daha fazla esneklik kullanmak gerekir. Üslerde, fedayiler arasında arkadaşlık ve uyum tamdır. Fedayi-leri ayıran hiçbir şey yoktur. Üslerde, herkes aşağı yukarı her şeyi paylaşır.

[8] Bu mülteci kampı var. Yaklaşık bir milyon Filistinli'yi barındıran, bunun gibi birçoklan daha var. Görmediğimiz şey kraliyet ordusu, şu Bedevi ordusu, ve Ürdün halkı. Birkaç rakam verelim. Ürdün yaklaşık yetmiş beş bin aileden meydana geliyor. Bedevi kabilelerinden toplanan kraliyet ordusunun mevcudu yaklaşık seksen beş bin kişi. Bu da demektir ki, Hüseyin'in bir askeri, aylığıyla, aşağı yukan on kişiyi geçindiriyor. Bedeviler bunu biliyor. Bir asker öldürüldüğünde, bütün kabile yas tutar. Askerler kraliyet hükümetinden çok iyi ücret alıyorlar. Fakat Ürdün yoksul, kaynaksız, petrolsüz bir ülke. Kraliyet hükümetine kim para veriyor? Amerika. Aynı şekilde Amerika İsrail'e para, silah, askeri uzman yönünden önemli bir yardımda bulunuyor. Ne var ki iki ülke, Ürdün ile İsrail, savaştalar. Ürdün'ün kuzeyinde, hemen hemen her yerde, Filistinliler kamp kurmuşlar. Ufak tefek işlerle geçiniyor, UNRWA'dan* destek görüyorlar, içlerinden en eğitimli olanlan çeşitli Arap ülkelerinin kamu idaresine girmeyi kabul etmişler. Dünyanın çeşitli yerlerine ve özellikle Anglosakson ülkelerine dağılmış olan bazılan çok zenginler.

Avrupa’daki burjuva basın, dünyanın her yerinden gelen genç Yahudiler'in 1967'de İsrail ordusuna gönüllü yazılmalan karşısında çok duygulandı. Hiçbir gazete, aynı, tıpatıp aynı olayın, Filistin halkı içinde de görüldüğünü belirtmedi. 1967 Hazi-ranı’nda, devrimin hizmetine girmek için görevlerini bırakan Amerikan ya da diğer üniversitelerin hocalannm burada adını vermek gereksiz. Onlar ve hekimler, hukukçular, işadamlan ve doğal olarak öğrenciler. Şimdi gerek bu kampta, gerek başka kamplarda, ya da Şeria Irmağı'nın karşısındaki askeri üslerde ya-

♦ UNRWA: Birleşmiş Milletler Yakındoğu Filistin Mültecilerine Yardım İdaresi, (ç.n.) BM'e bağlı bu örgüt özellikle mülteci sorunuyla ilgilenmektedir. (yazarın notu) şıyorlar. Ancak Ürdün'de, bunun gibi kamplar varsa da, Amman'da, Cebel Amman'da veya Cebel Hüseyin’de, yontma yapı taşından yapılmış, Filistin burjuvazisinin oturduğu, çok güzel evler de var. Apolitik olduğunu söyleyen ve aslında Filistin sağını oluşturan da bu meşhur burjuvazi.

[9] Filistin halkı kadınlarının şimdiden gerçekleşmiş kurtuluşunun, Arap dünyasında kadınların kurtuluşuna çok katkıda bulunacağı açık. Kamplarda, özellikle Bekaa kampında, kız çocukları ve genç kızlar okul gruplarında

açıkça yanşıyorlar. Kampta yaklaşık seksen bin kişi oturuyor ve çok yaşlı kişiler dışında, herkes okuma yazma biliyor. Bir kocanın ya da bir erkek evladın ölümü öğrenildiğinde, kansı ya da annesi çok basit, neredeyse ilksel, tiyatrovari bir gösteriye başvuruyor. Ölünün anılması ilahi yakanya yol açıyor ve intikama çağınyor.

[10] Son resim silahlı Filistinli çocuklann resmi olsa da kızmayın - ya da eğer ruhunuzun rahatlamak için buna ihtiyacı varsa kızın. Fakat bizim sevgili, eski askeri okullanmızda, asker ço-cuklannın gittiği parasız kurumlanmızda, on-on iki yaşındaki "asker çocuklan" tabanca, tüfek gibi ferdi silahlan kullanmayı öğrenirler. Otomatik bir silah ölüm getiren bir oyuncaktır. O kadar. Bu dergideki bu fotoğraflann amacı, Filistinliler'in, özellikle fedayilerin kim olduğunu daha iyi anlamayı sağlamak. Ancak, onlan gerçekten anlamak istiyorsak, tek bir yol var: onlarla beraber savaşmak, onlar gibi savaşmak.

Neredeyse hastalıklı bir Arap-karşıtı ırkçılık her Avrupa-lı'nın içine o derece işlemiş ki, Filistinliler'in bizim yardımımıza, bu yardım azıcık da olsa, bel bağlayıp bağlamamalan gerektiği sorulabilir. Geçenlerde Fransa'da, Aziz Louis denen IX. Lo-uis'nin 700. ölüm yıldönümünü debdebeyle kutladık, içimizi hafif bir şüphe sarmasın diye. Önce Roland, ardından Aziz Ber-nard, Godefroy de Bouillon, Guy de Lusignan, Aslan Yürekli Richard, IX. Louis ve diğerleri, Müslümanlar'a karşı yaptıklan haçlı seferleriyle, Avrupalılar'ın Arap halklannı ezdikleri bütün o dönem boyunca -yani 1830'dan 1962'ye- o derece yüceltildiler ki, insan kendi kendine -ama çok masumane- Tarih'in -özellikle Fransa tarihinin- sömürgelileri, iyi ve kötü niyetle, horgörecek insanlar yaratmak amacıyla 19. yüzyılda yazılıp yazılmadığını sorabilir.

Katolik Haçlı Seferleri'ni hâlâ süren bir sömürgeciliğin sefil amaçlan için kullanmış olan dinsiz ve burjuva bir Tarih’in haklı çıkanlması.

Bütün bu tarih -Tarih- bizi bozuk, çarpık insanlar haline getirmek için bir aldatmacadır.

Aclun Yakınında

Nisan 1972'de Roma'da, Genet, Alberto Moravia'nın evinde, İtalya'daki FKÖ temsilcisi Wael Zouaiter ile tanışmış ve dostluk kurmuştu. Eylül başında Roma'ya ikinci kez geldiğinde onu tekrar görmüş ve onunla birlikte Ortadoğu'ya bir seyahat yapmayı tasarlamıştı. Ne var ki bir ay sonra, 16 Ekim'de, Wael Zouaiter, büyük ihtimalle İsrail gizli servisi ajanları tarafından, oturduğu binanın önünde vurulup öldürüldü.

Zoualter'nin hayat arkadaşı Janet Venn-Brown, 1977'de, Filistinli militanın anısına adanmış denemeleri ve tanıklıkları toplamaya giriştiğinde Genet'ye başvurdu. Genet, bu anma girişimine katılmayı, yazısının kişiselleştirilmiş bir biçim almayıp "bütün feda-yilere" adanacak şekilde genişletilmesi şartıyla kabul etti. Ve Fi-listinliler'i genel olarak anan, Ürdün'e ilk gidişi sırasında (Ekim 1970-Nisan 1971) kaldığı Aclun Filistin kamplarında aldığı "not-lar"dan ve kitabın basılması vesilesiyle sona ekleyeceği bir yorumdan oluşan bir metin önerdi.

Per un Palestinese. Dediche a piü voci a Wael Zouaiter başlıklı eser, Yaser Arafat'ın önsözüyle, 1979'da Milano'da, Gabriele Maz-zotta Yayınevİ'nden çıktı. Genet'den başka kitaba katkıda bulunanlar arasında Rafael Alberti, Bruno Cagli, Matta, Alberto Mora-via, Elio Petri, Maxime Rodinson, Georges Saidah, Fadwa Tukan bulunuyordu.

,

Derlemenin İngilizce çevirisi, Janet Venn-Brovvn'un çabalarıyla, 1984'te, For a Palestinian başlığı altında, Kegan Paul International tarafından yayımlandı.

Fransızca ilk basımı, yazarın üstünkörü düzelttiği daktilo edilmiş kopyadan hareketle hazırlanarak L'Ennemi dĞcIarĞ'de yayımlanmıştır. Şüphesiz yazar, bu notların özelliklerini korumak istemiş olmalı. Bu yüzden, olduktan gibi kabul edilmeliler: yani işlenmemiş bir belge, çabucak not alınmış bir izlenimler, gözlemler ve düşünceler dizisi, yazarın not defteri olarak. Aşağıda bu metni sunuyoruz.

Bütün fedayilerin anısına

Yüzler ve bedenler, görmeyi bilenin gözleri önüne serili. Arap dünyasının üstünde gezinen o bulutu yaratmak, o dünyada çizilmiş mitolojileri parçalamak amacıyla bu sertliği istedikleri anlaşılıyor. İsyan bu. Ve kendini olumlama çığlığı, ama hafifçe titrek, sanki mücahitler bir yandan bulutu patlatmak isterlerken, öte yandan onun katlan içinde kendilerini korumayı düşünüyorlar. O buluttan söz ederken, değindiğim tek şey, *Kurarim* incelenmesinden ya da sadece okunmasından sonra -bütün fedayiler, daha iyi gizlenebilmek için, savaş isimlerini Kuran'dan almışlar- her birinin içinde kalandır. Bunun sonucunda ortaya keskin ve nazik bir şey çıkıyor: bir tereddüt. Yenmek mi? Kendini yenmek mi? Geleneksel on beş yüzyıldan daha güçlü olmak; hatta on beş yüzyıldan da fazla, çünkü "Islam-öncesi" diye bir terim var, oradan itibaren Muhammed vardı, hayatını örten, gizleyen ve hayatından şüphe ettiren efsanesi vardı -her efsanenin, o efsanenin kökeninde bulunmuş olabilecek insandan şüphe ettirmesi gibi-, fakat bu peygamber, peygamberlerin mührü, yazmayı bilmeyen, melek Cebrail'in ona söylediklerini -ki o da Allah'ın dizinin üzerinde duran, yaratılmadan var olan Kuran’ı okuyordu (alışılmadık, zengin ve modem bir şey bu)- söyleyen peygamber, Mekke'nin güneşli ya da gölgeli meydanlannda, keskin sözlerini kuru kemikler üzerine yazan adamlann karşısında çömelmişti.

Bir Arap kimliği bulma ihtiyacı -belki de vardı- yaşanmayıp taklit ediliyorsa, bu ihtiyaç ve bu kimliğin hiç değeri yoktur.

Araplar içlerinin boşaltılmış olduğu izlenimini veriyorlar, bazı pavurya kabuklan gibi. Bu boşluğu yaşıyorlar ve, onu unutmak için, bir çeşit danslan var, hareketleri ve kelimeleri abartıyorlar. Bu gerekli: "sömürge yarası" dindiği zaman sona erecek olan bir tedavi yolu. Bir AvrupalI için bu şişirme tutarsızlık demektir, peki ya *Marseillaisel* Modem dünyaya uyumsuzluk -zira gerçekten yaşanmış bir boşluğu doldurmaya çalışan bir şişirmedir bu-, yoksun bırakılmışlık, ya da bir yabancılaşma. Hasta, yani hâlâ yabancılaşmış olan Araplar, sertleşmek yerine şişme ihtiyacını duyuyorlar. Kuşkusuz bu son kelimeler şüpheli imgelere götürüyorlar, ve onlarda şişen ve sertleşen şeyin ne olduğu biliniyor. Şukayri'nin[11] aşırılıklarıyla ayaklanıp, az kalsın topraktan kopacak olan Filistinliler hariç. Boşluklannı doldurmadan dağıttıktan sonra, açıkça görülen bir dil tasarrufu onlan gerçekle temas kurmaya itiyor. İyileşme hızlanıyor. Belli bir şaşkınlıkla,

dinliyorlar ve Arap dünyasının geri kalan bölümünün şişmesini seyrediyorlar.

Homurdanan, abartılı, taşkın öfke, hiçbir şey olmama ya da çok az bir şey olma, hiç kimse olmama ya da çok az kimse olma hastalığını bir an dindirebilecek bir ilaçtır, ve öfke geçtikten sonra bir kişi çıkacaktır ortaya. Anglosakson bunun ne demek olduğunu pek iyi anlamamaktadır, ancak Arap için boşluk ve hiçlik yaşanmıştır.

Boşluğu doldurmak için şişirmeler yalnız bedduada ve harekette değil, anlatılan kahramanlıklann aşmlık ve saçmalığında-dır. Ürdün ordusunun Amman katliamlanndan sonra, genç bir fedayi, çalım satmadan, Aşrafıye[12] hastanesinde vuku bulan çarpışmayı anlatabilmişti. On altı yaşında, hastabakıcılık eğitimi görmüş ve çarpışmanın ilk günlerinden itibaren, şehirde, hastanenin yakınında bir revir kurma fikri gelmişti aklına. "Tüfeğiyle hastanedeyken Bedeviler'in baskınına uğrayınca, bir ceset yığınının üzerinde ölü taklidi yapar. Tepesinde yaylım ateşi sürmektedir. Bedeviler, onun yaşadığını akıllarına getirmeden, üzerinden yürüyüp geçerler. Ölüler biriktikçe birikir. Sonunda yaylım ateşi kesilir. İhtiyatla başını kaldırır, doğrulur, bir sigara yakar, saatine bakar: neredeyse gece olmuş ve uydurma ölümünün üzerinden üç saat geçmiştir. Bu sahte ölüm süresince, pek çok Bedevi'ye nişan alıp onları vuracak vakti olmuştur. Ayağa kalkar ve dışarı çıkar."

*

Soruyu tekrar soralım: Araplık nedir? Bu kelime Avrupa'daki ve Güney Amerika'daki Latinlik'le eşanlamlı mıdır? Dışarıdan alınmış bu kelime yaşanmamış, dolayısıyla anlaşılmamıştır. Farklılığı ortaya koyma tehlikesine atıldığına aldırmadan, yaşanmış bir birliği öne sürmeyi ister. İslam toprağında âdeta billurlaşmış olan yaşanmış bir Yahudilik vardır belki. Araplık, Latinlik, Yahudilik kelimelerinin kapsadıktan nedir? Yani mesela Ebu Ömer[13] gibi bir adam, ki Filistinli Arap'tır, Araplığa mı (Arapça konuşuyor, Filistin'de doğmuş) yoksa Latinliğe mi (Hıristiyan' dır) ait olduğuna inanır?

*

Tann devrimcileri genellikle çok rahatsız ediyor ve Filistinliler, minarelerin tepesine asılmış oparlörler aracılığıyla günde birkaç defa kendini Arap dünyasına hatırlatan elle tutulmaz varlığa karşı nasıl davranacaklarını pek bilmiyorlar. Devrim sadece güçsüz bir ruhbanı rahatsız edecektir, ancak Kemal Atatürk'ün giriştiği deneme burada talihsiz bir hatıra. Devleti laikleştirmeyi başar-dıysa da, Türk halkı ve neredeyse tüm Türk toplumu mümin olarak kalacak ve gene hep mümin olacaktır. Birkaç camiyi müzeye dönüştürmek, Batı lehine Doğu'yu kovmaya yetmez. Bu başarısızlık insanları ürkekleştiriyor, Mustafa Kemal kendini diktatör olarak dayatmışken Direniş'in önderleri kendilerini kolaylık olsun diye devrimci hissetseler bile. Peki ya görünmez ve her yerde tehditkâr Tanrı nedir? Karşı tarafın Tanrısı gibi, bir halkın ve bir fırtınanın Tannsı'dır ve "tebaa"sı arasındaki her türlü kopmaya karşı çıkmak ister görünmektedir. Fellah ya da duvar işçisi, Kuveyt ya da Maskat emirlerinin durumunu öğrendiklerinde kendi durumlarına karşı -zihinsel olarak ya da değil- ayaklanabilirler. Fellah'ı yatıştırmak için emirin söyleyeceği tek cümle vardır: "Ben Müslüman'ım. Senin gibi." Her ikisi de aynı kimlik içinde buluşurlar. Her şey hallolur. Emir Londra veya New York'a gitmek üzere uçağa biner, fellah ise batağında debelenir. Görünmez Tann hareketsizdir. Bugün Batı'yı fethetmeye muktedir olmadığından, onun tarafından tecavüze uğramaya ya da, daha doğrusu, bir yandan halkını hareketsizliğe zorlarken, maddi kaynaklarının koparılıp alınmasına göz yumar. İlahi yanılsamayı yok etmek mi gerek?

En devrimci fedayinin aklı her zaman toplumsal, ahlaki, estetik değerleri dönüştürmek veya devirmekle meşgul değildir. Düş de kurar, uyanık bir düş: ya fedayi kendini alkışlanan saygın bir devrimci rolünde görür, ya da hayali burjuva bir dünyaya sığınır. Bu durumda, düşünde içinde olmaktan hoşlandığı değerlerin daha ateşli yıkıcısı haline gelmesi mümkündür. Özlem ya da yaşanmamış buıjuva bir dünya için yerinme, ona onu terk etme gücü verir. Belki hem farklı hem aym bir şey daha vardır: Bu buıjuva dünyanın mümkün olduğunca kesin bir şekilde tanınması onunla mücadele etmesine imkân verir. Bazen fedayi, kendi de bunun farkına varmadan, kafasını meşgul eden şeylerin bir kısmını açıklar - mesela Avrupalı bir ziyaretçiyi fazla açık ve net bir şekilde sorguladığında; burjuva erdemlerine ilişkin kurallara göre burjuva hayatını ya da bu hayatın kimi veçhelerini mahkûm ettiğinde; devrimci gereklilikten dolayı mı, yoksa savaşçı yönelimlerini ve

otoritesini daha iyi tatmin etmek için mi dağa çıktığı anlaşılmayan bir davranış biçimi içinde olduğunda.

Bütün bunlar daha önce gözlenmişti. Fedayilerin karmaşık, çelişkili, ancak karanlıkta kalan güdüleri, devrimci eylemleri açık bir şekilde gerçekleştirebilmek için gereklidir belki; kendilerini ateşe atarak petrolü, milyarları, geleneği ve kozmopolit suç ortaklıklarını daha iyi yıkmak için kendilerini hayallerinde petrol emiri, milyarder, gelenekçi ve kozmopolit olarak görmeleri gereklidir belki. Yoksul bir çocuk olarak, yoksulluğundan başka bir şeyi olmasa, kendini feda ederek kimi öldürmüş olur? Kendini feda etmeden önce, içinde kendini kral gibi gördüğü bir hayale kendini bırakacak vakti olduğunda, daha önemli bir düşman öldürür.

Hayalin öbür çeşidi, başarılı sonuna, yani şana, yani egemenliğe varıncaya kadar şimdiki durumunun hayali devamlılığıdır, egemenliği icra etmeyi reddederek şana varsa bile.

O halde fedayi yaşıtı bir başka delikanlıdan ne bakımdan farklıdır? Bir kere Filistinli mücahitlerin çok genç olduğunu saptamak gerekir. Caraş, es-Salt, Aclun yakınındaki dağlarda, faaliyetleri sınırlıdır ve seferdeki herhangi bir askerin faaliyetleriyle kanştınlabilir. Kadından yoksundurlar ve bu eksikliğin onlan, belki birkaç dakikalığına avutan bir hayale kaptırmaması imkânsızdır. Bu kadar az bile olsa, böyle bir avutucu hayal, onu hayal eden kişiyi önce karısını, sonra annesini mutlu, rahatlatıcı, yaşanan durumun tamamen zıddı bir durumda canlandırmaya götürür.

Bu alelacele tasvir doğru olmayabilir, ancak fedayilerin hayal kurmadığını ve hayallerinin ilan edilmiş ideolojileriyle ters düşen burjuva bir içeriği olmadığını kimse iddia edemez. Onlarla dağa gitme ve onlan dinleme imkânı olduğunda, ideolojik söylemlerinin, devrimci tasanlannın âdeta çatlak çatlak olduğu ve aradan, bir avuntu gibi, dinlenme hayalinin ve yıkacaktan geleneksel biçimlerin özleminin görüldüğü anlaşılır. Belki Filistinli mücahitler, onları karanlık, anlaşılmaz bir şekilde kaplayan şeyle aydınlıkta, gün ışığında mücadele etmeye karar verdikleri için tutumlannda, hareketlerinde daha kesin, konuşmalarında daha derli toplu ve özlüdürler, ve bu hayalleri besliyorlarsa bu belki de silahlan onlara karşı bilemek içindir.

Onlann "rüzgânn ve yağmurun oğullan" gibi bir şey olduk-lannı da unutmamak gerekir. Hiçbir toprak onlara ait değildir. "Mülteci kamplan": bu terim açık seçiktir. Bütün fedayiler, kelimenin tam anlamıyla, kamplardan çıkmıyorsa da, her biri oralara bağlı olduğunu bilir çünkü o Ürdün'de Filistinli'dir ve Ürdün'de Ürdün mülteci kamplan yoktur.

Getirdiği rahatlatıcı alışkanlıklarla birlikte, dünyamızda onlara bir egemenlik alanı verilmiyorsa; kamplarda burjuva zevk--lere ilişkin bir arayışın peşine gerçekten düşemiyorlarsa -ki bu zevklerden hareketle her biri, kendi kişiliğine göre, onlan yok etme özgürlüğüne sahip olacaktır-, bu alanı ve bu zevkleri icat etmeleri gerekir belki.

İşgal altındaki Filistin'e gelince, her biri onun öyle ölçüsüzce işgal edildiğini bilir ki hiçbir kahramanlık bugün onun açılmasını sağlamayacaktır, mucize hariç: Tann bunu isterse, veya yan-tann olunursa. Devrimci projeyi en azından Arap dünyasının sınırlanna kadar sürdürmek gerekir, ve Arap dünyasının direncini daha iyi kırmak için kendi içinde bir yola çıkış temeli, lojistik bir temel yaratmak gerekir; geleneksel burjuva avantajla-nnın bir çeşit şehveti içinde doğmuş bir temel; kendisi bunlan kafasında tek tek sıralamış olduğundan, artık daha kolay yıkabileceği, yıkılması gereken avantajlardır bunlar.

*

Zaten çok güzel olan fedayiler, gelenekten kurtuldukça, mücadelenin dışında kalmış Araplar'm arasında ışıldayacak derecede güzelleşiyorlardı. Daha doğrusu, bazı Bedeviler'in, entarilerin ve kefiyelerin[14] vurguladığı bir erkeksilikten gelen heybeti bunun dışında kalıyordu. Fedayilerin taze, saf, zekâya sunulmuş bir güzellikleri vardı. Biraz öğrenilmiş eski soyluluk reddedilmiştir, hareketler sade, etkilidir, eylem için hazırlanmıştır. Çok eskilere dayanan tutumu sürdürmeme, Araplar'ın sürdürmek istedikleri imgeyi kırmak isteme iradesini belirten dil kısa ve özlüdür. Eski kurnazlıklar yok olmak üzeredir. Onun yerine düşünme ortaya çıkar. Hayır, her şey bitmemiştir. Fedayiler arasında hâlâ dalavere vardır, bu da onları mahvedebilir. Bu yeni güzelliği isyandan almışlardır. Mücahitlere benzedikleri kadar, genç tamircilere de benzerler. Gözlerini eğmeyen ve kızarmayan kızlara sık sık takılırlar. Ferrac ve Hamza çok yakışıklı, canlı, açık ve kesindirler, ve eski çağlara hiçbir şey borçlu olmayan bir

güzellikleri vardır. Kılıf gibi üzerlerine geçirmek için o eski, yüzeysel güzelliğe dönmezler, çoktan onu geride bırakmışlardır. Çoğu evlidir de ve karılarının onlarla eşit olmasını ve çıplak göreceği genç yaralıları tedavi etmesini kabul ederler, ama başkaları reddeder. Daima reddedecektir.

Dans açığa vurur. Ürdün'deki Bekaa kampında, Filistinli fe-dayilerle Bedevi askerleri arasındaki bir barışma şenliğine katıldım. Vücutları ve dans adımlan yüzünden güç duruma düşen Filistinliler hantal, beceriksiz, neredeyse gülünçtüler, Bedeviler ise harikuladeydiler. Her iki kampta da dans aynıydı, ama Filistinliler dansı bir eğlence olarak görseler de. Bedeviler için kutsal bir gösteriydi, kendileri için dans eden, Tann önünde dans eden ve kadınlar için dans eden erkekler olduktan konusunda onlara güven veriyordu.

Dans sayesinde, kendileri olmaktan, Müslüman ve erkek olmaktan emin oluyorlardı. Her iki taraf da silahlı değildi, ama Bedeviler'in dansının şiddeti o hale geldi, güzellikleri öyle büyüdü, dans eden olduklan ve kendilerine meydan okunsun diye bu şekilde dans ettiklerine dair inançlan öyle aşikâr oldu ki, zaten muzaffer olan bu ağırbaşlı ve sade dans, eğer devam etseydi Filistinlileri bozguna uğratırdı.

Dolayısıyla Bedeviler'in savaşçı yiğitlikleri çok büyük, ne var ki Filistinliler'in manevi cesareti karşısında hiçbir şey değil.

*

1977

Bu notlan Şeria Irmağı kenannda ve Aclun yakınında, yaklaşık altmış kilometreye kırk kilometrelik bir çevrenin sükûneti içinde yazmış olduğumu hatırlayarak, yeniden okudum.

Ürdün Kralı Hüseyin ve Amerikalıların emrettiği 70 Eylülü katliamlanndan sonra fedayiler geri çekilmişlerdi.[3] Çadırlann ve ağaçlann altında yaşıyorduk. Amman'daki gürültü patırtıdan sonra sessizlik çökmüştü. Fedayiler çok gençtiler. Arap başkentlerinin şişkin belagatinden çoktan kurtulmuşlardı. Ölçülü, neredeyse kuru bir şekilde konuşuyorlardı. Onlann

üstlerinden Arap tozunu attıklannı, hep daha iyi ve hep daha fazla Filistinli olmak için ondan sıynlıp kurtulduklannı görür gibiydim.

Üslere yaklaşan kadınlar (anneler, kız kardeşler, kanlar) postayı getiriyorlardı. Fedayiler sükûtu ve sükûneti Filistinli kadınlardan öğreniyorlar, diye düşündüm.

Postayı bırakıyor ve tek kelime etmeden, gülümsemeden, bakmadan yeniden yola çıkıyorlardı. Biraz su içmek için bile durmuyorlardı. Ürdünlü askerlerin sık sık kolaçan ettikleri kestirme yollardan gelmişlerdi. Onlara, sadelikle yaptıklan eylemlerine daima büyük bir hayranlık duymuşumdur.

Sözünü ettiğim, Şeria Irmağı'nın kenannda bulunan o çevrenin nüfusunun her gece biraz daha azaldığını henüz bilmiyordum: On beş, on altı, on yedi, on sekiz, on dokuz, yirmi yaşındaki fedayiler nehri geçiyor, Filistin toprağını öpmek için diz çöküyor, her zaman karanlıkta, bir İsrail hedefini havaya uçurmaya gidiyorlardı.

Çoğu geri gelmiyordu. Çok azı geri dönüş mutluluğunu, yanaklarından öpülerek ve sırtına sevinçle indirilen koca şaplaklarla karşılanmayı yaşıyordu.

Şatila'da Dört Saat

Ağustos 1982'de Genet on yıllık bir ayrılıktan sonra Ortadoğu'ya dönmeye ve Leyla Şahid'in Beyrut'a yapacağı yolculukta ona eşlik etmeye karar verdiğinde, hem beden hem ruh sağlığı çok kötü durumdadır. Gördüğü kanser tedavisinden çok zayıf düşen Genet, aynı zamanda manen aşırı çökmüştür. Yazma zevkini yitirdiğini, 1977'den beri, birkaç söyleşi dışında, hiçbir şey yayımlamadığını ve projelerinin çoğundan -gerek Boulez için taslağını hazırladığı librettodan, gerek muazzam bir senaryo yazdığı Mettray tarihine ilişkin film çekiminden (Le Langage de la muraille - "Duvarın Dili")- vazgeçtiğini söyler. Özellikle, yıllardır üzerinde çalıştığı Filistinliler hakkındaki büyük kitabın (Un Captif amoureux - "Sevdalı Tutsak") sonunda bittiğini görme umudunu yitirmiştir. Filistin Araştırmaları Dergisi'nin (Revue d’6tudes palestiniennes) sorumlusu olan ve yorgunluğundan endişe

duyan arkadaşı Leyla Şahid'e, Filistinliler'in yanına dönme vaktinin geldiğini söyler.

Genet Beyrut'a 12 Eylül 1982'de, Lübnan savaşının dönüm noktası denebilecek bir anda gelir. Görünüşte, durum sakindir. Üç aylık bir kuşatmanın sonunda -İsrail ordusu şehrin kapılarına dayanmıştır- Beyrut'un Batı mahallelerine sığınan Filistinli mücahitler ülkeden ayrılmayı kabul etmişler ve Çokuluslu (Amerikan, Fransız ve İtalyan) Müdahale Gücü'nün koruması altında çoğu Tunus, Cezayir ve Yemen'e gitmek üzere gemilere binmişlerdir. Filistin kamplan silahlardan arındırılmıştır ve 23 Ağustos seçiminden bu yana Lübnan Cumhuriyeti'nin yeni bir başkanı vardır: Beşir Cemayel.

Ne var ki Genet'nin geldiğinin ertesi günü olaylar hızlanacaktır. Leyla Şahid'in dairesinin balkonundan Genet 13 Eylül günü Müdahale Gücü askerlerinin gidişine tanık olur. Gemiler açık denize henüz açılmışlardır ki, 14 Eylül günü, Cumhurbaşkanı -

Hıristiyan sağ partilerin de yöneticisidir- parti merkezinde suikasta uğrar ve ölür. 15 Eylül günü şafakta İsrail ordusu, varılan tüm anlaşmaları ihlal ederek, "asayişi korumak" ve şehirde kalmış olan son Filistinli mücahitleri kovalamak için Lübnan'ın başkentine girer. O günün akşamı, İsrail ordusu Beyrut'un yakın banliyösündeki Filistin kampları Sabra ve Şatila'yı çember içine alır ve genel karargâhını kampların girişinin İki yüz metre ötesinde bulunan sekiz katlı bir binaya yerleştirir.

16 Eylül günü, üzerlerinde çeşitli Lübnanlı Hıristiyan milislerin üniformaları olan silahlı kişiler, İsrail kuvvetlerinin desteğiyle, "teröristleri temizleme”ye girişmek için kamplara girerler. "Lider 'leri Beşir Cemayel'in ölümüne duydukları aşırı kızgınlıkla yerlerinde duramayan ve büyük ihtimalle sarhoş olan milisler, iki gün üç gece boyunca, kadın, çocuk, yaşlı dinlemeden (kurban sayısı 1500 ile 5000 arasında değişmektedir) bir katliama girişirler: kapılarda duran ve bulunduktan binanın tepesinden kamplan gözetleyen İsrailli askerlerin müdahalesi olmaksızın ve hiçbir alarm verilmeksizin.

17 Eylül günü Genet, Şatila'da çalışan ve o gün Leyla Şahid'i ziyaret eden Norveçli bir hemşireden, girişin yasak olduğu kamplarda bir şeylerin döndüğünü öğrenir. Ertesi gün olay yerine gider ama girişi kapatan İsrail tanklarıyla karşılaşır. Genet ancak 19 Eylül Pazar günü, sabah saat 10 sulannda, yanında Leyla Şahid ve iki Amerikalı fotoğrafçıyla, kendine gazeteci süsü vererek, Şa-tila kampına girmeyi başanr. Durumun kontrolünü yeniden ele almış olan Lübnan ordusunun buldozerleri o sırada aceleyle çukurlar kazmaktadır, fakat cesetler henüz gömülmemiştir. Dört saat boyunca, bunaltıcı bir güneşin altında, Genet tek başına dar sokaklarda dolaşır. Kaldığı daireye döndüğünde, yirmi dört saat odasına kapanır, sonra da bir an önce oradan gitmek istediğini bildirir. 22 Eylül günü Şam'dan uçağa biner ve Ekim ayı boyunca Paris'te, 1 Ocak 1983'te Filistin Araştırmaları Dergisi'nin 6. sayısında yayımlanacak olan makaleyi yazar.

Makaleyi yazmak için bir ay bekleyen Genet -çizdiği olayların şiddetini ehlileştirmek için sanki- böylece o olaylan Filistin tıatı-ralannın çerçevesi içine yerleştirebilmiş ve metni iki dönem arasındaki -Ürdün'de kaldığı dönem (1970-71) ile son yolculuğunu yaptığı dönem (1982)- bağlantı üzerine kurabilmiştir.

Şalila'da, Sabra'da, Yahudi olmayanlar Yahudi olmayanları katletmişler, bu bizi niye ilgilendirsin

Menahem Begin *(Knessetlt)*

Kimse, hiçbir şey, hiçbir anlatım tekniği, fedayilerin Ürdün'deki Caraş ve Aclun'un dağlarında geçirdikleri altı ayın,[15] hele ilk haftalarının nasıl bir şey olduğunu dile getiremez. Olayların bir özetini vermek, tarihsel sıraya göre düzenlemek, FKÖ'nün başarılarını ve hatalarını ortaya koymak, bunu başkaları yaptı. Havanın durumu, göğün, toprağın ve ağaçların rengi, bunlar anlatıla-bilir, ancak o hafif çakırkeyiflik, tozun üzerindeki yürüyüş, gözlerin parıltısı, sadece fedayiler arasındaki değil onlarla şefler arasındaki ilişkilerin şeffaflığı asla hissettirilemez. Ağaçların altında, her şey, herkes tir tir titriyordu, gülüyordu, hepsi için yepyeni olan bir hayattan gözleri kamaşmıştı, ve bu titremelerde garip bir biçimde sabit, tetikte, sakınımlı, korunan bir şey vardı, tıpkı hiçbir şey söylemeden dua eden biri gibi. Her şey herkesindi. Herkes kendi içinde yalnızdı. Belki de değildi. Sonuç olarak

mütebessim ve ürkektiler. Siyasi bir tercih uyarınca geri çekildikleri Ürdün bölgesi, Suriye sınırından es-Salt'a kadar olan çevreydi, uzunluğu ise Şeria Irmağı ve Caraş-trbid yolu ile sınırlanmıştı. Bu büyük uzunluk yaklaşık altmış kilometre, derinliği yirmi kilometreydi, yeşil meşelerle, küçük Ürdün köyleri ve oldukça verimsiz tarım alanlarıyla kaplı çok dağlık bir bölgedeydi. Koruların ve gizlenmiş çadırların altına fedayiler, mücahit birlikleri ile hafif ve yarı-ağır silahlar yerleştirmişlerdi. Özellikle muhtemel Ürdün harekâtlarına karşı kullanılan top, yerine konduktan sonra genç askerler silahlarının bakımını yapıyorlar, temizlemek, yağlamak için söküyorlar ve çabucak yeniden kurup takıyorlardı. Bazıları silahlan söküp yeniden kurup takma işini, geceleri de başarıyla yapabilmek için gözleri bağlı yapıyorlardı. Her askerle silahı arasında bir aşk ve sihir ilişkisi kurulmuştu. Fedayiler yeniyetmelikten daha yeni çıkmış olduklarından, silah olarak tüfek muzaffer erkekliğin simgesiydi ve var olmaktan emin olmalarını sağlıyordu. Saldırganlık kayboluyordu: tebessüm dişleri ortaya çıkarıyordu.

Geri kalan zamanda fedayiler çay içiyorlar, şeflerini ve zengin -Filistinli ve diğerleri- kişileri eleştiriyorlar, İsrail'e sövüyorlar, ama en çok devrimden bahsediyorlardı, sürdürdükleri devrimden ve yakında yapacakları devrimden.

Benim için, ister bir makalenin başlığında ya da içinde yer alsın, ister bir el ilanında, "Filistinliler" kelimesi belli bir yerdeki -Ürdün- ve tarihi kolayca saptanabilen bir dönemdeki -Ekim, Kasım, Aralık 70, Ocak, Şubat, Mart, Nisan 1971- feda-yileri çağrıştırır derhal. Filistin Devrimi'ni o sırada ve orada tanıdım. Vuku bulmuş olanın olağanüstü açıklığı, bu var olma mutluluğunun kuvveti, bunun bir adı da güzelliktir.

Aradan on yıl geçti ve onlardan bir haber almadım, fedayilerin Lübnan'da oldukları dışında. Avrupa basını Filistin halkından laubalilikle, hatta küçümsemeyle bahsediyordu. Ve birden, Batı Beyrut.[16]

*

Bir fotoğrafın iki boyutu vardır, televizyon ekranının da öyle, ne biri ne öteki katedilemez. Bir sokağın bir duvarından öbürüne, yay gibi bükülmüş veya gerilmiş, ayaklan bir duvan iten, başı öbür duvara yaslanmış,

üzerinden atlamak zorunda kaldığım siyah ve şişmiş cesetlerin hepsi Filistinli ve Lübnanlı'ydı. Benim için olduğu gibi nüfustan arta kalanlar için de, Şatila'dan ve Sabra'darı geçmek birdirbir oynamaya benzemişti. Ölü bir çocuk bazen sokakları tıkayabilir, öyle darlar ki, neredeyse inceler, ölüler ise öyle çoklar ki. Kokulan yaşlılara tanıdık geliyordur şüphesiz: beni rahatsız etmiyordu. Ama ne çok sinek vardı. Bir başın üzerine konmuş mendili ya da Arapça gazeteyi kaldırdığımda, onlan rahatsız ediyordum. Hareketimden öfkeye kapılıp, sürü halinde elimin üstüne konuyorlar ve beslenmeye çalışıyorlardı. Gördüğüm ilk ceset elli-altmış yaşlanndaki bir adamın cesediydi. Bir yara (bir balta darbesi gibi geldi bana) kafatasını açmış olmasaydı, başında beyaz saçlardan bir taç olacaktı. Kararmış beynin bir bölümü yerdeydi, başın yanında. Bütün vücudu siyah ve pıhtılaşmış bir kan gölünde yatıyordu. Kemeri takılmamıştı, pantolonu tutan tek bir düğmeydi. Ölünün ayaklan ve bacaklan çıplak, siyah, menekşe rengi ve mordu: belki de geceleyin ya da şafakta mı yakalanmıştı? Kaçıyor muydu? Kuveyt Elçiliği'nin karşısındaki Şatila kampının girişinin hemen sağındaki küçük, dar bir sokakta yatıyordu. İsrailliler, askerleri ve subaylan, çarşamba öğleden sonradan beri bu binayı tuttuktan halde, hiçbir şey duymadıklarım, hiçbir şeyden şüphelenmediklerini iddia ediyorlarsa, Şatila katliamı fısıltılar içinde ya da tam bir sessizlik içinde mi yapıldı?

Fotoğraf sinekleri de, ölümün beyaz ve yoğun kokusunu da yakalayamaz. Bir cesetten diğerine giderken sıçramak gerektiğini de söylemez.

Bir ölüye dikkatlice bakıldığında, tuhaf bir şey olur: o vücuttaki hayat yokluğu, vücudun bütün bütüne yokluğuna ya da daha doğrusu onun kesintisiz geri çekilişine denktir. Ona yakla-şılsa bile, öyle sanılır, ona asla dokunulamayacaktır. Bu, seyredildiği zamanki durumdur. Fakat ona doğru bir hareket yapılsa, yanına eğilinse, bir kol, bir parmak yerinden oynatılsa, birden son derece mevcut ve neredeyse dostane olur.

Aşk ve ölüm. Bir tanesi yazıldığında, bu iki terim birbiriyle çabucak bağdaşır. Aşkın müstehcenliğini ve ölümün müstehcenliğini algılamak için Şatila’ya gitmem gerekti. Her iki durumda da vücutların saklayacak hiçbir şeyi yoktur: duruşlar, bükülme-ler, hareketler, işaretler, hatta sessizlikler hem bir dünyaya hem ötekine aittirler. Otuz-otuz beş yaşlarındaki bir adamın cesedi yüzüstü yatmıştı. Sanki bütün vücut insan biçiminde bir

mesaneymişçesine, kalçalarda ve uyluklarda patlamak üzere olan pantolonu gerecek kadar, güneşin altında ve çürümenin kimyasıyla şişmişti. Yüzün görebildiğim tek parçası menekşe rengi ve siyahtı. Dizden biraz yukarıda, yırtılmış kumaşın altında, kıvrılmış uylukta bir yara görünüyordu. Yaranın nedeni: süngü, bıçak, hançer? Yaranın üstünde ve çevresinde sinekler. Başı bir karpuzdan daha büyük - siyah bir karpuz. Adını sordum, Müslüman'dı.

"Kimdir?"

"Filistinli," diye Fransızca cevap verdi kırk yaşlarında bir adam. "Bakın ne yapmışlar."

Ayaklan ve bacaklann bir kısmını örten örtüyü çekti. Baldırlar çıplak, siyah ve şişti. Ayaklarda, bağcıktan bağlanmamış siyah potinler vardı, iki ayağın bilekleri yaklaşık üç metre uzunluğunda bir ipin -sağlamlığı gözle görünürdü- düğümüyle çok sıkı bağlanmıştı. Bayan S.[17] (Amerikalı) belirgin bir şekilde fotoğrafını çekebilsin diye ipi elimde tuttum. Kırk yaşındaki adama yüzünü görüp göremeyeceğimi sordum.

"Nasıl isterseniz, ama kendiniz bakın."

"Başını çevirmeme yardım edebilir misiniz?”

"Hayır."

"Onu bu iple sokaklarda mı sürümüşler?"

"Bilmiyorum bayım."

"Onu kim bağlamış?"

"Bilmiyorum bayım."

"Komutan Haddad'ın’ adam lan mı?”

"Bilmiyorum."

"İsrailliler mi?"

"Bilmiyorum."

"Kataebler[18] mi?"

"Bilmiyorum."

"Onu tanıyor musunuz?"

"Evet."

"Öldüğünü gördünüz mü?"

"Evet."

"Onu kim öldürdü?"

"Bilmiyorum."

Hızla ölüden ve benden uzaklaştı. Uzaktan bana baktı ve yolu kesen dar bir sokakta gözden kayboldu.

Şimdi hangi dar sokağa girmeli? Elli yaşındaki adamlar, yirmi yaşındaki gençler, iki yaşlı Arap kadını beni çekiştiriyordu, ışınlan yüzlerce ölüyü banndıran bir riizgârgülünün merkezindeymiş gibi hissediyordum kendimi.

Şimdi, neden anlatımın bu noktasında yaptığımı bilmeden, şunu kaydediyorum: "Fransızlar sık sık şu manasız 'pis iş' tabirini kullanırlar, eh işte, İsrail ordusu 'pis işi' Kataebler'e veya Had-dadçılar’a ısmarladığından, İşçi Partisi'ndekiler 'pis işi' Likud Cephesi'ne, Begin, Şaron, Şamir'e yaptırdılar.” 19 Eylül Pazar günü hâlâ Beyrut'ta olan Filistinli gazeteci R.'den yaptım bu alıntıyı.

İşkence görmüş tüm kurbanlann ortasında, çevresinde, zihnim şu *"görünmez görüntü*”den kurtulamıyor: İşkenceci nasıl biriydi? Kimdi? Onu hem görüyorum hem görmüyorum. Gözümün önünde duruyor ama güneşin altında sinek bulutlannın bunalttığı ölülerin grotesk hareketlerinin, duruşlarının, tavırlarının çizdiğinden başka bir biçimi olmayacak asla.

Lübnan'da bir tampon güç oluşturan Amerikalı deniz piyade erleri, Fransız paraşütçüleri, İtalyan hafif piyade erleri bu kadar çabuk, kaçarcasma (iki gün gecikmeyle gemiyle gelen İtalyanlar Hercules uçaklanyla kaçtılar), resmi gidişlerinden bir gün ya da otuz altı saat ve Beşir Cemayel'in öldürülmesinden bir gün önce gittilerse, Filistinliler, Amerikalılar'ın, Fransızlar'ın, İtalyanların Kataebler'in merkezinin havaya uçmasına karışmış görünmemek için son hızla tüymek gerektiği konusunda uyarılıp uyanlmadık-lannı sormakta gerçekten haksızlar mı?

— Çok çabuk ve çok erken gittiler. İsrail övünüyor ve vuruşmadaki etkililiğini, vur-kaç eylemlerinin hazırlanışını, koşullan lehine çevirmedeki, bu koşullan yaratmadaki ustalığını övüyor. Bakalım: FKÖ Beyrut'tan bir Yunan gemisiyle, bir muhafız gemisi refakatinde zaferle aynlıyor. Beşir, elinden geldiğince saklanarak, İsrail'de Begin'i ziyaret ediyor. Üç silahlı kuvvetin (Amerikan, Fransız, İtalyan) müdahalesi pazartesi günü duruyor. Salı günü Beşir öldürülüyor. Tsahal[19] çarşamba sabahı Batı Beyrut'a giriyor. Limandan geliyorlarmış gibi, İsrailli askerler Be-şir'in cenazesinin sabahı Beyrut'a doğru ilerliyorlardı. Evimin sekizinci katından, dürbünle, tek sıra halinde geldiklerini gördüm: tek sıra. Başka bir şey olmamasına şaştım çünkü iyi bir dürbünlü tüfekle hepsi yere mıhlanabilirdi. Gaddarlıktan önden gidiyordu.

Ve arkalarında tanklar. Sonra cipler.

Bu kadar uzun bir sabah yürüyüşünden yorulup Fransız Bü-yükelçiliği'nin yakınında durdular, tanklar öne geçtiler, dosdoğru Hamra'ya[20] girdiler. Askerler onar metre arayla kaldınma oturdular, tüfeklerini önlerine dikip, sırtlannı elçilik duvanna dayadılar. Geniş göğüsleriyle, öne uzanmış iki bacağı olan boa yılan-lan gibi göründüler gözüme.

“İsrail, Amerikan temsilcisi Habib'in önünde, Batı Beyrut'a ayak basmamayı ve özellikle Filistin kamplanndaki sivil halka ilişmemeyi taahhüt etmişti. Reagan'ın da kendisine aynı sözü verdiği mektup hâlâ Arafat'ta. Habib, Arafat'a İsrail'deki dokuz bin tutsağın serbest bırakılacağını vaat edecekti. Perşembe günü Şatila ve Sabra katliamlan başladı. İsrail'in kamplarda düzeni sağlayarak önleyeceğini iddia ettiği 'kan banyosu'!" dedi bana Lübnanlı bir yazar.

"İsrail'in tüm suçlamalardan sıyrılması çok kolay olacak. Bütün Avrupa gazetelerinde gazeteciler şimdiden onlan masum göstermeye uğraşıyorlar; kimse perşembeyi cumaya ve cumayı cumartesiye bağlayan gecelerde Şatila'da İbranice konuşulduğunu söylemeyecek." Bir başka Lübnanlı söyledi bunu bana.

Filistinli kadın -bir cesetten diğerine gitmeden Şatila'dan çı-kamıyordum ki ve bu kaz oyununun[21] sonu kaçınılmaz olarak şu inanılmaz olaya varacaktı: bu dümdüz mezarlıkta yeniden inşa etmek için Gayrimenkul Savaşlan'yla yerle bir edilen Şatila ve Sabra- Filistinli kadın muhtemelen yaşlıydı çünkü saçlan kırlaşmıştı. Molozlann, tuğlalann, bükülmüş demir çubukların üzerine konmuş ya da bırakılmış olarak, rahatsız bir şekilde sırtüstü uzanmıştı. Önce, bir bilekten diğerine uzanan, böylece iki kolu, çarmıha gerilmiş gibi, iki yana açılmış bir şekilde tutan, ip ve kumaştan yapılmış garip bir örgü beni hayrete düşürdü. Göğe çevrilmiş siyah ve şiş yüzünde, bana bembeyazmış gibi görünen dişleri olan, sineklerden kapkara kesilmiş açık bir ağız görünüyordu; tek bir kas kıpırdamadığı halde, bu yüz kâh somurtur, kâh gülümser ya da sessiz ve kesintisiz bir ulumayla haykınr gibiydi. Çorapları siyah yündendi, hafifçe yukan sıynlmış ya da çok kısa olan, bilmiyorum, pembe ve gri çiçekli elbisesi, şiş ve siyah baldırların üst kısmını gözler önüne seriyordu, üstlerinde yine morumsu renkler vardı, yanaklardaki mor ve menekşe rengi bunlarla uyum içindeydi. Bere ve çürük müydü bunlar, yoksa güneşte çürümenin doğal sonucu muydu?

"Ona dipçik darbeleriyle mi vurmuşlar?"

"Bakın bayım, ellerine bakın."

Fark etmemiştim. İki elin parmaklan yelpaze gibi açılmıştı ve on parmak sanki bir bahçıvan makasıyla kesilmişti. Askerler, çocuklar gibi gülerek ve neşeyle şarkı söyleyerek, bu budama makasını bulduklarında ve kullandıklarında muhtemelen eğlen-mişlerdi.

"Bakın bayım."

Parmak uçlan, tırnak kemikleri, tırnakla beraber tozun içindeydi. Bana ölülere yapılan işkenceyi doğal bir şekilde, hiç tumturağa kaçmadan gösteren genç adam, sakin bir tavırla Filistinli kadının yüzüne ve ellerine

bir kumaş parçası, bacaklanna da pürtüklü bir mukavva örttü. Üstünde sineklerin uçtuğu pembe ve gri bir kumaş yığınından başka bir şey seçemiyordum artık.

Üç genç beni dar bir sokağa sürüklediler.

"Girin bayım, biz sizi dışanda bekleyeceğiz."

îlk oda iki katlı bir evden geriye kalandı. Oldukça sakin, hatta davetkâr bir oda, bir mutluluk denemesi, belki de başanl-mış bir mutluluk, artıklarla, yıkılmış bir duvardaki yosundan geriye kalanla, önce üç koltuk sandığım, aslında bir arabanın (belki de ıskartaya çıkmış bir Mercedes'in) üç koltuğu olanlarla, cart renkli çiçekleri ve stilize desenleri olan bir kumaştan biçilmiş yastıktan olan bir kanapeyle, sessiz küçük bir radyoyla, sönük iki şamdanla oluşturulmuştu. Oldukça sakin bir oda, mermi ko-vanlanndan meydana gelen halısıyla bile... Sanki hava cereyanı varmış gibi bir kapı çarptı. Kovanlann üstünde yürüdüm ve öteki odaya açılan kapıyı ittim, fakat zorlamam gerekti: konçlu bir ayakkabının tabanı kapının açılmasına engel oluyordu; yüzüstü yatmış iki erkek cesedinin yanında sırtüstü yatmış bir cesedin ayak tabanıydı bu, hepsi de bakır kovanlardan yapılmış bir başka halının üstünde dinleniyordu. Kovanlar yüzünden kaç kere az kalsın düşecektim.

Bu odanın dibinde başka bir kapı açıktı, sürgüsüz, kolsuz. Uçurumlar aşar gibi ölülerin üzerinden geçtim. Odada, tek bir yatağın üzerine yığılmış dört erkek cesedi vardı, üst üsteydiler, sanki her biri altındakini korumak istemişti ya da bozulmaya yüz tutmuş erotik bir kızışmaya kapılmışlardı. Bu kalkan yığını ağır kokuyordu, kötü kokmuyordu. Koku ve sinekler bana alışmışlar gibime geliyordu. Bu yıkıntılardaki ve bu sükûnetteki

hiçbir şeyi rahatsız etmiyordum.

"Perşembeyi cumaya bağlayan gece, sonra da cumayı cumartesiye ve cumartesiyi pazara bağlayan geceler boyunca başlarında kimse beklemedi," diye düşündüm.

Halbuki benden önce ve onlar öldükten sonra biri bu ölülerin yanından geçmiş gibime geliyordu. Üç genç, burunlarında bir mendil, beni evin epey

uzağında bekliyorlardı.

İşte o zaman, evden çıkarken, ani ve hafif bir delilik nöbeti geldi bana, neredeyse gülümsedim buna. Tabut yapmak için yeterince tahta da marangoz da asla olmayacak, dedim kendi kendime. Hem, tabutlar neden? Erkek ve kadın ölülerin hepsi de Müslüman'dı, kefene sarılırlardı. Bu kadar ölüyü kefenlemek için kaç metre kumaş gerekirdi? Ve ne kadar dua? Bu yerde eksik olan, birden fark ettim, vurgu yerlerini belirte belirte okunan dualardı.

"Gelin bayım, çabuk."

Bana beyaz kumaş metreleri saydıran bu ani ve çok anlık deliliğin, yürüyüşüme neredeyse coşkulu bir canlılık verdiğini, ve belki de Filistinli bir kadın dostumun bir gün önce dinlediğim düşüncesinin bu deliliğe neden olduğunu yazmanın zamanı geldi.

"Bana anahtarlarımın getirilmesini bekliyordum (hangi anahtarları: arabasmınki, evininki, tek bildiğim anahtar kelimesi), yaşlı bir adam koşarak geçti. 'Nereye gidiyorsun?' 'Yardım getirmeye. Ben mezarcıyım. Mezarlığı bombaladılar. Bütün ölü kemikleri havaya saçıldı. Kemikleri toplamam için yardım la-

____ I M

zım.

Bu kadın dost, sanınm Hıristiyan'dı. Bana şunlan da söyledi: "îçi boş bomba -iç patlamalı deniyor- iki yüz elli kişiyi öldürdüğünde, yalnızca bir sandığımız vardı. Erkekler ortodoks kilisesinin mezarlığına toplu bir mezar kazdılar. Sandığı dolduruyor ve gidip boşaltıyorduk. Vücutları ve uzuvları elimizden geldiğince çekip çıkararak, bombaların altında gidip geldik."

Üç aydır ellerin ikinci bir işlevi vardı; gündüzün tutmak ve dokunmak, geceleyin görmek. Elektrik kesintileri bu kör eğitimini mecbur kılıyordu; beyaz mermer yalıyann, sekiz kat merdivenin günde iki ya da üç kere tırmanılmasını mecbur kıldığı gibi. Evdeki bütün kaplara su doldurmak zorundaydık. İsrailli askerler ve onlarla beraber tbranice yazılar Batı

Beyrut'a girdiklerinde telefon kesildi. Beyrut çevresindeki yollar da öyle. Hep hareket halinde olan Merkeba[22] tankları, tüm şehri denetlediklerini gösteriyorlardı, aynı zamanda içindekilerin, tankların sabit bir hedef haline gelmesinden korktuktan seziliyordu. Hiç şüphesiz Murabitun'lann" ve Batı Beyrut'un kesimlerinde kalmış olabilecek fedayilerin eylemlerinden çekiniyorlardı.

Israilliler'in girişinin ertesi günü tutsak edilmiştik, ancak bana öyle geldi ki istilacılar korkutmaktan çok horgörülüyorlar, korkudan çok tiksinti uyandınyorlardı. Askerlerin hiçbiri ne gülüyor, ne de gülümsüyordu. Burada zaman kesinlikle pirinç ya da çiçek atma zamanı değildi.

Yollar kesildiğinden, telefon sustuğundan, dünyanın geri kalanıyla bağlantı koptuğundan beri, hayatımda ilk defa Filistinli olduğumu ve İsrail'den nefret ettiğimi hissettim.

Beyrut-Şam yolu yakınındaki Spor Sitesi'nde, çoktandır uçakların bombardımanıyla hemen hemen yıkılmış stadda, Lübnanlılar İsrailli subaylara, hepsi de bile isteye tahrip edilmiş gibi görünen yığın yığın silah teslim ediyorlar.

Bulunduğum dairede herkesin bir radyosu var. Radyo-Kata-eb, Radyo-Murabitun, Radyo-Amman, Radyo-Kudüs (Fransızca), Radyo-Lübnan dinleniyor. Her dairede aynı şey yapılıyor şüphesiz.

"Bize bombalar, tanklar, askerler, meyveler, sebzeler getiren; askerlerimizi, çocuklanmızı hiç durmak bilmeyen sürekli bir gidiş-geliş halinde Filistin'e götüren çok sayıda akımla İsrail'e bağlıyız; İbrahim'den beri, onun soyuyla, onun diliyle, aynı kökenle onlara -öyle diyorlar- bağlı olduğumuz gibi..." (Filistinli bir fedayi). "Kısacası," diye ekliyor, "bizi istila ediyor, bizi yutuyor, bizi boğuyor ve bizi kucaklamak istiyorlar. Bizim kuzenlerimiz olduklarını söylüyorlar. Onlara sırt çevirdiğimizi görmek onlan çok üzüyor. Bize ve kendilerine karşı hiddetli olmalılar."

*

Devrimcilere özgü bir güzelliğin olumlanması epey güçlük çıka-nyor ortaya. Eski ve katı çevrelerde yaşayan küçük çocukların ya da

yeniyetmelerin, fedayilerin güzelliğine oldukça yakın bir yüz, beden, hareket, bakış güzelliğine sahip olduğu bilinir -tahmin edilir. Bunun açıklaması ola ki şudur: Arkaik yapılan kırarak, ölü derilerin arasından yeni bir özgürlük kendine yol buluyor, babalar ve büyükbabalar ise gözlerdeki panltıyı, şakaklardaki gerilimi, damarlardaki kanın coşkusunu kolay kolay sön-düremeyecekler.

1971 bahannda, Filistin üslerinde, güzellik, fedayilerin özgürlüğüyle canlanmış bir ormana inceden inceye yayılmıştı. Kamplarda daha farklı, biraz daha bastmlmış, kadınların ve ço-cuklann hâkimiyetiyle yerleşen bir güzellik vardı. Kamplar savaş üslerinden gelmiş bir çeşit ışık alıyorlardı; kadınlara gelince, onlann panltısımn açıklaması uzun ve karmaşık bir müzakereyi gerektirir. Erkeklerden daha fazla, savaşan fedayilerden daha fazla, Filistinli kadınlar direnişi sürdürmekte ve bir devrimin getirdiği yenilikleri kabullenmekte oldukça güçlü görünüyorlardı. Zaten daha önce örf ve âdetlere itaatsizlik etmişlerdi: erkeklerin bakışını destekleyen dosdoğru bakış, peçe takmayı reddetme, görünen bazen tamamen açıkta saçlar, çatlamayan bir ses. Yürüyüşlerinin en kısası ve en basiti yeni, dolayısıyla bilmedikleri, ama orada kendileri için yunup yıkanacaklan özgürlüğü, erkekler için ise ışıklı bir gururu sezdikleri düzene doğru çok emin bir şekilde ileri çıkmanın parçasıydı. Erkeklerinin hem kansı hem annesi olduklan gibi, kahramanlann da hem kansı hem annesi olmaya hazırdılar.

Aclun korulannda fedayiler kızlan hayal ediyor olabilirlerdi, daha doğrusu, sanki her biri kendi üstüne, ona yapışmış bir kız çizmişti - ya da hareketleriyle biçimlendirmişti; silahlı fedayilerin o zarafeti ve gücü -neşeli gülüşmeleriyle birlikte- işte bundan dolayı. Sadece bir ön-devrimin kıyısında değil, aynı zamanda belirsiz bir şehvetin içindeydik. Her hareketi sertleştiren bir kırağı, o harekete yumuşaklık, tatlılık veriyordu.

Daima ve bir ay boyunca her gün, hep Aclun'da, zayıf ama kuvvetli, soğukta çömelmiş, ama Andlar'daki Kızılderililer, bazı siyah Afrikalılar, Tokyo’nun Paryalar’ı, bir pazardaki Çingeneler gibi, tehlike olduğunda hemen fırlayacak şekilde, ağaçların altına, nöbetçi karakolunun önüne -çabucak duvar örülmüş, küçük, sağlam bir ev- çömelmiş bir kadın gördüm. Etekleri ve kol ağızlarının kenan şeritli siyah elbisesinin içinde, ayaklan

çıplak, bekliyordu. Yüzü sert ama hırçın değildi, yorgundu ama bıkkın değildi. Komando birliği sorumlusu hemen hemen çıplak bir odayı hazırlıyor, sonra ona işaret ediyordu. Kadın odaya giriyordu. Kapıyı kapatıyordu, ama anahtarla kilitlemiyordu. Daha sonra tek kelime etmeden, gülümsemeden, dışan çıkıyor, çıplak ayaklanyla, dimdik, ta Caraş'a ve Bekaa kampına dönüyordu. Nöbetçi karakolunda kendisine aynlmış odada, iki siyah etekliğini kaldırdığını, içlerine dikilmiş bütün zarflan ve mektuplan söktüğünü, bir paket yaptıktan sonra kapıyı tıklattığını öğrendim. Mektuplan sorumluya teslim ediyor, dışan çıkıyor, tek kelime etmeden gidiyordu. Ertesi gün tekrar geliyordu.

Ondan daha yaşlı başka kadınlar, ocak olarak kararmış üç taştan başka bir şeyleri olmamasıyla dalga geçiyorlar. Cebel Hüseyin'de[23] (Amman), taşlara, gülerek "evimiz" diyorlardı. Bana o üç taşı nasıl çocuksu bir sesle gösteriyorlar ve bazen ateş yakıldığında, gülerek "Dama"'[3] diyorlardı. Bu yaşlı kadınlar ne Filistin direnişinin ne de devriminin bir parçasıydılar, artık umut etmeyen neşenin ta kendisiydiler. Güneş, üzerlerinde, kavisli yoluna devam ediyordu. Uzanmış bir kol ya da bir parmak, giderek daha zayıf bir gölge sunuyordu. Ama hangi toprağa? Fransa, İngiltere, Türkiye, Amerika tarafından kararlaştırılmış idari ve siyasi bir kurmacanın etkisiyle Ürdün toprağına... "Artık umut etmeyen neşe", en sevinçli çünkü en umutsuz. Kendileri on altı yaşındayken artık var olmayan bir Filistin'i görüyorlardı hâlâ, ama gene de bir topraklan vardı. Ne alttaydılar, ne üstte, en ufak hareketin yanlış bir hareket olacağı, endişe verici bir mekândaydılar. Bu seksenlik ve olağanüstü zarif trajedi oyunculannın çıplak ayaklan altında toprak sağlam mıydı? Bu giderek daha az doğruydu. İsrail tehditleri altında Hebron'dan kaçtıklannda, burada toprak sağlam görünüyordu, burada herkes hafifliyor ve Arap dilinde şehvetle salınıyordu. Zamanlar geçtikçe, sanki bu toprağın hissettiği şuydu: Bu Filistinliler, bu köylüler, hareketliliği, yürüyüşü, koşuyu, hemen her gün oyun kâğıtlan gibi yeniden dağıtılan fikirler oyununu, takılan, sökülen, kullanılan silahlan keşfederlerken, Filistinliler giderek daha az tahammül edilir oluyorlardı. Kadınlann her biri, sırayla, söz alıyor. Gülüyorlar. İçlerinden birinin bir cümlesini aktanyorlar:

"Kahramanlar! Palavra. Cebel'deki[24] beşini altısını ben yaptım ve kıçına şaplak indirdim. Kıçlannı sildim. Ne mal oldukla-nnı bilirim ve daha başkalannı da yapabilirim."

Hâlâ mavi gökyüzünde güneş kavisli yoluna devam etti, ama hava hâlâ sıcak. Bu trajedi oyunculan hem hatırlıyorlar hem hayal ediyorlar. Daha açık ifade etmek için, bir cümlenin bitiminde işaret parmaklanm kaldınyorlar ve tumturaklı ünsüzleri vurguluyorlar. Ürdünlü bir asker geçecek olsa, hayran kalırdı: Cümlelerin ritminde bedevi danslannın ritmini bulurdu. Cümleler olmasa, İsrailli bir asker bu tannçalan gördüğünde ka-falanna makineli tüfeği boşaltırdı.

*

Burada, Şatila'daki bu harabelerde, hiçbir şey kalmamış. Beyaz bir bez parçasının çivilenmiş olduğu kapıyı çabucak kapatan sessiz, yaşlı birkaç kadın. Çok genç fedayilerin birkaçına

Şam'da rastlayacaktım.

Ayrıcalıklı bir cemaatin, doğum dışında, bu halka aidiyet doğuştan olduğu halde, seçilmesi; bu seçim düşünülüp taşınılmamış bir katılma kararının cazibesiyle yapılır, bunda adaletin rolü olmadığından değil, gerek adalet gerekse bu cemaatin baştan sona savunulması duygusal, hatta belki de duyarlı, şehevi bir cazibenin etkisi altında ortaya çıktığından; ben Fransız'ım, ama bütünüyle, hüküm vermeksizin, Filistinliler'i savunuyorum. Onlar haklı, onlan sevdiğime göre. Fakat adaletsizlik onlan göçebe bir halk haline getirmeseydi, onlan sever miydim?

Hâlâ Batı Beyrut denen yerde, Beyrut'un binalannın hemen hemen hepsi isabet almış. Farklı şekillerde çöküyorlar; dev, aldı-nşsız ve doymak bilmez bir King-Kong'un parmaklannın sıktığı bir milföy pasta gibi; bazen de son üç-dört kat, binanın üzerine Lübnan işi kıvnmlar yapılmış gibi, çok zarif bir kırmayla tatlı tatlı eğiliyorlar. Bir cephe sağlam kalmışsa, evin çevresini dolaşın, diğer cepheler topa tutulmuştur. Eğer dört cephede çatlak yoksa, uçaktan atılan bomba tam ortaya düşmüş ve bir zamanlar merdiven ve asansör boşluğu olan yerde bir kuyu açmıştır.

Batı Beyrut'ta, İsrailliler'in gelişinden sonra, S. bana şöyle diyor: "Karanlık çökmüştü, saat on dokuz olmalıydı. Birden mü-tiş bir hurda demir, demir, demir gürültüsü. Herkes, kız kardeşim, eniştem ve ben balkona koştuk. Etraf zifiri karanlık. Ve zaman zaman, yüz metreden yakın mesafede şimşek

gibi çakan bir şeyler. Biliyorsun, neredeyse tam karşımızda, bir çeşit İsrail komutanlık karargâhı var: dört tank, askerlerle subaylann işgal ettikleri bir ev ve nöbetçiler. Gece. Ve yaklaşan demir gürültüsü. Şimşekler: birkaç ışıklı meşale. Ve ya taşlarla ya da çekiç veya başka şeyle benzin bidonlanna tempoyla vuran on iki-on üç yaş-lannda kırk-eili kadar çocuk. Çok kuvvetli bir ritmle, *Lâ ilâhe illâ Allah, Lâ Kataeb wa lâ yahoud* (Allah'tan başka Tann yoktur, Kataebler'e hayır, Yahudiler'e hayır) diye bağınyorlardı.”

H. bana şöyle diyor: "Sen 1928'de'[5] Beyrut'a ve Şam'a geldiğinde, Şam yıkılmıştı. General Gouraud ve birlikleri, Faslı ve Tunuslu sömürge askerleri, ateş etmişler ve Şam'ı temizlemişlerdi. Suriye halkı kimi suçluyordu?"

Ben.- Suriyeliler Şam'daki katliamlardan ve yıkıntılardan dolayı Fransa’yı suçluyorlardı.

O - Biz Şatila ve Sabra'daki katliamlardan dolayı İsrail'i suçluyoruz. Bu cinayetleri sırf ikmal kuvveti askerleri Kataeb-ler'in sırtına yüklemesinler. İsrail kamplara iki Kataeb bölüğü soktuğu, onlara emirler verdiği, üç gün üç gece boyunca olan teşvik ettiği, onlara yiyecek ve içecek getirdiği, kamplan geceleyin aydınlattığı için suçludur.

Yine H., tarih hocası. Bana şöyle diyor: "İbrahim'in yaptığı 1917'de ikinci defa yapıldı, ya da şöyle diyelim istersen, Tann Lord Balfour'un[16] önbelirtisiydi. Tann, diyorlardı Yahudiler ve hâlâ diyorlar, İbrahim'e ve soyuna süt ve bal akan bir toprak va-detmişti, ne var ki bu diyarda, Yahudiler'in tannsına ait olmayan bu diyarda (bu topraklar tannlarla doluydu), Kenanlılar yaşıyordu, onlann da kendi tannlan vardı ve, Yahudiler'in onsuz zafer kazanamayacaklan o ünlü ahit sandığını onlardan çalana kadar Yeşu'nun birliklerine karşı savaştılar. 1917'de İngiltere henüz Filistin'i (süt ve bal akan o diyan) ele geçirmemişti, çünkü manda yönetimini ona bırakan belge henüz imzalanmamıştı."

"Begin ülkeye geldiğini iddia ediyor..."

"Bu bir film başlığı: *Böylesine Uzun Bir Ayrılık.* O Polonya-lı'yı,[25] Kral Süleyman'ın varisi olarak görüyor musunuz?"

Kamplarda, yirmi yıllık sürgünden sonra, mülteciler Filistin'lerini hayal ediyorlardı, İsrail'in onu baştan aşağı yakıp yıktığını, arpa tarlasının yerinde banka, tırmanıcı asmanın yerinde elektrik santralı olduğunu öğrenmeye de söylemeye de kimse cesaret edemiyordu.

"Tarlanın çiti değiştirilecek mi?"

"İncir ağacının yanındaki duvann bir bölümünü yeniden

yapmak gerekecek."

"Bütün kap kacaklar paslanmış olmalı; zımpara kâğıdı alınacak."

"Ahıra da elektrik bağlanamaz mı?"

"Yok, yok, elde işlenmiş elbiselerin zamanı geçti: Bana bir dikiş, bir de nakış makinesi verirsin.”

Kamplardaki yaşlı nüfus sefil haldeydi, belki Filistin'deyken de öyleydi ama orada özlem sihirli bir biçimde iş görüyordu. Kampların acınacak güzelliklerine tutsak kalma tehlikesiyle karşı karşıya. Filistinliler'in bu kesiminin kamplardan üzülerek ayrılacaklarından emin olamayız. Aşın yoksulluk bu anlamda geçmişe hayrandır. Bu yoksulluğu ve aynı zamanda burukluğu yakından tanınmış olan kişi, içten, yalnız, iletilemez bir sevinci de tanımış olur. Taşlık bayırlara tutunmuş Ürdün kamplan çıplaklar, fakat çevrelerinde daha ıssız çıplaklıklar mevcut: barakalar, ışıldayan bir gurura sahip ailelerin oturduğu, delik deşik çadırlar. tnsanlann gözle görülür sefaletlere bağlanabileceklerini ve bundan gururlanabilecekleri^ inkâr etmek, insan kalbini hiç anlamamak demektir ve bu gurur mümkündür çünkü gözle görülür sefaletin karşısında onu dengeleyen gizli tutulmuş bir şan vardır.

Şatila kampındaki ölülerin yalnızlığı daha da hissedilirdi çünkü kendilerinin alâkadar olmadıktan hareket ve duruşlar içerisindeydiler. Herhangi bir biçimde ölmüşlerdi. Terk edilmiş ölülerdi. Bununla birlikte kampta, çevremizde, artık bunlara hiç cevap vermeyecek Filistinliler'i arayan sevgiler, şefkatler, aşklar dalgalanıyordu havada.

"Kamplann sivil halkına dokunulmayacağına dair onlara güvence veren Reagan'ın, Mitterrand'ın, Pertini'nin[1]® sözlerine güvenip Arafat'la gitmiş olan ailelere nasıl söylemeli? Çocukla-nn, yaşlılann, kadınlann katledilmesine izin verildiğini ve cesetlerinin duasız bırakıldığını nasıl söylemeli? Nereye gömüldüklerini bilmediğimizi onlara nasıl söylemeli?"

Katliamlar karanlıkta ve sessizlik içinde vuku bulmadı. Işıklı İsrail füzeleriyle aydınlanmış İsrailli kulaklar, perşembe akşamından itibaren Şatila'yı dinliyorlardı. Ne şenlikler, ne âlemler yapıldı orada; sanki ölüm, şaraptan sarhoş olmuş, kinden sarhoş olmuş ve kuşkusuz, dinleyen, seyreden, teşvik eden, azarlayan İsrail ordusuna yaranma sevincinden sarhoş olmuş askerlerin şakalarına katılır gibiydi. Göz ve kulak kesilen bu İsrail ordusunu görmedim. Yaptıklarını gördüm.

İddia: "İsrail Beşir’i öldürmekle ne kazandı: Beyrut'a girmek, düzeni sağlamak ve kan gölünü önlemek."

"İsrail Şatila'yı katletmekle ne kazandı?” Cevap: "Lübnan’a girmekle ne kazandı? iki ay boyunca sivil halkı bombalamakla ne kazandı: Filistinliler'i kovalamak ve ortadan kaldırmak. Şati-la'da ne kazanmak istiyordu: Filistinliler'i ortadan kaldırmak.”

İnsanları öldürüyor, ölüleri öldürüyor. Şatila'yı yerle bir ediyor. Düzeltilmiş arazi üstüne yapılan gayrimenkul spekülasyonlarında da eksik değil: harap olmuş metrekaresi bile beş milyon eski frank[19]. Ama "temiz" olacak mı?..

Bunlan Beyrut'ta yazıyorum; orada, belki de hâlâ toprağın yüzünde olan ölümün yakınlığı yüzünden, her şey Fransa'dakin-den daha sahici: Sanki bir örnek olmaktan, dokunulmaz olmaktan, olduğunu sandığı şeyden -zalim ve intikamcı azize- yararlanmaktan bıkmış, bunalmış olan İsrail, yargılanmasına soğukkanlı bir biçimde izin vermeyi kararlaştırmış gibi cereyan eder görünüyor her şey.

Çok ustalıklı ama öngörülebilir bir başkalaşım sayesinde, uzun süredir hazırlandığı haliyle karşımızda işte: nefret uyandıran bir cismani kudret, artık kimsenin cesaret edemediği türden bir sömürgeci, Nihai Merci haline gelmiş ve bunu seçilmişliğine olduğu kadar çok uzun süren lanetlenmişliğine de borçlu.

Pek çok soru sorulabilir:

İsrailliler eğer sadece kampı aydınlatmaktan, kampı dinlemekten, kovanlarının (on binlerce) üzerinden yürüdüğüm onca cephaneden çıkan ateş seslerini duymaktan başka bir şey yapmadı larsa, gerçekten ateş eden kimdi? Kim, öldürürken, postu deldirme tehlikesiyle karşı karşıyaydı? Falanjistler mi? Haddadçılar mı? Kim? Ve kaç kişi?

Bütün bu insanları öldüren silahlar nereye gitti? Kendilerini koruyanların silahlan nereye gitti? Kampın gezdiğim bölümünde, iki tane kullanılmamış tanksavar silahı gördüm sadece.

Katiller kamplara nasıl girdiler? İsrailliler Şatila'ya hâkim bütün çıkışlarda bulunuyorlar mıydı? Her halükârda, perşembe günü Akka hastanesinde, kampın girişlerinden birinin karşısın-daydılar.

Gazeteler İsrailliler'in, katliamlan duyar duymaz Şatila kampına girdiklerini ve derhal, yani cumartesi günü, katliamlan durdurduklannı yazdılar. Peki ama katliamı yapanlan ne yaptılar? Onlar nereye gitti?

Beşir Cemayel'in ve yirmi arkadaşının öldürülmesinden sonra, katliamlardan sonra, Şatila'dan geldiğimi öğrenen, Beyrut'un yüksek buıjuvazisinden Bayan B. beni görmeye geldi. Binanın sekiz katını tırmandı -elektrik yoktu-, yaşlı olduğunu tahmin ediyorum, zarif ama yaşlı.

"Beşir'in ölümünden önce, katliamlardan önce, en kötüsünün yolda olduğunu söylerken haklıydınız. Gördüm."

"Şatila’da gördüklerinizi sakın bana söylemeyin rica ederim. Sinirlerim çok zayıf, henüz vuku bulmamış olan en kötüsüne katlanabilmek için sinirlerime dikkat etmem gerek.”

Kocası (yetmiş yaşında) ve hizmetçisiyle Res Beyrut'ta büyük bir dairede yaşıyor. Çok şık, çok zarif. Çok bakımlı. Mobil-yalan galiba XVI. Louis stili.

"Beşir’in İsrail'e gittiğini biliyorduk. Hata etti. Seçilmiş bir devlet başkanıysan, o insanlarla görüşmezsin. Başına bir felaket geleceğinden

emindim. Ama hiçbir şey bilmek istemiyorum. Henüz meydana gelmemiş korkunç darbelere katlanabilmek için sinirlerime dikkat etmem gerek. Beşir, Begin'in ona sevgili dostum diye hitap ettiği o mektubu geri göndermeliydi.”

Yüksek burjuvazi, dilsiz hizmetkârlanyla birlikte, kendine özgü bir direnme tarzına sahip. Bayan B. ve kocası "ruhgöçüne tam olarak inanmıyorlar”. İsrailli olarak yeniden doğsalar ne olurdu?

Beşir’in cenazesinin kaldırıldığı gün, İsrail ordusunun Batı Beyrut'a girdiği gün aynı zamanda. Patlamalar bulunduğumuz binaya yaklaşıyor; sonunda herkes sığınağa, bir mahzene iniyor. Büyükelçiler, hekimler, kanlan, kızlan, Lübnan'daki bir BM temsilcisi, hizmetkârlan.

"Carlos, bana bir yastık getirin."

"Carlos, gözlüğüm."

"Carlos, biraz su."

Hizmetkârlar, Fransızca konuştuklanndan, onlar da sığınağa kabul ediliyorlar. Belki onlan da korumak gerekecek, yaralan, hastaneye ya da mezarlığa taşınmalan, amma iş!

Şunu iyi bilmek gerek ki, Şatila ve Sabra'daki Filistin kamplan kilometrelerce ve kilometrelerce uzunluktaki daracık sokaklardan meydana geliyor -hatta burada, ara sokaklar öyle ince, bazen öyle iskeletimsi ki iki kişi, ancak biri yan yan yürürse geçebilir-, sokaklar moloz, bağtaşı, tuğla yığınlanyla, rengârenk ve kirli paçavralarla dolu, ve geceleyin, kamplan aydınlatan İsrail füzelerinin ışığı altında, on beş yirmi nişancı, iyi silahlanmış bile olsalar, bu kasaplığı yapmayı başaramazlardı. Katiller iş gördüler, hem de sayıca çok katiller, ve muhtemelen, kafatasla-nnı açan, bacaklan doğrayan, kollan, elleri ve parmaklan kesen, elleri, ayaklan bağlı can çekişenleri, hâlâ hayattaki kadınlan ve erkekleri bir ipin ucunda sürükleyen işkenceci tümenleri; hâlâ hayattaki diyorum çünkü kan vücutlardan uzun süre akmıştı, o derece ki bir evin koridorundaki o kurumuş kan deresini kim bırakmıştı bilemedim, kan gölcüğünün bulunduğu koridorun dibinden, tozun içinde kaybolduğu eşiğe kadar

uzanıyordu. Bir Filistinli miydi? Bir kadın mı? Vücudu boşaltılmış bir falanjist mi?

Paris'te, hele kamplann topografyasını bilmiyorsanız, gerçekten de her şeyden şüphe edebilirsiniz. İsrail'in, Kudüslü gazetecilerin katliamı ilk haber verenler olduğunu ileri sürmesine ses çıkarmayabilirsiniz. Arap ülkelerine ve Arap dilinde bunu nasıl söylediler? İngiliz dilinde ve Fransızca nasıl söylediler? Ve tam olarak ne zaman? İnsan Batı'da şüpheli bir ölüm görüldüğünde alınan önlemleri düşünüyor da: parmak izleri, kurşun izleri, otopsiler ve bilirkişi raporlarını denetleyen ikinci bilirkişi kurulları! Beyrut'ta, katliamı öğrenir öğrenmez, Lübnan ordusu resmi olarak kampların sorumluluğunu üzerine alıyor ve derhal, evlerin yıkıntılarını olduğu kadar ölülerin kalıntılarını da silip süpürüyordu. Bu aceleciliği emreden kimdi? Halbuki sonra dünyaya şu iddia yayıldı: Hıristiyanlar ve Müslümanlar birbirini öldürdüler, ve kıyımın vahşetini kameralar kaydettikten sonra.

Şatila'nın girişlerinden birinin karşısındaki, Israilliler'in işgal ettiği Akka hastanesi kampın iki yüz metre ötesinde değil, kırk metre ötesindedir. Hiçbir şey görmediler, duymadılar, anlamadılar mı?

Zira Begin'in *Knesset*’te yaptığı açıklama da budur: "Yahudi olmayanlar Yahudi olmayanları katletmişler, bu bizi niye ilgilendirsin?"

Kısa bir süre için yanda kalan Şatila'yı tasvirimi bitirmeliyim. İşte, pazar günü, öğleden sonra saat ikiye doğru, uluslararası Kızıl Haç buldozerleriyle içeri girdiğinde, en son gördüğüm ölüler. Ceset kokusu ne bir evden ne işkence görmüş birinden çıkıyordu: sanki benim vücudum, benim varlığımdı bu kokuyu çıkaran. Dar bir sokakta, bir duvar çıkıntısında, yere oturmuş, gülen, nakavt olmasına şaşmış, siyah bir boksör görür gibi oldum. Kimse gözkapaklannı indirmeye cesaret edememişti; yu-valanndan fırlamış, çini beyazlığındaki gözleri bana bakmaktaydı. Kolunu kaldırmış, o duvar köşesine yaslanmıştı, hezimete uğramış görünüyordu. Öleli iki üç gün olmuş bir Filistinli'ydi. Önce onu zenci bir boksör sanmış olmamın nedeni, başının kocaman, şiş ve siyah olmasındandı, gerek güneşin altında gerek evlerin gölgesindeki tüm diğer başlar ve vücutlar gibi. Ayaklan-nın yanından geçtim. Tozun içinden üst çeneye ait bir takma diş alıp, bir pencerenin dikmelerinden geriye kalan şeyin üzerine koydum. Göğe doğru

uzanmış elinin ayası, açık ağzı, kemeri olmayan pantolonunun açık önü: hepsi de sineklerin beslendiği

bal kovanlarıydı.

Bir cesedin, sonra bir başkasının üstünden aştım. Bu tozlu mekânda, iki ölü arasında, nihayet çok canlı, bu kıyımdan etkilenmemiş, yarı-saydam pembelikte, hâlâ işe yarayabilir bir nesne vardı: görünüşe göre plastikten, siyah bir ayakkabı ve gri bir çorap giymiş bir takma bacak. Daha yakından bakınca, kesilmiş bacaktan hoyratça çekilip kopanldığı anlaşılıyordu, zira onu uyluğa tutturan kayışların hepsi kopmuştu.

Bu takma bacak ikinci ölüye aitti. Tek bacağını ve siyah bir ayakkabı ile gri bir çorap giymiş tek ayağını gördüğüm ölüye.

Üç ölüyü bıraktığım sokağı dik kesen sokakta, bir başka ölü vardı. Yolu tamamen tıkamıyordu, ama sokağın başında yatmış bulunduğundan onu geride bırakmak zorunda kaldım ve arkama dönünce şu manzarayla karşılaştım: bir sandalyeye oturmuş, etrafı susan genç kadın ve erkeklerle çevrili, üstünde Arap kadını kıyafeti olan, bana on altı ya da altmış yaşında görünen bir kadın hıçkırıyordu. Cesedi yolu neredeyse kapatan erkek kardeşine ağlıyordu. Yanma gittim. Ona daha yakından baktım. Boynuna bir eşarp bağlamıştı. Yanındaki erkek kardeşinin ölümüne yanıp yakılıyor, ağlıyordu. Adamın yüzü pembeydi -çocuk pembesi, hemen hemen pürüzsüz, çok tatlı, yumuşak- ama ne kaşları vardı ne kirpikleri, ve benim pembe sandığım üstderi değil, kenarlan bir parça gri deriyle çevrili altderiydi. Bütün yüzü yanmıştı. Neyle yandığını anlamadım ama kim tarafından yakıldığını anladım.

tik ölülerle karşılaştığımda onlan saymaya çalışmıştım. Kokunun, güneşin sanp sarmaladığı on iki, on beş ölüye gelince, her yıkıntıda onlara çarpınca, artık sayamaz oldum, her şey birbirine kanşıyordu.

Yorganlann fırladığı ortadan yanlmış evler, çökmüş binalar, bunlardan çok gördüm, kayıtsızlıkla. Batı Beyrut'takilere, Şati-ia'dakilere bakarken ise dehşeti görüyordum. Ölülerle genellikle çok çabuk yakınlık kurar, hatta dost olurum, kamplardakileri gördüğümde ise onlan öldürenlerin kinini ve sevincini görüyordum sadece. Barbar bir şenlik cereyan etmişti orada:

kudurmuş-luk, sarhoşluk, danslar, şarkılar, küfürler, sızlanmalar, iniltiler; Akka hastanesinin son katından seyredip gülen röntgencilerin şerefine.

*

Cezayir savaşından önce, Fransa'da, Araplar güzel değildi, halleri tavırları ağır, uyuşuk, suratları çarpıktı, ve neredeyse ansızın zafer onlan güzelleştirdi, ama daha önce, zafer göz kamaştıncı hale gelmeden kısa süre önce, yarım milyondan fazla Fransız askeri Avraslar'da ve bütün Cezayir'de helak olup geberirken, Arap işçilerin yüzlerinde ve bedenlerinde faaliyete geçen ilginç bir olay hissedilebiliyordu: henüz kınlgan, ancak, onlann derilerinden ve bizim gözlerimizden pullar nihayet döküldüğünde gözlerimizi kamaştıracak olan bir güzelliğin önsezisi, yaklaşması gibi bir şey. Meydandaki gerçeği kabul etmek gerekiyordu: Onlan görmeniz gerektiği haliyle -yani çok güzel- görünebilmek için siyasi bakımdan özgürleşmişlerdi. Aynı şekilde, mülteci kamplanndan kaçan, kamplardaki ahlaktan ve düzenden, hayatta kalma zorunluluğunun dayattığı bir ahlaktan kaçan, böylelikle utançtan kaçan fedayiler de çok güzeldiler; ve bu güzellik yeni, yani kullanılmamış, yani saf olduğundan, tazeydi, öyle canlıydı ki onu dünyanın utançtan kurtulmuş tüm güzellikleriyle uyumlu kılan şeyi derhal açığa çıkanyordu.

Pigalle gecesinden geçen birçok Cezayirli muhabbet tellalı, kozlannı Cezayir devrimi yararına kullanıyorlardı. Erdem de oradaydı. Devrimleri özgürlüğü ya da erdemi -yani emeği- göz önünde bulundurmalanna göre ayırt eden Hannah Arendt'di[20] sanınm. Devrimlerin ya da kurtuluş hareketlerinin, güzelliği, yani elle tutulamayanı, bu sözcükten başkasıyla adlandırılamaz olanı, bulmayı ya da yeniden bulmayı -kapalı bir şekilde- amaç-ladıklannı kabul etmek gerekir belki. Ya da, hayır: Güzellikten, geçmişteki sefaletin, sefaletten ve utançtan sorumlu olan sistemlerin ve kişilerin burun kıvırdıktan güleç bir küstahlığı anlayalım, ama utancın dışındaki patlamanın kolay olduğunu fark eden bir güleç küstahlık.

Ancak bu sayfada, söz konusu edilmesi gereken özellikle şudur: Bir devrim, yüzlerden ve bedenlerden onları pörsüten ölü deriyi düşürmedikçe bir devrim olur mu? Akademik bir güzellikten değil, vücutlann, yüzlerin, çığlıklann, ölü olmaktan çıkan sözlerin elle tutulamaz -adlandınlamaz-

sevincinden söz ediyorum, yani şehvetli bir sevinç demek istiyorum, ve öyle kuvvetli ki tüm erotizmi kovmak istiyor.

«

İşte gene Aclun'dayım, Ürdün'de, daha sonra Irbid'de. Kazağımın üzerine düşmüş ve beyaz saçlanmın bir teli olduğunu sandığım şeyi alıyor ve yanımda oturan Hamza'nın[2]' dizinin üstüne koyuyorum. Saç telini başparmağı ile orta parmağı arasında tutup bakıyor, gülümsüyor, siyah montunun cebine koyuyor, elini cebinin üstüne götürerek şöyle diyor:

"Peygamber'in sakalının bir teli bundan daha az değerli.” Derince bir soluk alıp devam ediyor:

"Peygamber'in sakalının bir teli bundan daha değerli değil." Daha yirmi iki yaşındaydı, aklı kırk yaşındaki Filistinliler'in çok üzerine sıçramıştı, ama daha şimdiden üzerinde -üzerinde: vücudunda, hareketlerinde- onu eskilere, yaşlılara bağlayan belirtileri taşıyordu.

Eskiden çift sürenler parmaklanna sümkürürlerdi. Bir fiskeyle sümüğü çalılann içine gönderirlerdi. Fitilli kadifeden yenlerine burunlannı silerlerdi ve bir ay içinde kumaşın üstü hafif sedef rengi bir tabakayla kaplanırdı. Fedayiler de öyle yapıyordu. Markilerin, yüksek rütbeli papazlann enfiye çekmesi gibi sümkürüyorlardı: hafif kamburlannı çıkararak. Hiç tereddüt etmeden bana öğrettikleri gibi yaptım ben de.

Ya kadınlar? Ailenin seçtiği genellikle yaşlı bir kocanın hediye ettiği nişan çeyizindeki yedi elbiseyi gece gündüz (haftanın her gününde bir tane) işleyip dururken, üzücü uyanış. Genç Filistinli kızlar babalarına isyan edip nakış iğnelerini ve makaslarını kırdıklarında çok güzelleştiler. İsyanın ve tüfeklerin -tüfekleri unutmayalım- özgür kıldığı şehvet Aclun, es-Salt ve trbid dağlarının, ormanların üzerine çökmüştü; bu yeterliydi, herkes memnun olmuştu. Fedayiler farkında olmadan -doğru mu bu?- yeni bir güzelliğe işlerlik kazandırmışlardı: hareketlerin canlılığı ve gözle görünür bezginlikleri, bakışın çevikliği ve parlaklığı, daha açık seçik ses tonu, cevabın çabukluğu ve kısalığı ile birleşiyordu. Kesinliği ile de. Uzun cümleleri, bilgince ve ağzı kalabalık belagati öldürmüşlerdi.

Şatila'da pek çoğu öldü ve benim onların çürüyen cesetlerine olan sevgim, dostluğum da büyüktü çünkü onlan tanımıştım. Güneşin ve ölümün kararttığı, şişirdiği, çürüttüğü onlar, hâlâ fe-dayiydiler.

Pazar günü, öğleden sonra saat ikiye doğru, Lübnan ordusundan üç asker, tüfeklerini doğrultmuş, beni bir subayın uyukladığı bir cipe götürdüler. Ona sordum:

"Fransızca konuşuyor musunuz?"

"English."

Sesi kuruydu, belki de onu uykusundan sıçratarak uyandırdığım için.

Pasaportuma baktı. Fransızca şöyle dedi:

"Oradan mı geliyorsunuz?" (Parmağıyla Şatila'yı gösteriyordu.)

"Evet."

"Peki gördünüz mü?"

"Evet."

"Yazacak mısınız?"

"Evet."

Pasaportumu geri verdi. Gitmemi işaret etti. Üç tüfek aşağı indirildiler. Şatila'da dört saat geçirmiştim. Hafızamda yaklaşık kırk ceset kalmıştı. Hepsi -evet hepsi- işkence görmüştü, muhtemelen sarhoşluk, şarkılar, ayin törenleri, barut ve daha o zamandan leş kokusu içinde.

Şüphesiz bir tek ben vardım, tek Avrupalı demek istiyorum (yırtık, beyaz bir bez parçasını tutmaya devam eden birkaç yaşlı Filistinli kadınla birlikte; silahsız birkaç genç fedayiyle birlikte) ama eğer o beş altı insan orada olmasalardı ve ben o yıkılmış şehri, yere uzanmış, kararmış ve şişmiş

Filistinliler'i bulmuş olsaydım, delirirdim. Yoksa delirdim mi? Gördüğüm ya da gördüğümü sandığım o yerle bir edilmiş, unufak edilmiş şehir, ölümün keskin kokusunun katettiği, yerden kaldırdığı, taşıdığı o şehir, bütün bunlar oldu mu gerçekten?

Şatila ve Sabra'nın sadece yirmide birini gezip görebildim, o da yarım yamalak, Bir Hasan'ı ve Burç el Baracne'yi[26] ise hiç görmedim.

*

Ürdün dönemini bir peri masalı gibi yaşamış olmamı eğilimlerime borçlu değilim. AvrupalIlar ve Kuzey Afrikalı Araplar onlan orada tutmuş olan büyüden bahsettiler bana. Pek pek on iki, on üç saatlik gecenin hafifçe içine kanştığı altı aylık bu uzun atılım dönemini yaşarken, olayın hafifliğini, fedayilerin olağanüstü niteliğini tamdım, ama yapının kınlganlığım seziyordum. Ürdün'de Filistin ordusunun toplandığı her yerde -Şeria Irmağı yakınında- denetim karakollan vardı, oralarda fedayiler haklann-dan ve yetkilerinden öyle emindiler ki, gündüz veya gece denetim karakoluna bir ziyaretçinin gelişi çay hazırlamak, kahkahalar ve kardeşçe öpüşmeler eşliğinde konuşmak için bir fırsattı (öpülen kişi o gece yola çıkar, Şeria Irmağı'm geçip Filistin'e bombalar yerleştirirdi ve çoğunlukla geri dönmezdi). Tek sessizlik adacıktan Ürdün köyleriydi: seslerini kesmişlerdi. Bütün fe-dayiler, yerden hafifçe havalanmış görünüyorlardı, sanki çok keskin bir bardak şarap içmiş ya da bir nefes esrar çekmişlerdi. Neydi bu? Ölüme aldırmayan ve elinde, havaya ateş etmek için, Çek ya da Çin malı silahlar bulunan gençlik. Bu kadar gürültüyle patlayan silahlarla korunan fedayiler hiçbir şeyden korkmuyorlardı.

Filistin ve Ürdün'ün haritasını görmüş olan bir okur, arazinin dümdüz olmadığını bilir. Şeria Irmağı kıyısında arazi çok girintili çıkıntılıdır. Bu serüvenin altbaşlığı, kırk yaşındaki sorumluların bütün bağırıp çağırmalarına rağmen, "Bir Yaz Gecesi Rüyası" olmalıydı. Bütün bunlar gençlikten dolayı, ağaçların altında olmanın, silahlarla oynamanın, kadınlardan uzakta olmanın, yani zor bir sorundan yan çizmenin, devrimin en keskin dolayısıyla en parlak noktası olmanın, kamplardaki halkın onayını almış olmanın, ne yapılırsa yapılsın fotojenik olmanın zevkiyle ve belki de devrimci içerikli bu peri masalının çok yakında talan edileceğinin

hissedilmesiyle mümkün oluyordu: Fedayiler iktidarı istemiyorlardı, onların özgürlüğü vardı.

Beyrut dönüşü, Şam havaalanında, İsrail cehenneminden kaçmış genç fedayilerle karşılaştım. On altı, on yedi yaşlarındaydılar: gülüyorlardı, Aclun'dakilere benziyorlardı. Onlar gibi ölecekler. Bir ülke adına savaşmak çok zengin, ancak kısa bir hayatı doldurabilir. Bu, hatırlanacağı gibi, *Uyada'daki* Akhille-us'un seçimidir.

1

Theodor Herzl, Viyanalı gazeteci (1860-1904), *Yahudi Devleti, Yahudi Sorununa Modern Bir Çözüm Denemesi* (1896) başlıklı kitabın yazan, Siyonizm kurucusu olarak kabul edilir. İlk Siyonizm kongresini 1897 yılında Basel'de toplamıştır. Gelecekteki Yahudi devletinin tam olarak nerede yer alacağı konusunda uzun şiire kararsız kalmış ve "geçici çözüm" olarak, pek çok teklin, özellikle Ingiltere'nin Yahudi-karşıtlığı kurbanlarına sığınacaktan toprak olarak Uganda'yı öneren teklifini değerlendirmiştir.

2

Kitaplarında ve raporlarında Herzl, Filistin'in boş olduğunu savunacaktır, hem de içtenlikle. Sömürgecilerin sömürgenleştirilmiş olan lan görmemesi her zaman rastlanan bir olaydır: dolayısıyla hayaletler katledilecektir, yani hiç kimse. Fransızlar sömürgelerinde aynı şeyi yapacaklardır: Bir gün içinde beş yüz Siyah öldürebilirler - nedir ki? (yazarın notu)

2. Tam anlamıyla "kendilerini feda edenler". İlk Filistinli mücahitlerin 1955'ten itibaren kendilerine verdikleri ad.

3

Birçok Filistin mülteci kampı -özellikle Cebel Hüseyin ve Vah-dat'takilcr-Amman şehrinde veya yakın banliyösünde yer aldığından, "Kara EylüCün on günü boyunca çarpışmalar başkentin sokaklarına yayıldı. Şehrin bir bölümünün yıkılması o kadar önemliydi ki, fedayileri saklandıktan yerden çıkartmak için, Ürdün ordusu tank, makineli tüfek taşıyan zırhlı araç, roket ve fosfor bombası kullanmıştı.

4

Elie Cohen. Suriye yönetiminde yüksek bir mevkide bulunan İsrail casusu. Golan'ın savunmasıyla ilgili sırlan tsrail'e vermişti. Daha sonra tutuklandı ve 1965'te Şam'da idam edildi.

5

Daktiloya çekilmiş versiyonda da, yayımlanmış metinde de boş bırakılmış.

6

Ürdiln saldırısı o tarihte hâlâ devam ediyordu, özellikle hâlâ Filistinli-ler'in elinde bulunan son kesimler olan Caraş ve Aclun tepelerinde.

7

Karame -ÜrdUn'Un sınır şehri- savaşı 21 Mart 1968'de oldu ve bir İsrail hücumuna karşı Ürdün-Filistin ittifakının muzaffer direnişini güçlendirdi.

8

Siyonist projenin resmi olarak ilk tanınması olan Balfour Bildirisi 2 Kasım 1917'de İngiliz hilkümeıi tarafından yayınlandı; bildiride, "*Majestelerinin hükümeti Filistin'de Yahudi halkı için ulusal bir Yurt'un kurulmasına olumlu gözle bakmaktadır"* diye özellikle belirtilmektedir. Genet tarafından saptanan bildirinin "muğlaklığı”, Filistin'deki Yahudi olmayan cemaatlerin medeni ve dinsel haklarını güvence altına alıp, siyasi haklarına değinmeyişin-de yatıyordu.

9

Irgun, 1935'te kurulan aşın sağcı siyonist örgüt; Yahudiler'in Filistin'e yasadışı göçlerine kolaylık sağladı, İngiliz hükümetine karşı çıktı ve Arap halkına karşı girişilen terörist eylemlere etkin olarak katıldı. İsrail devletinin kuruluşundan kısa süre sonra, 1948 Eylülü'nde feshedildi.

10

Eşraf: Şerifin çoğulu. Sözde bir peygamberin soyundan gelenler, mesela Haşimiler (yazarın notu).

11

Ahmed Şukayri, FKÖ'nUn icra komitesinin ilk başkanı (1964'ten 1967'ye).

12

Amman'da, Cebel Aşrafıye'deki Filistin hastanesi. Eylül 1970 katliamları boyunca katliam kurbanları ile dolup taşmış, cerrahların gece gündüz ameliyat yaptıktan bir revir haline getirilmişti. 25 Eylül günü Ürdün kuvvetleri tarafından sarıldı.

13

Ebu Ömer (Hanna Mikail'in savaş adı). Genet'nin 1970 baharında Paris'te rastladığı ve daha sonra, kamplarda kaldığı zaman zarfında, en yakın dostlarından biri haline gelen Filistinli militan.

14

Kefiye, Bedeviler'in başlarına taktıkları, iiçgen şeklinde katlanmış ve bir bağla tutturulmuş kumaş parçasından oluşan başlık.

15

Bu bölüm Genet'nin Ekim 1970 ile Nisan 1971 arasında Ürdün'deki Filistin kamplarında kaldığı döneme ilişkindir.

16

Fedayilerin geri çekildikleri Beyrut şehrinin Batı kısmı İsrail ordusu tarafından Haziran'dan Ağustos 1982'ye kadar kuşatma altında tutulmuş ve bombalanmıştı.

17

Genet'yle aynı zamanda kampa giren Amerikalı gazeteci.

18

Kataeb, 1936'da Pierre Cemayel tarafından kurulan Manini Hıristiyan sağcı parti ("falanjist" diye de anılır).

19

Tsahal, İsrail ordusunun amblemi.

20

Hamra, Beyrut'un en önemli ticaret sokağı.

21

Her dokuz hanede bir üstünde kaz resmi olan numaralı hanelerden oluşmuş bir levhada, her oyuncunun atılan zara göre piyonunu ilerlettiği oyun.

22

İsrail ordusunun tankları.

23

Cebel Hüseyin, Amman'ın tepelerinden birinde kurulmuş Filistin kampı. Kral Hüseyin'in askerlerinin saldırısı sırasında neredeyse tamamen yok edildi; napalm bombası ile yakmışlardı.

24

Arapça "tepe".

25

M. Begin Brest-Litovsk'ta doğmuştur, kısmen Polonya asıllıdır.

26

Bir Haşan ve Burç el Baracne, Şatila yakınındaki iki Filistin kampıdır, bu iki kampta da katliam yapılmıştı.

İsyan Eden Halklardan Yana Oldum

Riidiger Wischenbart ve Leyla Şahid Barrada ile Söyleşi

Bu söyleşi "Şatila'da Dört Saat" adlı makalenin uzantısıdır. Ge-net'nin Aralık 1983'ün başında, Leyla Şahid'le birlikte ve onun isteği üzerine, BMÖ'ye bağlı International Progress Organisation adlı örgütün düzenlediği, Sabra ve Şatila katliamları için yapılacak gösteriye katılmak üzere geldiği Viyana'da, 6-7 Aralık 1983 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Aralık 1983'ün sonunda Avusturya radyosunda kısmen yayınlanan söyleşinin bir özeti ilk defa 23 Mart 1984'tc Alman gazetesi Die Zeit'te (sayı 13, ss. 44-45), 16 Ekim 1984'te de Liberation[1] da yayımlanmıştır; söyleşinin bütünü Revue d'Ğtudes palestinien-nes'de (Filistin Araştırmaları Dergisi) (sonbahar 1986) yer almıştır.

Burada söyleşiyi, Filistin Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan haliyle sunuyoruz.

RÜDIGER V/ISCHENBART - Jean Genet, Sabra, Şatila ve bir yıl önceki katliamlarla ilgili bir gösteri için Viyana'ya geldiniz. Şu sıralar Ortadoğu'da durum son derece gergin.[1] Arafat Trab-lusşam'da kuşatılmış durumda. ABD ile Suriye arasında büyük bir çatışma çıkması tehlikesi var. Böyle bir gösterinin ve sizin girişiminizin böyle bir durum üzerinde ne gibi etkileri olabilir?

GENET - Şüphesiz pek az. Ancak Avusturya'nın ve özellikle de şansölye Kreisky'nin[2] 'Arafat'ı FKÖ'nün, dolayısıyla Filistinliler'in temsilcisi olarak kabul edip tanıması olgusu çok işe yarayabilir. International Progress Organisation'ın davetlisi olarak buraya bu çerçeve içinde geldim. Ama benimki gibi tekil bir müdahalenin sınırlarını biliyorum.

R. W. - Sabra ve Şatila katliamlan sırasında Beyrut'ta az çok tesadüfen bulunduğunuz söyleniyor. Şatila kampına nasıl gittiniz ve orada ne gördünüz?

G. - Hayır, tesadüfen değil, *Filistin Araştırmaları Dergisi* nin davetlisi olarak oradaydım. Beyrut'a Leyla Şahid'le aynı zamanda gittik. Orada kaldığım süre içinde olup bitenleri tarih sırasıyla anlatabilirim isterseniz. 11 Eylül 1982'de önce Şam'a, sonra karayoluyla 12 Eylül'de Beyrut'a vardık. Ve Beyrut'u 13 Eylül Pazartesi günü gezdik. Beyrut'ta otuz kadar evin yıkıldığını söyleyen general Şaron'un beyanatını düzeltmeyi istiyorum. Yanlış. Bu 30 rakamını ille de telaffuz etmek istiyorsa, isabet almayan belki 30 evin kaldığını, ancak tüm Beyrut şehrinin isabet aldığını söyleyeceğim. Evin güney cephesi değilse, kuzey cephesi ya da yanlan, bazen de ortası isabet almıştı. Fakat, madem ki Bay Şaron bu rakamı tutturmuş, 30'u hariç Beyrut'taki bütün evler isabet almıştı.

Yani o pazartesi günü Beyrut'u gezdim. Sah günü Beşir Ce-mayel öldürüldü. Öldürüldü ve o zaman bu suikasti hem CIA'in hem Mossad'ın sırtına yüklediler. Doğrusu bu mu? Ben de sizin kadar bilmiyorum. Ertesi gün İsrail birlikleri Mus£e geçidini aştılar, Batı Beyrut'taki başka yerlerden geçtiler ve aralannda Sabra, Şatila ve Burç Baracne'nin de bulunduğu kamplan işgal ettiler. Bunun için gösterdikleri sebepler, bir katliamı önlemekti. Ancak katliam oldu, İsraillilerin bu katliamı istediklerini söylemek güç. Gerçekten de bundan emin değilim. Fakat gerçekleşmesine izin verdiler. Bir anlamda onların koruması altında gerçekleşti. Çünkü kamplan aydınlatıyorlardı. Sabra, Şatila ve Burç Baracne kamplannı aydınlatıyorlardı. Işık saçan füzeler gönderildiğinde, bu bulunulan yerin görülmesini sağlamak, oradaki yandaşlara yardım etmek içindir. Ve İsrail'in yandaşlan katliamı yapan kişilerdi elbette.

R. W. - Katliamdan çok kısa bir süre sonra Şatila kampın-daydınız. Ne gördünüz?

G. -19 Eylül Pazar günü, katliamlann ertesinde Şatila kam-pındaydım. Yalnız, beni dinleyen insanlara olay mahallinin topografyasını hissedilebilir kılmayı isterim. O pazar gününden önce Şatila kampına girmeye çalıştım, ama biliyorsunuz Sabra, Şatila, Burç Baracne'nin tüm girişleri, Akka hastanesinin karşısında bulunan giriş, Merkeba tanklanyla, yani İsrail tanklanyla kapatılmıştı. Katliamın vuku bulması, herkesin ölmesi ya da ölmek üzere veya yaralı olması beklendi, ancak ondan sonra İsrailliler çekip gittiler ve sağlık sebepleriyle, ölüleri gömmek, hâlâ tedavi edilebilecek

olanlan tedavi etmek için Lübnan ordusunun kampı işgal etmesine izin verdiler. Ve işte ben o sırada içeri girebildim, yani İsrail ordusunun yetkileri Lübnan ordusuna devrettiği sırada. Pazar günü saat 10'la 10'u çeyrek geçe arasındaki belirsizlik sayesinde içeri girebildim.

R. W. - Şatila'yı ziyaretinizden sonra, katliama tanık olmuş başka Filistinliler'le, Lübnanlılar'la, hatta ola ki Hıristiyanlar'la konuşma imkânınız oldu mu?

G. - Elbette. Bildiğim tek tük Arapça kelimeyle, tek tük İngilizce kelimeyle ve bazen de Fransızca konuştum. Elbette. Katliamdan hayatta kalanlarla, hatta yaralılarla, hayatta kalan, iltica eden ya da kamptan çıkmanın ve pazar sabahı oraya geri dönmenin yolunu bulmuş kadınlarla. Elbette.

R. W. - İsrail Parlamentosunun sorumluluk meselesiyle ilgili bir soruşturması oldu. Acaba sizin gözlemleriniz, sizin olay yerinde yaptığınız araştırma parlamentonun soruşturmasıyla aşağı yukarı aynı sonucu mu verdi?

G. - Ziyaretimin amacı ile o soruşturmanın amacı[3] birbirini tutmuyor. Kesinlikle. Soruşturmanın amacı -okuduklarıma göre, bana söylenenlere göre, hatta İsrailliler'in söylediklerine göre-Israil'in imajını kurtarmaktı. İyi. Bir imajın önemi yoktur. Size belli bir imaj vermeyeceğim, başka yere gittiğimde, mesela Suriye'ye, ya da Almanya ya da Güney Amerika'ya gittiğimde bu imaj silinecektir. O yüzden imaj hiç mi hiç umurumda değil. İsrail tarafından yürütülen soruşturma bir imajı kurtarmak istiyordu. Ben bunun için gitmemiştim. Bir gerçekliği, siyasi ve insani bir gerçekliği görmeye gitmiştim. Dolayısıyla İsrail'in amacı ile soruşturması üzerinde uzun uzadıya duramam. Kanımca onun soruşturması katliamın bir parçasıydı. Şöyle açıklayayım: Önce bir imaja gölge düşüren katliam oldu, sonra da katliamı silen soruşturma. Anlatabiliyor muyum?

R. W. - Bu arada durum çok değişti. Öyle görünüyor ki Arafat Trablusşam'da teslim olmak üzere. FKÖ ile yeni temaslarınız oldu mu? Şimdiki durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

G. - Burada yanımda olan arkadaş[4] FKÖ'den; yani FKÖ ile doğrudan ve sürekli temaslarım var. Arafat'ın teslim oluşundan söz etmenize şaşırdım.

Çünkü Arafat teslim olmadı. Trablusşam'da, hapishanesinde -tehlikeli bir hapishane de diyebiliriz-, 4500 Filistinli tutukluyu özgürlüğe kavuşturmanın ve İsrail'e altı savaş tutsağını geri vermenin yolunu buldu. O halde teslim olmayı nereden çıkarıyorsunuz ve teslim olma kelimesini kullanmanın gerekliliğini nereden çıkarıyorsunuz?

R. W. - Söylemek istediğim, şu anda Arafat'ın etrafının sanl-mış olduğu, bir yanda FKÖ'deki asileri destekleyen Suriye ordusu var, diğer yanda arkasında deniz var ve Trablusşam'dan BM koruması altında ayrılmanın pazarlığını yapmakta. Ne olursa olsun bu çok vahim bir durum.

G. - Vahim bir durum, ancak devrimci hareketlerde her zaman görülen bir durum. Bir devrimin, devrimci bir hareketin içinde her zaman bölünme olur, ve meydana çıkan ve muhtemelen Suriye tarafından kışkırtılan bu bölünme ya da görünüşteki bölünme şimdilik o kadar vahim değil. Arafat'ın ve 4500 mücahidin Trablusşam'dan ayrılmasına izin vermek zorunda olan da Suriye'dir.

R. W. - Sizi FKÖ için bu kadar güçlü bir şekilde angaje olmaya iten neydi? ABD'deki Kara Panterler ve Federal Almanya'daki Kızıl Ordu Fraksiyonu bir yana konacak olursa, bir grubun ya da siyasi bir hareketin yanında yer almanız önceleri oldukça ender görülen bir durumdu.

G. - Beni buna iten, öncelikle kişisel tarihimdir, bunu da anlatmak istemiyorum. Kimseyi ilgilendirmez. Bu konuda daha fazla şey bilinmek istenirse, kitaplarımı okurlar, olur biter. Ama benim size söyleyeceğim şey, önceki kitaplarımın -aşağı yukan otuz yıldır yazmayı bıraktım- bir rüyanın ya da bir hayalin parçası olduktandır. Bu rüya ve bu hayalden sonra ayakta kalarak, bir tür hayat bütünlüğü elde etmek için, eyleme girmek zorundaydım. Anladığımı sandığım kadanyla. Kara P^nterler'i, Alman Kızıl Ordu Fraksiyonu'nu ve Filistinliler'i saydınız. Hemen konuya girmek için size şöyle cevap vereyim: benden müdahale etmemi isteyen insanlann derhal yanında oldum. Kara Panterler Paris’e gelip benden ABD'ye gitmemi istediler. Ben de derhal gittim. Klaus Croissant gelip benden Baader lehine müdahale etmemi istedi. On yıl önce Filistinliler benden Ürdün'e gitmemi istediler. Bir yıl önce Leyla Şahid benden Beyrut'a gitmemi istedi. Elbette ki, isyan eden halklardan yana okkun. Ama bunu ç». doğal olarak yaptım

çünkü ben de tüm toplumu yeniden tartışma konusu yapmak ihtiyacındayım.

R. W. - O halde isyancı Genet, savaşçı Genet olarak mı görmeliyiz sizi?

G. - Dinleyin. 1967'de -savaşı başlatan kimdi bilmiyorum, Nasır mıydı, İsrail miydi? Belirlemek istemiyorum- Ingiltere' deydim. Fransa'ya dönmek için trene bindim. Kompartımamm-dakilerin hepsi Ingiliz'di. Onlara, "Nereye gidiyorsunuz?" diye sordum. "İsrail'e yardım etmeye," dediler. Hepsi Yahudi'ydi. İn-gilizler'in tehlikede olan İsrail'e yardıma gitmelerini pekâlâ kabul ediyorsunuzdur sanırım. Öyleyse niçin bana tehlikede olan bir halka ne sebeple yardıma gittiğimi soruyorsunuz? İngiliz Ya-hudileri ile İsrail arasında bir yakınlık vardı. Filistinliler, Panterler ve Kızıl Ordu Fraksiyonu ile benim aramda da bir yakınlık var. Ve onlara yardıma gitmem normal. Onlara fazla yardımım dokunmaz çünkü yetmiş üç yaşındaki bir adam ayaklanan genç bir halka fazla yardım edemez. Ama onlara yardım edebildiğim ölçüde, ediyorum.

R. W. - FKÖ, Kara Panterler, Kızıl Ordu Fraksiyonu ile sizin aranızda ne tür bir yakınlık var?

G. - 1967'de savaşa giren İsraillilerle İngilizler arasında ne tür yakınlık var?

R. W. - "Şatila'da Dört Saat" adlı metninizde ve de, elbette, daha önceki kitaplarınızda, gördüğünüz şeyde de bulunan güzellikten söz ediyorsunuz daima. Hatta, Lübnan'da olup bitenlerde ölümü hatırlatan ve trajik bir yeri olan o güzellikten. Bu da benim için size niçin Lübnan'a veya Filistin'e gittiğinizi sormam için bir sebep.

G. - Bankalarda da bulundum. Güzel olan bankacı görmedim hiç. Ve sözünü ettiğiniz güzelliğin -bu benim için bir sorun hâlâ, kendi kendime soruyorum- sözünü ettiğiniz güzelliğin, benim o kitapta sözünü ettiğim güzelliğin, isyancıların kaybettikleri bir özgürlüğe yeniden kavuşmalarından kaynaklanıp kaynaklanmadığını merak ediyorum. Anlatabiliyor muyum?

R. W. - Evet, biraz.

G. - Evet...

R. W.- O güzellik, neye dayanıyor? Ya o özgürlük?

G. - Devrimcilerin güzelliği bir tür aşın serbestlikle, hatta onlan aşağılamış olan halka karşı bir tür küstahlıkla görünür olur. Yetmiş üç yıl Fransa'da, uçsuz bucaksız bir sömürge imparatorluğuna sahip olmuş bir ülkede yaşamış bir adamla konuştuğunuzu unutmayın. Dolayısıyla, size açıklamayı o kadar çok istemediğim sebepler yüzünden kişisel olarak ezildim, Fransa kavramı tarafından ezildim. Kendilerine katılmamı isteyen ayaklanmış halklara yöneldim doğallıkla. Sözünü ettiğim ve üzerinde o kadar çok durulmaması gereken o güzellik -yanılmamızdan korkuyorum-, o güzellik eski kölelerin kölelikten, boyun eğmekten, tutsaklıktan kurtulup Fransa karşısında bir özgürlük kazanmak istemeleri olgusundan kaynaklanıyor, ya da Siyahlar'ın Amerika'dan, Filistinliler'in genel olarak Arap dünyasından.

R. W. - Acaba bu, politikanın iki süpergüç arasında yapıldığı günümüz dünyasında, acaba bu nafile, şansı olmayan, umutsuz bir umut değil mi?

G. - Düşünmemi gerektiren bir cevap isteyen zor sorular soruyor ve düşünecek zaman vermiyorsunuz bana. Şüphesiz en azından dört beş gün düşünmem gerekir. Fakat süpergüçierden bahsediyorsunuz. Doğru. Fakat bu süpergüçler bazı halklara alt-süpergüçlerden kurtulmalan için bir hareket alanı tanırlar. Bu umudun nafile veya bu beklentinin nafile olduğunu söylediğinizde... aklıma çok çabuk ve neredeyse hain bir cevap geliyor: Bu dünyada nafile olmayan şey var mı? Bu soruyu niye soruyorum? Sonuçta nafile olmayan şey var mı? Siz öleceksiniz, ben öleceğim, onlar ölecekler... Ee...

R. W. - Cevabım yok.

G. - Tabii. Ve benim on dakika içinde bir cevabım olmasını mı istiyordunuz?

R. IV. - Hayır. Geçen yıl Lübnan'dayken, zaman zaman kendinizi bir seyirci gibi hissetmediniz mi, orada bir Filistin dergisi için bulunduğunuz halde? Çünkü, en dar anlamda, tanık olduğunuz şey sizin mücadeleniz değildi. Sonuçta siz Filistinli değilsiniz.

G. - Evet, öyle. Açıklayayım. Paris'teki Filistin temsilcisi benden Ürdün'e gitmemi istediğinde -on üç yıl öncesine gidiyorum- gerçekten de sadece Fransız gazetelerinden ve dergilerden tanıdığım Filistin halkı bana biraz yabancıydı. Kendi kendime nereye gittiğimi soruyordum. Size bir anımı anlatayım. Der'a' daydım, Suriye ile Ürdün arasında bulunan küçük sınır şehrinde. Filistin kuvvetleri ile Ürdün kuvvetleri arasında her gün çarpışmalar oluyordu. FKÖ küçük bir ev satın almış ya da kiralamış -tam bilmiyorum- ve bir çeşit hastane haline getirmişti. Ve o hastanede, benim gibi Filistinlilerle gelen, Filistinlilere hizmete hazır yabancılar kabul ediliyordu. Ve nitekim, başlangıçta seyirci olduğumu söylemekte haklısınız. Bir seyirci olarak gelmiştim. Salona girdiğimde, bir süre sonra bana -şu anda sorulan şey- bir kahve isteyip istemediğim soruldu. Bir kahve yapıp getirdiler ve savaş üniformalı, paraşütçü üniformalı, bereli iki Filistinli gördüm. Gülümsüyorlar, gülüyorlar, gırtlaktan gelen bir şekilde Arapça konuşuyorlardı, iki sandığa dayamışlardı dirseklerini. Gülüyorlardı, sandıkların üzerinde tempo tutan parmaklarını hatırlıyorum, parmaklan sivri ve sertti, ve sandıklara bir çeşit kesinlikle vuruyorlardı. Dışan çıktığımda sandıklan gördüm - iki tabuta yaslanmış halde konuşmaktaydılar. Ve nitekim, iki cenaze bekleniyordu, başka yerden gelen iki Filistinli ölü, torba-lann içinde getirilmiş ve sandıklara konmuştular. Size bunu anlatıyorum çünkü Filistinlilerle ilgili ilk izlenimim buydu ve derhal, evet, neredeyse anında, Filistinliler’in hareketlerinin ağırlığı, sahiciliği beni çarpmıştı. Paris'ten aynldığımda, edebi bir Do-ğu'nun etkisi altındaydım hâlâ. Gazetelerde bundan bahsedilse bile, hâlâ edebi olarak bahsediliyordu - *Binbir Gece Masalları'* na başvuruluyordu diyecek kadar ileri gitmeyeceğim ama, neredeyse öyleydi. Arap ülkelerini daha önce tanımış olduğumdan -daha on sekiz yaşındayken Şam’daki kapalı çarşılarda dolaşıyordum- nitekim Doğu buydu, geleneksel Doğu. Her üyesinin gerçek bir ağırlığı olan hareketler yaptığı bir halk gördüm. Bir gerçeklik, bir gerçek ağırlığı vardı. Bütün Arap ülkeleri sigara paketleri veriyorlardı. Hiçbir sigara laf olsun diye yakılmıyor ve içilmiyordu. Bir sigaranın kendi anlamı vardı. Bir Arap kadının çeşmeden aldığı bir kova suyun kendi anlamı vardı. Kovasını, suyu, kadını görüyorduk. Kısacası, şimdi hissettiğim ve o zaman neredeyse gelir gelmez hissettiğim, bu halkın kendiyle bir ilişki, modem bir ilişki kuran Arap dünyasındaki ilk halk olduğudur. Ve isyanı da modemdi.

R. W. - Beni hep şaşırtan bir şey vardır, o da biz, mesela Av-rupa'dakiler, Filistin'de, Lübnan'da, Filistinliler'le Araplar, Filis-tinliler'le İsrailliler arasındaki çarpışmalarla ilgili haberler aldığımızda, meselenin gerçekdışı diyeceğim bu tarafıdır - çarpışmaların kurbanlarından bahsedildiğini duymak, neredeyse bir alışkanlık haline geldi. Ve ancak çok çarpıcı olaylar sırasında, Sabra ve Şatila katliamlan gibi, gerçek ölülerin, ölen, öbür dünyayı boylayan, öldürülmüş insanlann söz konusu olduğunu anlıyoruz. Sıradan seyirciler olarak bizim bu gerçekdışı algımız konusunda ne düşünüyorsunuz?

G. - Pekâlâ, ben sizin gerçekdışılığınız yüzünden vurguyu Filistinliler'in üzerine koymuyorum, daha ziyade vurguyu her şeyi gerçekdışı hale getiren sizler üzerine koyuyorum, çünkü böylelikle onu daha kolay kabulleniyorsunuz. Ne de olsa gerçekdışı bir ölüyü, gerçekdışı bir katliamı kabullenmek, gerçek bir kampa gerçek mektuplar taşıyan bir kadını kabullenmekten daha kolay. Görüyorsunuz ki katliamlan kabul eden ve onlan gerçekdışı katliamlar haline getiren özellikle sizsiniz. Dün, Leyla Şahid'in çekmiş olduğu katledilmişlerin fotoğraflannı gördüğünüzde, ilk defa stüdyoda çekilmemiş belgeler görmüş olmanız çok mümkün. Çünkü gazetelerinizin, resimli dergilerinizin ya da gazetecilerin tasvirlerinin aktardığı tüm belgeler, sanki stüdyoda çekilmiş gibi görülüyor. Dün gördüğünüz fotoğraflar Hollywo-od’dan gelmiyordu.

R. W. - Siz Lübnan'dayken, Filistinliler'in sizi kabul etmedikleri anlar hiç olmadı mı?

G. - Gerek Kara Panterler olsun, gerek Filistinliler olsun, böyle bir şeyi hiç hissetmedim. Sanınm hiç böyle bir şey olmadı. Hatta benim mevcudiyetimi hiçbir zaman reddetmediklerinden eminim. Filistinliler'in beni karşılaması - kamplarda değil üslerde, yani İsrail'in karşısında, tam Şeria Irmağı'nın sınınnda-bu karşılama öyle sıcaktı ki bir an olsun beni reddettiklerine ina-namam.

Şimdi, Filistinliler'in benden saklamadıkları, ama kendiliklerinden de söylemedikleri iki, belki üç şey var. Bunlar dalga uzunlukları, ağır silahların yerleri ve yabancı ülkelerdeki Filis-tinliler'den ya da Kral Faysal'dan aldıkları paralar, vs. Bunun dışında hiçbir şey benden gizlenmedi.

R. W. - Bu işlere karışmanın sizin için kişisel bir önemi de var mıydı?

G. - Evet. Önce size şunu söyleyeyim, bizzat Arafat bana bütün üslerde dolaşabilmemi sağlayacak bir mektup imzaladı. Önce bana bu mektubu el-Fetih adına imzalamayı istediğini söyledi. İsrar ettim, hayır dedim, bu mektubu FKÖ başkanı olarak imzalaması gerektiğini söyledim. Biraz tereddüt etti ve sonunda mektubu FKÖ başkam adına imzaladı, öyle ki el-Fetih'den FDLP'ye[5] gidebilirdim, Georges Habache'la (George Habbaş), ben de öyle yaptım, ya da başkalarıyla, gerçekten her yere gidebilirdim. Size bir kere daha söyleyeyim ki üslerde yapayalnız olduğum oldu ve benimle karşılaşan Filistinliler kâğıtlarımı sormuyorlardı. Küçük bir grupla, küçük bir grubun önderiyle karşılaştığımda, bana hemen "çay içer misin?” diyorlardı ve ancak çayı içtikten, bana yiyecek ikram ettikten sonra: "Dolaşmaya hakkın var mı?" diyorlardı, ben de onlara Arafat'ın mektubunu gösteriyordum.

R. W. - Yazar Jean Genet hakkında, kafamızda yalnız insan imajı vardır. Gerek Filistinliler'le, gerek Kara Panterler'le olan bu buluşmalarda topluca bir araya gelmeler, çok güçlü gruplar arıyorsunuz. Sizi çeken bu mu oldu?

G. - Evet. Evet. Çünkü... Burada çok kısaca kişisel tarihimden bahsedeceğim. Hapishanede beş kitap yazmaya başladım, altı değil, beş. Ve yaratmak, daima, çocukluktan bahsetmektir. Daima özlem doludur. Her halükârda benim yazışım ve özellikle de modem yazı. Siz de benim kadar iyi bilirsiniz ki, hatta muhtemelen benden daha iyi bilirsiniz ki, Proust'un toplu eserinin ilk cümlesi şöyle başlar: *"Uzun zaman erkenden yattım."* Ve 1500 sayfa ya da 2000 sayfadan fazla süren çocukluğunu anlatır. Yazdığımda otuz yaşındaydım, yazmaya başladığımda. Yazıya son verdiğimde, otuz dört ya da otuz beş yaşındaydım. Ama bu rüyaydı. Her halükârda bir hayaldi. Hapishanede yazmıştım. Serbest kalır kalmaz, yitip gitmiştim. Ve kendimi gerçekten, ve gerçek dünyada, ancak bu iki devrimci hareketle, Kara Panterler ve Filistinliler'le, yeniden buldum. Ve o zaman gerçek dünyaya boyun eğdim. Yani, bugün bunu yapmak lazım, dün yaptığın şeyi yapmamak lazım, kısacası, gerçek dünyaya göre hareket ediyordum ve artı dilbilgisi dünyasına göre... Gerçek dünya hayal dünyasının karşıtı olarak gösterildiği ölçüde. Elbette, tahlilde daha derine inerseniz, hayalin de gerçek dünyaya ait olduğunu bilirsiniz. Rüyalar

gerçekliktirler. Fakat hayalin üzerine neredeyse sınırsız bir biçimde etki yapılabileceğini de bilirsiniz. Gerçek üzerine sınırsız bir şekilde etki yapılamaz. Dilbilgisi yöntemi olmayan farklı bir yöntem gerek zorunlu olarak.

R. W. - "Şatila'da Dört Saat" adlı metninizi sırf bir tanıklık olarak değil, aynı zamanda bir roman olarak okuduğumu söylemiştim. Şunu demek istiyorum, bu metnin mesela günümüz Ortadoğu'su üzerine yazılabilecek bir romanın özünü barındırdığına inanıyorum. Bana hemen: "hayır, hayır, bu bir roman değil, ben gerçekten oradaydım," dediniz.

G. - Bunun bir roman olmadığını söyledim, çünkü roman kelimesi beni neredeyse doğrudan doğruya hayale, gerçekdışılı-ğa gönderir. *Madame Bovary* bir romandır. Bu anlamda, bu bir roman değil. Roman kelimesi bir edebi türü tanımlamak için kullanıldığı ölçüde, bu bir roman değil.

R. W. - Fakat bu metnin yazılışı da anlatıcı Genet'yi, edebiyatçı Genet'yi çokça hatırlatıyor.

G. - Peki ama Filistin dünyasını da hissediyor musunuz?

R. W. - Elbette.

G. - iyi.

R. W. - Şöyle diyelim isterseniz, Filistin dünyasını olduğu

kadar onu betimleyen kişiyi de hissediyoruz.

G. - îyi. O halde size söyleyecek tek bir şeyim var. Desen ressamı Degas bir sone yazmış. Bunu Mallarme'ye göstermiş ve MallarmĞ soneyi beğenmemiş. Degas Mallarm6'ye şöyle demiş: "Halbuki içine pek çok fikir koymuştum." Mallarmd cevap vermiş: "Şiir fikirlerle değil kelimelerle yazılır." Yazdığım bu bir tür küçük anlatıyı kendime ait fikirlerle değil, benim olan kelimelerle yazdım. Fakat bana ait olmayan bir gerçeklikten söz etmek için.

R. W. - Gene de kendime şu soruyu soruyorum: Edebi tanık ile mesela muhabir tanık arasındaki bu büyük fark sizce nerede yer alıyor? Çünkü yaklaşık otuz yıl önce yazmayı bıraktığınız olgusu üzerinde çok kuvvetle durmuştunuz.

G. - Otuz yıl önceki kitaplarımı okumanızı istemeyeceğim sizden, ama denemek isterseniz aynı yazı olmadığını göreceksiniz. Ama konuşanın aynı insan olduğunu da göreceksiniz.

R. W. - Şatila üzerine bu metinde Filistin dünyasını hissediyor, kişileri görüyoruz. Metinde betimlediğiniz güzelliğin o insanların özgürlük duygusuna bağlı bulunduğunu söylediniz.

G. - Durun. Sadece bu değil. Sohbetimizin başında hareketlerin ağırlığı, etkililiği üzerinde durmuştum sanıyorum. O güzelliği veren de budur. Şimdi size soruyorum: Güzelliğin gerçeklikte daha çok olduğunu hissetmiyor musunuz? Ressamlar neyi ararlar? Rembrandt olsun, Frans Hals olsun, C&zanne olsun? Bir gerçekliğin ağırlığını aramazlar mı? Bu değil mi?

Ve bunu bulmuşlardı. Size saydığım o insanlar. Peki ama genel olarak Arap dünyasının ağırlığı olmadığını hissetmiyor musunuz? Baskıcı hatta polisiye rejimlerin gücüyle ayakta durduklarını? Soruyorum size.

R. W. - Henüz Arap dünyasına seyahat etmedim. O dünyayı bilmiyorum.

G. - Filistinliler isyanlannda işte bu ağırlığı kazandılar -ah çok edebi olmaktan korkuyorum- ama CĞzanne'ın tuvallerinin ağırlığını kazandılar. Kendilerini dayatıyorlar! Her Filistinli gerçektir. CĞzanne'ın Sainte-Victoire Dağı gibi. O gerçektir, oradadır.

R. W. - Neden fazla edebi olmaktan çekindiğinizi söylüyorsunuz?

G. - Çünkü radyo yayınınızın, bu söyleşinin beni otuz yıl geriye götürmesinden korkuyorum.

R. W. - Leyla Şahid şu soruyu sordu: Otuz yıl önceki kitaplarınızla şimdi arasındaki fark sizin için neydi?

G. - Kitaplarımda ve hapishanedeyken, hayal gücümün hâkimiydim. Üzerinde çalıştığım unsurun hâkimiydim. Çünkü bu yalnızca benim hayalimdi. Ama şimdi, gördüğüm şeylerin hâkimi değilim artık, bunu söylemek zorundayım: elleri ayaklan sımsıkı bağlanmış adamlar gördüm, parmaklan kesilmiş bir kadın gördüm! Gerçek bir dünyaya tabi olmak zorundayım. Ama hep eski kelimelerle, benim olan kelimelerle.

R. W. - Özellikle oyunlannızda, kişiler tüm saygın!ıklannı, aynı zamanda gururlarını kaybetmişler gibi geliyor bana. Şatila üzerine o metinde şüphesiz en çok çarpan şey, betimlediğiniz insanlara o saygınlık verme arayışı. Bu da derin bir farklılık değil mi?

G. - Madem yazdığım oyunlardan söz ediyorsunuz, söz konusu oyunlan sayabilir misiniz?

R. W. - Özellikle *Balkon*'u düşündüm.

G. - Evet, *Balkon*'un amacı - amacı eğlendirmekti de, bir de amacı bir sözleşmeyi yerine getirmekti. O oyunun bana sipariş edildiğini biliyorsunuz. Bana çok para vermişlerdi ve oyunu yazmam gerekiyordu. Ama aynı zamanda, herhangi bir dünyanın değil Batı dünyasının portresini çizmiştim. *Balkon*'da işlenen temalan hatırlarsanız, kerhane temasıdır ve her saygın kişi ya da *Balkon*'un her müşterisi kerhanede saygınlığını, görünüşte kalan bir saygınlık, piskopos, general, yargıç saygınlığını aramaya gelir.

R. W. - Bu bir kostüm saygınlığıydı da.

G. - Elbette.

R. W. - Filistinliler üzerine yazdıklannız ve aynca onlarla yaşadığınız, bu bütünüyle farklı bir saygınlık değil mi?

G. - Tamamen farklı. Size Yaser Arafat'ın kefiyesinden bahsetmek aklımdan geçmez. Kefıyeli Yaser Arafat hakkında çok şeye dikkat ettim. Arafat'ın kel olduğunu bilirsiniz, saçı yoktur. Kefiyenin ise püskülleri vardır. Hatırlıyorum, hep böyle yapıyordu, sanki püsküller saçmış gibi. Şimdi size bundan söz ediyorum. Ama Arafat'ın kefiyenin püskülleriyle oynayışı üzerine bir oyun yazmak aklıma gelmez. Bir piskopos, hatta şimdiki papa

bile, bütünüyle kostümü içindedir. Arafat kefiyesi içinde değildir. Başka yerdedir de. Fakat papanın sizin, benim gibi giyinmiş olduğunu düşünsenize!

R. W. - Bu metinde ortaya çıkan, görünen neredeyse ahlakçı bir Jean Genet var.

G. - Hakkımda bunu söylemeniz beni rahatsız etmiyor. Fakat ahlakçı ile ahlak dersi vereni birbirine karıştırmayın.

R. W. - Edebi eseriniz hâlâ sizi bunaltan kişisel bir geçmiş mi sizin için? Bugün çalışırken, seyahat ederken, yazarken?

G. - Bugün sanat eserini inkâr edip etmediğimi soran sîzdiniz sanırım. Ya da yazıyı. Elbette ki hayır. Yazdığım kitaplar sayesinde değil, bana ait olan, kendimi yerleştirdiğim, kitaplar yazmam için otuz yıl önce hayatın beni yerleştirdiği durum sayesindedir ki bir yıl önce, sözünü ettiğiniz o küçük anlatıyı yazabildim... Eğer kendimle ilgili o çalışmayı yapmamış olsaydım... Oraya çok muhtemelen seyirci olarak gittiğimi söylediniz - ve haklısınız. Önüme "Seyirci değil miyim?" sorusunu koydunuz. Nitekim, çok gençken, benim için hayatta her şeyin tıkalı olduğunu çok çabuk anladım. On üç yaşına kadar okula gittim, bir kasaba ilkokuluna. Olsa olsa bir muhasebeci ya da küçük bir memur olabilirdim. Bu yüzden de daha o zamandan kendimi muhasebeci değil, yazar değil -bunu bilmiyordum- dünyayı gözlemleme konumuna yerleştiriyordum. Dünyayı değiştiremediğime göre, dünyayı gözlemliyordum. Daha o zamandan kendimde, on iki ya da on beş yaşında, olacağım gözlemciyi, dolayısıyla olacağım yazan yaratıyordum. Fakat kendimle ilgili yaptığım bu çalışma, devam ediyor.

R. W. - Süpergüçler arasında böylesine paylaşılmış bir dünyada bir devrimin hatta bir isyanın hâlâ bir anlamı olup olmadığını sormuştum size. Şimdi bana söylediğiniz şey yüzünden sorumu tekrarlıyorum: Sizin için çok önemli olan bu isyan, nedensiz edime, varoluşçu isyana çok yaklaşmıyor mu? Ve hatta Sart-re’dan ziyade Camus'yü düşünüyorum.

G. - Camus'yü iyi bilmiyorum. Çünkü insan olarak sinirime dokunurdu. Onu tanırdım... ahlak dersi veren anlamında çok ahlakçıydı! Hayır, her ne

kadar dünya iki büyük güç arasında paylaşılmış olsa da -ABD'yi ve Sovyetler Birliği'ni kastediyorsunuz-tek tek her insanın isyanının gerekli olduğunu düşünüyorum. Gündelik küçük isyanlar gerçekleştiriyoruz. Küçücük bir karışıklık çıkardığımızda, bir başka deyişle hepimiz kendi tekil, bireysel düzenimizi kurduğumuzda, bir isyan gerçekleştirmiş oluruz.

R. W. - Doğu ile Batı arasındaki farklılıklar üzerinde durdunuz, kültür farklılıkları, hayat şartlan farklılıktan. Aynı zamanda isyan anlayışlannı, devrim anlayışlannı değiştirmez mi bu?

G. - Biliyorsunuz ben Fransız'ım, her halükârda hukuki olarak, çünkü bir Fransız pasaportum var. Ama okula gittiğim zaman, yani altı yaşından on iki-on üç yaşına kadar, Doğu, yani İslam, bana Fransız okullannda hep şöyle tanıtıldı -sanınm Avusturya okullannda da aynı şeydir, en azından Türkler yüzünden-İslam bana hep Hıristiyanlığın izdüşümü olarak tanıtıldı. Ben, küçük Fransız, ışıkta yaşıyordum. Müslüman olan her şey gölgedeydi. Ve ta Haçlı Seferleri'nden beri İslam'a düşürdüğüm gölgede. Anlıyor musunuz? Dolayısıyla, Fransız Hıristiyan olarak eğitimim tarafından bir anlamda şartlandınlmıştım.

R. W. - Daha önce sözünü ettiğiniz isyanlar, gene de çok bireysel hareketlerdi. Eğer Kara Panterler'den, Filistinliler’den, yani devrimlerden söz ediyorsak, arada çok büyük bir fark var gibime geliyor. Bireyin o düzene boyun eğmesini de talep eden bir şey bu. Devrimin düzeni, şu ya da bu çarpışan gruba komuta etme düzeni. Görüldüğü üzere zorunlu olan bu boyun eğme hareketi sizi rahatsız etmiyor mu?

G. - Leyla Şahid burada. Leyla benden *Filistin Araştırmaları Dergisi* için yazmamı istedi ve önce hayır dedim. Hayır dedim çünkü Filistinliler’le ilgili bildiğim her şey on üç yıl öncesine dayanıyordu, her halükârda on yıl öncesine ve bunlar bana *Le Monde* tarafından -tahmin edilemediği kadar ırkçı bir gazetedir, kendini gizler- başka gazeteler tarafından, televizyon tarafından aktarılmıştı, kısacası Filistin gerçeği hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Ama sonra çok ısrar ettiğinden Filistinliler'in hizmetine girdim - çok çok değil, azıcık. Şöyle dedim: En kolayı Beyrut'a gitmem olur. Ve Leyla'yla Beyrut'a gittim. Böylelikle onun emrine girdim. Leyla benden, özellikle sizinle konuşmak üzere Vi-yana'ya gelmemi istediğinde, geldim. Hayır, gerçekten de, bu beni rahatsız etmiyor. Bilakis. Bir çeşit

daha büyük bir özgürlük hissediyorum diyebilirim. Şimdi, bir ölçüde -çok fazla değil, çünkü çok yaşlıyım- bir ölçüde Filistinliler'inki gibi bir harekete yardım edebileceğimi bildiğim için, tuhaf bir biçimde kendimi daha da özgür hissediyorum.

R. W. - Neden tuhaf bir biçimde?

G. (Güler) - Sizin biraz akademik olduğunuz izlenimine kapılmıştım, dilim sürçtü.

R. W. - Bu yüzyılda Avrupa'daki entelektüel isyan çoğunlukla gerçekten de çok yalnızdı, ve bu yüzden örgütlü hareketler, devrimci hareketler tarafından sık sık tartışma konusu edildi. Gerçeküstücülerle komünistler arasındaki kavgaları, 68 konusu etrafında Fransa'da entelektüellerin kavgalarını düşünüyorum. Bütün bir tarih, bütün bir gelenek bu. Sorum da bu yüzden.

G. - Dinleyin: Filistinliler'in kurumlaşacakları gün artık onların yanında olmayacağım. Filistinliler'in bir başka ulus gibi bir ulus haline gelecekleri gün, artık orada olmayacağım.

R. W. - Başına buyruk hareket eden savaşçı olarak entelektüel mi?

G. - Tastamam.

R. W. - Ya Filistinli dostlarınız bunu biliyor ve kabul ediyor mu?

G. - Onlara sorun. Leyla Şahid'e sorun.

R. W. - Hayır, size soruyorum.

G. - Sanırım bu noktada onlara ihanet edeceğim. Bunu bilmiyorlar.

R. W. - Hubert Fichte ile yaptığınız bir görüşmede, söyleşinin sonuna doğru, konuştuğunuz zaman daima birazcık yalan söylediğinizi söylemiştiniz. Bunda sadece alaycı bir yan olup olmadığını bilmiyorum.

G. - Size söyleyeyim. Biraz şaka payı vardı, ama derinden derine, hissettiğim bu. Yalnızca kendimleyken sahiciyimdir. Konuştuğum anda,

durum tarafından ele verilirim. Beni dinleyen tarafından ele verilirim, sadece ve sadece iletişim yüzünden. Kelimelerimin seçimi tarafından ele verilirim. Sırf kendimle konuştuğumda, kendimi hissetmem. Vaktim yok, kendime hikâyeler anlatmamın âlemi yok, kendime yalan söylemek için de çok yaşlıyım. Ve Filistinlilerle birlikte olmayı yalnızlıkta kabul ediyorum. Leyla'ya evet dediğimde, evet seninle geliyorum dediğimde değil, o anda değil. Yalnız olduğumda ve yalnız olarak karar verdiğimde. Ve sanınm o zaman kendime yalan söylemiyorum.

R. W. - Son yıllarda sustunuz, ne kitap yayımladınız ne de kamuoyu önüne çıktınız. Aynı zamanda çok somut siyasi meselelerle uğraştınız. Ve, buna paralel olarak, tiyatro oyunlarınızın, özellikle *Balkon* ve *Zenciler*'in yeniden oynandığı gözleniyor.

G. - *Paravanlar*'ın da.

R. W. - Evet. Ch6reau oyununuzu sahneye koydu, Neuen-fels, Peter Stein. Bu sizi hâlâ ilgilendiriyor mu?

G. - Hayır. Gerçekten, bundan çok uzağım. Beni ilgilendirmiyor. Stein'Ia tanışmaktan memnun olmuştum, zeki bir insan. Zeki biriyle karşılaşmak insanı daima memnun eder. Berlin'e gitmekten memnundum çünkü çok sevdiğim bir şehirdir, öncelikle çokça sevdiğim PrusyalI nüfus yüzünden, halk demek istiyorum, Berlinli'de çok mizah duygusu vardır, mesela Münih'te olduğundan daha çok... Berlin'e gitmekten memnundum çünkü gençliğimin de bir parçasıydı. Yirmi iki, yirmi üç yaşındayken Berlin'de oturdum. Çok az oturdum, ama gezintilerime yeniden kavuşmama yetecek kadar. Spree boyunca yaptığım gezintilerime. Ve üç ay önce onlara yeniden kavuştum. Memnundum... Cherçau'yu severim... Neuenfels'e gelince, onun ne yaptığını görmedim.

R. W. - Sahnelemeleri sonradan görmediniz mi?

G. - Hayır. Peter Stein'mkini ve Chlreau'nunkini gördüm. Ancak *Paravanları* sahnelemek istediğini söylediğinde Chlreau' ya şöyle demiştim: İstediğinizi yapmakta serbestsiniz, fakat size bir öğüt vermem ya da meseleyi nasıl gördüğümü söylemem için bana güvenmeyin. Stein’a da aynı şeyi söyledim. Artık beni hiç ilgilendirmiyor, yazdığım şeyleri duymak

sinirime dokunuyor diyebilirim hatta. Her şeye rağmen son oyunum olan ve 1966 filan tarihli *Paravanlar* var. Biliyor musunuz, çok uzun zaman oldu ve ben başka şeyler yaptım.

R. W. - Bu soruyu şunun için de sordum, çünkü bu oyunlarda şiddet, insanın şiddet karşısındaki tutumu daima çok önemli bir rol oynuyor. Fakat gene de bu, insanların maruz kaldıkları ve ölümlerine yol açabilecek somut şiddetle karşılaştırıldığında çok farklı bir şey.

G. - Korkarım iki kelimeyi birbirine karıştırıyorsunuz -beş altı yıl kadar önce *Le Monde'da* yayımladığım şiddet ve zorbalık üzerine bir makalede saptadığım bir karışıklık-, korkarım şiddeti ve zorbalığı birbirine karıştırıyorsunuz. Şimdi sizi iteceğim. Kırılmayın. Zorbaca davranmış oluyorum... Şimdi düşmeyesiniz diye sizi böyle tutarsam, şüphesiz şiddet uygulamış oluyorum, ama düşmenizi önlüyorum. Aynı şey değil. İnanmıyor musunuz? Eğer sırf öylesine, kapris ya da oyun olsun diye zorbaysam, zorba olabilirim. Fakat bu hiçbir yere vardırmaz. Fakat eğer şiddet uyguluyorsam, yani bir kadın veya bir erkek bir çocuğu yetiştirirken, ona "A", "B", "C", "D" diye öğretirken, çocuk ağlar, çocuk sıkılır ve anne "A", ”B" diye ısrar eder, çocuğa karşı şiddet uygular, ona bir şeyler öğretir, halbuki çocuk eğlenmek istemektedir. Ama bu iyi bir şiddettir. Sinirlenen anne çocuğa tokat atabilir, işte o zaman zorbalık etmiş olur. Kelimeleri seçerken, mesela İsrailliler'in zorbalığıyla Filistinliler'in şiddetini karıştırıyorsunuz korkarım, ki bu şiddet, en azından benim gözümde, iyidir. Onlar sadece İsraillilere karşı şiddet kullanmıyorlar, Arap dünyasına, genel olarak İslam dünyasına ve hatta onlan reddeden Batı dünyasına karşı şiddet kullanıyorlar.

R. W. - Kelimeleri birbirine karıştırdığım konusunda muhtemelen haklısınız. Fakat ben özellikle, zorbalıkla sahnede temsil edilen şiddet arasındaki farka geri gelmek istiyordum.

G. - Bu bir sanat eseri, fakat *Hizmetçiler'den Paravanlar'a* kadar bütün oyunlarım ne de olsa, belli bir tarzda -en azından öyle olduğuna inanmak zaafını gösteriyorum- gene de biraz siyasidirler, siyaseti dolaylı olarak ele almaları anlamında. Siyasi olarak tarafsız değildirler. Siyasi bir davranış değil, katıksız olarak devrimci bir hareketin içinde yer alan bir davranış tarzı benimsedim.

R. W. - Evet. Yazıldığından otuz yıl sonra sahnelenen bir oyun açısından büyük fark buradan ileri geliyor bence, biçim değiştirmiş oluyor. Bağlam farklı. Chlreau ya da Peter Stein oyunlarınızdan birini bugün sahneye koyduklarında, zamanında yazmış olduğunuz oyundan hayli farklı bir oyun haline geliyor.

G. - Elbette. *Paravanlar'dan* bahsetmişken, *Paravanlar* zamanında temsil edildiğinde, pek çok kişi karşıydı, oyuna karşıydı ve bana karşıydı, çünkü oyunda Cezayir savaşına dolaysız bir ima görüyorlardı. Ve karşıydılar çünkü Cezayirliler bağımsızlıklarını elde etmenin yolunu bulmuşlardı. Şimdi, sanıyorum ki ChĞreau sahnelemesinde Cezayir savaşına hiçbir imada bulunmuyor ve metin de hiçbir zaman bulunmadı. Fakat şimdi oyun kendini kendi erdemleriyle -tiyatroyla ilgili erdemler diyebiliriz belki- ayakta tutuyor.

R. W. - *Balkon'*u günümüz siyasi hayatının amansız bir hicvi olarak düşünebileceğim gibi mesela.

G. - Mümkündür. *Balkon* o kadar aklımda değil.

R. W! - *Zencilerde* var...

G. - Zenciler'i Berlin'de gördüm, ama Almanca'ydı.

R. W. - Seyirci olarak tiyatro ilginizi çekiyor mu?

G. - Hayır, hayır, tiyatroya hiç gitmem. Hayır. Size şunu söyleyeyim: Bütün oyunlarım sipariş üzerine yazılmış oyunlardır. Jouvet bana *Hizmetçiler'i* sipariş etmişti. *Zenciler'i* kimin sipariş ettiğini hatırlamıyorum, çok tanınmış Belçikalı bir yönetmendi.[5] Her neyse, bana oyunlar sipariş ettiler. Jouvet bana: Bana hizmetçilerle ilgili bir oyun yazmalısın, demedi. Sadece: İki kadın oyunculu bir oyun sahnelemek istiyorum, çünkü fazla param yok, dedi. Benim de aklıma hizmetçiler geldi, fakat bütün oyunlar bana sipariş edilmişti. Yani siyaseti ele almanın biraz dolaylı bir tarzıydı. Olduğu haliyle, siyaset adamlarının yaptığı haliyle siyaset değil. Bir siyaset doğuracak olan toplumsal durumları ele almak.

R. W. - Şimdi Filistinli dostlarınızla birlikteyken, sizi yazar Jean Genet olarak da gördükleri izlenimine kapılıyor musunuz?

G. - Elbette hayır. Kitaplarımı hiçbir zaman okumadılar, belki bir ikisini okuyan Leyla hariç. Bilmiyorum... sanmıyorum.

R. W. - Bu içinizi rahatlatıyor mu?

G. - Doğrusu bunu düşünmüyorum.

R. W. - Adresiniz olmamasıyla tanınıyorsunuz. Nerede yaşıyorsunuz?

G. - Evet, biliyor musunuz, hayatta ayak basmadığım ama hayalini kurduğum lüks bir otele davet ettiler beni; küçükken -burada, Viyana'dayken yirmi yaşındaydım- hep *Imperial* Ote-li'nde kalmayı hayal ettim, ama bir serseriydim. Şimdi iki üç gündür burada kalıyorum. Ama sonra küçük otellere gideceğim. Fas'a dönmeyi düşünüyorum.

LEYLA ŞAHİD - Değinilen, ayrıca beni ilgilendiren bazı konular oldu. Ölümle ve ölümle oynayan insanlarla olan şu ilişki. Sana şunu sormak istiyorum, sen Ürdün'deyken uzun süre feda-yilerle ve her gün ölümle karşı karşıya gelen mücahitlerle birlikte oldun. İçlerinde korku olduğunu hiç hissettin mi?

G. - Korkunun ne olduğuna bakmak lazım... bir polisin eli omuzuma indiğinde ve beni hapishaneye götüreceğini bildiğimde hissedebileceğim anlamda korku, o durumda korkarım. Bu aynı korku değildir. Madem soruyu bu biçimde sordun, Şeria vadisindeki, yola çıkan on sekiz yaşındaki fedayiler, Filistinliler, anladığım kadarıyla hem korkuyorlardı hem de şehitliği, yani şanı arzu ediyorlardı, bu şana çok az kişi erişse de... Üniforma seçimini belki delil olarak değil ama hemen hemen delil olarak gösterebilirim. Yola çıktıkları zaman özellikle iyi giyinirlerdi. Geceleyin, karanlıkta yola çıkarlardı. Üstlerinde bir deri ceketleri olurdu. Vücuda sımsıkı oturmuş. Üniformaları, bileklikleri vardı, biraz merasimimsi bir hazırlık. Muhtemelen ölmeye gideceklerini bilirlerdi, fakat onlan aşan bir merasimi gerçekleştirdiklerini de bilirlerdi. Sormak istediğin bu muydu?

L. Ş. - Evet. Sana soruyorum çünkü bizzat ben de mücahitlerdeki o ölüme gitme yeteneğinden büyülendim.

G. - Sünniler'den bahsediyoruz değil mi? Şii değil, sünni fe-dayilerden?

L. Ş. - Ne oldu klan nı bilmiyorum çünkü hiçbir zaman onlan ne Sünni, ne Şii, ne de Hıristiyan olarak gördüm. Her zaman algıladığım şey onlann gençlikleri ve ölüme gitme yetenekleri oldu. Hatırlıyorum -Lübnan savaşı boyunca ve şimdi de, savaşan mücahitlerin yüzlerine bakıyorum da, Trablusşam'da, beni büyüleyen de bu oldu- en fazla otuz beş yaşında olan ve hemen hemen kesin bir ölüme doğru giden o gençlerde daima gülümseme gibi bir şey, bir ışık vardı.

G. - Sakin bir ölüme hatta.

L. Ş. - Sakin ve gülümseyen bir ölüme. Ve kendi kendime, ölümle olan ilişkilerinin bu şekilde olmasım sağlayan nedir diye sordum.

G. - Bir kere bu bana bir merasimmiş gibi görünüyordu. Her halükârda Şeria'ya ya da başka yere doğru inerlerken bunu herhangi bir şey yapar gibi yapmıyorlardı. Özgürce gidiyorlardı. Ve Fransa'nın Almanya ve Avusturya'ya karşı savaşlar sırasında kullandığı siyah askerler, Senegalliler veya Faslılar, Cezayirliler, Tunuslular için aynı şey söylenemez sanınm. O çocuklar savaşa niçin gittiklerini bilmiyorlardı. Siyahlar -Verdun'de gömülü olanlar çok çünkü- nereye gittiklerini bilmiyorlardı. Savaşıyorlardı ve neden diye soruyor insan kendi kendine. Gülümseyerek ve özgür bir edim gerçekleştirdiklerini bilen fedayilerin merasimiyle gitmiyorlardı savaşa. On sekiz yaşındaki genç bir fe-dayinin bana ilettiği düşüncelerden biriydi bu, Ebu Hani'nin yetkisine karşı çıkıyordu. Ona karşı çıkıyordu. Ona dedim ki: ama' o senin şefin. O da bana dedi ki: Filistin Kurtuluş Ordusu'na, FKO'ya girdiğimde bunu özgürce yaptım, on yedi yaşındaydım. Ve orduya girmemi kabul ettiler, çünkü özgür bir katılmaydı benimki. Oraya gitmeyi seçiyordum. Ama her an gözlerimi kapamayı seçmiyordum. On yedi yaşındaki özgür bir adamın orduya katılmasını kabul ettilerse, on sekiz yaşında görüşümü belirtebil-mekte özgür olmalıyım. Yaptığı da buydu.

L. Ş. - Sanın m Batı'nın anlamadığı da işte bu özgürlük ile bu savaşma biçimidir. Batı, özellikle de entelektüel Batı, Filistinli mücahitleri asker

olarak görüyor. Oysa bana göre onlar hiç de asker değiller.

G. - Hayır. Savaşçıdırlar.

L. Ş. - Savaşçıdırlar, ve savaşçı ile asker arasında büyük fark var. Bunu özellikle, beraber Beyrut'tayken, İsrailli askerlerin sırtlannda silahlanyla önümüzden geçip yere oturduklannı gördüğümüzde hissettim. İkimiz dışan çıkıp onlara baktık. Bezginliklerini ve kederlerini hatırlıyorum...

G. - Evet, artık dayanamıyorlardı.

L. Ş. - Asker yüzleri. Onlann, İsrailli askerlerin, ölümle olan ilişkisi ile gördüğüm ve yüzlerinde bambaşka bir ifade olan fedayilerin ölümle ilişkisi arasındaki farkı o zaman hissettim.

C. - Güneye doğru inen Lübnanlı sivil mücahitler vardı, mü-tebessim ve sakindiler, hepsi de ölmüşlerdir muhtemelen. İsrailli askerlerin kuzeye doğru çıktığını gördük, Fransız elçiliği ile Leyla'nın evi arasından geçtiler. Tanklann önünden yürüyorlardı. Artık dayanamıyorlardı. Hava sıcaktı, doğru, silahlan da yanındaydı, ama katettikleri yol o kadar uzun değildi. Doğu Beyrut'tan Batı Beyrut'a geliyorlardı, dört beş kilometrelik bir yol, ama çoktan canlan çıkmıştı. Korkuyorlardı, bu belliydi. Tankla-n durmadan yer değiştiriyordu. Ve biraz önde sol gruplar, militanlar, Lübnanlı yurtseverler gördük; şehirlerini savunuyorlardı... yirmi iki, yirmi üç yaşlarında, sivil giyimli, silahlı. Onlan karşılamaya gittiler. Bir vodvil, komik bir tiyatro oyunu ya da komik bir film görüldüğünde olduğu gibi bir gülümseme yoktu yüzlerinde. Sakindiler.

L. Ş. - Bir çeşit özel sükûnet...

G. - Sükûnet, evet.

L. Ş. - İsrailli askerlerin yüzlerinde gördüğümüz ifade, yorgunluğun ötesinde, uğruna ölmeye gidecekleri sebeple ilgili inanç yokluğu değil miydi sence de? Beyrut'un işgali sırasında ve ondan sonra da uzun süre, Chou[6] ve Güney Lübnan'ın işgali sırasında, İsrail ordusunda yeni bir şey, ölümlerinin tümden bey-hudeliği duygusu olduğunu hissettim. Bu daha

sonra ordu içinde çıkan çeşitli hareketlerde de hissedildi, artık ölmek istemiyoruz çünkü neden ölmeye devam ettiğimizi anlamıyoruz diyorlardı.

G. - Şu halde, bu savaşın boşunalığına ilişkin bir önsezileri vardı belki çünkü, gerçekten de, İsrail'in hiçbir işine yaramadı.

R. W. - Kesinlikle tahayyül edemediğim bir husus var: Mesela Beyrut'ta on yıldır kargaşalığın, cehennemin hüküm sürmesinin ne demek olduğu, ya da bunun yirmi, otuz, kırk yıldır kamplarda yaşayan Filistinliler için ne anlama geldiği. Bunun neye yol açtığı. Bunun ardından nasıl öyle hayatta kalınabildiği, manevi olarak da nasıl hayatta kalınabildiği.

G. - Bir bu var, isyana olan bu inanç var, ama bir de artık dayanamadıklan olgusu var. Çünkü ben başka şey de gördüm. Filistinliler'den yana olan bir Fransız din adamı vardı - adını unuttum, ama önemli değil; Ürdün'de, Amman'ın yirmi, otuz km ötesindeki Bekaa kampındaydı, orada 60 000 ile 80 000 arası kişi vardı. Ürdün birlikleri kamplardaki bu din adamının varlığını öğrendiler. Ve onu dışan çıkarmak istediler. Önce kadınlar olmaz dedi. Çıkmayacak. Nitekim daha sonra onu geceleyin gizlice çıkardılar, götürdüler. Kadınlar ayaklanmaya karar verdiler... Bunun üzerine Ürdün ordusu Bekaa kampını kuşattı - Bekaa kampına üç sıra tankın girdiğini gördüm. Hüseyin Paris'teydi,

Amman'da değildi. O sıralar kardeşi Haşan naipti. Ne yapması gerektiğini sormak için kardeşine telefon etti; kadınların üzerine ateş açmalı mıydı, çünkü kadınlar çocuklarıyla, eşyalarıyla dışarı çıkmışlar ve "gidiyoruz, kamptan ayrılıyoruz. Siz kampı işgal etmek istiyorsanız, biz kamptan ayrılıyoruz. Ama gidebileceğimiz tek bir yer var, orası da evimiz, Filistin'dir," demişlerdi. Bir başka deyişle, İsrail'e. Ve elli, altmış kilometre ötedeki Filistin'e gitmek için yayan yola çıktılar. Gittiler. Peki ama Prens Haşan ne yapacaktı, ordu ne yapacaktı, kardeşi ne yapacaktı? Pompidou'nun öğüt verdiği, ya da başka birinin öğüt verdiği ya da kimsenin öğüt filan vermediği kardeşi şöyle dedi; "Hayır, onları bırakın, kadınların üzerine ateş etmeyin, tankları geri çekin." Ve Ürdün ordusu bal gibi yenilgiye uğradı, ne tarafından, kim tarafından? Bir grup kadın tarafından, tankların üzerine yürümeye kararlı 30 000 ya da 40 000 Arap kadın tarafından. Ve vurulup öldürülme tehlikesiyle karşı karşıyaydılar. Size bu olayı anlatıyorum çünkü buna tanık oldum. Bana söylenmedi, ben gördüm.

L Ş. - Sana göre Filistinliler'de günümüz Arap dünyasının tekdüzeliğine nazaran modem olan şeyden bahsetmiştin...

G. - ...sadece tekdüzelik değil, durgunluk...

L. Ş. - ...özellikle kadınları, Filistinli kadınlan düşünüyorum. Ve sanıyorum ki sen Ürdün'deki Filistinli kadınlara karşı özellikle duyarlıydm. Ben işgal altındaki Güney Lübnan'daki Filistinli kadınlara karşı özellikle duyarlıydım. Filistinli kadınlann geleneğin bir parçası olan pek çok şeyi yeniden sorgulamadaki o gücü nereden geliyor sence?

G. - Çok basit, çünkü kadınlar -genelde Arap kadını öncelikle Arap erkeğinin kölesidir- öncelikle kocalanndan kurtuluyorlar. Öncelikle bıyıklardan kurtuluyorlar. Değil mi?

L Ş. - Sen bunu gördün mü?

G. - Elbette. O kadar aşikâr ki. Makineli tüfeği bir erkek kadar iyi kullanıyor. Erkekler kadar iyi yapmak istiyorlar.

L Ş. - Evet. Ancak şu var ki silah kullanmayı bilmek bazen yetersiz olarak görülüyor. Hem Cezayirli kadınlar sık sık, kendilerinin de silah kullandığını ama bunun sonradan pek bir işe yaramadığından şikâyet ederler.

G. - Evet ya, ülke toprağını elde edip kurumlaşacağı zaman Filistin devriminin ne hale geleceğini bilmiyorum. Bir toprak kazanmanın ve bir Filistin devrimi kurumunun neye dönüşebileceğinin önbelirtileri daha şimdiden kamplarda görülüyor. Daha şimdiden kamplarda -sen benden daha iyi bilirsin- biliyorsun kamplar köylere bölündü, Filistin'de -şimdi İsrail- oturmuş olan aynı kişiler eskiden köylerin kümelenmiş olduğu gibi yeniden kümelendiler. Aynı yakınlıklar, aynı Filistin lehçesi, aynı alışkanlıklar. Ama bu daha da ileri gidiyor: Daha şimdiden, Bekaa kampında ya da Gazze kampında portakal satıcıları var, daha ileride mandalina satıcıları var, daha ileride patlıcan satıcıları var, kumaş satıcıları var, yani her şey geleneksel hayat tarzına göre düzenleniyor. Bunun donup kalarak, Filistin bir toprak elde edeceği zaman bu şemanın gene görüleceğinden korkuyorum. Şimdilik, ayaklanmış Filistin'e tamamen katılıyorum. Fakat -muhtemelen, hatta muhakkak ölmüş olacağım- hayattayken, kurumlaşmış ve toprağına

kavuşmuş bir Filistin'e katılacak mıyım, katılabilir miyim bilmiyorum. Ama bu önemli mi? Kendi kendime soruyorum. Sanıyorum ki Filistinliler için, yaşanan zorbalığa rağmen, hayat şartlarına rağmen belli bir sükûneti muhafaza etme imkânından bahsettiğinde söylediğin şey, sanıyorum ki bu sükûnetin sebebi Filistinliler'in savaşçı olmadan önce, yani Filistin'den kovulmaları ile örgütlü askeri isyanın başlangıcı arasında, aşağı yukarı 1948'den 1965'e, çok uslu, silahsız, askeri hare-kâtsız, FKÖ'süz, el-Fetih'siz, uçak kaçırmayan. Batılı yurttaşların huzurunu bozmayan, gazete sayfalarını doldurmayan bir halk gibi yaşamış olmalarında yatıyor. Ve sanıyorum ki o dönemde insanların yüzlerinde pek sükûnet bulunamazdı. Bir varoluşun olumlanmasının tam da isyan etme olgusunda olduğunu sanıyorum. Kamplan, oralann sorumluluğunu FKÖ almadan önce gördüm, yani 1969'dan önce. Kamplann çoğu ülkenin yerel güçleri tarafından yönetiliyordu; askeri ve polisiye düzeyde, Ürdün'de Ürdün ordusu, Lübnan'da Lübnan ordusu, toplumsal ve ekonomik düzeyde UNRWA[7] tarafından. Filistin askeri ve siyasi hareketinin doğuşundan sonra, kampların sorumluluğunu Filistinli örgütler aldı. Buna "isyan", "silkiniş" dediler. İnsanlar fiziksel olarak dönüşüme uğradılar. İlkin, yerel orduları, Ürdün, Lübnan, vs. ordularını kovdular ve kendi kendilerine örgütlendiler. Ve o andan itibaren, var olduklannı hissettiler. Ulusal topraklan olmaksızın. Ama gene de var idiler. Ve sanıyorum ki onlar için en önemli olan buydu, budur. Var olduklannı hissetmeyi sürdürmek. Edimlerinde, ulusal topraklannın kurtuluşu olan nihai bir hedefleri olsa bile, en önemlisi, bu yolda, tam da edimleri içinde var olma özgürlüğüne sahip olmayı sürdürmeleridir. Fakat hiçbir Filistinli'nin bir Filistin pasaportu yok. Böyle bir şey yok.

R. W. - Batı'da, Filistinliler meselesiyle ilgili siyasi tartışmalarda, temel meselelerden birinin İsrail'in varlığının Filistinliler tarafından, FKÖ tarafından tanınması olduğu söyleniyor sık sık. Bu sizin için önemli mi? Yoksa devletler arası antlaşmalar safhası çoktan aşılmadı mı?

G. - Öylesine aşıldı ki, Arafat, Ansar kampındaki 4500 tu-tuklunun ve altı İsrailli tutsağın özgürlüğüne kavuşturulması için her şeyi yapıyor, ve İsrail de sonunda Arafat'ın şartlannı kabul ediyor. O halde bu onlan tanımak mıdır tanımamak mıdır?

R. W. - Siz bu konuda aynı fikirde misiniz?

L. Ş. - Evet. Gerçekte bunun sahte bir tartışma olduğunu düşünüyorum. Karşılıklı olarak birbirini tanıma sahte bir tartışmadır. İsrailliter'in FKÖ'yü tanıyoruz demesi ne işe yarar, eğer askerler -ki genellikle yedeklerdir, yani gündelik hayatta doktor, öğretmen, öğrenci, kunduracı, elektrikçidirler- İsrail ordusunda silah altına alındıklannda, Sabra ve Şatila'nın kapısındayken ve kampa bakarlarken gördüklerinde -ve bunu Kahane raporunda söylediler- gözlerinin önünde katledilmiş kadınlan, çocuktan karşı lan nda gördüklerinde tepki göstermedi terse! En azından çocuklara doğru kendiliklerinden koşmadılar. Tamam, erkekleri düşmanlan olarak görüyorlar çünkü onlar potansiyel olarak mücahitler. Ama nasıl olur da hiçbir asker korumak ve katillere "o bir çocuk, onu öldürmeyin!” demek için kendiliğinden bir çocuğa doğru atılmaz! Bir teki bile! En iyi ihtimalle, askerler kampın karşısındaki genel karargâhtaki üstlerini bulmaya gitmişlerdir...

G. - Böyleleri tek tük.

L Ş. - Evet, en iyi ihtimalle, bir ikisi subaylarına gidip şöyle demiştir: Kampta bir şeyler oluyor. Ve subay onlara, bu sizi ilgilendirmez, bununla meşgul olmayın, cevabını vermiştir. Onlar da itaat etmişlerdir.

R. W. - Bize nedenini söyleyebilir misiniz?

L Ş. - Evet. Bunun cevabı şudur: 1948'den 1982’ye bütün siyonist siyaseti -günümüzde muhalefetteki İşçi Partisi'nin siyasetini olduğu kadar günümüzde hükümette olan Likud Partisi'nin siyasetini de kapsar- Filistinli insan denen şeyin varlığını tanımama üzerine kurulmuştur. Begin, "Bunlar iki ayaklı hayvanlardır" dediğinde, bunu söyleyen Begin değildir. Bilinçli ya da bilinçsiz düzeyde İsrail halkının çoğunluğudur. Çünkü onların kendileri gibi insan oldukları fikrini kabul etmiş olsalardı, tepki göstermemezlik edemezlerdi. Tepki gösteren en azından bir kişi çıkardı. İsrail genel karargâhının bulunduğu yerde Jean benimle birlikteydi, karargâh kırk metre kadar ötedeydi -en azından beş yüz İsrailli subay ve askerin bulunduğu İsrail genel karargâhıyla kamp arasında bir sokak vardır- kırk metre bile değil, çünkü orası tek bir sokak. Ve dolayısıyla kampın o

tarafında yapılan bütün katliamlar-ve çok katliam oldu- gözlerinin önünde yapıldı.

G. - Ve geceleyin aydınlatmışlardı.

L. Ş. - Kahane raporunda bir asker, bir falanjistin bir İsrailli askerin önünde bir çocuğu kapıp, ona "onu hastaneye götürüyorum” diyerek, çocuğu hemen yanda bir yerde boğazladığında nasıl kustuğunu anlatmıştı. Asker "kustum" demişti. Ama kusmak bir edim değildir.

Benim için, gerçek tanıma, bireyden gelen tanımadır ve bu tanıma. Yahudi ya da Hıristiyan bir insana, yani İsrailli ya da Batılı bir insana yapılmayacak bir şeyin Filistinli bir insana yapılmasını kabul etmeye hazır olmamakla olur. O zaman gerçek bir tanıma olur. Ama eğer tanıma Birleşmiş Milletler'de imzalanmış bir antlaşmayla sınırlı kalıyorsa, bir değeri yoktur. Ba-tı’da, Kahane raporunu ve Tel-Aviv’de Şimdi Barış tarafından düzenlenen, Sabra ve Şatila katliamlarının ardından bir soruşturma komisyonu kurulmasını talep eden, 400 000 kişinin katıldığı gösterileri büyük bir mesele haline getirdiler. Ve her fırsatta, bunu bize İsrail demokrasisinin bir delili olarak anlatıp duruyorlar. Bence -ve bunu söyleyen Jean'la aynı fikirdeyim-, gösteri ve rapor katliamın bir parçası. İçeriği katliam olan, dekoru da Kahane raporu ve o gösteri olan bir tiyatro oyununun sahneye konması âdeta. Tek tek her göstericinin kişisel güdüleniminden şüphe ettiğimden değil, ama İsrail yurttaşı gösterisini yaptıktan sonra içinin rahatladığını hissetti demek istiyorum. Ordusu, çoğunlukla yedeklerden, yani yurttaşlardan oluşan ordusu, bunu unutmamak gerek -ordu beni ilgilendirmez diyemezsiniz, çünkü her kişi potansiyel olarak ordudur, potansiyel olarak bir askerdir- ordu bir katliam yaptı, ben gösteri yaptım, artık kafamı ütülemesinler, ben görevimi yaptım. Bir saat boyunca gösteri yaptım. Gösteri yaptığın için bu sana büyük bir demokrasinin yurttaşı olarak adlandırılma ayrıcalığını verdi. Ve ertesi gün topraklar ilhak edilmeye devam edilir, köylüler kovulur, evler yıkılır, İsrail hapishanelerinde insanlara işkence edilir, Ansar'daki 5000 siyasi tutuklu savaş tutsağı olarak görülmez. Ya sen, bu arada ne yapıyorsun? Hiçbir şey yapmıyorsun. Çünkü vicdanın rahat. Çünkü gösteri yaptın ve şimdi hiçbir şey yapmıyorsun artık. Acı olan bu, çünkü Batı, demokrasinin bu sahte uygulamasına inanıyor. Ve asıl bedeli ödeyenler Filistinliler. Çünkü Kahane

raporundan sonra İsrail'in imajını yeniden parlattılar. Hatta sorumlular bir şeyler elde ettiler - bütün dünyanın sorumlu olduğunu kabul ettiği Şaron bile bir bakanlık elde etti, sandalyesi yoktu ama bakan olarak kaldı. İngiliz mandası altında İrgun adlı terörist bir grubun şefi olan Begin'i uzaklaştırdılar. Onun yerine bir terörist grubun eski şefi Şamir'i getirdiler. O halde gösterilerden sonra gerçek anlamda ne değişti? Rapordan sonra? Kesinlikle hiçbir şey. Bizimle alay ettiler. Alkış tutan ve mizanseni yutan, oyuna gelen Batı'yla alay ettiler.

G. - Bence hayır. Batı oyuna gelmedi, o suç ortağıydı.

L. Ş. - Suç ortağı olduğuna inanıyor musun?

G. - Evet, çünkü Fransız gemilerinin, Amerikan gemilerinin, İtalyan gemilerinin Beşir Cemayel'in ölümünden bir gün önce, 24 saat ya da 36 saat önce gittiğini gördük. Mandaları sona ermeden gittiler. Sonra Beşir öldürüldü, İsrail Beşir Cemayel sui-kastini bahane ederek Batı Beyrut'a girdi, halbuki Musee geçidini ve Filistin kamplarını tutmuş olanlar Fransız ve İtalyan ordularıydı. Oradan rahat rahat girdiler, sonra da, ertesi gün, üç gün süren katliamı yaptılar.

R. W. - Batı'nın suç ortağı olduğunu söylüyorsunuz, ama şu da var ki, aynı derecede vahim bir gerçek, Arap ülkeleri, adı kardeş ülke olanlar, onlar da hiç harekete geçmiyorlar, tam aksine.

G. - Ama size bunu başta söyledik. Filistinliler hariç bütün Arap rejimleri böylesine çürümüş, kokuşmuş rejimlerdir ve polisiye bir sistemle ayakta dururlar. Ve bulaşmak istemiyorlar. Çünkü, tabii ki, İsrailliler'den dayak yiyecekler - İsrailliler de Amerikan ordusudur.

L. Ş. -Evet, çünkü her Yahudi Amerikan yurttaşı, İsrail yurttaşlığına girme hakkına sahiptir ve her an İsrail ordusunda hizmet edebilir. Hem sonra şu da var tabii, İsrail'in silahlan özellikle ABD'den geliyor, hatta ABD'nin yasakladığı fosfor bombalan ya da insanlara karşı kullanılan bombalar gibi silahlar bile. Ama Arap rejimleri senin dediğin gibiyseler de, gerek burjuvazi içinde gerek entelektüeller arasında, hatta sol partilerde, Arap kitleleri, Arap halklan bir dönemin sonunu yaşamaktalar. Çöküş bu, bu kitlelerin yaşadıklan sorunlar yüzünden tam bir atalet durumu. Arap

ülkelerinin çoğundaki baskının ne olduğu düşünülünce, insanlann neden kendilerini ifade edemedikleri anlaşılır. Banşçı bir şekilde, silahsız olarak bir görüş ifade ettiler diye otuz yıla, elli yıla mahkûm edilmiş siyasi tutuklular var. Askeri harekâtlar ya da darbe girişimleri değil, fikirler.

Arap ülkelerinin çoğunda fikir suçundan ömür boyu hapse mahkûm olmuş olanlar var. O halde bu durumdaki insanlardan sokakta gösteri yapmaları, kitap yayımlamaları, Filistinliler’i savunmaya gitmeleri istenebilir mi? Üç ay boyunca dünyanın en güçlü ordusuna direnen Filistinliler'in ve Lübnanlılar'm çoğunda gerçekten büyük bir hayal kırıklığı olduğunu sizden saklamıyorum, çünkü Arap kamuoyundan hiçbir destek görmediler. Bu yüzden çok acı çektiler. Fakat Batı'yı suçlarken bu görüntüyü yansıtmamızın yanlış olduğunu düşünüyorum. Ben Viyana'ya geliyorum ve Viyana'nın tüm Yahudi karşıtı geçmişini görüyorum. Yahudi sorununun yaratılmasında yüzyıl sonu Avrupa-sı'nm bütün sorumluluğunu okuyorum. Ve amma ironi, diyorum, Filistinli olan ben, Doğulu Yahudi cemaatleriyle hiçbir zaman sorun yaşamadığım Ortadoğu'dan gelen ben, buraya gelip Avusturyalılar'a açıklamada bulunuyor, kendimi temize çıkarmaya, Yahudiler'den nefret etmediğimi doğrulamaya çalışıyorum. Ve onlara zulmeden, Nazi Almanyası dönemi boyunca susan ülke, bu ülke benim suçlayıcım, yargıcım. Roller değişti. Neden bugün Batı, Araplar'ın Filistinliler'e destek vermesini ve Israilliler'i tanımasını istiyor? Ve onlann uğradığı zulümden sorumlu olan, onlann kaderinden sorumlu olan bu Avrupa, yargıcımız kesiliyor. Bizlerse, sanık sandalyesindeyiz. Siz AvusturyalI olarak, İsrail'in durumunda ve dolayısıyla Filistinliler'in durumunda bir sorumluluğunuz olduğunu hissetmiyor musunuz?

G. - Size basit bir soru sorabilirim. Kısa olacak. AvusturyalIlar 1939'dan 1945'e kadar Yahudiler'e ne yaptılar?

R. W. - Mesela yüz binlerce Yahudi vardı. Şimdi Viyana’da on bin küsur Yahudi kaldı.

G. - Pekâlâ. Diğerlerinin ne olduğunu sormayacağım. Biliyorum. Peki Yahudiler bu son otuz beş yılda Avusturyalılar'a karşı ne yaptı?

R. W. - Hiç.

G. - Peki ya Filistinliler'e ne yaptılar?

R. W. - Savaş açtılar.

G. - Yahudiler'e hiçbir şey yapmamış olan, hatta onlan tanımayan Filistinliler'e karşı. İşte. Sanırım sorun burada.

L. Ş. - Evet. Sorun burada ve bence sorun çok büyük bir alçaklığın delili, çünkü herkes kendi kabuğuna çekildi, Yahudi kıyımının, Yahudiler'in Avrupa'dan kovulmasının bedelini en zayıf olanlara ödettiler.

G. - Arap dünyasının en zayıf halkasına, Filistinliler'e.

Adame Miroir'ın prömiyerinde; (soldan sağa) Léonor Fini, Roland Petit, Genet, Arletty, Irène Lidova.

Zaman, Kutsal Şey

Antoine Bourseiller ile Söyleşi

Balkon'u iki defa sahneye koyan yönetmen Antoine Bourseiller tarafından 1981 yazında 16 mm olarak filme çekilen ve videokasete aktarılan bu söyleşi, filmin yapımcısı Daniele Delorme'un yaratıcısı olduğu "Tanıklar" koleksiyonundaki yazar ve sanatçı portreleri

dizisinin başında yer alır. Çekim yerlerinden, değinilen konulara, filmin montajından görüntülerin üzerine okunacak eserlerinden parçaların seçimine kadar tüm ayrıntıları Genet kararlaştırmış olduğundan, bu film Genet'nin eseri olarak görülebilir. 1982 sonbaharında filmin tanıtımı sırasında pek çok gazetede (örneğin Le Nouvel observateur*ün 20 Ekim 1982 tarihli sayısında, "Kendi Ağzından Genet" başlığı altında) çeşitli bölümleri yer alan bu söyleşi, yazarın ölümünün ertesi günü, filmin ortak yapımcısı olan FR 3 Televizyonu'nda gösterilmiştir. Söyleşinin aşağıdaki biçimi, ses bandının transkripsiyonu ve yazarın çalışma notlarından hareketle hazırlanmış ve ilk defa L'Ennemi dĞdarö'de eksiksiz olarak yayımlanmıştır.

"Doğum belgesinde şunlar yazılı: 19.12.1910'da sabah saat 10'da doğdu. Annesi Gabrielle Genet. Babası bilinmiyor. Kitapları dışında hakkında hiçbir şey bilinmiyor, yakın olduğunu tahmin ettiği ölüm tarihi de."[8]

GÖLGE VE IŞIK[9]

GENET - Susarak kendimi geçiştirmem için bir neden göremiyorum, kendimi en iyi tanıyan hâlâ benim.

En önemli olanı, benim için en önemli olanı, kitaplarıma koydum. Birinci tekil şahısta konuştuğum için değil: bu durumda "ben", biraz yüceltilmiş bir kişilikten başka bir şey değil.

Yazdıklarıma daha yakınım, çünkü gerçekten, onlan hapishanede yazdım ve hapishaneden çıkmayacağıma kanaat getirmiştim.

Neden hapishaneye dönmekten hoşlanıyordum, size bir açıklama yapmaya çalışacağım, bu açıklamanın bir değeri var mı yok mu bilmiyorum. Bana öyle geliyor ki otuzuma doğru, otuz, otuz beş yaşlannda, hapishanelerin, erkek hapishanelerinin elbette, erotik çekiciliğini bir anlamda tüketmiştim, ve oldum olası, çocukken bile, gölgeyi sevdimse, belki de onu hapishaneye gidecek kadar sevmişimdir. Hapishaneye gitmek için hırsızlık yaptım demek istemiyorum elbette, tıkınmak için yaptım. Ama belki de bu beni sezgisel olarak gölgeye doğru, hapishaneye doğru götürüyordu.

Sonra, otuz beş, otuz altı yaşına doğru, seyahat etmek istedim, Doğu'ya doğru gitmek, Katmandu tarafına mesela -sizlerden çok önce- gitmek istedim. İstanbul'a geldiğimde, seyahatten çoktan bıkmıştım, seyahat canımı sıkıyordu, Yunanistan'a döndüm ve ilk defa, benim için şaşırtıcı olan bir şey gördüm: gölgeyi de, ama ışıkla kanşmış. Ve Yunanistan'da geçirdiğim dört yıl,[10] muhtemelen hayatımın en güneşli dört yılıydı. Gölgeyle kanşık yıllar. Bu durumda gölge, diyebiliriz ki, buhar banyo-lannın gölgesiydi, asker sinemalannın gölgesi, son derece belirgin, göze çarpan askerlerdi gerçekten de. Yunanistan'ı erotik elektriğin muhtemelen en yoğun olduğu -Arap dünyasının ülkeleriyle birlikte- nadir ülkelerden biri olduğu için de sevdim, ve belki de bu yüzden o kadar uzun süre kaldım. Her halükârda, artık hapishaneye gitmek istemiyordum.

Yunanistan'ı sevmemin bir sebebi daha vardı; onu da size söyleyeyim. Orası halkın tanrılarını hem kutlu sayıp, saygı gösterebildiği hem de onlarla alay edebildiği dünyadaki tek ülkeydi, ve tek ülkedir. Yunan halkının Olimpos'a karşı yaptığını, Yahu-diler asla Yehova'ya karşı yapmaya cesaret edemezlerdi ve edemezler, hiçbir Hıristiyan böyle bir şeyi Isa'ya karşı, hiçbir Müslüman Allah'a karşı yapmaya cesaret edemez. Yunanlılar hem kendileriyle hem tanrılarıyla dalga geçebilmişlerdi. Bunu harika buluyorum.

Çocukken, katolik bir çocukluk yaşadım tabii ki, ama tann, yani Tann, bir imgeydi daha çok, haçın üzerine çivilenmiş adamdı, genç kız, neydi adı? Meryem, bir güvercinden hamile kalan genç kızdı. Bütün bunlar bana pek ciddi görünmüyordu. Tann pek ciddi biri değildi, yani, bir ila on beş yaş arasındaki çocuk yaşantımda önem taşımıyordu.

On beş yaşında, on dört, on beş yaşlannda bir hastalığa yakalandım, belki hayli ağır bir hastalık, ağır değil, her halükârda bir çocuk hastalığı, ve Kimsesizler Yurdu'nda her gün. Kimsesizler Yurdu'nun hastanesinde, her gün, bir hemşire bana bir şekerleme getiriyor ve şöyle diyordu: "Bunu sana yan odadaki küçük hasta gönderdi." Bir süre sonra, on beş gün sonra daha iyiydim. Bana şekerleme gönderen o çocuğu görmek ve de teşekkür etmek istedim, ve on altı, on yedi yaşlannda bir delikanlı gördüm, o kadar güzeldi ki daha önce benim için var olan şeylerin artık hiçbir önemi kalmamıştı. Tann, Bakire Meryem, hiç kimse yoktu artık, o Tann'ydı. Ve bir çocuk olan o delikanlının adı neydi biliyor musunuz? Adı Divers'di. Ötekinin adının

Person-ne[4] olması gibi yani. Ve bu Divers'in, hâlâ yaşıyorsa yetmiş dört, yetmiş beş yaşında olması gereken bu Divers'in, hepsi de o günden on yıl öncesine kadar benim sevgililerim olmuş yığınla sureti çıkarıldı. Ama soluk suretler değil, aksine, bazen aslından daha güzel suretler.

İşte Tann'yı en iyi Yunanistan'da tanıdım. Yunanistan'da, ve size söylediğim gibi, Arap ülkelerinde.

ABDULLAH VE JEAN

Abdullah'ı tanıdım,[3] onu Yunanistan'a getirdim, asker kaçağıydı. Yan-Alman, yan-Cezayirli'ydi -dolayısıyla yan-Fransız'dı aynı zamanda, çünkü babası Cezayirli, dolayısıyla Fransız'dı- ve askerliğini Cezayir savaşı sırasında yapmak zorundaydı. Onu firar ettirdim ve Yunanistan'a geldik, orada ip üstünde dans etmeyi öğrendi. Fakat Abdullah o denli özel hayatımın bir parçası ki, kamera karşısında ondan bahsetmemeyi tercih ederim.

Jean Decamin'den[6] de bahsetmemeyi tercih ettiğim gibi. O, genç komünist, yirmi bir yaşında, Almanlar'a karşı öldü. Onlar bana iki farklı, ama aynı zamanda kahramanca ölümün örneğini verdiler, ve bunu, bütün bunları kendime saklıyorum. Bu konuda daha fazla konuşmak istemiyorum.

GIACOMETTI

ANTOINE BOURSEILLER - Giacometti'den bahsedebilir misiniz?

G. - Evet, çünkü portremi yapmak için kırk küsur gün beni

la rose'un *(Gülün Mucizesi)* bir kahramanının da adıdır, Pcrsonne'un Fransızca'daki kelime anlamı kişi, kimse.

5. Genet, Abdullah'la 1955'e doğru tanışır; onu 1957'de ordudan firar etmeye ve Fransa'dan ayrılmaya teşvik edecektir.

6. Jean Decamin (1923-1944), Genet'nin kendisine ithaf ettiği *Cenaze Törenfnin* kahramanı.

üzerine oturttuğu mutfak iskemlesinin samanları hâlâ kalçalarımda duruyor.[11]

Ne kımıldamama, ne sigara içmeme izin veriyordu, sadece biraz başımı çevirmeme, ama sohbeti öyle güzeldi ki!

A. B. - En çok hayran olduğunuz insanlardan biri olduğunu söylemiştiniz, değil mi?

G. - Tek insan.

A. B. - Tek insan mı?

G. - Evet. Şöyle diyelim isterseniz, Yunanistan'a minnettarım çünkü bana bilmediğim iki şey öğretti: tebessüm ve kanmazlık. Alberto bana toza, bu tür şeylere duyarlı olmayı öğretti.

Az önce en rahat nefes aldığım ülkeyi andım: Yunanistan. En hayran olduğum insandan söz ettim size: Giacometti. Hayatım neredeyse sona eriyor. Yetmiş bir yaşındayım ve karşınızda bütün bunlardan, tarihimden, coğrafyamdan geriye kalan duruyor. Hepsi bu kadar. Pek bir şey değil.

RIMBAUD

"Yarılsın artık bu tekne, alsın beni deniz!"[12]

Şaşırtıcı olan, "Yarılsın artık bu tekne"dir, bunu söyleyen gemidir, Sarhoş Gemi, ve argoda "tekne" bacak demektir. On yedi yaşındayken, Rimbaud: "Yanlsın artık bu tekne!" diyor, yani "Yarılsın artık bu bacak!” Ve otuz yedi yaşındayken, deniz kıyısında, Marsilya'da, bacağını kesiyorlar. Söylemek istediğim buydu sadece.

Öyle görünüyor ki, ama bunu ispat edemem, her insanda, şair ya da değil, her insanda, şair pek bir şey demek değildir, ama her insanda, belli bir anda, kendisinin görmediği, kendiyle ilgili kâhince bir yeteneğe benzeyen bir şey vardır. Rimbaud'nun bacağını keseceklerini söylemek istediğine ve söylediğine inanıyorum. Sessizliğini kendisinin istediğine inanıyorum. Şairler alanında kalırsak, Racine'in sessizliğini kendisinin istediğine

inanıyorum, Shakespeare'in, sonuçta bilinmez kalmayı, adsızlığı istediğine inanıyorum, Homeros'un da öyle.

Öyleyse her insanda etkili olan ve her insanın şu ya da bu anda ortaya çıkarabildiği, belki de saklandığı yerden dışan uğratabildiği şey nedir? Bilmiyorum. Belki de hiçbir şeydir.

ZAMAN, KUTSAL ŞEY

Benim için bir şey kutsaldır -kutsal kelimesini kullanıyorum-, kutsal şey zamandır. Mekân önemli değildir. Bir mekân küçülebilir ya da muazzam bir şekilde genişleyebilir, bunun çok önemi yoktur. Fakat zaman, bana öyle gelmişti ki, hâlâ da geliyor, doğuşumda bana belli bir hayat süresi verilmişti. Kim tarafından verilmişti? Bunu bilmiyorum tabii ki. Fakat bir tann tarafından verilmişe benziyor. Fakat, her halükârda, dans eden bir tann söz konusu olmasa da, sizin olduğunuz gibi ahlak yükseltici ve bildiğiniz gibi karanlık yüzlü bir tann tasavvur etmeyin. Öyle değil. Bana yol gösterecek ve mesela beni satrançta kazandıracak kadar güleç bir tann bu. Nihayetinde, dün size söylediğim şey biraz, nasıl kurallar icat ediliyorsa, bu benim icat ettiğim bir tan-n. İşte size söyleyebileceklerim bunlar. Ama bu tann, Nietzs-che'nin inanmak istediği tann gibi, dans etmiyor, dans etmiyor ama eğleniyor. Her halükârda, benimle eğleniyor, bir saniye olsun benden aynlmıyor.[13]

En adı sanı bilinmeyen insan aynı zamana sahiptir, ya da daha az zamana, ya da daha geniş zamana, fark etmez, ama bu zaman kutsaldır. Ona sadece dokunmamakla kalmamalıyım -başkaları ona dokunabilir, yani beni ortadan kaldırabilir, öldürebilirler, ama ben değil- aynı zamanda bu zaman süresince, şimdi... yetmiş yıl boyunca, bu zamanı işlemem gerekti. Onu, bir anlamda, nadasa bırakmamam gerekiyordu. Onu neredeyse ateşin üzerinde ve neredeyse gece gündüz işlemek gerekiyordu.

Benim durumumda, tabii şaka ederek, kafamı meşgul eden şeyin bu zamanı cilt haline, birçok cilt haline getirmek olduğunu söyleyebiliriz.[14] Ve öleceğim gün, buhar olup uçacağım gün, bunlardan geriye hiçbir şey kalmayacak, çünkü ben artık burada olmayacağım. Yani ciltler olmuş, olmamış, bütün bunlar şaka. Geleceğin ancak gelecek kuşaklar için bir anlamı vardır, bizler içinse yoktur.

KARA PANTERLER

Size Kara Panterler'den bahsetmek isterdim, onlar ABD'de çok önemli bir olayı, hem siyasi hem şiirsel bir olayı doğuran bir olgu değillerdi yalnızca. Metroda ya da asansörde uzun saçlılarla ve sakallılarla birlikte olan o zavallı Beyazlar'ı düşünmek lazım; dikey saçları, yatay sakallan, kıvır kıvır mütecaviz saçlan ve sakallan olan ve çekip gitmek isteyen ama gidemeyen Beyazlar'ı kaşındıran erkekler ve kadınlar. '

Bir gün, New York'a sekiz kilometre uzaklıkta, adı Stony-Brook olan bir Amerikan üniversitesinde konuşma yapacaktım. Üniversite ormanın içindeydi, çok şirin bir köşe, arabadaydık, içinde Panterler'in ve benim olduğumuz üç-dört araba vardı. Da-vid'e: "Bizimle geliyor musun?" dedim, David hiç cevap vermedi. Ama sonradan şu cevabı verdi: "Hayır, henüz çok fazla ağaç var." Bu ancak Amerikalı bir Siyah'ın verebileceği bir cevaptı. Ona göre ağaç, her şeyden önce eskiden dalına Zenciler'in asıldığı bir bitkiydi.

Siyahlar'dan bana kalan mı? Amerika beni birazcık ilgilendiriyorsa, Siyahlar beyaz bir sayfanın üzerindeki siyah harfler gibi oldukları içindir. Onlar Amerika'nın solgun Beyazlar'ı üzerindeki siyah harflerdir.

FİLİSTİNLİLER

Amman'ın yaklaşık otuz kilometre uzağındaki bir bölgede, neredeyse Şeria Irmağı üzerinde, Filistinli fedayilerle Ürdünlüler arasında, Filistin fedayi birlikleriyle Kral Hüseyin'in Ürdün birlikleri arasında bir muharebe vardı. Fransız bir sinemacı, çatışmayı filme çekmek için Arafat'tan ya da onun arkadaşlarından birinden izin istemişti. Kendisi de çatışmanın içindeydi, yani çarpışılan yerlerin çok yakınındaydı. Ama istemediler, askeri sorumlular istemediler. Sinemacı, askeri sorumluların onun hayatını kolladıklarını, onu korumak istediklerini sandı belki. Hiç öyle değildi, bence başka bir şey söz konusuydu. Filistinli sorumlular kameranın tehlikelerini, kameranın herhangi bir narsisizm için oluşturduğu bir tür çekiciliği ve filme çekildiklerini bilen mücahitlerin kötü savaşacağını biliyorlardı. Daha az iyi savaşacaklardı, narsisizmlerini hayatta kalma içgüdüsüne tercih etme tehlikesiyle karşı karşıya bulunacaklardı.

Bakın fedayiler ne kadar yakışıklı. Tabii ki isyanları beni memnun ediyor, Kara Panterler'inki de öyle, fakat dış görünüşleri daha az çekici olsaydı onlarla bu kadar uzun süre kalabilir miydim, emin değilim.

Aynı davaya ait militanlar, bedenleri ve yüzleri başka yerde olup, az çok düşünen beyinlerden ibaretmiş gibi görünür.

Bir militanla sevişebileceğimi sanmam. Çekiciliği olmayan bir yüzün ya da bedenin davasını sahiplenebileceğimi sanmam.

Çekicilik güzellikte değildir, bir varolma biçimindedir, bunu size tasvir edecek ne vaktim var, ne de imkânım. Fakat birbirleriy-le savaşan, aralarında uzlaşmayan, asla uyuşmayacak bedenler ve yüzler vardır. Bundan bahsedilmez.[15] Giacometti, modellerini onlara âşık olmaksızın seçiyordu.

METTRAY

Mettray Çocuk Cezaevi'ni yaratanların inceliklerinden biri, duvar koymamayı bilmiş olmalarıdır.[16] Bugün de duvar yoktur. Biz Mettray'deyken sadece -ve bu çok daha inandırıcı- defne çitleri ve çiçeklerden, karanfil ve menekşelerden oluşan kenar çizgileri vardı. Sadece bir çiçek tarhını geçerek kaçmak, bir duvarı aşarak kaçmaktan çok daha zordur.

Dolayısıyla, bir şekilde, Mettray'nin yaratıcıları bütün bütüne aptal değillerdi. Bu şiiri yaratmışlar, bizi menekşelerle, karanfillerle, defnelerle vs. yıldırmışlardı.

Mettray'yi gördünüz, orayı filme çektiniz, fotoğraflarını çektiniz, keşfettiniz, ne olduğunu gördünüz. Birtakım duygulara kapıldınız. Ben de.

Orayı düzenleyen kişiler, yani Demetz Baronu ve mirasçıları, muazzam servetler kazandılar. Yani biz bütün bunların, bizi aşan bir dolandırıcılığın, bizim yapabildiğimiz hırsızlıktan kat kat aşan bir dolandırıcılığın sonucu olduğunu biliyorduk. Bize öğretilen mesleklerin de sahte meslekler olduğunu biliyorduk. Bir çocuk zindanı olan Mettray, üç yılda pek çok defa isim değiştirdi. (Orada üç yıl kaldım). Önce "Mettray Çocuk Cezaee-vi"ydi,

ardından "Çocuk Islahevi", daha sonra da "Gözetimli Eğitim Evi", sonra da... Bütün isimler aklımda değil, fakat hepsi de pek nazikti, ve hiçbir zaman yargıçlar tarafından mahkûm edilmemiştik. Ya hırsızlıktan, ya da çocuklara göre, çocuklann boyuna göre küçük bir suçtan, küçücük bir suçtan oradaydık. Ayırt etme yetisinden yoksun olarak hareket etmiş kabul edilerek beraat etmiş ve Mettray Çocuk Cezaevi'ne emanet edilmiştik. Ama orası gene de bir zindandı, neyse o olan zindan!

YARGIÇLAR

Yargıçların şöyle düşünmediği görülüyor: Hapishaneye giden bir çocuk, oraya döner, çünkü kendi kendine şöyle der: Sonuçta, neden olmasın? Hapishaneyi tanımadıkça, oradan korkar. Oraya döndüğünde, kendi kendine şöyle der: Dert değil, oraya dönebilirim. Hapishaneden, orayı tanıdığımız zaman, tanımadığımız zamankinden çok daha az korkanz.

Öyleyse ne yapmak istiyorsunuz, ya da namuslu insanlar veya hükümettekiler küçük suçlulan topluma "kazandırmak" -hep bu kelimeyi kullanırlar- istediklerinde ne yapmak istiyorlar? Onlan hadım etmek istiyorlar. Nelerini hadım etmek, hangi şiiri? içlerinde olan bir şiiri. Eğer hırsızlık yaptılarsa, küçük ya da büyük, aşırdılarsa, küçük ya da büyük, kaçtılarsa, serserilik yap-tılarsa, on beş yaşındayken yapılanlar ve bu yüzden üç ya da altı ay ceza alınan şeyler, toplum size uymadığındandır. O halde onlan "kazandırmak" istendiğinde, bu yapılan hakaret gibi bir şey olmuyor mu?

Şimdi namuslu kişiler hapishaneye gidiyorlar, yani hazırlıklı olmadıktan ve bir an onlan yoldan çıkaran bir durumda bulunan gençler ya da erkekler. Aç oldukları için, bir motosiklet ya da onun gibi şeyler istedikleri için hırsızlık yapanlar, bu insanlar toplumdan kaçmak istemezler, topluma dahil olmak isterler, fakat hakiki mahpuslar -içimden size Baudelaire'in dizesini okumak geliyor neredeyse: "Hakiki gezginler ise gitmek için gidenlerdir..."- hakiki mahpuslar orayı sevdikleri için, bu toplumdan nefret ettikleri için, her halükârda canlan sıkıldığı için hapishaneye gidenlerdir. Ve onlar intihar etmezler. Sanıyorum ki intihar eden kişiler, hapishaneyi hiçbir zaman sevmemiş olanlardır ve bunun nedeni de muhtemelen, toplumsal dünyadan, eskiden olduğu haliyle, bugün olduğu haliyle toplumsal dünyadan ancak nefret edilebildiğindendir.

Biz Mettray'deki çocuklar geleneksel ahlakı, toplumunuzun toplumsal ahlakını çoktan reddetmiştik, çünkü Mettray'ye gelir gelmez, kulun efendiye itaat ettiği o Ortaçağ'a özgü derebeylik ahlakını canı gönülden kabul ediyorduk, yani son derece açık ve kesin ve güce, şerefe, hâlâ şeref denen şeye ve verilen söze -bu çok önemliydi- dayalı bir hiyerarşiyi kabul ediyorduk. Halbuki şimdi her şey, tersine, yazıya; noter önünde, sendikalar önünde, vs. imzalanan, tarih atılan akde dayanıyor.

Çoğu zaman normal bir yumurtanın içinde daha küçük bir başka yumurta olur, bilirsiniz. Sekiz ila yirmi bir yaş arası çocuklar için olan o cezaevinde, yaklaşık üç yüz kadar küçük suçlunun oluşturduğu yoksul bir nüfus ve on beş-yirmi çocuktan, dik-başlı denen zengin çocuklanndan oluşan bir "ıslah koleji" vardı. Onlar çalışmazlardı, onlan donanma ya da Lejyon subaylan yapmak için askeri bir disiplin öğretirlerdi. Mettray Çocuk Cezaevi tarlalarıyla, korulanyla, mezarlığı, tarihi ve efsanesiyle öyle zengin, öyle benzersiz, kendi başına bir varlıktı ki... Size kendimden bahsetmeye cesaretim pek yok ama, oraya kapatıldığım zaman korular, sedir ağaçlan, parklar, ırmaklar, tarlalar, çayırlar, gölcükler, mezarlık, her şey benimdi. Fotoğrafını çekebildiğiniz, kendi gözlerinizle görebildiğiniz o cehennemde, tuhaftır ki, ben mutluydum. Fransa'da hâlâ var olan çocuk zindanlarındaki mahpuslan belirleyen o feodal ahlakı tanıdım orada.

Bir şeyler kaybettiğim zaman, yazdığım ve yazmış olduklarımdan parasal kazanç elde ettiğim zamandı: Bir tazeliği kaybettim kesinlikle. Bana biraz tazelik veren şey, eğer bir tazeliğim olduysa, güvensizlikti.

YAZMAK

Gelişigüzel bir açıklamaya girişiyorum: Yazmak, ihanet ettiğimizde elimizde kalan son çaredir. Size söylemek istediğim bir şey daha var: Ancak serseri veya hırsız, kötü bir hırsız elbette, ama sonuçta hırsız, olabileceğimi çok çabuk, aşağı yukarı on dört, on beş yaşında öğrendim. Toplumsal dünyadaki tek başarım şu nitelikte idi, olabilirdi diyelim: otobüs biletçisi ya da belki kasap çırağı, ya da buna benzer bir şey. Ve bu çeşit bir başan beni tiksindirdiğinden, sanırım çok genç yaşta kendimi, beni ancak yazıya vardırabilecek türden heyecanlara sahip olmak üzere eğittim. Eğer yazmak, tüm hayatınızı çizebilecek kadar güçlü heyecanlar ya da duygular duymak demekse, eğer sırf tasvirleri, anılmaları ya da tahlilleri sizi gerçekten izah

edebilecek kadar güçlüyse, o zaman evet, yazmaya Mettray'de ve on beş yaşında başladım.[17]

Yazmak, verilen sözün alanından kovulduğunuzda size kalan şeydir belki de.

1

Söyleşi yapıldığı sırada. FKÖ için durum gerçekten de kritikti. Filistinliler'in yegâne temsilcisi olarak geleceği tehlikedeydi. Arap hükümetlerine karşı özerkliği de. Lübnan'ın kuzeyindeki Trablusşam şehrine sığınmış olan Arafat. Filistin örgütlerinin bünyesindeki önemli bölünmelere karşı koymaktaydı. Birlikleri, karada FKÖ'nün denetimini ele geçirmeye çalışan Suriye ordusu tarafından, denizde ise kaçmasını engellemek isteyen İsrail donanması tarafından kuşatılmıştı. Uzun bir direniş gösterdikten sonra. Arafat, 20 Ara-lık'ta bulunduğu çıkmazdan çıkmayı ve otoritesine yeni bir meşruiyet kazandırmayı başaracaktı.

2

1979'da Viyana'da Bruno Krcisky, Willy Brandt ve Arafat arasındaki bir görüşmenin ardından. FKÖ Sosyalist Enternasyonal tarafından resmi olarak tanınmıştı.

3

Üç yargıçtan oluşan ve Y. Kahane'nin başkanlığını yaptığı bir katliamlan soruşturma komisyonu, 28 Eylül 1982‘de İsrail hükümeti tarafından görevlendirildi. Komisyon, "Kahane Raporu" denen raporunu 8 Şubat 1983'te kamuoyuna açıkladı. Rapor, İsrail hükümetinin ahlaki sorumluluğunu ortaya koyuyor ve doğrudan General Şaron'u işin içine katıyordu. İstifa etmeye zorlanan Şaron, gene de sandalyesiz bakan olarak hükümette kalmayı başardı.

4

Leyla Şahid.

Filistin'in Kurtuluşu İçin Demokratik Cephe.

5

Söz konusu yönetmen Raymond Rouleau'dur; 1955'te Genet'ye siyah oyuncular tarafından oynanacak bir oyun sipariş etmiştir.

6

İsrail ordusunun 1982’de işgal ettiği Lübnan bölgesi.

7

Bkz. "Filistinliler", yazann notu.

8

Filmin başında sabit bir planda gösterilen ve Jean Genet'nin el yazısı imzasını taşıyan metin. Doğum saatinde küçük bir yanlışlık yapılmış (Genet saat 19.45'te doğmuş), aynca annesinin ilk ismi de (Camitle) unutulmuştur.

9

Arabaşlıklar Genet'nin çalışma notlarından alınmıştır, burada sadece filmin sekanslara ayrıldığı bölümleri belirtmek için konmuştur.

10

Genet'nin Yunanistan'da kaldığı süre 1957 ile 1960 yıllan arasında. *Paravanla*?ın kaleme alınışı sırasındadır. Yazar o zaman elli yaşındaydı, “otuz, otuz beş" değil.

Divers'in Fransızca’daki kelime anlamı birçok, muhtelif. *Miracle de*

11

Bkz. *L'Atelier d'Alberto Giacometti*, (*Giacometti'nin Atölyesi).* Genet'nin portreleri Paris'te Centre Pompidou'daki Modem Sanatlar Miizesi'nde ve

Londra'da Tate Gallery'de bulunmaktadır.

12

"Sarhoş Gemi"den, çev. Sabahattin Eyuboğlu.

13

Çalışma notlarından: "İki gün önce size Tann'nın hayatımda hiç yer tutmadığını söylemiştim. Hakikat farklıdır belki: Tann'ya inanmıyorsam da. her an sanki üzerimde etkisi varmış gibi ve her an, gece gündüz, bakışı üzerimdeymiş gibi davranıyorum."

14

Çalışma notlarından: “Onu [zamanı] yetmiş yıldan fazla iyi işlediğimi söylemek, emin değilim, ama bir an olsun durup dinlenmedim.

"Sonuç çok güzel değil muhakkak ama beni ben yapan -ve şu anda sizin karşınızda da- her şey, her şey henüz tezgâhta, tezgâhın üstünde."

15

Çalışma notlarından: "Genç erkek gruplan, kadınlar yok. zafer, öç alma, intikam düşleri, aramızda silahların mevcudiyeti, cephane, belde el bombalan... Bu yerde şehvet, erotik bir güç nasıl olmaz. Her yer bir gizli köşeydi. Gündüzün bile gece her yerdeydi.

"Bir fikir camiasında, hissedilen fiziksel zevkten veya tiksintiden, şehvetli arzudan veya iğrenmeden hiçbir zaman bahsedilmez biliyorum. Saklanır. Vardır.

"Filistinliler ışıldıyordu. Panterler de. Mettray'de kalan çocuklar da."

16

Çalışma notlanndan: "Öyleyse ne oldu? Gençliğimin bir bölümünü ıslahevinde, hapishanede, orduda, dört yılı Yunanistan'da, Arap ülkelerinde

geçirdim, kadın olmayışı yüzünden mutlu olacağım yerlere beni sürükleyen şey sırf tesadüf müydü, yoksa içimden gelen bir dürtü mü beni oralara yöneltiyordu?'[1]

17

Çalışma notlarından: "Ronsard'ı ve Nerval'i burada okudum. Hırsızlığı burada öğrendim, çalışmayı değil, beni hapishaneye ve sonunda biraz daha uzağa götüren kurtarıcı hırsızlığı.”

İşkenceciye Kendi Dilinde Hitap Etmeliydim *Bertrand Poirot-Delpech ile Söyleşi*

Antoine Bourseiller'nin yaptığı bir önceki söyleşi bittiğinde, Genet sonuçtan tam olarak memnun kalmamıştı. Kendisiyle ilgili fazla huzurlu bir imaj verdiği, siyasi konularda yeterince söz söylemediği duygusuna kapılmıştı. Öte yandan filmin yapımını gerçekleştiren Daniele Delorme da Genet'nin montaj sırasında filmi fazla kısalttığı kanısındaydı. Bunun üzerine ona, öne çıkanlma-mış sorunları ele almasını sağlayacak, tamamlayıcı bir başka söyleşi yapmayı önerdi.

Yorgunluğuna ve sağlığının bozuk olmasına rağmen, Genet öneriyi kabul etti ve 25 Ocak 1982'de, yapımcının çağırdığı Bertrand Poirot-Delpech'in yaptığı yeni bir söyleşi kaydedilip filme çekildi. Genet bu ikinci söyleşinin ilkinden ayrı tutulmasını rica etmiş ve ancak ölümünden sonra yayımlanmasına izin vermişti.

Aşağıdaki söyleşi, esas olarak B. Poirot-Delpech'in Le Mon-de'da hazırladığı versiyona bağlı kalarak ve video kaydının transkripsiyonuyla tamamlanarak sunulmuş, ilk defa bu biçimde L'Ennemi dâclarâ'de yayımlanmıştır.

BERTRAND POİROT-DELPECH - Fransa ölüm cezasını kaldırdı.[1] Fransa'da artık kafaların kesilmeyeceğini öğrenmek sizde nasıl bir duygu uyandırdı bilmek isterim.

GENET -Ölüm cezasının kaldırılmasına tamamen kayıtsızım. Bu siyasi bir karar. Fransız siyaseti umurumda değil, beni ilgilendirmiyor. Fransa Kuzey-Güney diye adlandırılan siyaseti uygulamadıkça, göçmen işçilere ya da eski sömürgelere daha fazla kafa yormadıkça, Fransız siyaseti beni zerre kadar ilgilendirmeyecek. Beyaz insanların kafalarını kesmişler kesmemişler, bu beni çok ilgilendirmiyor. Bir zamanlar serseri denen kişilerle yargıçlar arasındaki hesaplaşmaların benim için hiç önerpi yok.

B. P.-D. - Cezaların indirilmesi ya da kaldırılması sizi gerçekten ilgilendirmiyor mu?

G. - Fransa’da hayır, umurumda değil.

B. P.-D. - Kimsenin cezalandırılmadığı bir toplum yaratıla-bilse, daha memnun olmaz mıydınız?

G. - Bir zamanlar metropol olarak adlandırılmış bir ülkede bir demokrasi kurmak, sonuçta siyah, Arap ya da diğer ülkelere karşı bir demokrasi kurmaktır. İngiltere'de uzun zamandır demokrasi var, muhtemelen Ingilizler arasında. İngiliz tarihini iyi bilmiyorum ama, sanırım İngiliz sömürge imparatorluğu gelişip serpilirken, İngiltere'de demokrasi uzun zamandır gelişmiş durumdaydı, ancak bu demokrasi Hintliler'e karşı işliyordu.

B. P.-D. - Zengin ülkelerin ekonomik veya siyasi lükslerinin faturasının hep Üçüncü Dünya'ya çıkarıldığını mı düşünüyorsunuz?

G. - Şimdilik, tek gördüğüm bu.

B. P.-D. - Peki hangi toplum sizi memnun eder, yani... midenizi en az bulandırır?

G. - Bu konuda size siyasi olarak değil, neredeyse dini olarak cevap verebilirim. İyilik de kötülük de insan doğasının bir parçasıdırlar ve insanlar veya toplumlar aracılığıyla kendilerini ifade ederler. Mahkûm etmiyorum, eski sömürge imparatorluklarından ne çıkacağını bilmiyorum. İyi olarak ne getirdiklerini bilmiyorum, kötü olarak ne getirdiklerini biliyorum. Belki iyi bir şey de getirmişlerdir, ama bütün bunlar öyle içinden çıkılmaz şekilde birbirine karışmış durumda ki, nasıl bir sistem olursa olsun, siyasi bir sistem asla beni memnun edemez.

B. P.-D. - Anarşizm bu mudur?

G. - Değildir muhtemelen. Taraf tuttum, biliyorsunuz, kayıtsız kalmadım. Mettray'deyken[2] Suriye’ye gönderildim, ve Suriye'deki büyük adam General Gouraud idi, tek kollu olan, çolak. Şam'ı bombalatmıştı. O sıralar biraz biraz Arapça öğrendiğimden, saat tam dörtte karargâhtan çıkıyor, istediğim saatte dönüyordum. Şamlı oğlanlar, General Gouraud'nun[3] toplarının harabe haline getirdiği yerlerde beni dolaştırmaktan büyük zevk

alıyorlardı. Yani daha o zamandan, Gouraud denen iğrenç herife, kahramana ve kahpeliğe ilişkin çifte bir imgeye sahiptim.

Birden kendimi tamamıyla Suriyeliler'in tarafında hissettim. Önceleri muhtemelen bu az çok dümenci bir duyguydu, kendimi onlara iyi göstermek, sevilmek, kâğıt oyunlarına katılmak için.

Kâğıt oynamak Fransız hükümeti tarafından yasaklanmıştı. Onun için ben de gidip saat sabahın dördüne, beşine kadar onlarla küçük camilerde oynuyordum, ve onlara kendimi iyi göstermek için Gouraud hakkında kötü şeyler söylüyordum. Ama, yavaş yavaş, Gouraud'nun -ve temsil ettiği şeyin- tam bir pislik olduğunu anladım.

B. P.-D. - Argo yazmak veya bir dil yaratmak yerine kendinizi düşmanın dilinin, yani seçkin dilin, otoritenin ve iktidarın dilinin, kalıbına dökmeni.zi nasıl açıklıyorsunuz? Sonuç olarak Gouraud'nun diliyle yazdınız.

G. - Gouraud'nun benim dilimde yazmış olduğundan pek emin değilim. Ama evet, haklısınız, sözünü ettiğiniz kişileri cez-betmek gerekiyordu önce, kuşkusuz sizin de ait olduğunuz Fransız entelijansiy asını.

B. P.-D. - Klasik denen dille, itip kakmadığınız bir dille cez-bettiniz. Size geldiği haliyle kullandınız onu. Hem, her şeyden önce, Fransızca'yı bu kadar düzgün yazmayı kim öğretti size?

G. - Dilbilgisi.

B. P.-D. - Peki ama okulda size güzel yazma zevkini aşıladıkları bir dönem olmuştur herhalde? Mettray'de?

G. - Orada olduğunu sanmıyorum.

iyi Fransızca yazdığım için beni eleştiriyor musunuz? Bir kere, düşmana söyleyeceğim şeyi onun dilinde scjylemek gerekiyordu, yabancı bir dil olan argoda değil. Bir tek CĞline bunu yapabilirdi. Argo yazmaya cesaret etmek için bir doktor, yoksulların hekimi, Bardamu[3] gerekiyordu. O, ilk tıp tezinin düzgün Fransızca'sını üç noktalar filan kullanarak argo haline getirebildi.

Mahpus olan ben böyle bir şey yapamazdım. İşkenceciye tam da kendi dilinde hitap etmeliydim. Bu dilin az çok argo kelimelerle süslü olması, onun sözdizimini hiç bozmaz, ya da pek az bozar.

Eğer dil beni cezbettiyse, çünkü cezbetmişti, bu okulda olmadı, on beş yaşlarındayken Mettray'de oldu; bana, muhtemelen tesadüfen, Ronsard'm sonelerini verdiklerinde. Büyülenmiştim. Ronsard tarafından anlaşılmış olmak gerekildi. Ronsard argoya tahammül etmezdi... Söyleyeceğim şey öyle bir şeydi, öyle çok ıstıraba tanıklık ediyordu ki o dili kullanmak zorundaydım.

B. P.-D. - Ronsard'ı bekçiniz mi yaptınız?

G. - Hem Fransız dilinde hem şiirde yaşadığım ilk heyecanlardan biri o olduğuna göre, ona bir çeşit sadakat göstermem gayet doğal.

B. P.-D. - Jean Genet gibi yazıldığında bir tehlike var. İşkenceciler şöyle diyor: "O tehlikeli biri değil, o kadar iyi yazıyor ki!” Güzellikle telafi! "İşkencecinin dilini kendinizin kılma tarzınızı hizmetçilerin Hanım'm elbiselerini sahiplenme biçimiyle karşılaştırabilir miyiz? Yoksa sizinki daha doğal mı? Dilin bu müziğini ve bu büyüsünü benimsemekle, bir stratejiye mi yoksa bir içgüdüye mi uyuyorsunuz?

G. - Bunun bir strateji olduğunu söylemeyi isterdim ama, her şeye rağmen, Mettray'ye gitmeden önce okula gitmiştim ve ne de olsa Fransızca'yı öğrenmiştim.

B. P.-D. - Yeni çıkmış şeyleri okur musunuz?

G. - Okumayı denediğim son kitap, Raymond Abellio'nun bir kitabıydı. Çok kötü yazılmış ve oldukça karışık gibi geldi bana.

B. P.-D. - Rimbaud'nun sessizliği "seçtiğini" söylemiştiniz. Siz de mi öyle yaptınız?

G. - Rimbaud'nun sessizliği neden seçtiğini bilmiyorum. Susmak zorunda olduğunu anlamıştı dedim. Bana öyle geliyor ki ben, bütün kitaplarım hapishanede yazıldığına göre,[4] onlan hapishaneden çıkmak için yazdım.

Hapishaneden çıkınca, yazmanın varlık nedeni ortadan kalkmıştı. Kitaplanm beni kodesten çıkarttılar, ama sonra ne diyecektim ki?

B. P.-D. - Bir parçanız hâlâ hapishanede, değil mi?

G. - Hayır. Hayır. Hangi parçam?

B. P.-D. - Orada kalmış olanlann, orada ölmüş olanlann veya bugün hâlâ orada bulunanlann anısı olmasın?

G. - Hayır, benim bir parçam daha çok Fransızlar tarafından iliği kurutulmuş ülkelerde, dokuz milyon mutlak yoksuluyla Fas gibi, Mali ve diğerleri gibi ülkelerde kaldı.

B. P.-D. - Onlann hapishaneden çıkması için yazmayı düşünmediniz mi?

G. - Hayır, tekrar söylüyorum, ölüm cezasının kaldınlması-na tamamen kayıtsızım. İlle de insanlar kodese tıkılsın demiyorum, ama bu onlarla yargıçlar, hükümetler, vs. arasındaki bir mesele, onlarla benim aramda değil.

B. P.-D. - Bu sessizlik bizleri üzüyor.

G. - Ya! Yakında kendinizi toparlarsınız.

B. P.-D. - Klasik dili tercih etmenize dönelim. Neden?

G. - Bu kadar ayrıksı, bu kadar özel şeyleri söylemeden önce, bunlan ancak egemen sınıfça bilinen bir dilde söyleyebilirdim, "işkencecilerim" dediğim kişiler beni işitmeliydiler. Dolayısıyla, onlara kendi dillerinde saldırmak gerekiyordu. Argoda beni dinlemezlerdi. Bir şey daha var: Fransız dili sabittir, aşağı-yukan 17. yüzyılda sabitleştirildi. Argo gelişme halindedir. Argo değişkendir, oynaktır. Cdline'in kullanmış olduğu argonun modası geçiyor, daha şimdiden modası geçmiş durumda. Bu argo yalnızca *Gecenin Ucuna Yolculukta,* anlaşılıyor çünkü o kitap burjuvazinin kabul ettiği bir retorik içeriyor. Ondan sonra gelen kitaplar, onlan pek iyi bilmiyorum ama bana öyle geliyor ki dosdoğru argoya gömülüyorlar ve bir süre sonra okunamaz olacaklar.

B. P.-D. - Ama siz CĞline'den çok daha yıkıcısınız. Caline işkencecilere: "Her şey boktan," der. Bu nihilizm işlerine geliyor. Halbuki siz: "Sizi bokun içine sokacağız," diyorsunuz; sizde isyan var, onda ise bir tür bıkkınlık ve mızırdanma var. Sizin söylediğiniz "işkenceciler"e çok daha tahammül edilmez geliyor.

G. - Hakiki işkenceciler, gerçekte, beni okumazlar.

B. P.-D. - Gene de sizden çekiniyorlar, sizin orada olduğunuzu biliyorlar.

G. - Umurlannda değil, umurlannda değil. Yok, bunun önemini abartmamak lazım.

B. P.-D. - Dilbilgisel tercihinizden bize bir ömek verebilir misiniz?

G. - Basit. Yazdığım ilk kitabın ilk cümlesi şöyle başlar: *"Gazetenin saat beş baskısında V/eidmann size göründü..."*[5] Matbaanın musahhihi, başmusahhih, "size" yerine "bize" koyarak bunu düzeltmemi istedi. *"Weidmann bize göründü"* olacak değil mi, dedi bana. *"Size göründü"* olarak bırakılmasını istedim, çünkü daha o zamandan hitap ettiğim siz ile size hitap eden

ben arasındaki farkı belirtiyordum.

B. P.-D. - Mesafe mi koyuyordunuz?

G. - Mesafe koyuyordum ama kurallara uyarak, sizin kurallarınıza.

B. P.-D. - Siz kendiniz hiç kural getirmediniz mi?

G. - Sonuçta bütün hayatımın beyaz kurallara karşı olduğunu sanıyorum.

B. P.-D. - Beyaz derken ne kastediyorsunuz?

G. - Beyazlar'ı. Demek istiyorum ki, bugün hâlâ -yetmiş iki yaşındayım, ha!- seçmen olamam. Siz bunun pek önemi olmadığını düşünseniz bile, Fransız yurttaşı sayılmıyorum.

B. P.-D. - Yurttaşlık haklarınız yok mu?

G. - Hayır yok. İşlediğim ve hiçbir zaman affa uğramamış suçlar var, bunlardan biri hırsızlık suçuydu, biri de iki yıllık hapse mahkûm edildiğim bir suç. Sonra iki kere de firar ettim.[6]

B. P.-D. - Toplam kaç kere ve kaç yıla mahkûm edildiğinizi hesapladınız mı?

G. - Evet, on dört yıl.

B. P.-D. - Suçun hiyerarşisini oluşturan bir şan hiyerarşisinden çok söz ettiniz... Suçların en şiirsel olanı hangisidir?

G. - Hayır. Yan yana getirilmiş iki, üç ya da dört kelimenin, iki cümlenin bir cinayetten daha şiirsel olabileceğini söylemek istemiştim. Kelimeler aracılığıyla şiirsel ifade ile, eğer varsa, edimler aracılığıyla şiirsel ifade arasında tercih yapmam gerekse, kelimeler aracılığıyla şiirsel ifadeyi tercih ederim.

B. P.-D. - Size en kuvvetli ve bir edime en yakın görünen kelimeler hangileri?

G. - Onlann bir araya, karşı karşıya gelmeleri. Bunun için en az iki kelime gerek.

B. P.-D. - Yazma mutluluğu diye bir şey var mıdır? Yazarken çok büyük bir sevinç hissettiğiniz oldu mu?

G. - Bir tek kere.

B. P.-D. - Neyi yazarken?

G. - *Paravanlar*'ı. Gerisi beni çok sıkmıştır, ama hapisten çıkmak için yazılması gerekiyordu.

B. P.-D. - *Paravanlar* hangi yıldı?

G. - Durun bakayım, galiba 1956 veya 1957'deydi. Her halükârda, 1958’de de Gaulle iktidara geldiğinde ben provaları düzeltiyordum, galiba öyle.[8]

B. P.-D. - *Odioti*daki temsilleri hatırlıyorum. Tiyatroyu koruyan bir polis kordonu vardı. Polis tarafından konman bir ulusal tiyatroda oyununuzun oynanması sizde nasıl bir etki bırakmıştı?

G. - Açıkçası, polisin ve de Fransız hükümetinin oldukça tutarsız olduğu duygusu.

B. P.-D. - Bu tutarsızlık hoşunuza gitmiş olmalı?

G. - Bunu çok önceden fark etmiştim.

B. P.-D. - Ama bu şekilde onu bir kere daha tuzağa düşürmek daha ziyade keyiflendirici olmalı?

G. - Evet, aynı şeyi benden *Balkoriu* isteyen Com6die-Française'de Maria Casarfcs'le bir daha yapmayı istedim. Ama yapamadım, Maria Casarfcs'i istemiyorlardı.[7] Demek ki o benden daha tehlikeli.

B. P.-D. - *Paravanlar* ölümü sonuç olarak pek korkutucu ve pek önemli olmayan bir şey olarak sunar. Sizin görüşünüz bu mu?

G. - Mallarm^'nin görüşü de bu: *"Şu sığ dere..."*[8] gerisini bilirsiniz. Ölüm... yani, yaşamdan yaşamsızlığa geçiş bana pek az hüzünlü geliyor, kullanılan kelimeler değiştirildiğinde insanın kendisi için pek az tehlikeli görünüyor: yaşamdan ölüme geçiş yerine yaşamdan yaşamsızlığa geçiş, bir anlamda neredeyse avutucu bir şey, değil mi?

Önemli olan kullanılan kelimelerin değiştirilmesidir. Dramatize etmemek. Şu sıralar bu kelime çok sık kullanılıyor - "durumu dramatize etmemek". Başka kelimeler kullandığımda beni bir ölü haline getirecek olan dunımu dramatize etmiyorum.

B. P.-D. - Dramatize etmeyen bir drama yazan mısınız?

G. - Tastamam. Bir çeşit dramatüıji geliştirmeyi denedimse, toplumla hesap görmek içindi. Artık fark etmez, hesap görüldü.

B. P.-D. - Öfkesiz ve dramsız mısınız?

G. - Ah! Bunu öyle kesin, öyle sarsılmaz bir şekilde söylüyorum ki acaba gerçekten öfkesiz ve dramsız mıyım diye soruyorum kendi kendime. Burada bir noktaya dokundunuz. Sanınm size karşı gene öfkeyle öleceğim.

B. P.-D. - Ve kinle mi?

G. - Hayır, umanm öyle olmaz, bunu hak etmiyorsunuz.

B. P.-D. - Kininizi kim hak ediyor?

G. - Derinden sevdiğim ve beni duygulandıran birkaç kişi.

B. P.-D. - Gene de aşağılık herifleri sevdiğiniz oldu, yoksa hiç olmadı mı?

G. - Ben aşağıük heriflerle diğerleri arasında Sartre'ın yaptığı aynmı yapmıyorum. Güzelliği tanımlamaya kadir olmadığım gibi, aşkı tanımlamaya, bilmeye de hiç mi hiç kadir değilim... Nesnel bakışınız altında aşağılık biri diyeceğiniz insan, benim öznel bakışım altında aşağılık biri olmaktan çıkar... Bakın mesela, Hitler Fransızlar'a bir şamar patlattığında, evet ya, mutlu olmuştum, bu şamardan mutlu olmuştum. Evet, Fransızlar korkak ve alçaktılar.

B. P.-D. - Ya onun yaptıklan, soykınm kamplan mesela, o da mı eğlenceliydi?

G. - Bir kere, gerçekten bunu bilmiyordum. Ama söz konusu olan Fransa; Alman halkı, Yahudi halkı ya da Hitler tarafından katledilebilecek olan komünist halklar söz konusu değil. Alman ordusunun Fransız ordusuna attığı dayak söz konusuydu.

B. P.-D. - Ve bu, bu size eğlenceli geldi öyle mi?

G. - Oh, baş döndürücü, inanın bana.

B. P.-D. - Ya Hitler'in daha sonra yediği şamar, o da sizi keyiflendirdi mi?

G. - Ah! O zaman çoktandır kayıtsızdım. Fransızlar Hindiçi-ni'nde ve Cezayir’de ve Madagaskar'da, vs. kalleş muamelelerine başlamışlardı. Tarihi siz de bilirsiniz, benden daha iyi.

B. P.-D. - Gene de bütün bozgunlar keyiflendirici değildir. Polonya'da olanlar, sizdeki etkisi ne oldu?

G. - Dinleyin, Fas'ta, Casa'da, gazetelerin dediği gibi erkek, kadın, çocuk yaklaşık bin kişi II. Hasan'ın polisi tarafından öldürüldü diye Fransa tepki gösterdi mi?[9] Fransızlar ne zaman tepki gösterdi? Fas'ı iyi tanırım, bilir misiniz? Oradaki sefalet korkunç, akıl almaz, ve kimse bu konuda ağzını açmıyor.

B. P.-D. - Polonya'da sadece sefalet değil, özgürlüklerin çiğnenmesi de söz konusu.

G. - Ya! Fas'ta özgürlüklerin çiğnenmediğini mi sanıyorsunuz?

B. P.-D. - Peki onları kim savunuyor, Arap halkını kim savunuyor? Kaddafı mi?

G. - Belki bilmiyorsunuz ama ben Arap değilim ve Araplar adına da, Kaddafı adına da görüş bildiremem, fakat Kaddafı adını duyunca Amerikalılar ve Avrupalılar'ın ne tepki gösterdiğini biliyorum tabii.

B. P.-D. - Sonuçta, hiçbir yerin yurttaşı değil misiniz?

G. - Tabii ki değilim.

B. P.-D. - Bir vatan tanımlamanız gerekseydi, ne olurdu bu? Dil mi?

G. - Ah, hayır! Bir gün, biraz dalga geçerek, bunu yaptım, *L'HumanltS*de, benden bir metin yazmam istenmişti. Benim için bir vatan hakikaten üç dört kişi demek olurdu. Ezilmiş kişiler. Eğer dövüşseydim bir vatana ait olurdum, ama ne Fransa için, ne başka birileri için, hatta ne de Kara Panterler için dövüşmek hiç mi hiç içimden gelmiyor. Zaten Panterler onlar için dövüşmemi istemezlerdi.

B. P.-D. - Savaşlar çoğunlukla ideolojik ve semboliktirler, dolayısıyla sanatçı ya da yazarın orada yeri vardır. Kendinizi kalemle savaşan biri olarak hissetmediniz mi?

G. - Simone de Beauvoir gibi konuşuyorsunuz.

B. P.-D. - Kalemle savaşılmaz mı?

G. - Hayır. Sartre'la, Foucault'yla gösterilere katıldım elbette,[10] ama çok sudan şeylerdi bunlar, sonuç olarak polisin çok saygılı davrandığı, daha çok bizimle bir suç ortaklığı kurup, bizi kendisinin suç ortağı haline getirdiği gösterilerdi. Gerçeküstü bir polis.

B. P.-D. - *O* halde yazmakla hapishaneden çıkılıyor ama dünya değiştirilmiyor mu?

G. - Her halükârda ben değiştirmedim. Hayır.

B. P.-D. - Peki bireysel olarak başkaları değiştiriliyor mu? Acaba bir okur değişir mi? Sizi değiştiren kitaplar oldu mu?

G. - Sonuç olarak hayır. Sanıyorum ki, buna delil gösteremem ama sanıyorum ki, kitaplardan, tablolardan veya başka şeylerden kaynaklanan eğitimin, alınan eğitimin karşıtı olan, başka türlü adlandıramadığım kişisel bir etken vardır. Bunun sınırlarını belirleyemem ama, her insan her şeyden beslenir. Bir kitabı okumakla, bir tabloya bakmakla ya da bir müzikle değişime uğramaz insan; zamanla değişime uğrar ve bütün bunlan kendine uyan bir şey haline getirir.

B. P.-D. - Ya bir "işkenceci" size Jean Genet okumakla değiştiğini, bu okumayı "besini" haline getirdiğini söylese?

G. - Eğer böyle bir şey olursa, bana bunun delillerini göstermesini isterdim ondan.

B. P.-D. - Ne delili?

G. - Ee, delilleri göstermek ona düşer.

B. P.-D. - Edimlerle mi?

G. • Bilmiyorum, bir insanın benim yazdıklarımla değişime uğrayabileceğini sanmıyorum. Yazdıklarımdan nefret edebilir ya da

yazdıklarıma katılabilir. Ayrıca bir işkenceci bütünüyle bir işkenceci değildir. Şu anda benimle konuşan sizin içinizde bir suçlu yan var. Bu yanınızı çok açık bir şekilde ayırt etmiyorum, çünkü siz hiçbir zaman öbür tarafa gerçekten ayak basmadınız.

B. P.-D. - Fakat bakın Sartre sizin sayenizde nasıl değişime uğradı!

G. - Hayır.

B. P.-D. - Ben değiştiğini düşünüyorum.

G. - Ah, hayır!

B. P.-D. - Bundan eminim. Her halükârda, sizin hakkınızda yazdığı şey sayesinde değişime uğradı. Onun yazdığı şey sayesinde siz de değişime uğradınız mı?

G. - Onun yazmış olduğu şeyi hiçbir zaman bütünüyle okumadım, beni çok sıktı.

B. P.-D. - Doğrusunu söylemek gerekirse, uzun, mazeretiniz

var.

G. - Boğucu.

B. P.-D. - Boğucu değil, uzun. Pierre Goldman'ı[11] tanıdınız

mı?

G. - Şahsen hayır.

B. P.-D. - Başına gelenleri takip ettiniz mi?

G. - Evet, yani bana Fresnes'den ya da SantĞ'den yazdı, nefesiydi unuttum. Arkadaş lan beni görmeye geldiler ve bana tüm eski dostlarıyla bağlannı kesinlikle koparmak istediğini yazdığı bir mektup gönderdi.

B. P.-D. - Ya Mesrine?[12]

G. - Şapka çıkartmm!

B. P.-D. - Bir iş çevrildiğini öğrendiğinizde size "şapka çıkartının" dedirten nedir? Burada Mesrine’i düşünüyorum. Daha ziyade edimin güzelliği mi yoksa güldürücü gücü, alay gücü mü?

G. - Kaç yaşmdasınız? Siz 1940 bozgununu yaşadınız mı? Çok komikti... O madalyalı beyler, ellerinde bir baston ve bastonun ucunda eğilmeden yerden izmarit toplamaya yarayan sivri bir uç; gazete, *Paris-soir* ya da *Figaro* satan o Auteuil'lü veya Passy'li hanımlar... Böyle bir sürü şey vardı, çok keyiflendiriciydi.

B. P.-D. - 1940 bozgunundan başka sizi bu kadar çok keyiflendiren olaylar oldu mu?

G. - Evet, Cezayirliler’in ve Kuzey Vietnamlılar'ın Fransız-lar’a ve tabii ki Amerikalılar'a karşı olağanüstü tutumu oldu.

B. P.-D. - Bililerinin bozgunuyla diğerlerinin kahramanlığını aynı düzeye mi koyuyorsunuz?

G. - Hiç de aynı düzeye değil. Sadece kahramanlıklan değil, zekâlan, buluşlan, pek çok şey sayesinde Kuzey VietnamlIlar sonunda Saygon büyükelçisini bayrağı kolunun altına koyup defolup gitmek zorunda bıraktılar. Bu bayağı matrak değil mi?

Bana, belki biraz hınzırlıkla, o Alman ordusunun ne de olsa kamplann ve işkencecilerin ordusu da olduğunu söylediniz; ama Fransız ordusunun çökmesi, Dreyfus'u mahkûm eden o yüksek kurmayın da çökmesiydi, değil mi?

B. P.-D. - Ya Italyan terörizmi, Kızıl Tugaylar?

G. - Şimdilik Tugaylar’dan bahsetmeyeceğim, ama isterseniz Baader'den bahsedeyim. Fransa'da, hemen hemen herkes, soldakiler bile, Baader'e karşıydı; sol, onun Berlin'de şaha karşı gösteri yapmış olan ilk kişilerden biri olduğunu tamamen unuttu. Ve onun Alman toplumunun huzurunu bozan biri olduğu akıllarda tutuldu sadece.

B. P.-D. - Fransa’daki eski devrimci solcular, öyle görünüyor ki şiddete başvurmamayı seçtiler. Eğer başka türlü olsaydı ve, terörizm Kızıl Tugaylar'ın tuttuğu yolda gitseydi, nasıl tepki gösterirdiniz?

G. - Az önce size yaşımı söyledim. Çok etkili olamazdım çünkü pek bir şey yapamıyorum, ama muhakkak onlardan yana olurdum.

B. P.-D. - Bu daha baskıcı bir devletin gelişine yol açacak olsa bile mi?

G. - Kime karşı baskıcı olacak? Hem Cezayir’de hem Fas'ta ve başka yerlerde baskı uygulamaktan çekinmemiş birkaç Be-yaz'a karşı.

B. P.-D. - Bir başka deyişle, şöyle mi mantık yürütüyorsunuz; Beyaz devletler başkalarına çektirdiklerini kendilerine yapıyorlarsa ne yapalım?[1]

G. - Ne âlâ, derim. Lafı ancak bu kadar yumuşatabilirim.

B. P.-D. - Sizde bir kötülük zevki mi var? Bir bedbahtlığı tasvir ettiğinizde böyle gülümsüyorsunuz yalnızca...

G. - Kimin bedbahtlığı? Beni gülümseten sefillerin bedbahtlığı değil herhalde, galiplerin bedbahtlığı.

B. P.-D. - Fakat gayet iyi biliyorsunuz ki bir devlet güçlendiğinde, ilk önce yoksullar zarar görür.

G. - Fransızlar yoksul değildir. Fransa'da hakiki yoksul göçmen işçidir. Fransızlar yoksul değildir. Fransa'nın bir zamanlar sömürge imparatorluğu olmasından yararlanmaktalar.

B. P.-D. - Gene de ayda üç bin franktan az kazanan beş milyon Fransız var, epey kalabalık.

G. - Hayır, o kadar kalabalık değil, elli üç milyona göre.

B. P.-D. - Fransa’da yoksul yok mu?

G. - Yoksul Fransız başka yerlere oranla daha az. Belki Batı Almanya veya İsveç'te olduğundan daha fazla, ama ABD'den daha az, orada bazı siyah gettolarda tüyler ürpertici bir sefalet var.

B. P.-D. - Beyazlar'ın sefaletiyle başkalarının sefaleti arasında kesin bir ayrım mı yapıyorsunuz?

G. - Ayrımı yapan ben değilim.

B. P.-D. - Beyazlar söz konusu olduğunda, bu size daha az haksız mı görünüyor, size dokunmuyor mu?

G. - Diyeceğim şu ki, şimdiye kadar Siyahlar bana bir şey yapmadılar.

B. P.-D. - Bir Beyaz köleleştirildiğinde, bu sizin için vahim bir şey değil sanki?

G. - Değil, gerçekten de.

B. P.-D. - Beyaz olmak suç mu? Bir çeşit ilk günah mı?

G. - İlk günah olduğunu sanmıyorum; her halükârda İncil'in sözünü ettiği ilk günah değil. Hayır, tamamıyla isteyerek işlenmiş bir günah bu.

B. P.-D. - Anladığım kadanyla, beyaz olmayı istemediniz?

G. - Ah! Bu anlamda, beyaz doğmakla ve Beyazlar'a karşı olmakla aynı anda her iki tarafta birden oynadım. Beyazlar'ın canı yandığında buna bayılıyorum, aynı zamanda beyaz iktidar tarafından korunma altındayım çünkü benim de derim beyaz, gözlerim mavi, yeşil, gri.

B. P.-D. - Sonuç olarak her iki taraftan mısınız?

G. - Her iki taraftanım. Evet.

B. P.-D. - Hoşunuza giden bir durum mu bu?

G. - Her halükârda, kendi oturduğum yere karışıklık getirmemi sağlayan bir durum. *

B. P.-D. - Bütün bunları oldukça iyi anlatan *Zenciler* adlı bir oyun var.

G. - Evet, olabilir.

B. P.-D. - Ya tenleri sizin gibi beyaz olan, kimseyi sömürgenleştirmemiş olan ve otuz yılda bir ezilip geçilen PolonyalIlar, buna kayıtsız mı kalıyorsunuz?

G. - Otuz yılda bir kendilerini ezip geçmelerine izin veriyorlar... Bu konuya değinmeye artık bir son vermek istiyorum, size sadece ve sadece şunu diyeceğim, sonuçta bu onlan ilgilendirir. Kendilerini ezip geçmelerine izin verdiler gerçekte, içlerinden yansı Sovyetler, diğer yansı Hitler tarafından. Çok daha önce, İsveçliler tarafından. Bütün bunlar Beyazlar arası savaşlar, âdeta taşra savaşlan, kasaba savaşlan, neredeyse "düğmeler savaşı".[13]

B. P.-D. - Çok gürültü koparan bir makale yazdınız *Le Monde'* da.[14] Pek çok noktada Sovyetler Birliği’ne hak veriyor gibiydiniz. Afganistan'ın işgalinden bu yana, fikir değiştirdiniz mi?

G. • Hayır, fikir değiştirmedim.

B. P.-D. - Halbuki Beyaz olmayanlan ezenler Beyazlar.

G. - Hakikaten bilmiyorum ve bana öyle geliyor ki Afganistan'da neler olup bittiğini siz de bilmiyorsunuz. *Le Monde* okuyorsunuz, faşist olmayan ama sağcı bir gazetedir, Mitterrand'dan yana tavır almış olsa da, değil mi?

B. P.-D. - Bu ayrı bir tartışma.

G. - Dediğiniz gibi olsun, ama ben olaylan böyle görüyorum.

B. P.-D. - Cezayir savaşı sırasında *Le Monde* biraz yalnız kalmıştı...

G. - Hayır, tırnak işaretlerini kullanmasını gayet iyi bildi. Onlan gerektiği zaman kullanmasını bildi.

B. P.-D. - Afganistan'a dönelim. Orada baskı, zulüm olmadığını mı düşünüyorsunuz?

G. - Hakikaten bu konuda hiçbir şey bilmiyorum.

B. P.-D. - Tanklann olduğu yerde, zulüm vardır gibi gelmiyor mu size?

G. - Söylediğiniz kadar tank var mı orada?

B. P.-D. - Tankları gösteriyorlar. Dağdaki partizanları da gösteriyorlar, onlar az önce sözünü ettiğiniz Kuzey Vietnamlı-lar'dan farklı değil, ama bunu doğrulamak için de olay yerinde değildik.

G. - Benimle gerçek bir tartışmaya girmiyorsunuz. Kendinizi bulaştırmıyorsunuz. Bırakıyorsunuz ben bulaşayım, ama siz yerinizden kıpırdamıyorsunuz.

B. P.-D. - Dinlenmesi gereken kişi ben değilim.

G. - Ben bütün sorularınıza cevap vermeyi isterim.

B. P.-D. - Sovyetler'in Kabil'deki varlığının Amerikalılar'ın Saygon'daki varlığından daha az haksız olduğunu mu düşünüyorsunuz?

G. - İktidar, ne iktidarı olursa olsun, iktidardır diye düşünüyorum. Ancak bir çocuk, üç ya da iki yaşındaki bir çocuk oynamak için eline bir siyanür şişesi alırsa, şişeyi elinden almanın yolunu ararım. Sözünü ettiğiniz şu bazı halkların köleleştirilme-si, bundan çok emin değilim. Delilim yok çünkü Afganistan hakkında bana bilgi veren gazetelerin hepsi, halihazırda içinde yaşadığımız ve son derece antisovyetik olan sistemin gazeteleridir.

B. P.-D. - SSCB ile Amerika arasında doğrudan bir savaş olsaydı, hangi taraftan olurdunuz?

G. - Cevabım hazır: elbette Rusya tarafında.

B. P.-D. - Neden?

G. - Çünkü Rusya istikran bozuyor, bir tohum o. ABD bana bir tohum gibi görünmüyor hiç.

B. P.-D. - Neyin tohumu?

G. - Henüz bilmiyorum, her halükârda sizin için, Batı dünyası için düzensizliğin tohumu.

B. P.-D. - Ya kendi halkı için, SSCB'nin bir tohum olduğunu mu düşünüyorsunuz?

G. - Rusya'ya hiç ayak basmadım, ama ABD'ye gittim. ABD' yi gördükten sonra Sovyetler Birliği'ni tahayyül edebiliyorum.

B. P.-D. - Amerikanvari özgürlük hiçbir şeyin tohumu değil

mi?

G. - Bu biraz Angela Davis'e sorduğum soruya benziyor. Elbette o çoktan Sovyetler Birliği'ni seçmişti.

B. P.-D. - Peki ama siz hakikaten bu düzensizliğin, Sovyetler Birliği'nin başlattığı bu endişenin bir geleceği olduğuna inanıyor musunuz? Yoksa burjuvaları korkuttuğu için mi?

G. - Her ikisi de; endişeye ve istikrarsızlığa her zaman güvenirim çünkü hayat belirtileridir.

B. P.-D. - Bu güç, ölüm taşıyıcısı değil mi hiç?

G. - Her şey ölüm taşıyıcısıdır, elbette.

B. P.-D. - Güce inanıyorsunuz - çünkü SSCB'nin inandırma, ikna yoluna gittiği söylenemez.

G. - Hayır, inandırır da. Batı dünyası beni çiğnedi, beni inandırmadı.

Sovyetler Birliği'nin bütün ağırlığıyla üzerimize çökerttiği diktatörlükten söz ediyorsunuz. Olabilir. Peki ama Amerika'nın uzun zamandır bizim üzerimize ve dünyanın üzerine çökerttiği diktatörlüğü düşündünüz mü hiç? O halde, Sovyetler Birliği olmasa, Amerika'ya karşı hangi silah kullanılacak? 1917 Devrimi olmasaydı, ABD'nin hırsını frenlemeye kim cesaret ederdi?

B. P.-D. - Tanrısallığın ya da bilmem hangi tanrının sizi eğlendirdiğini söylemiştiniz, bu tanrıda sizi eğlendiren şeyin ne olduğunu öğrenmek isterim.

G. - Eğer Yahudiler'in tanrısından yahut da sonuçta Hıristi-yanlar'ın tanrısından söz ediyorsanız, hiç de matrak bir tarafı yoktur belki. Ne var ki din dersi verdiler bana. Yetiştirildiğim küçük köyün papazı -sekiz-dokuz yaşındaydım- askere gitmiş bütün erkeklerin kanlarını becermiş olmakla övünürdü. Evet, savaş sırasında köyde kalmış olan kadınlan. Onu pek ciddiye almazlardı; biraz güldürürdü işte. Din bilgisi öyle aptalca anlatılırdı ki âdeta bir şaka gibiydi.

B. P.-D. - Güzellik, bazen bir kişinin, bir yüzün güzelliğinden bahsediyorsunuz. Daha genel olarak, nedir?

G. - Bir yüzün ya da bir vücudun güzelliğinin Racine'in bir dizesiyle ilgisi yoktur elbette. Bir vücut ve bir yüz benim için ışıldıyorlarsa da, belki başkalan için ışıldamıyorlardır.

B. P.-D. - O halde herkesin güzelliği kendine, Racine için de bir yüz için de öyle. Güzellik tanımınız yok mu?

G. - Yok. Peki ya sizin, sizin bir tanımınız var, mı? Bu ilgimi çeker.

B. P.-D. - Hayır, ilginç olan Genet'nin güzelliği. Yüzünüzde müthiş bir masumiyet olduğu söylense, buna kınlır mıydınız?

G. - Hayır.

B. P.-D. - Gururunuzu mu okşar?

G. - Oldukça, evet. Çünkü artık biliyoruz ki masumlar yoldan çıkartıcıdırlar.

B. P.-D. - Masumiyetin yüzünü takınmak ve yoldan çıkartıcı olduğunu bilmek zevkli mi?

G. - Masumiyetin yüzünü takınmadım. Yüzümde masumiyet var diyorsanız vardır. Masumiyet olmadığını düşünüyorsanız yoktur. Ama yüzümde

masumiyet olduğunu söylerseniz ve olduğunu düşünürseniz daha çok hoşuma gider.

B. P.-D. - Yalnız yüzünüzde masumiyet olduğunu düşünmekle kalmıyorum, aynı zamanda Reims meleğinin onun yanında namussuzun tekine benzediği kanısındayım.

G. - Reims meleğinin tebessümü...[15] Haklısınız, çok sahtekârdır.

1984'te Rabat'ta sevgilisi Muhammed'in oğlu Azzeddin'le birlikte

BİBLİYOGRAFYA

Eserlerinin İlk Basımı:

Le Condamnâ â mort ("idam Mahkûmu"), kendi yayını, Fresnes, Eylül 1942.

Notre-Dame-des-Fleurs ("Çiçeklerin Meryemi"), gizli ve isimsiz yayın (Robert Denoel ve Paul Morihien), Paris, Aralık 1943.

Chants secrets ("Gizli Şarkılar"), L'Arbalfcte Yay., Lyon, Mart 1945.

Miracle de la rose, L'Arbalfcte Yay., Lyon, Mart 1946; *Güliin Mucizesi,* çev. Haindi Tuncer, Ekin Yay., İstanbul, Temmuz 1994.

La Galire ("Kadırga"), Jacques Loyau Yay., L6onor Fini'nin imzasız 6 gravürü ile, Paris, Temmuz 1947.

Haute surveillatıce, Les CinĞastes-Bibliophiles (Jean-Jacques Pauvert) Yay., Paris, Yaz 1947; *Gözelim Altında,* çev. Yıldırım Türker, Yaz-ko Çeviri, sayı 2, Eylül-Ekim 1981, İstanbul.

Pompes Junibres ("Cenaze Töreni"), isimsiz yayın (Gallimard), Paris, Sonbahar 1947.

Çuerelle de Brest ("Brestli Querelle"), isimsiz yayın (Paul Morihien), Jean Cocteau'nun imzasız 29 litografısi ile, Paris, Kasım 1947.

Poimes ("Şiirler"), L'Arbalfete Yay., Douchan Stanimirovitch'in kapakta yer alan 21 portre fotoğrafı ile, Paris, Ağustos 1948.

Journal du voleur ("Hırsızın Günlüğü"), isimsiz yayın (Albert Skira), Cenevre, Sonbahar 1948.

L'Enfant criminel ("Cani Çocuk") ve *Adame Miroir,* Paul Morihien Yay., Paris, Şubat 1949.

Lettre â Uonor Fini ("L6onor Fini'ye Mektup"), Jacques Loyau Yay., L6onor Fini'nin sekiz resim röprodüksiyonu ile, Paris, 1950.

Les Bonnes, Jean-Jacques Pauvert Yay., Sceaux, Temmuz 1954; *Hizmetçiler,* çev. Salah Birsel, Nisan Yay., İstanbul, Mayıs 1990.

Le Balcoıı, L'Arbalfete Yay., kapakta Alberto Giacometti’nin bir litografısi ile, Lyon, Haziran 1956; *Balkon,* çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yay., İstanbul, Aralık 1990.

Les Nigres ("Zenciler"), L'Arbalfete Yay., Jean Genet'nin çizdiği kapakla, Lyon, Ocak 1958.

L'Atelier d'Alberto Giacometti ve *Le Funambule* ("ip Cambazı"), *(Les Bonnes, L'Enfant criminel* ve *Lettre â Pauvert* ("Pauvert'e Mektup") ile birlikte), L'Arbalfcte Yay., Lyon, Mayıs 1958; *Giacometti'nin Atölyesi,* çev. Hür Yumer, Metis Yay., İstanbul, Nisan 1990.

Les Paravents, L'Arbal&te Yay., Lyon, Mayıs 1961; *Paravanlar,* çev. So-si Dolanoğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul, Şubat 1991.

Lettres â Roger Blin ("Roger Blin'e Mektuplar"), Jacques Sassier'nin fotoğraflarıyla, Gallimard Yay., Paris, Kasım 1966.

Un Captif amouretvc ("Sevdalı Tutsak"), Gallimard Yay., Paris, Mayıs 1986.

Lettres â Olga et Marc Barbezat ("Olga ve Marc Barbezat'ya Mektuplar"), L'Arbalfcte Yay., Lyon, Mart 1988.

Chire Madame, 6 Brife aus Briinn ("Sevgili Bayan, Bmo'dan 6 Mektup"), yayına hazırlayan Friedrich Flemming (Tıpkıbasım olarak yayımlanan, 1937 ve 1938 yıllarındaki mektuplar), Merlin Yay., Hamburg, Sonbahar 1988.

"Elle" ("O Kadın"), Albett Dichy'nin önsözüyle, L'Arbalfcıe Yay., Lyon, Şubat 1989. *

Fragments..., et autres textes ("Parçalar... ve Diğer Metinler"), Edmund White'ın önsözüyle, Gallimard Yay., Paris, Nisan 1990.

L'Ennemi diclari ("Açık Düşman"), metinler ve söyleşiler (1964-1985), Toplu Eserleri içinde, cilt VI, yayına hazırlayan Albert Dichy, Gallimard Yay., Paris, Ağustos 1991.

Splendid's, Albert Dichy'nin önsözüyle, L'Arbalfcte Yay., Lyon, Ağustos 1993.

Journal du voleur ve yeni yayımlanan metinleri hariç, Jean Genet'nin eserlerinin çoğu, 1951'den bu yana Gallimard Yayınlan tarafından Toplu Eserleri kapsamında bir araya getirilmiştir. Aynı yayınevinin Folio Dizi-si'nde yazann roman ve oyunlan basılmış, *Pompes Junibres* ile *Querelle de Brest* ise yayınevinin L'Imaginaire Dizisi'nden çıkmıştır.

Toplu Eserleri:

I. J.-P. Saıtre: Saint Genet, com6dien et martyr ("Aziz Genet, Oyuncu ve Kurban")

II. Notre-Dame-des-Fleurs - Le CondamnĞ â mort - Miracle de la rose -Un chant d'amour ("Bir Aşk Şarkısı”)

Di. Pompes funebbres - Le Pecheur du Suquet (”Suquet'li Balıkçı") - Que-relle de Brest

IV. L'Ğtrange mot d'... ("Şu Tuhaf ... Kelimesi") - Ce qui est restd d'un Rembrandt d6chir6 en petits carr6s bien r6guliers et foutu aux chiottes (Gayet Düzgün Küçük Kareler Halinde Yırtılıp Kenefe Atılmış Bir Rembrandt'tan Arta Kalanlar, çev. Hür Yumer, *Metis Çeviri*, sayı 3, Bahar 1988) - Le Balcon - Les Bonnes - Haute surveillance - Lettres â Roger Blin - Comment jouer "Les Bonnes" (" 'Hizmetçiler' Nasıl Oynanmalı") - Comment jouer "Le Balcon" (" 'Balkon' Nasıl Oynanmak")

V. Le Funambule - Le Secret de Rembrandt ("Rembrandt'ın Sim") * L'Atelier d'Alberto Giacometti - Les Nâgres - Les Paravents -L'Enfant criminel

VI. L'Ennemi ddclarĞ

KRONOLOJİ

1910-1942 Jean Genet 19 Aralık 1910'da Paris'te doğdu. Babası bilinmiyor. Yedi aylıkken, annesi Camille Gabrielle Genet onu Kimsesizler Yurdu'na terk edip, iz bırakmadan ortadan kayboldu. Jean Genet 30 Temmuz 1911 'de Alligny-en-Morvan köyündeki zanaatçı R6gnier ailesinin yanına yerleştirildi. Katolik olarak yetiştirildi. 1916'da kasaba ilkokuluna başladı,

iyi bir öğrenci olan Genet, 1923'te ilkokul diplomasını aldı, ancak on üç yaşındayken, evlatlık verildiği aileden alındı. Notlarının çok iyi olması sayesinde çiftlikte çalışmaktan kurtulan Genet, mürettiplik mesleğini öğrenmesi için bir zanaat okuluna gönderildi. On gün sonra oradan kaçtı. Nice'te bulundu. Bakımını tekrar Kimsesizler Yurdu üstlendi. Çeşitli defalar kaçtıktan ve ufak tefek suçlar işledikten sonra, 1926'da on beş yaşındayken, üç aylık ilk hapishane deneyimini yaşadı. Daha sonra, aynı yıl, mahkeme tarafından, reşit olana kadar Mettray Çocuk Cezaevi'nde tutulmasına karar verildi.

On sekiz yaşında, Mettray'den ayrılabilmek için, kurasından önce askere yazılıp orduya katıldı. Askerliğini Doğu ordularında yapmak için gönüllü olan Genet'nin, 1930'da, Şam'da bulunan istihkâm kaz-macı-mayıncı birliğine tayini çıktı; on bir ay boyunca orada kaldı. Ertesi yıl, tekrar gönüllü olarak orduya yazıldı ve Fas'taki bir sömürge taburunda on dokuz ay geçirdi. Art arda birkaç kere gönüllü olarak orduya yazılmaların ve altı yıllık askeri hayatın ardından 1936'da firar etti ve ele geçmemek için Fransa'dan aynldı. Bir yıl boyunca, sahte kimliklerle Avrupa'yı dolaştı. Tutuklandı, hapse atıldı, sınır dışı edildi; İtalya, Yugoslavya, Çekoslovakya, Polonya, Avusturya, Almanya ve Belçika'dan geçti.

Temmuz 1937^ Paris'e döndü ve yedi yıl içinde hakkında bir düzine kadar suçlama yapıldı: asker kaçaklığı, serserilik, kimlik sahtekârlığı ve özellikle hırsızlık (en çok da kitap hırsızlığı).

1942-1964 Genet, kitap çalmaktan Fresnes Hapishanesi'nde tutukluy-ken, ilk şiiri *Le Condamnâ â mortu* ("idam Mahkûmu") yazıp, 1942 sonbahannda masrafları kendisi üstlenerek bastırdı. Aynı yıl, gene hapishanede, *Notre-Dame-des-Fleuntü* (‘Çiçeklerin Meryemi"), ertesi yıl da *Miracle de la rosefıı (Gülün Mucizesi)* yazdı. ‘Ömür boyu sürgün cezasfna çarptırılmak üzereyken, Jean Cocteau onun savunmasını önemli bir avukata verip, mahkemede lehine konuşarak, onu 'modem çağın en büyük yazan* olarak tanıttı. Cocteau’nun sekreteri Paul Morihien ile Robert Denoel'in “el altından" *Çiçeklerin Mer-yemtni* yayımlamasından kısa süre sonra, 14 Mart 1944'te serbest bırakıldı.

Yayıncı Marc Barbezat sayesinde Genet, yavaş yavaş, eserlerinin gizlice yayımlanmasından kurtuldu. Üç yıldan kısa bir süre içinde, 1945'ten 1948'e,

arka arkaya üç roman, *Pompes funâbres* ("Cenaze Töreni"), *Ouerelle de Brest* ("Brest'li Ouerelle") ve *Journal du voleur* ("Hırsızın Günlüğü"), bir şiir kitabı, bir bale (‘*Adame Miroiı)* ve üç tiyatro oyunu (*Haute surveillance - Gözetim Altında, Les Bonnes - Hizmetçiler ve Splendld's)* yazdı. Cocteau ve Sartre'ın başını çektiği yazarların verdiği bir dilekçe üzerine, 1949'da, Cumhurbaşkanı tarafından nihai olarak affedildi. Aynı yıl Genet yazmayı bıraktı ve altı yıl sürecek bir sessizliğe gömüldü; 1952'de Sartre'ın *Salnt Genet, comâdien et martyf\n\n* ("Aziz Genet, Oyuncu ve Kurban") yayımlanması bu sessizliği artırdı. Bununla birlikte tiyatro, bu bunalıma geçici bir çıkış yolu sağlayacaktı: 1955 ile 1961 arasında, Genet üç oyun yazıp yayımladı (Le *Balcon - Balkon*, *Les NĞgres* - "Zenciler" ve *Les Paravents - Paravanlaı)* bu oyunlar onu çağdaş oyun yazarlan arasında ilk sıraya yerleştirdi. Ayrıca sanat üzerine kısa ancak önemli denemeler yazdı; bunlardan en dikkat çekicisi, dostu Alberto Giaco-metti'ye adanmış olan *L'Atelier d'Alberto Giacometttöir* (*Giacomet-ti'nin Atölyesi).*

1964-1986 Genet yıllardır büyük bir proje -yedi oyundan oluşan La *Mort* ("Ölüm") başlıklı muazzam bir tiyatro eseri- üzerine çalışırken, 12 Mart 1964'te, kendisi için *Le Funambuletü* ("ip Cambazı") yazdığı genç akrobat Abdullah'ın intihannı öğrendi. Çok sarsılan Genet, yakınlarına edebiyattan vazgeçme kararını bildirdi. Nisan 1966'da Paris'te *Paravanla?*ın sahnelenmesine ve *Lettres â Roger Blirtin* (‘Roger Blin'e Mektuplar") yayımlanmasına çok ilgi gösterdiği halde, çok şiddetli bir depresyon dönemi geçirdi. Mayıs 1967de, vasiyetini yazdıktan kısa süre sonra, İtalya'nın sınır şehri Domodossola'daki otel

odasında, çok miktarda uyku ilacı yutmuş olarak ölmek üzereyken bulundu.

22 Aralık 1967 kendisi için yeni bir dönemin başlangıcı oldu: Uzakdoğu'ya, bir tür yeniden doğuş olarak yaşadığı, uzun bir yolculuğa çıktı ve Japonya'da kaldı. Fas'tan Fransa'ya dönüşünde, Mayıs 68 olayları ve öğrenci ayaklanmasının coşkusu yakaladı onu. Bunun üzerine, Daniel Cohn-Bendit'e saygı niteliğindeki ilk siyasi makalesini yazdı. Üç ay sonra, bir Amerikan dergisi tarafından Chicago'daki Demokrat Parti kurultayı ile ilgili ‘haber yapmak* üzere davet edilen Genet, ilk defa ABD'ye gitti ve Amerikan solunun Vietnam Savaşı'na karşı yaptığı büyük gösterilere katıldı.

Paris'te, Cezayirli ve Faslı göçmenlerin sorunlarıyla giderek daha fazla ilgilendi ve onlar lehine çok sayıda gösteride yer aldı.

1970, Genet'nin büyük siyasi yılı olacaktı. 25 Şubatla, siyah halkın kendi kaderini kendi belirlemesi için mücadele eden paramiliter Amerikan örgütü *Black Panther Partynin* bir sorumlusu ondan kendilerine destek vermesini rica etti. Genet dilekçeler imzalamayı reddetti ancak Kara Panterler için ABD'de kampanya yürütmeyi önerdi, iki ay boyunca, 1 Mart’tan 2 Mayıs'a, onların hayatını paylaştı ve onlarla birlikte, yorulmak bilmeden, Amerikan toprağını katederek, üniversitelerde ve basın karşısında sayısız konferans verdi. Aynı yılın 20 Ekimi'nde, Paris'teki Filistin Kurtuluş Örgütü temsilcisinin teklifi üzerine, Filistin kamplarını ziyaret etmek İçin Ürdün'e gitti. Orada sekiz gün kalmayı düşünürken, altı ay kaldı. Kasım başında, Vahdat kampında, Yaser Arafat'la karşılaştı; Arafat ona bir yazılı geçiş izni verip, Filistin dramıyla ilgili tanıklık etmeye çağırdı. .

Ortadoğu'ya dört defa gittikten sonra, Genet Ürdünlü yetkililer tarafından tutuklandı ve 23 Kasım 1972'de sınır dışı edildi.

ABD'ye giriş vizesi verilmeyen, Ürdün'de kalması yasaklanan Genet, Fransa'ya çekildi ve Paris'e döndü. Basında çok sayıda makale yayımladı, Mayıs 1974'teki cumhurbaşkanlığı seçimleri sırasında cephe aldı, aralarında Jacques Derrida, Juan Goytisolo, Philippe Sollers'in olduğu yazarları Amerikalı siyah mahkûmlar ve Filistinliler hakkında ortak bir kitap yazmaya ikna etmeye girişti. Bu arada, 1970'li yılların başından itibaren, Filistin kamplarında ve Kara Panterlerin yanında kaldığı dönemleri anlatan bir eser yazmaya başladı - pek çok defa bırakıp tekrar ele alacağı bu eser, on beş yıl sonra, *Un captif amoureux* {"Sevdalı Tutsak*) adıyla yayımlanacaktı.

Kitabını bitirme umudunu kaybettiği zamanlarda, Genet kendini başka projelere kaptırdı: 1976'dan 1978'e, *La Nuit venue* ("Gece Olunca*) başlıklı ve Faslı genç bir göçmenin Paris'teki ilk gününü anlatan bir film senaryosunu hazırlamakla uğraştı. Fakat çekimden bir gün önce, Genet açıklama yapmadan projeyi sürdürmekten vazgeçti.

Mayıs ,1979'da Genet gırtlak kanseri olduğunu öğrendi ve tedavi görmeye başladı.

Eylül 1982'de tekrar Ortadoğu'ya gitti; ayın 16 ve ITsinde, Sabra ve Şatila Filistin kamplannda katliamlar yapıldığı sırada tesadüfen Beyrut'ta bulunmaktaydı. Uzun zamandır yazmayan Genet, bu trajediye tanık olduktan sonra tekrar kalemi eline aldı ve siyasi makaleleri arasında en önemli olanını yazdı: *Quatre heures â Chatila* ("Şa-tlla'da Dört Saat").

Birkaç ay sonra, Temmuz 1983'te, Fas'ta yaşarken, Filistinliler ve Amerikalı Siyahlar hakkındaki kitabın notlarını ve müsveddelerini toplayıp bir araya getirmeye ve gözden geçirmeye başladı. Hastalığı ilerledikçe, ara vermeksizin bu kitap üzerine çalışacaktı artık.

Kitabında betimlediği kişileri ve yerleri tekrar görmek için Temmuz 1984'te son defa Ürdün'e gitti. Kitabı 1985'te tamamladı. Paris'e dönüp, *Sevdalı Tutsak*ın el yazmasını yayıncısına teslim etti.

Mart 1986'da, ilk dizgiyi uzun uzun düzelttikten sonra, on günlüğüne Fas'a gitti. Paris'e dönüşünde, Stöphane-Pichon Sokağı'ndaki *Jack's Hotete* yerleşti. Kitabının ikinci dizgisi kendisine ulaştırdığında tekrar okumaya başladı. 1986 yılının 14 Nisam'nı 15'ine bağlayan gece öldü.

25 Nisan'da, isteği üzerine, Fas'ta Tanca yakınındaki Laraş kentinin küçük İspanyol mezarlığına gömüldü. Mezarlık denize bakan bir yalıyarın tepesindedir. Bir yanında belediye hapishanesi, diğer yanında bir 'randevuevi" bulunmaktadır.

*Sevdalı Tutsak*26 Mayıs 1986'da Gallimard Yayınları'ndan çıktı.

1

ölüm cezasının kaldınldığı karan birkaç ay önce, 18 Eylül 1981'de. Sosyalist Parti'nin iktidara gelmesinden sonra bildirilmişti.

2

Genet şüphesiz Mettray'den ayrıldığımda, demek istiyor. Yirmi bir yaşından önce Mettray'den ayrılmanın tek yolu olduğundan, Genet gönüllü olarak orduya girmişti.

3

Genel, C6Iine ile C61ine'in *Voyage au bout de la nuit* / *Gecenin Ucuna Yolculuk*'unun başkişisi Bardamu'yii kasten birbirine karıştırıyor.

4

Genet'nin sık sık yaptığı bir genelleme; sadece ilk şiirleri, *Çiçeklerin Meryemi* ve *Gülün Mucizesi* adlı romanları hapishanede yazılmıştır.

5

*Çiçeklerin Meryemîm*n ilk cümlesi.

6

Genet'nin 1949'da yararlandığı "af", gerçekten de cezanın affedilmesiyle bir tutulamaz; sadece verilen cezanın uygulanmasını askıya alıyor ama mahkûmiyeti ortadan kaldırmıyordu. Genet'nin sözünü ettiği iki firara gelince, sadece bir tanesi belirlenebilmişti.

Biiyiik ihtimalle 1955 sonunda başlanmış olan ***Paravanlar***[1] ın yazılışı 1960'ta tamamlanmıştı.

7

Comedie-Française'm Balkon'ü sahnelemek için Ekim 1979 da istediği izin üzerine, Genel iki şartla olurunu vermişti: oyunu Roger Blin yönetecek ve Irma rolü Maria Casarfcs'e verilecekti. Casar&s tiyatronun istediği bir yıllık kontratı imzalayamadığından projeden vazgeçildi.

8

"Tombeau" ("Mezar") sonesinin son dizesi: "Yok yere suçlanan sığ bir dere, ölüm."

9

Haziran 1981'de, Casablanca'da, zaruri ihtiyaç maddelerinin fiyatlarının artırılmasıyla patlak veren halk ayaklanmaları sırasında, asayiş kuvvetleri göstericiler üzerine defalarca ateş açmışlar, kurbanların sayısı çok yüksek olmuştu.

10

Çoğu Fransa'daki mültecilerin durumuna karşı yapılan protesto gösterileri. Gösterilerin büyük kısmı 1971-72'de gerçekleşmişti.

11

1968 Mayısı'nın önde gelen öğrenci simalarından olan Pierre Goldman (1944-1979) devrimci faaliyetlerde bulunmuş, daha sonra genel anlamda suça yönelmişti. 1970'te tutuklanan ve hırsızlık ve cinayetle suçlanan Goldman, masumiyeti kanıtlanana kadar yıllar boyu Fresnes hapishanesinde tutulmuştu. *Souvenirs obscurs d'un Juif Polonais ni en France* ("Fransa'da Doğmuş Polonyah Bir Yahudi'nin Karanlık Hatıralan") adlı otobiyografik bir anlatının yazandır (Le Seuil, 1975).

12

Uzun şiire "i numaralı halk düşmanı" olarak kabul edilen Jacques Mesrine, çeşitli suçların (rehin alma, adam kaçırma, cinayet) faili ve bir kitabın yazandır (*L'lnstinct de mort* - "ölüm İçgüdüsü"). Sürekli tekrarlanan firarlarıyla meşhur olmuştu. Uzun bir kovalamacanın sonunda. Kasım 1979'da polis tarafından vurulup öldürüldü.

13

Louis Pergaud'nun, iki çocuk çetesi arasındaki (tarafların birbirlerinin pantolon düğmelerini kopanp pantolonlarım düşürerek birbirlerini donla bıraktıkları, ve hangi taraf datıa fazla düğme kopanp ganimet toplayacak diye yaptıklan) bir "savaş"ı anlatan aynı adlı ünlü kitabına *(La Guerre des bou-lons*, 1912) ve Yves Robeıt'nin kitaptan uyarladığı filme (1962) atıf.

14

"Violence et Brutalit6” ("Şiddet ve Zorbalık”) adlı makale.

15

Gülümseyen Melek Reims katedralinin heykellerindendir.